

لېكدانه وهی پېشه کی ئېينولجه زهري

نووسینی: إحسان برهان الدين

به رنگی يه که م

پیشہ کی مامؤستا دلیر گہرمیانی

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على خير خلق الله محمد و على آله وصحبه أجمعين.

پاش خویندنه وه و پید اچوونه وه م بهه ولى برای به پیزم مامؤستا إحسان برهان الدین، خوشحال بووم به وهی که به یارمه تی خوی گوره توانیبیتی کاری برایانی خوی له بواری جوان خویندنه وهی قورئاندا زیاتر پرازیئته وه، ئه گهر بوشاییه که له و باره دا هه بووبیت به یارمه تی خوا پری کردبیته وه به نووسینه که ی که به پای بهنده مامؤستایان و قوتابیانى ئه و زانسته پیویستیان به و کتیبه یه و، به هیزی نووسینه که ی له به هیزی هه لباردنی ئه و مه تنه به ناوبانگه ی (ابن الجزری) ه که مه نه جی کون و تازهی زوریک له مه شایخی قیرائاته، به راستی برای به ریزم توانیویه تی مافی ئه و لیکدانه وه یه بدات به شیوه یه که هیچ شتیکی گرنگی فه راموش نه کردوه و ئه وه ندهش دریژی نه کردوه ته وه خوینهر توشی مه له ل و ماندووبون بکات، هه روه ها ئه وه ندهش کورتی نه کردوه ته وه مافی بابه ته کانی نه دابیت و، ئه وه ی شایه تی باسه ئه م نووسینه ی پازاندوه ته وه و به هیزی کردوه به گه پانه وه و پالپشت کردنی بابه ته که ی به قسه ی گوره زانایانی ئه و زانسته، سوپاس بو خوا یه که م کتیبیکه به زمانى کوردی به شیوه یه کی مه نه جی له سهر شیوازی نووسین و لیکدانه وه ی زانایانی ته جوید ئه و مه تنه ی لیکداوه ته وه، خوی گوره پاداشتی خیری بداته وه و به رده وامیی پی ببه خشیت بو زیاتر خزمهت کردنی قورئانی پیروز و ئه و زانستانه ی په یوه ستن به قورئانه وه ... آمین.

دلیر احمد محمد

الجامع للقراءات الأربع عشرة

پێشهکی د. دیاری أحمد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله ...

گومانی تیدا نیه که بهرزترین و پیرۆزترین زانست زانستهکانی قورئانی پیرۆزه، که وتهی خوای گهورهیه بۆ بهندهکانی.. لهزوانستانهش زانستی چاک خویندنهوه (تجویدی) قورئانه، که بهلای زانایانهوه لهسه رهه موو موسلمانیک واجب قورئان به (تجوید)هوه بخوینیتتهوه.. ئهگەر چی شارهزابوون لهزانسته (نظري)یه کهشی لهسه رهه موویان واجب نه بیته (واته فهززی کیفایهیه) وهکو هه موو به شهکانی تری زانست.

لهگه له ئه وهی مایه ی فه خری گه لی کوردی موسلمانه که زانای ژماره یه کی ته جوید و (حُجّة) له (قراءات)ی قورئاندا (شمس القراء ابن الجزري) پۆله ی ئه م گه له به وه فایه یه، بۆ دیاریه به نرخه که ی ئیسلام بۆ گه له که یان که (قورئانه)'. میژووی پیرۆزی پێشینمان بۆ خزمه تی قورئان پر نووره و، مایه ی شانازیه .. به لام له سه ده کانی دایدا - که حه قی خویه تی ناو بنریت به سه ده کانی دواکه وتن- یان راوه ستان وقه تیسمان له هه موو ئاسته کانی شارستانیته (ماددی و پۆشنبری) که ئوممه تی ئیسلام، به کوردیشه وه به ره و دوواوه پۆشنتوون..

میژوومان که له پیاوی کوردی وه کو (ابن تیمیة)ی تیا هه لکه وتوو که نمونه ی تازه که ره وه ی (فقه) و (إجتهد) و ده رچون له کۆتی (تقلید) و لاسایی کردنه وه ی بی بنه ما بووه .. به لام له سه ده کانی دواکه وتوویدا، به ناو پێشه وایانی دین خو یان خه ریک کردوو به حاشیه ی حاشیه کانه وه، بی بایه خدان به (دلیل) که دینه که یان دینی (دلیل)ه! به هه مان شیوه ش له بواری قورئاندا له سه ده کانی به ره ودا چووندا پشتگو یخستنیک زۆر به دی ده کریته له خزمه تی قورئاندا.. ته نانه ت قورئان وای لیه اتبوو ته نها کتیبیک پیرۆز بیته و له ناو په رۆدا دا بنریت بۆ موباره کی و، نابیت باسی راقه ی ئایه ته کان بکریت نه ک ئه و که سه (کافر) بیته !! ته نانه ت قوتابیانی شه رعیش (طلاب العلم) له کاتی قورئان خویندندا هه له یه کی زۆرده که ن و په چاوی بنه ماکانی چاک خویندنه وه ی قورئان نا کریت.

¹ برونه: الموسوعة الكبرى لمشاهير الكرد عبر التاريخ / د. محمد علي الصويركي الكردي / ج ٤، ص ١٢٠.

سو پاس بۆ خوا له م دواییه‌دا، له گه‌ل ده‌ستپیکردن و گه‌شه‌سه‌ندن پابوونی ئیسلامی و گه‌پانه‌وهی پۆله‌کانی میلله‌ت به‌ره‌و گرنگیدان به ئیسلام و، مامه‌له‌کردنی وه‌کو به‌رنامه‌ی ژیان و، هزر و ئه‌سلی شارستانیه‌ت.. هه‌روه‌کو چۆن گرنگی درا به زانسته‌کانی تر، گرنگیش - که م تا زۆر - دراوه به زانسته‌کانی قورئان، به‌لام له‌ئاستی پیوستدا نه‌بووه، به‌تایبه‌تی زانستی قیراات و (ئه‌دا) و گرنگی دان به سه‌نه‌دی نه‌پچراو بۆ سه‌رچاوه‌ی ئه‌م قورئانه که پیغه‌مبه‌ری خوايه (دروودی خوی له‌سه‌ر بی‌ت).. چونکه ئه‌گه‌ر زانستیک بشی‌ت ته‌نها له رپی خویندنه‌وهی چه‌ند کتیبیکه‌وه ده‌ست بکه‌وی‌ت، ئه‌وا چۆنی‌تی قورئان خویندنه‌وه هه‌رگیز ناشی‌ت، به‌لکو ده‌بی‌ت له‌رپی مامۆستایه‌کی شاره‌زاوه بی‌ت که بنه‌ماکانی خویندنه‌وهی قورئانی به‌پاسته‌وخۆ له‌ده‌می مامۆستایه‌که‌وه وه‌رگرتبی‌ت، به‌و شیوه‌یه تا ده‌گاته پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بی‌ت) ..

له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی به‌زمانی کوردی چه‌ند کتیبیک دانراوه ده‌رباره‌ی زانستی ته‌جوید، به‌لام ئه‌وه به‌دی ده‌کریت، له زۆریاندا، که نوسه‌ره‌که‌ی خوی شاره‌زاییه‌کی ته‌واوی نه‌بی‌ت له ماده‌ زانستیه‌که و، پراکتیکیشی زۆر نه‌بی‌ت.. له‌وه ده‌چیت هه‌ر وه‌رگێرانیکی دانراوه عه‌ره‌بیه‌کان بووی‌ت! له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی که سوودیشیان زۆره‌.. به‌لام که م و کورپان پیوه‌دیاره، به‌پیچه‌وانه‌ی ئه‌م کتیبه‌ی به‌رده‌ستمان که برای به‌رپز کاک إحسان نوسیویه‌تی.. که خوی شاره‌زاییه‌کی باشی هه‌یه له خویندنه‌وهی قورئان و، خاوه‌نی سه‌نه‌دی نه‌پچراوه و، له ده‌می شاره‌زایانه‌وه قورئانی وه‌رگرتوه‌.. بۆیه کتیبه‌که‌ی له‌سه‌ر بناغه‌یه‌کی پته‌و نوسراوه و زانیاری زۆری تیدا‌یه.. ئه‌مه و جگه له‌وه‌ی که زۆر سه‌رچاوه‌ی گرنگ و متمانه پیکراوی به‌کاره‌یناوه له بابه‌ته‌که‌دا.

له پاستیدا ئه‌م کتیبه زیاتر بۆ شاره‌زایان و قوتابیانی شه‌ریه‌، به‌لام هه‌موو رۆشنبیریکی سوودی خوی لی وه‌رده‌گری‌ت، ده‌توانم بلیم تا ئیستا به زمانی کوردی نمونه‌ی ئه‌م دانراوه نیه.. بۆ ئه‌وانه‌ی که ده‌یانه‌وی‌ت به دروستی قورئان لای مامۆستایه‌کی شاره‌زا خه‌تم بکه‌ن، زۆر گرنگه بگه‌رینه‌وه بۆی..

داوکارم له خوی گه‌وره ئه‌م کاره جوانه له برای نوسه‌ر وه‌رگری‌ت و بی‌کاته تویشووی قیامه‌تی.

د. دیاری احمد اسماعیل

الجامع للقراءات العشر من طریق الشاطبية والدرّة

پېشه کی نووسهر

۳۲۱

الحمد لله الذي خلق السماوات الأرض وجعل الظلمات والنور ثم الذي كفروا بربهم يعدلون،
والصلاة والسلام على الرحمة المهداة، سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه وأتباعه و أحبائه
أجمعين.

خۆشبهختی بۆ ئه و كه سه ی قورئان به جوانی و دروستی ده خوینیتته وه و، ساته كانی شه و
و پوژی له گه لدا به سهر ده بات، چونكه قورئان له پوژی قیامه تدا ده بیئت به تكاكار بۆ
خوینهرانی، وه كو پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: (أن القرآن يشفع يوم القيامة في اصحابه...)^۲.

له راستیدا ژیان له سایه ی قورئاندا- وه كو به كێك له خواناسان ده فه رموویت- نیعمه تیکی
گه وره یه، نیعمه تیكه كه سینك نه چه شتبیئت نازانیئت چۆنه، نیعمه تیكه ته مه ن پیرۆز ده كات و
مروقت له هه موو پیسیه ك پاراو ده كاته وه.

یه كه م په یامی قورئانیش بۆ مروقیایه تی داوای فیربوونی زانست بوو (إقرأ)، زانستیش نیه
مه زنتر له زانسته كانی قورئانی پیرۆز، چونكه- پاسته وخۆ- په یوه ندنی به فه رمووده ی
په روه ردگار وه هه یه، یه كێك له گرنه گرتین زانسته كانی قورئانیش زانستی ته جوید و
شیوازه كانی خویندنه وه ی قورئانه به پیی ئه و بنچینه و بنه مایانه ی گه وره زانایانی ئه م زانسته
دیاریان کردوه.

به لام ئه وه ی كه جیگه ی داخه، ئه م زانسته مه زنه پشكێکی كه می به ركه وتوه
له بایه خدانی مسولمانان له م ولاته ی خۆمان و به تایبه تی مه به ستم كوردستانه، ئه وه ش
كه مه ترخه میه کی بی پاساوه، چونكه بواریك نیه شایانی گرنگی پیدان بیئت ئه وه ندیه
قورئانی پیرۆز، فه رمانی خوی گه وره ش له م باره وه روونتره له تیشکی خۆر له ناوه پاستی
پوژدا كه فه رموویه تی: (ورتل القرآن ترتیلا).

ئه وه فه رمانیکی خوییه، هاوه لان به باشتین شیوه له خویاندا به رجه سته یان کردبوو،
به و شیوازه ی كه له پیغه مبه ر (ﷺ) یان وه رگرتبوو. فیربوونی قورئانیش به شیوه یه کی راست
و دروست به هه ولدان و كۆشش ده بیئت، چونكه به ده ست هینانی ئه و زانسته پاده وه سته یئت

^۲ أخرجه مسلم ۱/۵۵۳، وأحمد ۲۵۴، ۲۵۷، ۵/۲۴۹، والطبرانی في الكبير ۱۳۹-۵/۲۸، البيهقي في السنن الكبرى ۲/۳۹۵.

له سر لایه نه تیوری و کرده یه که ی پیکه وه، به تاییه تی بوئه وانهی که ده یانه ویت پوئی ماموستایی و فیترکردنی موسولمانان ببینن، پیویسته له سهریان سهرباری نه وهی به جوانترین شیوه پیته کانی قورئان دهرپن، بشگه پینه وه بو سهرچاوه متمانه پیکراوه کانی نه م زانسته - به تاییه تی سهرچاوه دیرینه کان - چونکه هه موو زانا هاوچه رخه کان زانسته کانیا ن له وانه وه سهرچاوه ده گریت، لییره شه وه گرنگی زمانی عه ره بی دهرده که ویت، چونکه زمانی ئاینی ئیمه ی موسولمانانه، واته ئامرازی تیگه یشتنمانه له قورئان و سوننه تی پیغه مبه ر (ﷺ)، هه روه ها بو تیگه یشتن له و گه نجینه به نرخانه ی که زانایان بو یان به جیه یشتووین، وا زه مانه ش جاریکی تر خو ی دوباره ده کاته وه و، له ژیر پاساوی جیا جیا هه لمه تی راسته وخو و ناراسته وخو به چپی له دژی نه م زمانه نه نجام دهریت، به هیوا ی په یدابوونی نه وه یه که له داهاتو دا تیگه یشتنی قورئان و فهرمووده کانی پیغه مبه ر (ﷺ) به لایانه وه قورستریت له سهرکه وتنی چیا یه کی سه خت، نه وه ش لیپرسراویتیه کی میژوو ییه ده که ویته سر نه ستوی موسولمانانی نه م سهرده مه، خوا ی گه وره ش بی نیازه له وه ولانه ی ئیمه و، خو ی به لینی پاراستنی قورئانه که ی داوه، به لام تاقیمان ده کاته وه تا کو چ نه ندازه یه که په روشین له سره ئاینه که مان، مه خابن سهره تای به رووبوومی نه وه ولانه ش دهرکه وتوون له نه وه ی تازه پیگه یشتو دا و، یه کیکیش له دیارده کانی گرنگی نه دان نه شاره زاییه له قورئان خویندنا، نه م مه ترسیه ش که لییره دا ده یخه مه روو زیاتر مه به ستم له راست خویندنه وه ی قورئانی پیروزه نه گینا - سوپاس بوخوا - هه ولی ماموستایان و که ناله کانی راگه یاندنی ئیسلامی و سهرجه م نه و خزمه تانه ی نه مپو به ئاینی ئیسلام پیشکه ش ده کریت، هه موو نه مانه غه ربیی ئیسلامیان لابر دووه و بووزانه وه یه کی به رچاوه دیده کریت له نیو موسولمانانی هه ریما.

لییره شه وه داواکارم له فیترخووانی زانسته - به تاییه تی قورئانی پیروژ - ریباری وه رگرتنی زانسته له ریگه ی سه نه ده وه زیندوو بکه نه وه، چونکه نه وه ریباریکی متمانه پیکراوه بو وه رگرتن و فیتربوون.

منیش فه زل و چاکه ی خوا ی گه وره به سهرمه وه یه به وه ی هه لی خویندنه وه ی یه که خه تمه ی بو ره خساندم به قیرانه تی عاصم له سر هه ردوو ریوا یه تی (شعبه) و (حفص) له سر دهستی ماموستامان (ماموستا دلیر گه رمیانی) - دواتریش (أصول) ی ده پیشه وا گه وره کانم له لای خویند و قوناغی (الجمع الصغیر) یشم ته واو کردو ئیستا له (الجمع الکبیر) دا گه یشتوومه ته جوژنی هه شته م به سه نه دی نه پچراو بو پیغه مبه ر (ﷺ)، نه وه ش ده رگای چوونه ژوره وه ی نه م زانسته گرنگه ی بو والا کردم و، یه کی که له و کتیبه به پیژ و به نرخانه ی

خویندمه‌وه و، به وانه وتمه‌وه چهند جارێك، كتیبی (المقدمة الجزرية) ی (ابن الجزري) بوو ره‌مه‌تی خوای لیبیت، ئەم كتیبه وه‌كو پیناسه‌مان كردوو له سه‌ره‌تای ئەم رافه‌کردنه یه‌کیكه له باشتین ئەو كتیبانه‌ی له‌بواری زانستی ته‌جوید و بنه‌ماکانی خویندنه‌وه‌ی قورئاندا نووسراون به‌شیوه‌ی هۆنراوه، چونکه نووسه‌ره‌که‌ی پيشه‌وايه‌کی ناوداری هه‌ره‌گه‌وره‌یه، که هه‌موان بێ راجیایی کۆکن له‌سه‌ر پيشه‌وايه‌تی ئەو، بێگومان زانستیش—هه‌ر زانستیک بیٔ— له‌سه‌رچاوه‌که‌یه‌وه وه‌ر‌ب‌گ‌یر‌دریٔ باشته‌ر، هه‌روه‌کو چۆن ئاوخواردنه‌وه له سه‌رچاوه‌ی سازگار باشته‌ر و خوشته‌ر له‌و شوینانه‌ی دوورن له سه‌رچاوه‌وه.

بۆیه پشت به خوای گه‌وره‌وه، له‌ژێر پووناکی کۆمه‌لیک لیكدانه‌وه‌ی زانایانی کۆن و هاوچه‌رخ، هه‌لسام به نووسینی شه‌رحیک بۆ ئەم كتیبه، هانده‌ریشم—پاش په‌زنامه‌ندی په‌روه‌ردگارم—ئوه‌بوو بینیم موسولمانان بایه‌خی پیوستیان به‌م زانسته نه‌داوه و، ته‌نانه‌ت خاوه‌ن بپوانامه و پۆشن‌بیره‌کانیش هه‌ر به‌جوانی نازانن قورئان بخویننه‌وه و، له زۆربه‌ی حوکمه‌کانی بێ ئاگان، جگه له‌وه‌ش هانده‌ریکی به‌هیزی ترم هه‌بوو که‌بریتی بوو له‌وه‌ی تا‌کو ئیستا ئەم كتیبه به‌باشی نه‌ناسراوه له‌نیو موسولمانانی کورد و که‌س هه‌یچ لیكدانه‌وه‌یه‌کی بۆنه‌کردوو که چاپ کرابیٔ.

شایانی باسیشه که ئەم كتیبه و، هه‌یچ كتیبیکی تر له‌م زانسته، قه‌ره‌بووی هه‌بوونی مامۆستا ناکاته‌وه بۆ فی‌رکردنی فی‌رخوان، چونکه ئەگه‌ر بگونجیٔ هه‌ر زانستیک له‌ رێگه‌ی كتیبه‌وه وه‌ر‌ب‌گ‌یر‌دریٔ، زانستی ته‌جوید و جوان خویندنه‌وه‌ی قورئان هه‌رگیز به‌ته‌واوی به‌ده‌ست ناخريت به‌بێ مامۆستایه‌کی لی‌هاتوو، ئەوپه‌ری هیواشم له‌م كتیبه ئه‌وه‌یه سه‌رچاوه‌یه‌کی فی‌رکردن بیٔ بۆ مامۆستایانی قورئان و، بابه‌تیکی هانده‌ر بیٔ بۆ قوتابیان‌ی زانست بیخویننه‌وه و سوودی لی‌وه‌ر‌ب‌گ‌رن به‌ هاوکاری که‌سانی له‌خوایان شاره‌زاتر.

له‌ئه‌زموونی خویشمه‌وه له‌کاتی فی‌ربوونی قورئان به‌پێی بنه‌ماو بنچینه‌کانی ده‌لیم: ئە‌ی قوتابی زانست و جوان خویندنه‌وه‌ی قورئان، پيش ئە‌وه‌ی خه‌تمه‌یه‌کی ته‌واو بخوینیت له‌لای مامۆستایه‌کی لی‌هاتوو، گو‌ی‌گرتنت بۆ قورئان زۆر جیاوازه له‌گه‌ل پيش ته‌واو کردنی خه‌تمه‌که، تۆ پيشتر گو‌یٔ له ئایه‌تی‌ک ده‌گرت به‌سه‌ریه‌که‌وه، به‌لام ئیستا پیت پیت به‌گو‌ی‌تدا تی‌ده‌په‌ریٔ، چونکه مه‌خره‌ج و سیفه‌تی پیته‌کانی ده‌زانیت، بۆیه نزم کردنه‌وه‌ی پیتی به‌رز و پيچه‌وانه‌که‌ی، قه‌لقه‌له پینه‌کردنی پیته‌کانی قه‌لقه‌له و پيچه‌وانه‌که‌ی، رانه‌وه‌ستان له‌سه‌ر پیته‌کانی (لن عمر)، تی‌په‌ر‌بوون به‌سه‌ر پیته‌کانی (صفیر) به‌بێ پیدانی ئە‌و سیفه‌ته، کورت کردنه‌وه‌ی مینگه و مه‌ده‌ده‌کان له‌ئاستی خوایان و شتی تر، هه‌موو ئە‌مانه ئیستا سه‌رنج‌ت

راډه کیشن، پیمان د زمانیت که هه لهن، من دسته بهری ئه وه م بۆ هر براو خوشکیکی موسولمانی قورئان دوست، که ئه گهر مه خره ج و سیفه ته کان شاره زا بوو و، خه تمه یه کی قورئانی به دروستی خویند له سهر دهستی ماموستایه کی کارامه ههست به حالتیکی تازه دهکات له خویدا، که هه رگیز پېشتهر ههستی پینه کردوه، شادیه که له وانه یه دیاری خوی گه وره بیته بۆ ئه و که سهی به شیک له ساته کانی ته مهنی ترخان دهکات بۆ جوان خویندنه وهی قورئان.

واشنه زانی لیهاتوویی له بنه ماکانی ته جوید و راست خویندنه وهی قورئانی پیروژ مهسه له یه کی پواله تیه و، کاریگه ری زوری نیه، نه خیر، به لکو واده زانم ئه وه (یه کیکه) له هۆکاره کانی تینه گه یشتن له قورئان و (تدبر) نه کردنی، ئاخه که سیك چون سوود له مه زنتین سوره تی قورئان (الفاتحة) وه ربگریت که به په له بیخوینیته وه وه کو ئه وهی گورگیکی به دواوه بیته و، پیته کانی تیکه ل و پیکه ل بکات، یان (آیه الكرسي) هه روه ها ئایه ته کانی تر، ئه و په له په ل کردنه و تیکه ل کردنی وشه کان به سهر زماندا به و شیوازه، پیگره له سوود وه رگرتن و تیرامان له واتا کانیدا.

چی بیته له قورئان باشتر، ئاده میزاد ته مهنی تیدا به سهر به ریته، ئیمه به و شیوه یه یین وه کو حه سه نی به سری په حمه تی خوی لیبیت ده فهرمویت: ئه ی ئاده میزاد تو بریتیت له چه ند رۆژانیك، جا که رۆژیکت تیپه ری وه کو ئه وه یه هه ندیکت له نیو چووبیت، ئه گهر که سیکیش هه ندیکی له نیو چوو، بیگومان زور نابات و به جاریک تیا ده چیت.

کتیبی خواش له پېشتهر له هه موو زانست و بواریکی تر بۆ بایه خ پیدان، ئه و ساتانه ش له گه ل فیروون و تیگه یشتن و له به رکردنی ئایه ته کانیدا به سهر ده چیت ساتگه لیکی پیروژن و قورسی ته رازووی رۆژی قیامه تن (إنشاء الله).

له م نووسینه شدا ئه وه ندهم به سه توانیبیتم ئه م بابه ته بوروژنیم بۆ ماموستایان و نووسه ران که هه ولیکی جدی دهست پیبکه ن بۆ رافه کردن و لیکولینه وه و وه رگیپانی ئه و هه موو سه رچاوانه ی که خوینه ری موسولمانی کورد نه ک هه ر لییان سوودمه ند نه بوونه، به لکو ناویشیان نه بیستوه، ئه وه ش زیانیکی گه وریه، چونکه له راستیدا گه وره زانایان و که له پیاوانی ئه م بابه ته مه زنه نووسین و شوینه واری ناوازه یان بۆ به جیهیشتووین، گه لی کورد له ژیر جوره ها پاساودا لی بیبه ش بووه، منیش به پشتیوانی خوی په روه ردگار چه ندین سه رچاوه ی ترم داناوه کاریان له سهر بکه م ئه گهر ته مهن دهرفته تی تیدا مابیت.

ده پاریمه وه له خوی گه وره و ده لیم:

ئەوی چاکترین کەسیک گوی لە نزاو پارانهوهی بەندهکانی دەگریت، بمپاریزه لهوهی له م نووسینه مەبەستم ناویانگ دەرکردن و پوپامای بیټ، بۆئەوهی کردەوهم پووچەل نه بیټ و پاداشتم به زایه نه چیت، لاسایی پێشهوای گوره (الشاطبي) یش دهکه مهوه، ده لیم:

وناديت اللهم يا خير سامع أعذني من التسميع قولا و مفعلا

إليك يدي منك الأيادي تمدها أجرني فلا أجري بجور فاخطلا^٢

له کۆتایشدا ده لیم:

له م لێكدانهوه کورته دا گه راومه ته وه بۆ زۆریك له كتیبه كانی ته جوید و شه رحی (الجزرية) له كۆن و نویدا، ئەم بوارهش بواریك نیه له خۆمه وه قسه م تیدا کرد بیټ، به لكو هه رچیم نووسیوه هه ر گواستنه وه بووه بۆ قسه ی زانا یان له مه ر پاقه کردنی دێره كانی هۆنراوه كه، به لام ئەزموونی وانه وتنه وهی ته جوید و، پاقه کردنی پێشه کی (الجزرية) هه لی كه لك وه رگرتنی بۆ په خساندم له گه لێك له و كتیب و سه رچاوانه ی له م باره وه نووسراون و، به گویره ی توانای خۆم هه ولم داوه ئەو سوودانه به خوینه رم بگه یه نم.

جا ئەگه ر تووشی هه له و نه پێكان بوو بیتم له جیگه یه کی كتیبه كه و، كه سیك به رچاوی پوون کردمه وه و هه له یه کی بۆ راست کردمه وه، به ئەو په ری سنگ فراوانیه وه وه ریده گرم و، له هه له كه م پاشگه ز ده بمه وه، چونکه له کۆتاییدا من زیاتر نیم له ئاده میزادیک که قابیلی هه له کردنه .

سبحانك اللهم وبحمدك أشهدُ ألاَّ إلهَ إلاَّ أنتَ أستغفركَ و أتوبُ إليك.

باوکی موحه ممه د / إحسان برهان الدين

كه لار ٢٠١٠/٨/١٩

ihsanburhan@yahoo.co.uk

^٢ بروانه: الوافي في شرح الشاطبية / عبد الفتاح القاضي / ٢٧-٢٨.

کورتیه‌ک ده‌بارهی ژیاننامه‌ی (ابن الجزري)

ئه‌بولخه‌یر شه‌مسه‌ددین موحه‌مه‌دی کورپی موحه‌مه‌دی کورپی موحه‌مه‌دی کورپی عه‌لی کورپی یوسف، عومه‌ری، دیمه‌شقی، شیرازی، ناسراو به (ابن الجزري)٤.

له شه‌وی شه‌مه، له پاش نویژی ته‌راویح له بیست و پینجی پمه‌زانی سالی (۷۵۱)ی کۆچی له گه‌ره‌کی (بین السورین) له دیمه‌شق له دایک بووه.

باوکی بازرگان بوو، چل سال بوو مندالی نه‌ده‌بوو، کاتیک رۆیشت بۆ حه‌ج له‌لای ئاوی زه‌مه‌مدا پاراپه‌وه له خوی گه‌وره که کورپکی زانای پیببه‌خشی٥.

ئه‌م باوکه بازرگانه پیاویکی خواناس و زانست په‌روه‌ر بوو، قورئانی مه‌زن‌پاده‌گرت و، له لای مامۆستایانی ناودار وه‌ری ده‌گرت، خودی (ابن الجزري) له باسکردنی ژیاننامه‌ی (الحسن السروجي) مامۆستایدا فه‌رموویه‌تی٦:

(مامۆستای من و مامۆستای باوکم په‌حمه‌تی خوی لیبیت، باوكمی فی‌ری قورئان خویندن کرد).

(ابن الجزري) جگه له زانستی قورئان و له‌به‌رکردنی گوئی له فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) ده‌گرت له گه‌وره زانایانه‌وه، وه‌کو هاوه‌لانی (الفخر ابن البخاري) و که‌سانی تر له دیمه‌شق، ئیجازه‌شی له گه‌وره زانایانی وه‌رگرت، وه‌کو خالی به‌سال‌چووی باپیری (محمد بن إسماعيل الخبان)، پاشان ده‌ستی کرد به کۆکردنه‌وه‌ی شیوه‌کانی خویندنه‌وه‌ی قورئان (القراءات)، له‌سه‌ر ده‌ستی زانایانی شام وه‌کو: (عبدالوهاب بن السلار) و (أحمد الطحان) و (أحمد رجب) له‌نیوان سالی ۷۶۶-۷۶۷ ک، حه‌وت خویندنه‌وه‌که‌شی له

٤ (جزيرة ابن عمر): ناوچه‌یه‌که له‌سه‌ر سنوری سوریا - تورکیا، له‌ئه‌و سه‌ری باکوری موسل، ئه‌م دورگه‌یه‌ی روبا‌ری دیجله له یه‌ک لاوه ده‌وره‌ی داوه به‌شیوه‌ی مانگ، به‌لام دواتر که‌ندریک له‌لایه‌کانی تره‌وه دروست کراو، ئاستیکی له‌سه‌ر دروست کراو، هه‌ربۆیه ئاو چوارده‌وری ناوچه‌که‌ی دا، که‌سانیکی زۆریش به‌و ناوچه‌یه‌ی ناسراون وه‌کو له کتیبی (معجم لأدباء ۱/۱۶۰ ه) و (کفاية الالمعي / ۸۵) باسکراون.

٥ بروانه: غاية النهاية ۱/۲۴۹.

(ابراهیم الحموی) وەرگرت و، دواتر له‌سه‌ر ده‌ستی (ابن اللبان) هه‌موو خویندنه‌وه‌کانی ته‌واو کرد.

پاشان ئاره‌زووی گه‌شتی په‌یدا کرد له‌پیناو به‌ده‌ست هینانی ئیسناد به‌رزى و، زۆرتت کارامه‌بوون، هه‌ربۆیه پووی کرده ولاتی پیروزی حیجاز له‌سالی ۷۶۸ ک، له‌ویش په‌یوه‌ندی کرد به وتارخوین و پیشنوژی مه‌دینه (محمد بن عبدالله الخطیب) و قیراتی لیوه‌رگرت، له‌سه‌ر کتیبی (الکافی) و (التیسیر) پاشان گه‌راپه‌وه بو دیمه‌شق و دریزه‌ی دا به خویندنه‌کانیدا له‌لای (ابن السلار) و، چه‌ند زانایه‌کی تر.

له‌پاش ئه‌وه ئاره‌زووی گه‌شت کردنی کرد به‌ره‌و ئه‌نده‌لوس به‌مه‌به‌ستی خویندنی زانست له‌لای (محمد بن یوسف الاندلسی) به‌لام باوکی ریگه‌ی نه‌دا، هه‌روه‌ها حه‌زی کرد بچیته (کرك) به‌لام حه‌زه‌که‌ی به‌دی نه‌هات، پاشان بریاری دا بچیت بو قاهیره له‌سالی ۷۶۹ ک، له‌وی زانستی قورئان خویندنی له‌گه‌وره زانایانی وەرگرت، وه‌کو: (محمد بن الصایغ) و (عبدالرحمن البغدادی) و (ابی بکر بن الجندي) له‌پاش وەرگرتنی ئیجازه گه‌راپه‌وه بو دیمه‌شق، به‌لام پاش مانه‌وه‌یه‌کی که‌م گه‌راپه‌وه بو قاهیره له‌سالی ۷۷۱ ک، بوئه‌وه‌ی جاریکی تر له‌سه‌ر چه‌ند کتیبیکی قورئان شیوه‌کانی خویندنه‌وه‌ی قورئان وەرگریت، هه‌روه‌ها بو وەرگرتنی زانستی فه‌رموده‌ش له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌وانه‌ی مابوون له‌قوتابیه‌کانی (الدمیاطی) و (البرقوه‌ی) و، زانایانی تر، هه‌روه‌ها زانستی فیه‌هیشی وەرگرت له‌سه‌ر مه‌زه‌به‌ی پیشه‌وا شافیعی له‌بازنه‌ی مامۆستا (عبدالرحیم الاسنوی) و زانای تر.

پاشان قاهیره‌ی به‌جیه‌یشت به‌ره‌و دیمه‌شق و، هه‌موو قیراتته‌کانی کوکرده‌وه له‌سه‌ر ده‌ستی (القاضي احمد الکفری)، پاشان خیرا جاریکی تر گه‌راپه‌وه بو قاهیره، له‌سالی ۷۷۸ ک، ده‌ستی کرد به‌خویندن له‌لای (الضیاء القزوینی) و زانای تر له‌زانستی (الاصول) و (المعانی) و (البیان)، هه‌روه‌ها گه‌شتی کرد به‌ره‌و شاری ئیسکه‌نده‌ریه بوئه‌وه‌ی قیراتت به‌کوکرده‌ی وەرگریت له‌سه‌ر ده‌ستی (عبدالوهاب القروي الاسکندری)، به‌لام له‌وی هه‌ستی کرد سوژی ده‌خروشیت بو شاره‌که‌ی خوی، بوئه‌له‌پاش وەرگرتنی مؤله‌ت و بروانامه‌ی زانستی له‌سه‌ر ده‌ستی مامۆستایانی—گه‌راپه‌وه بو دیمه‌شق وه‌کو زانایه‌کی گه‌وره له‌چه‌ندین زانستدا له‌سه‌رووی هه‌موشیانه‌وه له‌زانستی (القراءات) و (الحديث) و (الفقه).

له‌دیمه‌شق ئه‌ستیره‌ی (ابن الجزری) دره‌وشایه‌وه و، ناوبانگی په‌یدا کرد و، (ابن کثیر) زانا و لیکده‌روه‌ی قورئانیش ئیجازه‌ی "فتوا" دانی پیبه‌خشی له‌سالی ۷۷۴ ک، ئینجا به‌مه‌به‌ستی قورئان وتنه‌وه به‌فیرخووانی زانست و، بو‌ماوه‌ی چه‌ندین سال له‌مزگه‌وتی

(الأموي) دانیشته و لیپرسراویتی قوتابخانه‌ی (العادلية) شی گرتته ئه‌ستو، هه‌روه‌ها بوو به مامۆستای (دار الحديث) له (الأشرفية الكبرى) و، بوو به لیپرسراوی قوتابخانه‌ی گه‌وره له (تربة أم صالح)، له‌پاش له دنیا ده‌رچوونی (ابن السلار) ی مامۆستای له‌سالی ۷۸۲ ک، ئه‌مه‌ش له‌کاتی‌کدا بو که زانایانی گه‌وره وه‌کو: (الشهاب ابن الحجی) و که‌سانی تر له ژياندا بوون، چه‌ندین ئه‌رکی زانستی دیکه‌شی له ئه‌ستو گرت، هه‌روه‌ها قوتابخانه‌یه‌کی‌شی دروست کرد بو فی‌رکردنی قورئان و خو‌ی بوو به مامۆستای، پاشان به‌باشی زانی ده‌ست بکات به بلاو‌کردنه‌وه‌ی زانست و گه‌شت بکات له‌پیناویدا، پاش ئه‌وه‌ی وه‌کو قوتابی گه‌شتی ده‌کرد، ئه‌مجاره وه‌کو زانایه‌ک، بو‌یه له‌سالی ۷۷۸ ک گه‌شتی کرد بو میسر به‌هاو‌رپییه‌تی موحه‌مه‌دی کو‌پی، له‌پاش سالی‌ک له میسر ده‌رچوو به‌لام له‌سالی ۷۹۸ ک جاریکی تر گه‌رايه‌وه میسر و چووه ئیسکه‌نده‌ریه و، ولاتی رۆم، کاتی‌ک گه‌شته شاری برۆسه ریزی زۆری لی‌نرا له‌لایه‌ن سولتانی عوسمانی "بايه‌زید" ه‌وه و، حه‌وت سال له‌وی مایه‌وه سه‌رقالی زانست و، وتنه‌وه‌ی (قراءات) و، زانسته‌کانی قورئان و فه‌رمووده بوو تییدا.

قوتابی‌ه‌کی زۆری هه‌بوو له‌وی، له‌پاش کوچی دوا‌ی سولتان بايه‌زید، (ابن الجزري) له‌سالی ۸۰۵ ک پووی کرده (بلاد ماوراء النهر) و، له‌وی چوو بو شاری (کش) و دواتر چوو بو (سمرقند) و، ته‌یمورله‌نگ ریزی زۆری لی‌گرت، له‌سالی ۸۰۷ ک به‌ره‌و خو‌راسان به‌رپیکه‌وت و، رۆشته (ه‌راة) و (یزد) و دواتر له ئه‌سفهان مایه‌وه، تا‌کو په‌مه‌زانی سالی ۸۰۸ ک و، ئینجا رۆشته شاری شیراز، سه‌رانی ده‌سه‌لات له شیراز وابه‌سته‌یان کرد که له‌وی بمی‌نیته‌وه و، کردیشیان به دادوهری شیراز و ده‌وروبه‌ری، چوارده‌سال له‌وی مایه‌وه، قوتابخانه‌یه‌کی قورئانی له‌وی دروستکرد و، قوتابی زۆری له‌ده‌ور کو‌بوویه‌وه.

له‌سالی ۸۲۱ ک پووی کرده عیراق، له به‌سه‌ره نیشه‌جی بوو بو قورئان ووتنه‌وه و، فی‌رکردن، هه‌ربو‌یه قوتابی زۆری له‌ده‌ور کو‌بوویه‌وه و، له شیرازه‌وه (طاهر بن عزیز الأصبهاني) خو‌ی گه‌یاند له‌وی (ابن الجزري) مامۆستای و خه‌تمه‌یه‌کی ته‌واوی به (القراءات العشرة) له‌لا ته‌واو کرد و، ده‌ستی کر به خه‌تمه‌یه‌کی تر به‌لام ته‌واوی نه‌کرد.

له‌سالی دواتر پووی کرده شاری مه‌دینه و، به‌لای گوندی عونه‌یزه‌دا تیپه‌ری به‌هاو‌رپییه‌تی (معین الدین بن عبدالله قاضي کازرون) ی قوتابی خو‌ی، پاش دوورکه‌وتنه‌وه‌یان له‌و گونده عه‌ره‌به بیابان نشینه‌کان هی‌رشیان بو هی‌نان، به‌لام خو‌ای گه‌وره رزگاری کردن له ده‌ستیان و، هه‌لاتنه‌وه به‌ده‌ستی به‌تاله‌وه به‌ره‌و عونه‌یزه، چونکه هه‌رچیان پی‌بوو به‌تالانی برا، له‌و

ده‌قهره‌ش (ابن الجزري) هونراوه‌ی (الدرة المضیة فی القراءات الثلاث المتممة للعشرة)^٦ ی نووسی، که له‌کوټاییه‌که‌یدا ئاماژه ده‌کات بو پروداوی ده‌ستدریژی کردنه‌سه‌ریاندا و، ده‌فهرمویت:

غریبة اوطان بنجد نظمها	و عظم اشتغال البال وافر وکيف لا
صُددت عن البيت الحرام ونوري الـ	مقام الشريف المصطفى اشرف الملا
وطوقني الأعراب بالليل غفلة	فما تركوا شيئاً وكدت لأقتلا
فادرکني اللطف الخفي وردني	عُنيزة حتى جاءني من تكفلا
بحملي و ايصالي لطیبة أمانا	فیارب بلغني مرادي وسهلاً ^٧

له‌عونه‌یزه (قاضي) ناوبراو خه‌تمه‌یه‌کی به‌خویندنه‌وه‌ی ئه‌بوجه‌عفر له‌لای (ابن الجزري) خویند و له‌مه‌دینه‌ته‌واوی کرد و، له‌وییش پی‌شنویژی‌ه‌ره‌می مه‌دینه‌ش ده‌ستی کرد به‌خویندن له‌لای^٨.

کاتیک واده‌ی‌ه‌ج کردن نزيك بوویه‌وه‌ بو‌ئه‌و مه‌به‌سته‌خوی سازدا و، پاشان له‌ه‌ردوو ه‌ره‌می مه‌ککه و مه‌دینه‌مايه‌وه‌ بو‌وانه‌وتنه‌وه‌ و، دانانی کتیب، دواتر ده‌رچوو به‌ره‌و عیراق و، له‌سالی ٧٢٦ ک جاريکی تر‌گه‌پایه‌وه‌ بو‌ه‌ج، پاش ته‌واو بوونی ه‌ج پویشته به‌ره‌و قاهره و، له‌وی چاوی به‌ئه‌حمه‌دی کورپی که‌وت و، ه‌روه‌ها له‌گه‌ل سولتان ئه‌ش‌ره‌فدا کو‌بوویه‌وه‌ و پیزی زوری لی‌گرت^٩، ئه‌وکاته‌ش که‌چاوی به‌ئه‌حمه‌دی کورپی که‌وت بیست سالبوو یه‌کتريان نه‌بینیبوو، بویه‌نامه‌ی بو‌نوو‌سیبوو له‌ولاتی پومه‌وه‌ ئاماده‌بیته و، ده‌رپوژ پی‌که‌وه‌مانه‌وه‌. له‌سالی ه‌جی داهاتوودا پرووی کرده‌مه‌ککه و، یه‌ک مانگ تییدا مایه‌وه ئینجا ده‌رچوو به‌ره‌و یه‌من له‌ریگه‌ی ده‌ریاوه، به‌مه‌به‌ستی فی‌کردن و قورئان وتنه‌وه و بازرگانی کردن، له‌وی خه‌لکه‌که‌ پی‌ش‌پرکییان ده‌کرد له‌سه‌ر نزيك بوونه‌وه و خویندن له‌لای، چونکه ئه‌وان پی‌شته‌ر کتیبی (الحسن الحصین) ی (ابن الجزري) یان خویندبوویه‌وه، (ابن الجزري) له‌ناویاندا مایه‌وه‌ تا‌کو واده‌ی‌ه‌ج له‌سالی داهاتوودا و، له‌گه‌ل ئه‌حمه‌دی کورپی

^٦ (الدرة): بریتیه له‌قیرائه‌تی ئه‌بوجه‌عفر و یه‌عقوب و خه‌له‌فی ده‌یه‌م به‌شیوه‌ی هونراوه‌ دانهر ئوصولی ئه‌م سی‌قیرائه‌ته‌ی تییدا کو‌کردوو‌ته‌وه (أصول و فرش) ((م. دلیر‌گه‌رمیانی)).

^٧ بروانه: کوټایی په‌راویزی (التسهیل لقراءات التنزیل).

^٨ بروانه: غایة‌النهاية / ٢/٢٥١ .

^٩ بروانه: البدر الطالع / ٢/٢٥٨ .

به پړيکه وتن به ره و میسر، چهند مانگيک له وې مانه وه و، لېی دهرچوون له (جمادی الآخرة) ی سالی ۸۲۹ ک به ره و دیمه شق و له وې له یه کتر جیابوونه وه؛ کورپه که ی به ره و ولاتی پوم و خوی به ره و شیراز، هر له ویش مایه وه له سه ر ئه و حاله له فیترکردن و وتنه وه ی قورئان تا کو له پوژئی هه ینی ۵ / ربیع الأول / ۸۳۳ ک کوچی دواپی کرد، کاتيک خه لکی هه والی مردنیان بیست، له هه موو لایه که وه کو بوونه وه و، به خه لک و کاربه ده ستانه وه پېشبرکيیان ده کرد بو هه لگرتنی تهرمه که ی و، هر له و قوتابخانه ی که دایمه زران دبوو له شیراز نیژرا.

نوسین و کتیبه کانی (ابن الجزري):

(ابن الجزري) په حمه تی خوی لیبیت نوسینی زوری هه یه له هه موو بابه ته کانی زانست له ئیسلامدا به تاییه تی زانستی (القراءات) ژماره یان ده گاته زیاتر له (۸۰) کتیب، به لام ئیمه لیړه دا ته نها باسی چهند کتیبکی به ناوبانگی ده که ین وه کو: - تحبیر التیسیر فی القراءات العشر.

- تقریب النشر فی القراءات العشر.

- التمهید فی علم التجوید.

- الدرۃ المضیة فی قراءات الأئمة الثلاثة المرضیة.

- طیبة النشر فی القراءات العشر.

- غایة النهایة فی أسماء رجال القراءات.

- المقدمة الجزیة.

- منجد المقرئين و مرشد الطالبین.

- النشر فی القراءات العشر^۱.

پیناسه یه ک بو (المقدمة الجزیة)

پېشه کی (الجزیة) هونراو یه که له دانانی (ابن الجزري) له سه ر به حری (الرجز) بریتیه له سه دوحه وت کوپله (دیږ)، هه موو بابه ته سه ره کیه کانی زانستی ته جویدی له خوگرتووه،

^۱ بو ئه م نوسینه م دهرباره ی ژیاننامه ی (ابن الجزري) له کتیبی (شیخ القراء الإمام ابن الجزري)

پیکستنیشی بۆ بابته‌کان له‌سه‌ر بنه‌مایه‌کی (منطق‌ی) پوون دامه‌زاندوو، سه‌ره‌تا به‌پیشه‌کیه‌کانی ته‌جوید ده‌ستپیده‌کات و، ئینجا باسی مه‌خره‌ج و سیفه‌تی پیته‌کان ده‌کات و، دواتر هه‌ندی حوکمی تایبه‌ت باس

ده‌کات به‌و پیشه‌کیانه‌وه، وه‌کو یاسا‌کانی راوه‌ستان و، شیوازی نووسینی قورئان و، راوه‌ستان له‌سه‌ر کۆتایی وشه‌کان.

وادیاره (ابن الجزري) ناوونیشانی لاوه‌کی له‌نیوان دپیره‌کانی هۆنراوه‌که‌یدا دانه‌ناوه، وه‌کو ده‌رده‌که‌ویته‌ له‌کۆنترین ده‌ستنوسه‌کانی ئەم کتیبه، به‌لام هه‌ندی له‌وانه‌ی له‌به‌ریان گرتووته‌وه یان بلاویان کردووته‌وه کتیبه‌که‌یان به‌پیتی بابته‌کانی دابه‌شکردوو و، ناوونیشانی ناوخۆییان بۆ دیاریکردوو، وه‌کو ئاسانکاری بۆ خوینەر و فی‌رخواز.

پیشه‌کی (الجزرية) په‌یوه‌ندی هه‌یه به‌ کتیبه‌کانی تری (ابن الجزري) یه‌وه که له‌وییش باسی بابته‌کانی زانستی ته‌جویدی کردوو، وه‌کو (التمهید) و (النشر) و، هۆنراوه‌ی (طیبة النشر) که له‌گه‌ل پیشه‌کی (الجزري) دا له ۳۰ کۆپله‌دا هاوبه‌شن، ئەوه‌شم به‌لاوه په‌سه‌نده^{۱۱} که (المقدمة) زووتر نووسراوه له‌پیش کتیبی (الطیبة)، هه‌روه‌ها به‌شیوه‌یه‌کی ناراسته‌وخۆش په‌یوه‌ندی هه‌یه له‌گه‌ل کتیبی (التمهید)، هه‌ربۆیه ئەو کتیبانه به‌لیکدانه‌وه و رافه‌کردنیکی چاک دیته ئەژمار بۆ ئەم هۆنراوه‌ی که له‌به‌ر ده‌ستمانایه، رافه‌کارانی ئەم پیشه‌کیه‌ش به‌م په‌یوه‌ندیه‌یان زانیوه و، سوودیان له‌و کتیبانه زۆر وه‌رگرتوو.

پیشه‌کی (الجزرية) گرنگی زۆری پیدراوه له‌لایه‌ن پسپۆران و بایه‌خداران به‌ زانستی ته‌جویده‌وه، له‌پرووی له‌به‌رکردن و له‌به‌رگرتنه‌وه و، رافه‌کردن، ئەمه‌ش له‌به‌ر چه‌ند هۆیه‌ک، له‌وانه: کورتی و پوخته‌یی ئەو هۆنراوه‌یه، هه‌روه‌ها ئاسانی وشه‌کانی و گشتگیری بابته‌کانی بۆ هه‌موو باسه‌کانی ته‌جوید، له‌سه‌رووی هه‌موو ئەو هۆکارانه‌شه‌وه، به‌ناوبانگی نووسه‌ره‌که‌ی له‌سه‌رده‌می خۆیدا و، سه‌رده‌مه‌کانی تریش، تاوه‌کو ئەم رۆژگارهی خۆمان، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر بایه‌خ پیدانی ئەم پیشه‌کی یه‌ زۆری لیکدانه‌وه‌کانیتی له‌لایه‌ن زانایان و رافه‌کارانه‌وه، که‌ده‌گه‌نه زیاتر له‌ په‌نجا لیکدانه‌وه‌ی درێژ و کورت، وه‌کو:

۱. الحواشي المفهمة في شرح المقدمة، لأبي بكر أحمد (ت ۸۳۵ هـ).

۲. الطرازات المعلمة في شرح المقدمة الجزرية، لعبد الدائم الحديدي الأزهری، قوتابی (ابن

الجزرية) چاپ کراوه.

^{۱۱} خاوه‌ن ئەم قسه‌یه (د.غانم قدوري الحمد) ه.

٣. اللالى السنفة فى شرح المقدمة الجزرية، لأحمد بن محمد القسطلانى (ت ٩٢٣ هـ).

٤. الدقائق المحكمة شرح المقدمة، لذكريا الأنصارى (ت ٩٢٦ هـ).

٥. المنح الفكرية فى شرح المقدمة الجزرية، لملا على القارى (ت ١٠١٤ هـ).

ليكدانه وهى زورى تريشى ههيه جغه لهمانه - چاپكارون، ههنديكىش هيشتا
دهستنووسن و چاپ نهكارون^{١٢}.

^{١٢} بپوانه: الشرح الوجيز على المقدمة الجزرية / د.غانم قدوري ١٢ / ١٣.

دہقی ہونراوہ کہ

پیشہ کی

۱	يَقُولُ رَاجِي عَفْوَرَبِّ سَامِعِ	(مُحَمَّدُ بْنُ الْجَزْرِيِّ الشَّافِعِيِّ)
۲	(الْحَمْدُ لِلَّهِ) وَصَلَّى اللَّهُ	عَلَى نَبِيِّهِ وَمُصْطَفَاهُ
۳	(مُحَمَّدٍ) وَاللَّهُ وَصَحْبِهِ	وَمُقَرَّرِ الْقُرْآنِ مَعَ مُحِبِّهِ
۴	(وَبَعْدُ) إِنَّ هَذِهِ مُقَدَّمَةٌ	فِيمَا عَلَى قَارِئِهِ أَنْ يَعْلَمَهُ
۵	إِذْ وَاجِبٌ عَلَيْهِمْ مُحْتَمٌ	قَبْلَ الشُّرُوعِ أَوْلَا أَنْ يَعْلَمُوا
۶	مَخَارِجَ الْحُرُوفِ وَالصِّفَاتِ	لِيَلْفِظُوا بِإَفْصَحِ اللُّغَاتِ
۷	مُحَرَّرِي التَّجْوِيدِ وَالْمَوَاقِفِ	وَمَا الَّذِي رُسِمَ فِي الْمَصَاحِفِ
۸	مِنْ كُلِّ مَقْطُوعٍ وَمَوْصُولٍ بِهَا	وَتَاءِ أَشْيَ لَمْ تَكُنْ تُكْتَبُ بِهَا

بابہ تی مہ خرہ جی بیتہ کان

۹	مَخَارِجَ الْحُرُوفِ سَبْعَةَ عَشَرَ	عَلَى الَّذِي يَخْتَارُهُ مِنْ اخْتِبَرُ
۱۰	فَالْفُ الْجَوْفِ وَأُخْتَاهَا وَهِيَ	حُرُوفٌ مَدَّ لِلْهَوَاءِ نَتَهَي
۱۱	ثُمَّ لِأَقْصَى الْحَلْقِ هَمْزٌ هَاءٌ	ثُمَّ لَوْسَطِهِ فَعَيْنٌ حَاءٌ
۱۲	أَذْنَاهُ غَيْنٌ خَاوُهَا وَالْقَافُ	أَقْصَى اللِّسَانِ فَوْقُ ثُمَّ الْكَافُ
۱۳	أَسْفَلُ وَالْوَسْطُ فَجِيمُ الشِّينِ يَا	وَالضَّادُ مِنْ حَافَتِهِ إِذْ وَلِيَا
۱۴	لِأَضْرَاسٍ مِنْ أَيْسَرَ أَوْ يَمْنَاهَا	وَاللَّامُ أَذْنَاهَا لِمُنْتَهَاهَا
۱۵	وَالنُّونُ مِنْ طَرْفِهِ تَحْتَ اجْعَلُوا	وَالرَّاءُ يَدَانِيهِ لِظَهْرِ أَذْخَلُوا
۱۶	وَالطَّاءُ وَالذَّالُ وَتَا مِنْهُ وَمِنْ	عُلْيَا الثَّنَائِيَا وَالصَّفِيرُ مُسْتَكِنُ
۱۷	مِنْهُ وَمِنْ فَوْقِ الثَّنَائِيَا السُّفْلَى	وَالطَّاءُ وَالذَّالُ وَتَا لِلْعُلْيَا
۱۸	مِنْ طَرْفَيْهِمَا وَمِنْ بَطْنِ الشَّفَةِ	فَالْفَا مَعَ اطْرَافِ الثَّنَائِيَا الْمُشْرِفَةِ
۱۹	الشَّتَاتِ تَحْتَ الْكُفِّ الْبُرُومِ	وَالزُّنُورُ وَاللَّامُ وَالرَّاءُ

بابه تی سیفه ته کان

۲۰	صِفَانَهَا جَهْرٌ وَرِخْوٌ مُسْتَفِلٌ	مُنْفَتِحٌ مُضْمَتَةٌ وَالضِدَّ قُلٌ
۲۱	مَهْمُوسُهَا (فَحْتُهُ شَخْصٌ سَكَتٌ)	شَدِيدُهَا لَفْظٌ (أَجْدُ قَطٍ بَكَتٌ)
۲۲	وَبَيْنَ رِخْوٍ وَالشَّدِيدِ (لِزْنِ عَمْرٍ)	وَسَبْعُ غُلُوٍ (خُصَّ ضَغْطِ قِطْظٍ) حَصْرٌ
۲۳	وَصَادٌ ضَادٌ طَاءٌ ظَاءٌ مُطْبَقَةٌ	وَ (فَرَّ مِنْ لُبِّ) الْحُرُوفِ الْمَذْقَةُ
۲۴	صَفِيرُهَا صَادٌ وَزَايٌ سِينٌ	قَلْقَلَةٌ (قُطْبُ جَدِّ) وَاللَّيْنُ
۲۵	وَآوٌ وَيَاءٌ سَكَنًا وَأَنْفَتَحَا	قَبْلَهُمَا وَالْأَنْحِرَافُ صُحْحَا
۲۶	فِي اللَّامِ وَالرَّاءِ وَبِتَكَرِيرِ جُعِلُ	وَاللَّفْشِي الشَّيْنُ ضَادًا اسْتَطْلُ

بابه تی ته جوید

۲۷	وَالْأَخْذُ بِالتَّجْوِيدِ حَتَّمُ لَزْمٌ	مَنْ لَمْ يُجَوِّدِ الْقُرْآنَ آثَمٌ
۲۸	لَأَنَّهُ بِهِ الْإِلَهُ أَنْزَلَا	وَهَكَذَا مِنْهُ إِلَيْنَا وَصَلَا
۲۹	وَهُوَ أَيْضًا حَلِيمَةُ التَّلَاوَةِ	وَزَيْنَةُ الْأَدَاءِ وَالْقِرَاءَةِ
۳۰	وَهُوَ إِعْطَاءُ الْحُرُوفِ حَقَّهَا	مِنْ صِفَةِ لَهَا وَمُسْتَحَقَّهَا
۳۱	وَرَدُّ كُلِّ وَاحِدٍ لِأَصْلِهِ	وَاللَّفْظُ فِي نَظِيرِهِ كَمَثَلِهِ
۳۲	مُكْمَلًا مِنْ غَيْرِ مَا تَكَلَّفِ	بِاللُّطْفِ فِي التُّطْقِ بِلا تَعَسَفِ
۳۳	وَلَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ تَرْكِهِ	إِلَّا رِيَاضَةٌ أَمْرِي بِفِكَهِ

بابه تی گه وره کردن و بچووک کردنه وه

۳۴	فَرَقَيْنِ مُسْتَفِيلاً مِنْ أَحْرَفِ	وَ حَادِرْنَ تَفْخِيمَ لَفْظِ الْأَلْفِ
۳۵	كَهَمَزِ الْحَمْدِ أَعُوذُ إِهْدِنَا	اللَّهُ ثُمَّ لَمْ لِلَّهِ لَنَا
۳۶	وَلَيْتَلَطَّفَ وَعَلَى اللَّهِ وَلَا الضُّ	وَالْمِيمِ مِنْ مَخْمَصَةٍ وَمِنْ مَرَضِ
۳۷	وَبَاءِ بَرَقِ بَاطِلِ بِهِمْ بَدِي	وَاحْرُصْ عَلَى الشَّدَةِ وَالْجَهْرِ الَّذِي
۳۸	فِيهَا وَفِي الْجِيمِ كَحُبِّ الصَّبْرِ	وَرَبْوَةِ الْجُمُشْتِ وَحَيْحِ الْفَجْرِ

وَبَيِّنَنَّ مُقْلَقًا إِنْ سَكَنَّا	وَأَنْ يَكُنْ فِي الْوَقْفِ كَانَ أَبِينَا	٣٩
وَحَاءٌ حَصْحَصَ أَحَطْتُ الْحَقُّ	وَسَيِّنَ مُسْتَقِيمٍ يَسْطُو يَسْقُو	٤٠

بابه تی رانه کان

وَرَقِقِ الرَّاءَ إِذَا مَا كُسِرَتْ	كَذَلِكَ بَعْدَ الْكَسْرِ حَيْثُ سَكَنْتَ	٤١
إِنْ لَمْ تَكُنْ مِنْ قَبْلِ حَرْفِ اسْتِعْلَاءٍ	أَوْ كَانَتْ الْكَسْرَةُ لَيْسَتْ أَصْلًا	٤٢
وَالْخُلْفُ فِي فِرْقٍ لِكَسْرِ يُوجَدُ	وَأَخْفِ تَكَرُّبًا إِذَا تَشَدَّدَ	٤٣

بابه تی لامه کان

وَفَخِّمِ اللَّامَ مِنْ اسْمِ اللَّهِ	عَنْ فَتْحٍ أَوْ ضَمٍّ كَعَبْدُ اللَّهِ	٤٤
وَحَرْفِ اسْتِعْلَاءٍ فَخِّمِ وَأَخْصَصَا	لِاطِّبَاقِ أَقْوَى نَحْوَ قَالَ وَالْعَصَا	٤٥
وَبَيْنَ الْإِطْبَاقِ مَنْ أَحَطَّتْ مَعَهُ	بَسَطَتْ وَالْخُلْفُ بِتَخَلُّكُمُ وَقَعُ	٤٦
وَأَحْرَصِ عَلَى السُّكُونِ فِي جَعَلْنَا	أَنْعَمْتَ وَالْمَغْضُوبِ مَعِ ضَلَلْنَا	٤٧
وَاخْصِ ابْتِمَاحَ مَحْدُورًا عَسَى	خَوْفِ اشْتِبَاهِهِ بِمَحْظُورًا عَصَى	٤٨
وَرَاعِ شِدَّةَ بِيَّكَافٍ وَبِتَا	كَشْرِكِكُمْ وَتَوَفَّى فِتْنَا	٤٩
وَأَوْلَى مِثْلٍ وَجِنْسٍ إِنْ سَكَنَ	أَدْعِمِ كَقَلِّ رَبِّ وَبِلِّ لَا وَأَبْنِ	٥٠
فِي يَوْمٍ مَعِ قَالُوا وَهُمْ وَقَلَّ نَعَمُ	سَبَّخَهُ لَا تُزِغْ قُلُوبَ فَلْتَقَمُ	٥١

بابه تی (ض) و (ظ)

وَالضَّادَ بِسِمْطَالِيَّةٍ وَمَخْرَجٍ	مَيِّزُ مِنَ الظَّاءِ وَكُلُّهَا تَجِي	٥٢
فِي الظُّلَعِ ظَلَّ الظُّهْرِ عَظْمُ الحِفْظِ	أَقِظْ وَأَنْظِرْ عَظْمُ الظُّهْرِ اللَّفْظِ	٥٣
ظَاهِرٌ لظَى شَوَاطِئُ كَظْمٍ ظَلَمًا	أَغْلُظْ ظَلَامٌ ظَفَرٌ أَنْظِرْ ظَمًا	٥٤
أظْفَرَ ظَنًّا كَيْفَ جَا وَعَظُ سَوَى	عِضِينَ ظَلَّ النَّحْلُ زُخْرُفِ سَوَى	٥٥
وَضَلَّتْ ظَلَمَتْ وَبِرُومٍ ظَلَمُوا	كَالْحِجْرِ ظَلَمَتْ شَعِيرًا نَظَلُّ	٥٦
يَظَلُّنَ مَحْظُورًا مَعَ الْمُحْتَظَرِ	وَكُنْتَ فِظًا وَجَمِيعَ النَّظَرِ	٥٧

۵۸	إِلَّا بِوَيْلٍ هَلْ وَأُولَى نَاصِرَةٌ	وَالْغَيْظُ لَا الرَّعْدِ وَهُودٍ قَاصِرَةٌ
----	---	---

۵۹	وَالْحِظُّ لَا الْحِضُّ عَلَى الطَّعَامِ	وَفِي ضَنْبَيْنِ الْخِلَافُ سَامِي
----	--	------------------------------------

بابه‌تی وریاگردنه‌وه

۶۰	وَلَنْ تَلَاقِيَا الْبَسِيَانُ لِأَرْمِ	أَنْقَضَ ظَهْرَكَ يَعْضُ الظَّالِمُ
----	---	-------------------------------------

۶۱	وَاضْطَرُّ مَعَ وَعَظْتَ مَعَ أَفْضَمُ	وَصَفَّهَا جِبَاهُهُمْ عَلَيْهِمُ
----	--	-----------------------------------

بابه‌تی (م) و (ن) ی شه‌ده‌دار و زهنه‌دار

۶۲	وَأَظْهَرَ الْغَنَةَ مِنْ نُونٍ وَمِنْ	مِيمٍ إِذَا مَا شُدَّ دَا وَأَخْفَيْنِ
----	--	--

۶۳	الْمِيمِ إِنْ تَسَكَّنُ بَغْنَةَ لَدَى	بَاءٍ عَلَى الْمُخْتَارِ مِنْ أَهْلِ الْأَدَا
----	--	---

۶۴	وَأَظْهَرْتُهَا عِنْدَ بَاقِي الْأَخْرَفِ	وَاحْذَرُ لَدَى وَآوِ وَقَا أَنْ تَخْتَفِي
----	---	--

بابه‌تی بنه‌ماکانی ته‌نوین و نونی زهنه‌دار

۶۵	وَحُكْمُ تَنْوِينِ وَنُونٍ يُلْفِي	إِظْهَارِ ادْغَامٍ وَقَلْبِ اخْتِفَا
----	------------------------------------	--------------------------------------

۶۶	فَعِنْدَ حَرْفِ الْحَلْقِ أَظْهَرَ وَادْغَمِ	فِي اللَّامِ وَالرَّاءِ لَا بَغْنَةَ لَزِمِ
----	--	---

۶۷	وَأَدْغَمَنُ بَغْنَةَ فِي يَوْمِ مَنْ	إِلَّا بِكَلِمَةٍ كَدُنِيَا عَنْوَنُوا
----	---------------------------------------	--

۶۸	وَالْقَلْبُ عِنْدَ الْبَاءِ بَغْنَةَ كَذَا	لَاخْفَا لَدَى بَاقِي الْحُرُوفِ أُخِذَا
----	--	--

بابه‌تی (مد) و (قصر)

۶۹	وَالْمَدُّ لِأَرْمِ وَوَأَجِبُ أَتَى	وَجَائِزٌ وَهُوَ وَقَصْرٌ ثَبَتَا
----	--------------------------------------	-----------------------------------

۷۰	فَلَأَرْمِ إِنْ جَاءَ بَعْدَ حَرْفِ مَدِّ	سَاكِنٌ حَالَيْنِ وَبِالطَّوْلِ يُمَدُّ
----	---	---

۷۱	وَوَأَجِبُ إِنْ جَاءَ قَبْلَ هَمْزَةٍ	مُتَّصِلًا إِنْ جُمِعَا بِكَلِمَةٍ
----	---------------------------------------	------------------------------------

۷۲	وَجَائِزٌ إِذَا أَتَى مُنْفَصِلًا	أَوْ عَرَضَ السُّكُونُ وَقَفًا مُسْجَلًا
----	-----------------------------------	--

بابه‌تی زانینی راوه‌ستان

۷۳	وَبَعْدَ تَجْوِيدِكَ لِلْحُرُوفِ	لَأَبَدٌ مِنْ مَعْرِفَةِ الْوُقُوفِ
----	----------------------------------	-------------------------------------

۷۴	وَالْأَبْتِدَاءِ وَهِيَ تُنْسَمُ إِذْنُ	ثَلَاثَةٌ تَامٌ وَكَافٍ وَحَسَنُ
----	---	----------------------------------

۷۵	وَهِيَ لَمَّا تَمَّ فَإِنْ لَمْ يُوجَدِ	تَعَلَّقُ أَوْ كَانَ مَعْنَى فَابْتَدَى
----	---	---

٧٦	فَالْتَأَمَّ فَالْكَافِي وَلفظًا فامنعن	إِلَّا رُؤُوسَ الْآبِي جَسُورٍ فَالْحَسَنُ
٧٧	وَغَيْرُ مَا تَمَّ قَمِيحٌ وَكَهُ	الْوَقْفُ مُضْطَرًّا وَيُبْدَأُ قَبْلَهُ
٧٨	وَلَيْسَ فِي الْقُرْآنِ مِنْ وَقْفٍ وَجِبُّ	وَلَا حَرَامٌ غَيْرَ مَا لَهُ سَبَبٌ

بابه تی پچراو و بیگه یه نرا و (ت)

٧٩	وَاعْرِفْ لِمَقْطُوعٍ وَمَوْصُولٍ وَتَا	فِي مُصْحَفِ الْإِمَامِ فِيمَا قَدَّ أَتَى
٨٠	فَاقْطَعْ بِعَشْرِ كَلِمَاتٍ أَنْ لَا	مَعَ مَلْجَأٍ وَلَا إِلَهَ إِلَّا
٨١	وَتَعْبُدُوا يَاسِينَ ثَانِي هُودَ لَا	يُشْرِكُنْ تُشْرِكُ يَدْخُلْنَ تَعْلُوا عَلَى
٨٢	أَنْ لَا يَقُولُوا لَا أَقُولُ إِنَّ مَا	بِالرَّغْدِ وَالْمَفْتُوحِ صِلْ وَعَنْ مَا
٨٣	نَهَوْا اقْطَعُوا مِنْ مَا بَرُومٍ وَالتِّسَا	خُلْفُ الْمُنَافِقِينَ أَمْ مِنْ أَسَسَا
٨٤	فُصِّلَتْ التِّسَا وَذَبِحَ حَيْثُ مَا	وَأَنْ لَمْ الْمَفْتُوحِ كَسَّرُ إِنَّ مَا
٨٥	لِأَنْعَامٍ وَالْمَفْتُوحِ يَدْغُونَ مَعَا	وَخُلْفُ الْأَنْفَالِ وَنَحْلٍ وَقَعَا
٨٦	وَكُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَاخْتَلَفَ	رُدُّوا كَذَا قُلْ بِسْمَا وَالْوَصْلُ صِفْ
٨٧	خَلَقْتُمُونِي وَاشْتَرَوْا فِي مَا اقْطَعَا	أَوْحِي أَفْضَمُ اشْتَهَتْ يَبْلُوا مَعَا
٨٨	ثَانِي فَعَلْنَ وَقَعَتْ رُومٌ كَلَا	تَنْزِيلُ شُعْرَاءٍ وَغَيْرِ ذِي صِلَا
٨٩	فَأَيْتَمَا كَانَتْ نَحْلٍ صِلْ وَمُخْتَلَفَ	فِي الشُّعْرَا الْأَحْزَابِ وَالتِّسَا وَصِفْ
٩٠	وَصِلْ فَإِلْمَ هُودَ النَّنْ نَجَعَلَا	نَجْمَعُ كَيْلَا تَحْرَبُوا تَأَسُّوا عَلَى
٩١	حَجَّ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَقَطَعْتُهُمْ	عَنْ مَنْ يَشَاءُ مَنْ تَوَلَّى يَوْمَ هُمْ
٩٢	وَمَالِ هَذَا وَالَّذِينَ هُوَ لَا	تَ حِينَ فِي الْإِمَامِ صِلْ وَوَهَلَا
٩٣	وَوَزْنُوهُمْ وَكَالُوهُمْ صِلْ	كَذَا مِنْ أَلِ وَهِيَ لَا تَفْصِلْ

بابه تی تائه كان

٩٤	وَرَحِمَتْ الزُّخْرُفُ بِالتَّا زَبْرَهُ	لَا عَرَفَ رُومٍ هُودٍ كَافِ الْبَقْرَهُ
٩٥	نِعْمَتُهَا ثَلَاثُ نَحْلٍ إِبْرَهُمْ	مَعَا أَخْيَرَاتُ عَقُودُ الثَّانِ هُمْ

٩٦	لُقْمَانُ ثُمَّ فَاطِرٌ كَالطُّورِ	عِمْرَانُ لَعْنَتَ بِهَا وَالتُّورِ
٩٧	وَأَمْرَأَتُ يُوسُفَ عِمْرَانَ الْقَصَصُ	تَحْرِيمَ مَعْصِيَتِ بَقْدُ سَمِعَ يُخَصُّ
٩٨	شَجَرَتِ الدُّخَانِ سُنَّتُ فَاطِرِ	كُلًّا وَالْأَنْفَالَ وَحَرْفَ غَافِرِ
٩٩	قُرَّتْ عَيْنٌ جَنَّتْ فِي وَقَعَتْ	فَطَرْتُ بَقِيَّتْ وَأَبْنَتْ وَكَلِمَتْ
١٠٠	أَوْسَطَ الْأَعْرَافِ وَكُلُّ مَا اخْتَلَفَ	جَمْعًا وَفَرْدًا فِيهِ بِالتَّاءِ عُرْفُ

بابه تی هه مزه ی بیگه یان دن

١٠١	وَأَبْدًا يَهْمَزُ الْوَصْلِ مِنْ فِعْلِ بَضْمٍ	إِنْ كَانَ ثَالِثٌ مِنَ الْفِعْلِ يُضْمُ
١٠٢	وَأَكْسِرُهُ حَالَ الْكُسْرِ وَالْفَتْحِ وَفِي	لِاسْمَاءٍ غَيْرِ اللَّامِ كَسْرُهَا وَفِي
١٠٣	أَبْنٍ مَعَ ابْنَةِ امْرِئٍ وَأَنْثَيْنِ	وَأَمْرَأَةٍ وَاسْمٍ مَعَ اثْنَيْنِ
١٠٤	وَحَازِرِ الْوَقْفِ بِكُلِّ الْحَرَكَةِ	إِلَّا إِذَا رُمَتْ فَبَعْضُ حَرَكَه
١٠٥	إِلَّا بِنَفْثٍ أَوْ بِنَصْبٍ وَأَشْمِ	إِشَارَةً بِالضَّمِّ فِي رَفْعٍ وَضَمِّ

كوٲنايي

١٠٦	وَقَدْ تَقَضَى نَظْمِي الْمَقْدَمَةَ	مِنِّي لِقَارِي الْقُرْآنِ تَقْدِمَهُ
١٠٧	أَبْيَانُهَا قَافٌ وَزَايٌ فِي الْعَدَدِ	مَنْ يُحْسِنُ التَّجْوِيدَ يَظْفَرُ بِالرَّشْدِ
١٠٨	(وَالْحَمْدُ لِلَّهِ لَهَا خِتَامُ	ثُمَّ الصَّلَاةُ بَعْدُ وَالسَّلَامُ
١٠٩	عَلَى النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَآلِهِ	وَصَحْبِهِ وَتَابِعِي مِنْوَالِهِ

یه کیک له و شتانه هی دانه رانی کتیب له زانسته ئیسلامیه کاندای پوهی هوگر بوون، دستپیکردنی کتیبه کانیان بوو به هی نانی ناوی خوی گوره و، سوپاس کردنی و سه لاواتدان له سر پیغه مبر (ﷺ).

(الخطیب البغدادي) که له سالی ۴۶۳ ک له دنیا درچوه، ده فهرمویت:

(پیوسته دست پیکردن له هموو کتیبکی زانستدای به "بسم الله الرحمن الرحيم" بیټ) ۱۲.

له راستیشدا شیوازیکی نه گورنیه بو وتاری دستپیکردنی دانانی کتیب.

پیشه و (النوي) که له سالی ۶۷۶ ک له دنیا درچوه ده فهرمویت: سه لاواتدان له سر پیغه مبر (ﷺ) له پاش وتنی (الحمد لله) نه وه پیشه ی زانایانه ره حمه تی خویان لیبت... زانایانیش به (مکروه) یان زانیوه که سیک ته نها وشه ی (الصلاة) به بی (السلام) به کار بهینی له سه لاواتدا. ۱۴.

(ابن حجر العسقلاني) که له سالی ۸۵۲ ک له دنیا درچوه، ده فهرمویت: (وتاری دستپیکردنی نووسینی کتیب کورت هه لته هاتوه له سر شیوازیکی نه توانریت لی لادریټ، به لکو ته نها مه به ست له وه یه شیوازی دستپیکردنه که تامانج بیکیټ) ۱۵.

وته ی دانهریش له سه ره تای نه هونرایه وه: (بسم الله الرحمن الرحيم) واته: دست پیده که م و، هونراوه که م ریک ده خه م و، کتیب داده نیم به په نابردن به ناوی خوی گوره ۱۶.

۱. يَقُولُ رَاجِي عَفْوَرَبِّ سَامِعٍ (مُحَمَّدُ بْنُ الْجَزْرِيِّ الشَّافِعِي)

لېكدانه وهی وشه کان:

(يَقُولُ) واته: ده لیټ، دانهر وشه ی (يَقُولُ) ی به شیوازی رانه بردوو (مضارع) به کار هی ناوه، رابردوو و رانه بردووش وه کو یه کن لیرده دا بیجیاوازی.

۱۳ بروانه: الجامع لأخلاق الراوي ۱/۱۹۳، به وهرگرتن له الشرح الوجيز على المقدمة الجزرية / د. غانم قدوري الحمد / ۲۵.

۱۴ بروانه: صحيح مسلم بشرح النووي ۱/۴۳-۴۴، به وهرگرتن له الشرح الوجيز / ۲۵.

۱۵ بروانه: فتح الباري ۱/۸، به وهرگرتن له الشرح الوجيز / ۲۵.

۱۶ بروانه: القسطلاني: اللالی السنیه / ۱۴، به وهرگرتن له الشرح الوجيز / ۲۵.

(رَاجِي) واته: تکاکار، تکاکردن بۆ شتیک که شیایوی جیبه‌جیکردن بیت.

(عَفُو) واته: لیبوردن و لینه‌گرتن.

(رَبِّ) وشه‌یه‌کی هاوبه‌شه-وه‌کو خالد الأزهری ده‌لئیت:—به سهرگه‌وره و خاوه‌ن و چاکساز و په‌روه‌رشیار ده‌وتریت، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌م وشه‌یه به ره‌هایی بیت نه‌وا خوی گه‌وره ده‌گریته‌وه و به که‌سی تر ناوتریت (رَبِّ)، مه‌گه‌ر به‌تایبته کردن وه‌کو: (رب الدار) واته: خاوه‌ن مال و وشه‌ی له‌و شیوه.

(سَامِعٌ) ^{۱۷} واته: بیسه‌ر، به‌لام (سمیع) گونجاوتر بوو، چونکه زیاتر به‌کاره‌اتوه له ده‌قه شه‌ریه‌کاندا ^{۱۸}.

(مُحَمَّدٌ) ناوی دانهری پیشه‌کیه‌که‌یه ره‌حمته‌ی خوی لیبیت.

(الجزري) مه‌به‌ست له دورگی ئیبنو عومه‌ره له ولاتی رۆژه‌لات.

واتای گشتی:

موحه‌مه‌دی کوری جه‌زه‌ری شافیعی، که تکاکاره به‌ر لیبوردنی په‌روه‌ردگاری بیسه‌ری بکه‌ویت ده‌لئیت:

۲. (الْحَمْدُ لِلَّهِ) وَصَلَّى اللَّهُ عَلَي نَبِيِّهِ وَمُصْطَفَاهُ

(الْحَمْدُ) واته: ستایش کردن به زمان به‌مه‌به‌ستی مه‌زن پراگرتن، ئیتر ئایا له به‌رانبه‌ر نیعمه‌تیک بیت یان نا، به‌لام وشه‌ی (الشکر) سوپاس و مه‌زن پراگرتنه بۆ په‌روه‌ردگار به‌رانبه‌ر

^{۱۷} ناو و سیفه‌ته‌کانی خوی گه‌وره ته‌وقیفیه و هه‌موو ناوه‌کانی به‌ صیغه‌ی موباله‌غه هاتوه، جا سه‌میع له‌سه‌ر وه‌زنی (فعیل)ه و موباله‌غه‌یه، به‌لام سه‌میع ته‌نها (إسم فاعل)ه و هیچ موباله‌غه‌یه‌کی تیدا نیه به‌لام بۆ پاراستنی وه‌زنی هۆنراوه‌که به‌کاری هیناوه ((م.دلیر گه‌رمیانی))

^{۱۸} بپروانه: المنح الفكرية شرح المقدمة الجزرية / ملا علي القاري / ص ۲۰.

به نيعمه تېك كه به خشيوپه‌تی، ده‌سپيكرنی دانریش به‌م وشه‌یه مانای شوین كه‌وتنیټی بۆ قورئانی پیروؤو فه‌رموده‌ی پیغه‌مبهر (ﷺ).

(وَصَلَّى اللّٰهُ) وشه‌ی (الصلاة) له‌لاین خوای گه‌وره‌وه به‌زه‌ییه و^{۱۹}، له‌لاین

فریشته‌کانه‌وه داوای لیخوشبوونه و، له‌لاین ئاده‌میزاده‌وه نزاو پارانه‌وه‌یه^{۲۰}.

(عَلَى نَبِيِّهِ) وشه‌ی (النبي) ئه‌گه‌ر به‌هه‌مزوه بیټ له (النبا) وه هاتووه واته:

هه‌وال، چونكه پیغه‌مبهر (ﷺ) له‌لای پوره‌ردگاری هه‌وال ده‌هینیت، ئه‌گه‌ر به‌بی "هه‌مزه‌ش" بیټ له (النبوة) وه هاتووه، واته: به‌رزای، پیغه‌مبهری خواش (ﷺ) خاوه‌نی پله‌وپایه‌ی به‌رزه له‌لای پوره‌ردگاری.

(مُصْطَفَاهُ) واته: هه‌لبژیردراوی خوای گه‌وره، وه‌کو له‌سه‌حیحی پېشه‌وا موسلیم

دا هاتووه كه پیغه‌مبهر (ﷺ) فه‌رمووپه‌تی "إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفَىٰ كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ، واصطفی قریشاً من كنانة، واصطفی من قریش بني هاشم، واصطفاني من بني هاشم، فأنا خيار من خيار من خيار."^{۲۱}

واته: "خوای گه‌وره هۆزی کینانه‌ی له‌نه‌وه‌ی ئیسماعیل هه‌لبژاردووه و، هۆزی

قوره‌یشی له‌کینانه هه‌لبژاردووه و، نه‌وه‌ی هاشیمی له‌قوره‌یش هه‌لبژاردووه و، منیشی له‌نه‌وه‌ی هاشیم هه‌لبژاردووه، بۆیه من چاکی نیو چاکانی نیو چاکانم"

واتای گشتی:

سوپاس بۆ خوا و سۆز و، به‌زه‌یشی له‌سه‌ر پیغه‌مبهر و هه‌لبژارده‌که‌ی بیټ (ﷺ).

۳. (مُحَمَّدٍ) وَاللّٰهِ وَصَحْبِهِ وَمُتَرَى الْقُرْآنِ مَعِ مُحِبِّهِ

^{۱۹} قال البخاري: قال أبو العالیة: صلاة الله: ثنائه عليه عند الملائكة. مه‌به‌ست له‌م سه‌لاواته ئه‌وه‌یه خوای

گه‌وره به‌نده‌کانی ئا‌که‌دار ده‌کاته‌وه سه‌باره‌ت به‌پله‌وپایه‌ی پیغه‌مبهر (ﷺ) به‌وه‌ی ستایشی ده‌کات و

له‌لای مه‌لائیکه‌ نزیکه‌کانی باسی ده‌کات. ((م. دلیر گه‌رمیانی))

^{۲۰} برونه: جامع شروح مقدمة الجزرية / ۲۰.

^{۲۱} اخرجه مسلم، كتاب الفضائل، باب فضل نسب النبي (ﷺ)، برقم (۲۲۷۶) و الترمذي و غيره من

حديث واثلة بن الاسقع (ﷺ).

(مُحَمَّدٌ) (ﷺ)، ناوی پیښه‌مبهره (ﷺ)، له کتیبه‌کانی سپرده‌دا هاتوه که به عه‌بدولموتته‌لیبی باپیری پیښه‌مبهر (ﷺ) و ترا کاتیک له رږڅی حه‌وته‌مدا ناوی کوره‌زاکه‌ی نا موحه‌ممه‌د، وتیان بۆچی ناوت ناوه موحه‌ممه‌د ؟ له‌کاتیکدا له باوباپیران و خزمه‌کانتدا نه‌و ناوه نه‌راوه !، وتی ئومید ده‌که‌م له ئاسمان و زه‌میندا ستایش بکریت، خوی گه‌وره‌ش ئومیده‌که‌ی به‌دی هی‌نا.

(وَأَلِهِ) ۲۲ ئیمامی شافعی فه‌رموویه‌تی: خزمه ئیمانداره‌کانی ده‌گریته‌وه له به‌نی هاشم و به‌نی عه‌بدولموتته‌لیب.

(وَصَحْبِهِ) کۆیه بۆ وشه‌ی (صحابی) واته: هاوه‌لی پیښه‌مبهر (ﷺ)، وشه‌ی (صحابی) هه‌موو که‌سیک ده‌گریته‌وه که به موسولمانی کۆبویتته‌وه له‌گه‌ل پیښه‌مبهر (ﷺ)، نه‌گه‌ر بۆ ساتیکی که‌میش بوویت و مردبیتیش له‌سه‌ر ئیمان.

(وَمُقَرَّرِ الْقُرْآنِ) نه‌و که‌سه‌یه که کرده‌وی پیده‌کات، یان ماموستایه.

(مَعَ مَجْبِهِ) نه‌و که‌سه‌ی که قورئانی خو‌ش ده‌ویت، قوتابیش ده‌گریته‌وه.

واتای گشتی:

دروودو سلاوی خوی گه‌وره برژیتته‌ سه‌ر خاووخیزان و خزمان و یارو یاوه‌رانی پیښه‌مبهر (ﷺ)، هه‌روه‌ها له‌سه‌ر نه‌و که‌سه‌ش که کرده‌وه به قورئان ده‌کات، نه‌و که‌سه‌ش که قورئانی خو‌ش ده‌ویت.

۴. (وَبَعْدُ) إِنَّ هَذِهِ مُقَدَّمَةٌ فِيمَا عَلَي قَارِنِهِ أَنْ يَعْلَمَهُ

(وَبَعْدُ) واته: له‌پاش باسکردنی سوپاس و ستایش بۆ خوی گه‌وره و سه‌لاوات ناردن بۆ پیښه‌مبهری نازدار (ﷺ)، نه‌م وشه‌یه عه‌ره‌ب به‌کاریان هی‌ناوه، کاتیک ویستوویانه له باسیکه‌وه بچن بۆ باسیکی تر.

۲۲ آل: نه‌گه‌ر کۆ بکریته‌وه له‌گه‌ل (اتباع) واته: (آله و أتباعه) نه‌وا (آل) واته: خزمه ئیمانداره‌کانی، نه‌گه‌ریش به‌ته‌نها بی‌ت واته شوین که‌وتوانی له‌پیش هه‌موانیشه‌وه خزمه ئیمانداره‌کانی ده‌گریته‌وه. ((م.دلیر گه‌رمیانی))

(إِنَّ هَذِهِ) ناماژیه بو شتیکی هست پیکراو که ئەم هونراوهیه، که ئیمه لیره دا خه ریکی لیکدانه وهین.

(مُقَدَّمَةٌ) واته: پیشه کی، وهکو ئەو دهسته ی پیشی سوپا ری ده که ن پیمان دهوتریت (مقدمة الجیش)، هر له م واتایه شه وه خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ الحجرات ۱.

(فِيمَا عَلَى قَارِنِهِ أَنْ يَعْلَمَهُ) واته: پوون کردنه وهی ئەو شتانه یه که پیویستن له سه ر خوینه ری قورئان بیانزانییت.

واتای گشتی:

له پاش سوپاس و ستایشی خوی دلوقان و، سه لاوات ناردن بو پیغه مبه ر (ﷺ)، ئەم هونراوه یه م پیشه کیه که سه باره ت به و مه سه لانه ی که پیویسته خوینه ری قورئان بیانزانییت.

چاوه پروانی بهرگی دووهم بکه ن

ويتهى ئيجازهى نووسهر له خوئندنى قورئاندا

هذا وقد أجزت الأخ (إحسان برهان الدين أمين) ان يروي و يقرأ بما تلقاه مني من طريق الشاطبية و التيسير و اوصيه بتقوى الله في السر و العلن و ان لا يتوانى عن تعليم كتاب الله و ان يكون خادما في حياته لكتاب الله تعالى نفعنا الله جميعا بالقرآن الكريم في الدنيا والآخرة وصلى الله على سيدنا محمد و على آله وصحبه وسلم و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

خادم القرآن

واحد القراء / ابو عبد الله دلير بن احمد

الجامع للقراءات العشر من الشاطبية و الدررة و الطيبة

به شه كانى زانستى ته جويد

٥. إِذْ وَاجِبٌ عَلَيْهِمْ مُحْتَمٌ قَبْلَ الشُّرُوعِ أَوْلَا أَنْ يَعْلَمُوا

(إِذْ وَاجِبٌ) ئه و شتانهى به په هاى پيويستن و، وازليهيانان گوناوه.

(عَلَيْهِمْ) واته: له سه ر قورئان خوينه ران.

(مُحْتَمٌ) وشه يه كه بو جه خت له سه ر كردن هاتووه.

(قَبْلَ الشُّرُوعِ) واته: پيش ده ستپيكردى قورئان خويندن.

(أَوْلَا) واته: جه خت كردنه وه يه له سه ر وشه ي پيش خوئى.

(يَعْلَمُوا) واته: بيزانن.

واتاى گشتى:

پيويسته له سه ر ئه وانه ي كه قورئان ده خوئين پيش ده ستپيكرديان ئه م مه سه لانه بزانن.

٦. مَخَارِجُ الْحُرُوفِ وَالصِّفَاتِ لِيَلْفِظُوا بِأَفْصَحِ اللُّغَاتِ

(مَخَارِجُ الْحُرُوفِ) واته: جيگاي ده رچوونى پيته كانى زمانى عه ره بى، كه برتتين له (٢٩)

پيت، به لام به گشتى زانايان سى رپره ويان هه يه، سه باره ت به ژماره ي مه خره جه كان:

رپره وى يه كه م: ژماره يان (١٤) مه خره جه، ئه مانه ش به بوچوونى (الفراء) و (قطرب) و

ئه وانه ي كه شوينكه وتووى ئه وانن، مه خره جى (الجوف) واته: بو شايى نيوان گه روو و ده م يان

لابردووه، هه‌روه‌ها جیگه‌ی وشه‌کانی (ل، ر، ن) به‌یه‌ک مه‌خره‌ج دادنه‌نرین له‌جیاتی (۳) مه‌خره‌ج.

پێپه‌وی دووهم: ژماره‌ی مه‌خره‌جه‌کان (۱۶) هیه، ئەمه‌ش پێپه‌وی (سیبویه) و (الشاطبي) و (ابن البري) و هاوبۆچوونه‌کانیانه، ئەمانیش مه‌خره‌جی جه‌وفیان لابردووه، ایان داناوه که ئەو پیتانه له شویننه هاوشیوه‌کانیانه‌وه دهرده‌چن واته له مه‌خره‌جه‌کانی تره‌وه.

پێپه‌وی سییه‌م: ژماره‌ی مه‌خره‌جه‌کان (۱۷) مه‌خره‌جن، ئەمه‌ش پێپه‌وی (الخليل بن أحمد الفراهيدي) و ئەوانه‌یه که له‌سه‌ر بۆچوونی ئەون، وه‌کو: (ابن الجزري) و جومه‌وری زانایانی پسپۆر له‌م بواره‌دا ئەم پێپه‌وه‌یان په‌سه‌ند کردووه.^۱

(الصِّفَات) واته: هه‌روه‌ها سیفه‌تی پیته‌کانیش بناسن.

(لِيَلْفِظُوا) له‌نوسخه‌یه‌کدا هاتووه (لينطقوا) واته: قسه‌بکه‌ن و بیخویننه‌وه.

(بِإَفْصَاحِ اللُّغَاتِ) واته: به‌پاراوترین زمان له‌نیو زمانه‌کاندا زمانی عه‌ره‌بیه، که زمانی پیغه‌مبه‌ره (ﷺ) و، قورئانی پیدابه‌زیوه.

رێکه‌وتیش نیه که خوای گه‌وره له نیوان هه‌موو زمانه‌کانی مرو‌ثایه‌تیدا زمانی عه‌ره‌بی هه‌لبێژاردووه بۆ ئەوه‌ی په‌یامی کۆتایی بۆ خه‌لکی سه‌رزه‌وی بنی‌ریت، له‌پاستیدا ئەم زمانه تایبه‌تمه‌ندی زۆری هیه، هه‌رچۆنیکیش بێت زمانیکێ ئایینه‌بو‌مان و ئەرکی سه‌رشانیشمانه به‌رگری لێبکه‌ین، ئاشکرایشه که چۆن هه‌وله‌کان چر کره‌ونه‌ته‌وه بۆ دژایه‌تیکردنی ئەم زمانه به‌پێی ئامانجه‌لێکی دوور که ئەوانه‌ی به‌پلانه‌که هه‌لده‌ستن ره‌چاویان کردووه، له‌وه‌ش دل‌نیان که‌دروست بوونی نه‌وه‌یه‌کی لاواز له‌ زمانی عه‌ره‌بیدا واته نه‌وه‌یه‌کی تێنه‌گه‌یشتوو له قورئان و فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، ئەمه‌ش ئامانجه‌ راسته‌قینه‌که‌یه.

له‌سه‌ره‌تا‌کانی سه‌ده‌ی بیسته‌م و تا‌کو ناوه‌پاستی ئەو سه‌ده‌یه، هه‌ولێکی چر و بی‌وچان به‌خه‌رج درا له‌پیناوی لابردنی زمانی عه‌ره‌بی له ولاتی میسر، له‌رێگه‌ی به‌کاره‌ینانی پیتی لاتینی له‌جیاتی پیتی عه‌ره‌بی، به‌لام سه‌رانی موسو‌لمانان له‌ ولاته‌ ده‌رکیان کردبه‌ گلاوی ئەو پیلانه و، پووبه‌پووی بوونه‌وه‌و هه‌ر به‌ ساوایی و له‌ بێشکه‌دا ئەو بیروکه‌یان له‌نیو برد، به‌لام مه‌خابن وا ئەو بیروکه‌یه جاریکی ترو پاش زیاتر له‌ نیو سه‌ده‌ سه‌ری هه‌لداوه‌ته‌وه و، پێویسته

^۱ بروه‌انه: الواضح في أحكام التجويد / د. محمد عصام القضاة / ۳۰.

لہسہر موسولمانان بہرگری لہ زمانی عہرہبی بکہن چونکہ زمانی قورئان و سوننہتہ، ماموستا (أنور الجندی) رہحمہتی خوی لیبتت، دلئت: ئەمپۆ زمانی عہرہبی زمانی گفتوگو کردنہ بۆ سہدملیۆن عہرہب و، زمانی ہزرہ بۆ ہزار ملیۆن موسولمان^۲، زمانیکی دیرینیشہ کہ پیش ہاتنی ئیسلام بہ ہزار سال قسہی پیکراوہ.

(الخلیل بن أحمد الفراهیدی) لہ کتیبی (العین) دا دلئت: تیکرای وشہکانی زمانی عہرہبی کہ گفتوگویان پیدہکریت بہوانہشہوہ کہ فہرامۆش کراون دہگاتہ (۱۲، ۳۰۵، ۴۱۲) وشہ.

ہرودہا (الحسین الزبیری) دلئت: وشہکانی زمانی عہرہبی ژمارہیان دہگاتہ (۶، ۶۹۹، ۴۰۰) واتہ: زیاتر لہ شہش ملیۆن و پینج سہد ہزار وشہ کار بہ (۵۴۲۰) وشہی دہکریت، ئەوہکانی تر ہہمووی پەراویز خراون^۳.

واتای گشتی:

پیویستہ لہسہر خوینہری قورئان شوینی دەرچوونی پیتہکان و سیفہتہکانیان بزائن، بۆئہوہی شارہزایی پەیدا بکہن دہربارہی چاکترین و پاراوترین زمان کہ زمانی عہرہبیہ.

۷. مُحَرَّرِي التَّجْوِيدِ وَالْمَوَاقِفِ وَمَا الَّذِي رُسِمَ فِي الْمَصَاحِفِ

(مُحَرَّرِي) واتہ: پیویستہ لہسہریان ئەوانہی کہ باسکراون بیزانن مادام کۆشش دہکہن بۆ جوان خویندنہوہی قورئان.

(وَالْمَوَاقِفِ) واتہ: شوینہکانی راوہستان و دەستپیکردن لہ قورئاندا.

(وَمَا الَّذِي رُسِمَ فِي الْمَصَاحِفِ) واتہ: ئەو شیوازانہی کہ قورئانی پینوسراوہتہوہ لہ موسحہفہکانی پیشہوا عوسمان (رضی اللہ عنہ)، چونکہ پوکنیکی قورئانہ، دوو پوکنہکە ی تریش بریتین لہ (تواتر) و گونجان لہگەل شیوہیہک لہ شیوہکانی زمانی عہرہبی^۴.

^۲ ئەوہ سہرژمیری ہشتاکانہ، چونکہ ژمارہی موسولمانان لہم پۆژگارہدا دہگاتہ یەک ملیار و سی سہد ملیۆن کەس لہ جیہاندا.

^۳ بپوانہ: دراسات إسلامیة معاصرة / ۳۳.

^۴ بپوانہ: الدرر البهية شرح المقدمة الجزرية / 11.

واتای گشتی:

ئه‌وانه‌ی که ورد ده‌بنه‌وه له جوان خویندنه‌وه‌ی قورئان و، راوه‌ستان و ده‌ست پیکردنی ریکوپیک و، ره‌چاوکردنی خویندنه‌وه‌به‌پیی ئه‌و رینوسه‌ی که له موسحه‌فه‌کانی عوسماندا (ﷺ) هاتوه.

۸. مِنْ كُلِّ مَقْطُوعٍ وَمَوْصُولٍ بِهَا وَتَاءٍ أَتَى لَمْ تَكُنْ تُكْتَبُ بِهَا

(مِنْ كُلِّ مَقْطُوعٍ) واته: ئه‌و شتانه‌ی که به دابراوی ده‌نوسریت، نه‌ک پیته‌کان، وه‌کو:

﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ البقرة ۱۶۴.

(وَمَوْصُولٍ بِهَا) یان پیکه‌وه ده‌نوسریت له قورئاندا وه‌کو: ﴿بَيْنُومٍ لَا تَأْخُذُ بِلِحْيَتِي وَلَا

بِرَأْسِي﴾ طه ۹۴.

(وَتَاءٍ أَتَى لَمْ تَكُنْ تُكْتَبُ بِهَا) واته: ئه‌و پیتانه‌ی (ت) که ده‌گه‌ریته‌وه بو مینه‌وه

به‌شیوه‌ی (ة) ی کۆتایی نه‌نوسراون له قورئاندا وه‌کو: (جنت، امرأت)

(بِهَا) واته: به (ها)، ئه‌م واتایه‌ش دواتر شی ده‌که‌ینه‌وه.

واتای گشتی:

ئه‌و وشه دابراو و پیکه‌وه لکاوانه‌ی که له قورئاندا هاتون، هه‌روه‌ها نووسینی پیتی (ت)

وه‌کو نووسینی پیتی (ه) و دوو نوقته‌ی له‌سه‌ره.

بابه‌تی شوینی دهرچوونی پیته‌کان (مه‌خره‌جه‌کان)

به‌شی یه‌که‌م / پیته‌کان

بیگومان ئەم به‌شه‌گرنگترین بابته‌له‌ بوارى تجویددا، بۆیه‌ پیویسته‌ له‌سه‌ر هه‌موو که‌سیک که‌ ده‌یه‌ویت به‌جوانی قورئان بخوینیته‌وه‌، شوینی دهرچوونی پیته‌کان بناسیت، بۆئه‌وه‌ی وشه‌کانی قورئان به‌پاست و دروستی بخوینیته‌وه‌، هه‌ریویه‌ (ابن الجزري) فه‌رموویه‌تی:

إِذَا وَجِبَ عَلَيْهِمْ مُحْتَمِرٌ قَبْلَ الشُّرُوعِ أَوْ لَأَن يَعْلمُوا

پیته‌کان:

پیت بریتیه‌ له‌ ده‌نگیک پشت ده‌به‌ستیت به‌ شوینیکی دیاری کراو، یان نادیار.

ئوه‌ی که‌ دیاری کراوه‌ له‌ریگه‌ی به‌شیک له‌ به‌شه‌کانی گه‌روو و زمان و لیوه‌وه‌ دهرده‌چیت، نادیاره‌کانیش ئه‌و پیتانه‌ن که‌ دهرچوونیان په‌یوه‌ندی نیه‌ به‌م شوینانه‌وه‌، ئه‌وانیش بریتین له‌ وشه‌کانی (ا، و، ی) ئه‌م پیتانه‌ په‌یوه‌ندیان به‌ هه‌ناسه‌وه‌ هه‌یه‌ و، له‌گه‌ل ته‌واو بوونی هه‌ناسه‌ ده‌برینه‌وه‌، وه‌کو دواتریش به‌ پشتیوانی خوی گه‌وره‌ روونیان ده‌که‌ینه‌وه‌⁶.

به‌شه‌کانی پیته‌کان: دوو به‌شن: عه‌ره‌بی و ناعه‌ره‌بی، عه‌ره‌بیه‌کان سه‌ره‌کی و لاوه‌کین، سه‌ره‌کیه‌کانی (٢٩) پیتن به‌لای زانایانه‌وه‌ جگه‌ له‌ (المبرد)، که‌ ئه‌و پیی وایه‌ پیته‌کان (٢٨) پیتن، چونکه‌ ئه‌لیف و هه‌مزه‌ی به‌ پیتیک داناوه‌، بۆچوونه‌که‌شی وه‌کو: (أسامة عبد الوهاب) ده‌لئیت: بۆچوونیکی ناپه‌سه‌نده‌.

پیته‌ لاوه‌کیه‌کانیش ئه‌وانه‌ن که‌ له‌ دوو شوینه‌وه‌ دهرده‌چن، دابه‌ش ده‌بن بۆ پاراو و ناپاراو، سه‌باره‌ت به‌ پاراوه‌کان پینچ پیتیان له‌ قورئاندا هاتوه‌.

⁶ بروانه: الدرر البهية / ١٣.

یہ کہم: ہم مزہی ئاسانکراو (الهمزة المسهلة) ئویش له لای خویہ وہ دہبیتہ (۳) بہ شہ وہ، یان بہرہ ولای پیتی (ا) دہروات وھکو: پیتی (أَنْذَرْتُمْ)، یان بہرہ ولای پیتی (ی) دہروات وھکو: (أَنْتَ)، یان بہرہ و (و) دہروات وھکو: (أُوْزِل).

دووہم: ئلیفی لارکراو، واتہ: له نیوان (ا) و (ی) دا، بہ واتایہ کیتہ نہ ئلیفیکی تہ واوہ و نہ یائیکی تہ واوہ، بہ لکو نزیکہ له پیتی (ی).

سییہم: پیتی (ص) کہ بونی (ز) لیبیت، وھکو: وشہی (الصراط)، ئم کارہشیان بہ ہوی نزیک شوینی دہرچوونی ئو دوو پیتہ ئنجام داوہ، بہ ہوی ئوہ شہ وہ له پیتہ کانی (صفرین)، نمونہ ی ئم حالتہ له خویندہ وہی پیشہ وا (حمزة) دا ہہ یہ.

چارہم: پیتی (ی) کہ بونی (و) ی لیڈیت، وھکو: وشہی (غیض) و (قیل) له کاتی (إشمام) کردنیاندا، بہ پیی خویندہ وہی (ہشام) و (الکسائی).

پینجہم: (ا) ی قہ لو، کہ بہ دوا ی پیتیکی قہ لو دا بیت، چونکہ له و حالہ تہ دا له پیتی (و) نیک دہبیتہ وہ، وھکو: له وشہی مہ زنی (اللہ) کہ له پاش پیتیکیہ وہ بیت سہر یان بوری ہہ بیت، یان وھکو ئوہی له ریوایہ تی (ورش) دا ہاتوہ له ریگہی (الأزرق) وہ له (نافع) وھکو: وشہ کانی (الصلاة) و (الطلاق) و (الظلم)، ئینجا ئوہ ش بزانه برای خوینہر کہ سہر و بوریس بہ ہمان شیوہ دہبنہ دوو بہ شہ وہ: سہرہ کی و لاوہ کی؛ سہرہ کیہ کان بریتین له سہر و بوری و ژیر، لاوہ کیہ کانیش بریتین له سہر و بوری لار، وھکو: (بشری) و (النار) و (الکافرین) له لای ئوانہ ی کہ بہ (إمالة) ئو و شانہ دہ خوینن، ہر وہا وھکو: (رحمة) و (نعمة) له لای ئوانہ ی کہ له راوہ ستاندا کوتای ئو و جورہ و شانہ لار دہ کہ نہ وہ، واتہ: (رحمی) و (نعمی) ... ہتد.

لہم حالتہ دا دہبیتہ سہر و بوریکی لاوہ کی نہ بوریکی تہ واوہ، نہ سہریکی تہ واوہ، دووہمیش پیتی بونکراو وھکو: (قیل) و (غیض) له پیرہوی ئوانہ ی کہ (إشمام) ی دہ کہن وھکو: (ہشام) و (الکسائی) ^ا.

^۷ بۆ زانینی دہنگہ کہ ی و ئنجامدانی بہ شیوہ یہ کی تہ واو پیویستہ له مامؤستایہ کی مؤلہت پیڈراو و ہریگریٹ و بیبیستی. ((م. دلیر گہرمیانی))

^ا بۆ زانیاری زیاتر بروانہ: الدرر البهية شرح المقدمة الجزرية / ۱۶.

به‌شی دووهم جیگای دهرچوونی پیته‌کان

۹. مَخَارِجُ الحُرُوفِ سَبْعَةٌ عَشْرٌ عَلَى الَّذِي يَخْتَارُهُ مَنْ اخْتَبَرَ

(مَخَارِج) کۆیه، تاکه‌که‌ی (مخرج) ه واته: ئه‌و جیگه‌ی که پیته‌که‌ی لیوه دهرده‌چیته، لیوره‌شدا مه‌به‌ست له (۲۹) پیته‌که‌ی زمانی عه‌ره‌بییه.

(عَلَى الَّذِي يَخْتَارُهُ مَنْ اخْتَبَرَ) واته: به‌پیی هه‌لبژاردنی ئه‌و شاره‌زایه — مه‌به‌ستی (الخليل بن أحمد الفراهيدي) یه.

چۆن بزاین پیتیکی دیاری کراو جیگه‌ی دهرچوونی کۆیه ؟

بۆ نمونه ده‌مانه‌وی بزاین پیتی (ق) یان (ش) یان (ب) شوینی دهرچوونی له‌کۆیه پیته‌که (ساکن) بکه یان باشتره (مشدد) ی بکه‌یت و هه‌مزیه‌کیش بخه‌یته پیشی، بۆنمونه: (أفّ)، (أشّ)، (أبّ)، له‌کۆی ده‌نگ نه‌ما ئه‌وه شوینی دهرچوونی پیته‌که‌یه^۹.

واتای گشتی:

پیته‌کانی زمانی عه‌ره‌بی له (۱۷) جیگه‌وه دهرده‌چن، به‌ پیی هه‌لبژاردنی که‌سیکی شاره‌زا و کارامه‌ی وه‌کو: (الخليل بن أحمد الفراهيدي).

پیته‌کانی (الجوف)^{۱۰}

۱۰. فَالْفُ الجَوْفِ وَأَخْتَاهَا وَهِيَ حُرُوفٌ مَدٌّ لِلْهَوَاءِ تَنْتَهِي

^۹ بپروانه: جامع شروح المقدمة الجزرية / محمد بن يوسف / ۲۷.

^{۱۰} الجوف، واته: بۆشایی نیوان گه‌روو و ده‌م.

فَأَلْفُ الْجَوْفِ واتہ: جیگہی دەرچوونی پیتی (ا) بۆشایی نیو دہمہ و، جیگہیہ کی دیاری کراوی نیہ.

وَأُخْتَاهَا واتہ: ہر دوو پیتی (و) و (ی) ئەگەر زہننہ دار بن و، پیئشی خویان لہ جوری خویان بیئ، واتہ: ئەگەر لہ پیئش (و) بۆر (ضمّة) ہاتبیئ و، پیئش (ی) ژیر (کسرة) ہاتبیئ. **تیبینی:** پیتی (ا) ہمیشہ زہننہ دار (ساکن) ہ، پیئشی خوی ہمیشہ سہر (فتحة) ی ہیہ نمونہ ی ئەو سی پیتانہ کہ بہ (حروف المد و اللین) دہناسرین، ئەم سی وشہیہ (قال) بۆ (ا)، (يقول) بۆ (و)، (قيل) بۆ (ی).

ہر سیگہشی کۆبوونہ تہوہ لہ وشہی ﴿نُوحِيهَا﴾ ھود ۹۶.

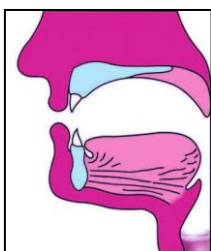
لِلْهَوَاءِ ئەو ھوای کہ لہ دہم دہردہ چیت، کہ بریتیہ لہ دہنگ.

تَشْهِي واتہ: پیتہکانی مہد تہواو دہبن.

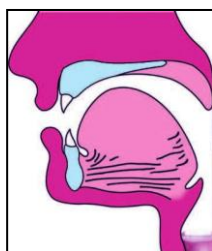
بۆیہش ناوئراون (حروف المد واللين) بہ دریژی و ئاسانی دہردہ چن (آآ) (ووو) (بییی) چونکہ شوینی لیوہ دہرچوونیان بلاوہ، شوینی دہرچوونی پیتیش کاتیک بلاو بیئ دہنگ دریژ دہبیئتہوہ و بہ سانایی دہردہ چیت، ئەگەر تہنگیش بیئ دہنگہ کہ بہ فشار دہردہ چیت^{۱۱}.

واتای گشتی:

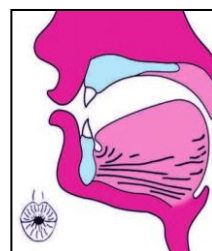
پیتہکانی (ا، و، ی) لہ بۆشایی نیوان گہروو و ناودہ مہوہ دہردہ چن، ئەمانہش تاییہ تن بہ پیتہکانی (مد) ھوہ و، تاکو ھناسہش دریژ بیئتہوہ بہردہوام دہبن.

مخرجی ئەلیف

مخرجی یائی مەدی

مخرجی وائی مەدی

^{۱۱} بپوانہ: جامع شروح الجزریة / زکریا الأنصاری / ۲۸-۲۹.

پیتہ کانی گہروو

۱۱. ثُمَّ لَأَقْصَى الْخَلْقِ هَمْزُ هَاءٍ ثُمَّ لَوْسَطِهِ فَعَيْنٌ حَاءٍ

مہخرہ جی دووہم گہرووہ، سیّ مہخرہ جی تیدایہ و شہش پیتی لیوہ دہردہ چیت: یہ کہم: سہرووی قورگ کہ دورترین جیگہ دہگریتہ وہ لہ کوتایی قورگ و، نزیك سنگ دوو پیتی لیوہ دہردہ چیت (ع) و (ہ).

دووہم: ناوہ پاستی گہروو.

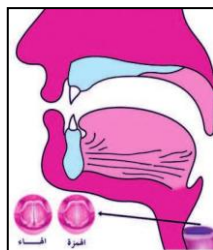
(ثُمَّ لَوْسَطِهِ فَعَيْنٌ حَاءٍ) واتہ: پیتہ کانی (ع) و (ح) ی لیوہ دہردہ چیت.

واتای گشتی:

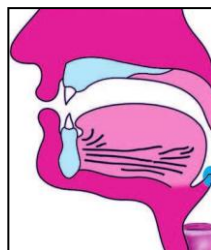
کوتایی گہروو پیتہ کانی (ع) و (ہ) ی لیوہ دہردہ چیت، لہ ناوہ پاستی گہروشہ وہ پیتہ کانی (ع) و (ح) ی لیوہ دہردہ چیت.

۱۲. أَدْنَاهُ غَيْنٌ خَاوُّهَا وَالْقَافُ أَقْصَى اللِّسَانِ فَوْقُ ثُمَّ الْكَافُ

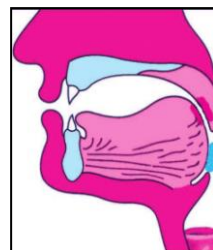
واتہ: نزیك ترین جیگہ ی گہروو لہ دہمہ وہ مہخرہ جی پیتہ کانی (غ) و (خ) ہ، پیشخستنی پیتی (غ) لہ سہر (خ) بۆچوونی پەسەندکراوی (سیبویہ) و (الشاطبی) یہ، خاوہنی ہونراوہی جہزہ ریش لہ سہر ہمان بۆچوونہ^{۱۲}.

مہخرہ جی (ہ، ا)

مہخرہ جی (ع، ح)

مہخرہ جی (غ، ك)

^{۱۲} پروانہ: المنح الفكرية شرح المقدمة الجزرية / ملا علی القاري / ۴۹.

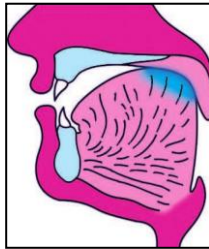
پیتہ کانی زمان

مہ خرہ جی پیتی (ق):

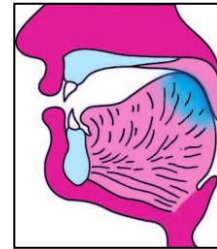
کاتیک (ابن الجزری) لیبویہ وہ لہ باسکردنی مہ خرہ جی پیتہ کانی گہ روو، دہستی کرد بہ باسکردنی مہ خرہ جہ کانی زمان و پیتہ کانی:

مہ خرہ جی یہ کہ م: سہ رووی زمان (أقصى اللسان) واتہ: کۆتاییہ کہ ی لہ نزیك گہ رووہ وہ۔
(فوق) مہ بہستی مہ لاشوہ۔

(الكاف) واتہ: ئەمیش مہ خرہ جی لہ سہ رووی زمانہ وہ یہ۔

مہ خرہ جی (ک)

مہ خرہ جی (ق)

واتای گشتی:

پیتہ کانی (ق) و (ک) لہ سہ رووی زمانہ وہ لہ لای مہ لاشوہ وہ دہردہ چن جیگہ ی (ک) نزمترہ لہ جیگہ ی (ق)، بہ گشتی ئەو مہ خرہ جانہ ی لہ زماندان (۱۰) مہ خرہ جن و (۱۸) پیتیان لیوہ دہردہ چیت بہ م شیوہ ی خوارہ وہ^{۱۳}.

۱. سہ رووی زمان: واتہ: دوورتین جیگہ ی لہ نزیك قورگ و مہ لاشووی سہرہ وہ یہ، پیتی (ق) ی لیوہ دہردہ چیت.

۲. سہ رووی زمان: کہمیک لہ خوار مہ خرہ جی (ق) وہ لہ لای مہ لاشووی سہرہ وہ، لہ ناو دہمہ وہ نزیك ترہ، پیتی (ک) لیوہ دہردہ چیت.

۳. ناوہ راستی زمان لہ گہل مہ لاشوودا، سی پیتی لیوہ دہردہ چیت (ج) و (ش) و (ی) بہ مہ رجیک پیتی (ی) مہددی نہ بیئت، واتہ: بزواو بیئت یان زہننہ دار (ساکن) بیئت و پیش خوی سہر (فتحة) ی ہہ بیئت.

^{۱۳} بپوانہ: الواضح في أحكام التجويد / د. محمد عصام القضاة / ۳۲-۳۴.

۴. یه‌کیک له لیواره‌کانی زمان لای راست یان لای چپ له‌گه‌ل‌ئو دانانه‌ی به‌ته‌نیشته‌وه‌ن له دانه‌خرپکانی سه‌روه یان به به‌کاره‌ینانی هه‌ردوولا پی‌که‌وه پیتی (ضاد) ی لیوه دهرده‌چپت دهرکردنیشی له‌لای چه‌په‌وه ئاسانتره و زۆرتر به‌کاردی‌ت، له‌لای راستیشه‌وه که‌متر و قورستره چونکه له لیواری زمان و ئو دانانه‌ی ته‌نیشته‌وه دهرده‌چپت به‌هوی دریزی مه‌خره‌جه‌که‌یشه‌وه چونکه له‌خوارووی لیواری زمان ده‌ست پی ده‌کات و له سه‌روویه‌وه ته‌واو ده‌بی‌ت.

۵. خوارووی هه‌ردوو لیواری زمان به‌ره‌و سه‌ره‌تای زمان له‌گه‌ل‌ پووکی ددانه‌کانی ته‌نیشته‌ی له‌و مه‌خره‌جه‌وه پیتی (ل) ی لیوه دهرده‌چپت.

۶. پیشه‌وه‌ی زمان له‌گه‌ل‌ ئو به‌شهی به‌رانبه‌ری‌تی له پووکی ددانه‌کانی سه‌روه پیتی (ن) ی لیوه دهرده‌چپت.

۷. پیشه‌وه‌ی زمان و که‌میک له پشتیشه‌وه له‌گه‌ل‌ پووکی ددانه‌کانی ته‌نیشته‌ی له‌سه‌روه نزیك مه‌خره‌جی (ن) له‌و مه‌خره‌جه‌وه پیتی (ر) دهرده‌چپت لاریونه‌وه‌یه‌کیشی تیدایه به‌ره‌و مه‌خره‌جی (ن).

۸. پشته‌وه‌ی زمان له‌گه‌ل‌ پووکی ددانه‌ بپرپه‌کانی لای سه‌روه که ئوه خالی په‌یوه‌ندی نیوان بپرپه‌کانی سه‌روه پووکی ناو ده‌م ئه‌وش بریتیه له‌مه‌خره‌جی پیته‌کانی (ت) و (ط) و (د).

۹. پیشه‌وه‌ی زمان و سه‌رووی بپرپه‌کانی خواره‌وه له‌گه‌ل‌ هیشتنه‌وه‌ی بوشاییه‌کی که‌م له‌نیوان سه‌ره‌تای زمان و ددانه‌کان ئه‌م مه‌خره‌جش تاییه‌ته به به پیته‌کانی (س) و (ز) و (ص).

۱۰. پیشه‌وه‌ی زمان و پیشه‌وه‌ی ددانه‌ بپرپه‌کانی سه‌روه هاوکات دهرکردنی که‌میک له زمان بۆ دهره‌وه‌ی ددانه‌کان ئه‌مه‌ش پیته‌کانی (ث) و (ذ) و (ظ) ی لیوه دهرده‌چپت.

پیته‌کانی نیوان ناوه‌راستی زمان و مه‌لاشوو
(الأحرف الشجرية) □

مه‌خره‌جی (ج) و (ش) و (ی):

۱۳. أَسْفَلُ وَالْوَسْطُ فَجِيمُ الشَّيْنِ يَا وَالضَّادُ مِنْ حَافَتِهِ إِذْ وَلِيَا

۱۴. لِأَضْرَاسٍ مِنْ أَيْسَرَ أَوْ يُمْنَاهَا وَاللَّامُ أَذْنَاهَا لِمُنْتَاهَا

(أَسْفَلُ) واته: له‌خواروی پیتی (ق)ه‌وه، هه‌ردوو پیتی (ق) و (ك) به‌پیتی (له‌وی)

ده‌ناسریت، چونکه له‌کووتای زمانه‌وه ده‌رده‌چن له‌لای زمانه‌ بچکۆله‌وه.

(وَالْوَسْطُ) ناوه‌راستی زمان له‌گه‌ل به‌شی سه‌رووی مه‌لاشوو، مه‌خره‌جی (ج) و ئینجا

(ش) و ئینجا (ی) ی تیدایه.

(وَالضَّادُ مِنْ حَافَتِهِ إِذْ وَلِيَا) واته: مه‌خره‌جی (الضَّاد) له‌لیواری زمانه‌وه‌یه

(لِأَضْرَاسٍ) ددانه‌ خریکان (مِنْ أَيْسَرَ أَوْ يُمْنَاهَا) واته: له‌لای چه‌پی یان لای راستیه‌وه

که‌ئه‌مه‌یان که‌م به‌کارده‌هینریت و گرانه‌ له‌وه‌ش گرانتر ده‌رکردنی ئه‌و پیتیه‌ له‌ هه‌ردوولای زمانه‌وه.

واتای گشتی:

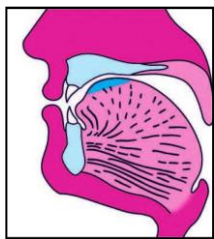
له‌ ناوه‌راستی زمانه‌وه مه‌خره‌جی (ج) و (ش) و (ی) لای ده‌رده‌چن، هه‌روه‌ها پیتی

(ض) یش له‌لای زمانه‌وه ده‌رده‌چیت یان لای چه‌پی یان لای راستی .

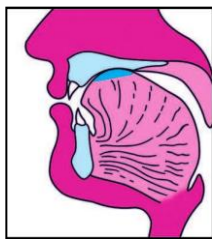
سوود: محمد بن علی النویری له‌ کتیبی (شرح طيبة النشر) ده‌لیت: ده‌گیرنه‌وه که

عومه‌ری کوپی خه‌تتاب په‌زای خوای لیبت پیتی (الضَّاد) ی له‌هه‌ردوو لای زمانیه‌وه ده‌رده‌کرد^{۱۴}.

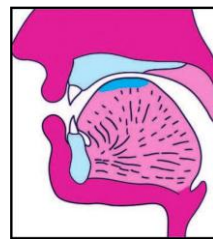
^{۱۴} بپوانه: شرح طيبة النشر ج/۱، ۲۳۳.

مهخره جى (ش)

مهخره جى (ج)

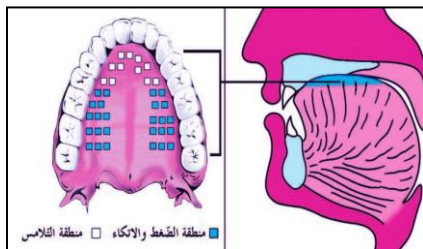

مهخره جى ياءى (غير مدى)

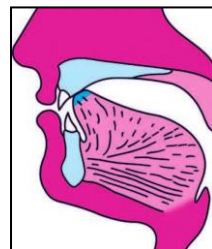

پيته كانى سهر زمان

(وَاللَّامُ أَذْنَاهَا لِمُنْتَهَاهَا) واته: پيتى (ل) له نزيكترين ليوارى زمانه وهيه له دم درده چيٽ له دواى مهخره جى (الضاد) هوهيه له گه ل پووكى به شى سهره وهى ددانه كان هيچ پيتي كيش نيه - به پيى بوچوونى هه نديك له زانايان - مهخره جه كهى ئه وه ندهى مهخره جى (ل) دريژ بيٽ، درچوونى پيتى (ل) له لاي چه په وه - به پيچه وانهى پيتى (ض) - كه متر و گرانتره به لام له لاي راسته وه زورتر و ئاسانتره.

مهخره جى (ض)

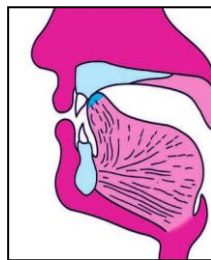

مهخره جى (ل)

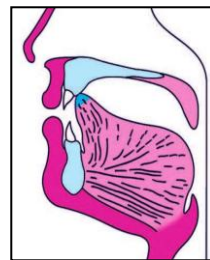
مه خره جى (ن):

١٥. وَالنُّونُ مِنْ طَرْفِهِ تَحْتَ اجْعَلُوا وَالرَّأْيُ دَانِيَهُ لِيُظْهِرَ أَدْخَلُوا

ليرهدا (ابن الجزري) تيمان ده گه يه نيٽ كه مه خره جى (ن) كه ميڪ له پيشه وهى زمانه وهيه كه ميڪ به رهو پشتى زمانه ئه وهش به پيى بؤچوونى (سيبويه) و، ئه وانهى هاوبؤچوونن له گه ليڊا^{١٥}.

مه خره جى (ن)

مه خره جى (ن)

^{١٥} بېروانه: ليكدانه وهى خالد الأزهرى له جامع الشرح / ٣٣.

پیته‌کانی پیشه‌وه‌ی مه‌لاشوو
(الحروف النطعية)

۱۶. وَالطَّاءُ وَالذَّالُ وَتَا مِنْهُ وَمِنْ عَلِيَّاءِ الثَّنَائِيَا وَالصَّفِيرُ مُسْتَكِنٌ

(وَالطَّاءُ وَالذَّالُ وَتَا) ئەم پیتانه‌ش له‌پیشه‌وه‌ی زمان و ئاسمانه‌ی دهمه‌وه دهرده‌چیت له‌گه‌ل به‌کاره‌یانی بنی ددانه‌کانی سه‌ره‌وه، ئەم سی و شەش به (الحروف النطعية) دهناسرین چونکه له‌چالایی مه‌لاشووه‌وه دهرده‌چن.

(الثَّنَائِيَا) واته: ددانه‌کانی پیشه‌وه دوو له‌سه‌ره‌وه و دوو له‌خواره‌وه

(وَالصَّفِيرُ مُسْتَكِنٌ) واته: پیته‌کانی (ص) و (ز) و (س) جیگیره که دهرچونیان له‌سه‌ره‌تای زمانه‌وه‌یه.

واتای گشتی:

پیته‌کانی (ت) و (ط) و (د) له‌پیشه‌وه‌ی زمان له‌گه‌ل به‌کاره‌یانی ددانه‌کانی پیشه‌وه به‌شی سه‌ره‌وه دهرده‌چن هه‌روه‌ها جیگیریش بووه پیته‌کانی (صفیر)یش که بریتین له (ص) و (ز) و (س) له‌همان جیگه‌وه دهرده‌چن به‌لام سه‌ر زمان دده‌ت له‌ددانه‌نی خواره‌وه.

پیته کانی باریکایی زمان (الحروف الألفية أو حروف الصغیر)

۱۷. مِنْهُ وَمِنْ فَوْقِ الثَّنَائِيَا السُّفْلَى وَالظَّاءُ وَالذَّالُ وَثَا لِلْعُلْيَا

(مِنْهُ) واته: له پیشه وهی زمان (وَمِنْ فَوْقِ الثَّنَائِيَا السُّفْلَى) واته: له نیوان ددانه کانی پیشه وه به شی سهره وه و خواره وه ئەم سى پیته ش به (الحروف الألفية) دهناسرین چونکه له (أسلة) ی زمانه وه واته له باریکایی زمانه وه دهرده چن.

ئەو پیتانه ی له نزيك پووکه وه دهرده چن (الحروف اللثوية)

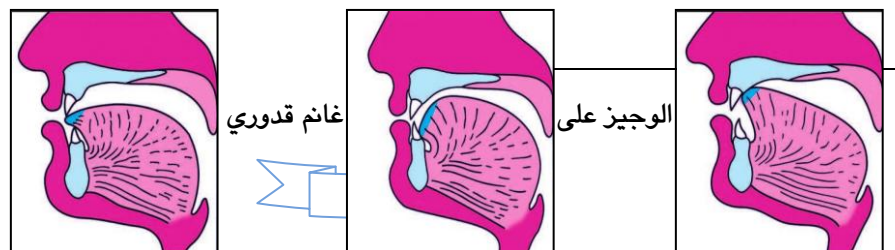
(وَالظَّاءُ وَالذَّالُ وَثَا لِلْعُلْيَا) واته: له پیشه وهی ههردوو لای زمانه وه دهرده چن له گه ل ددانه کانی سهره وه مامۆستایانی فیژکردنی قورئان جهخت دهکه نه وه سه بارهت به م پیتانه که زمان دهریکریت له کاتی وتنیاندا، ئەم سى پیته ش به (اللثوي) دهناسرین چونکه له نزيك (پووک) گوشتی دهوری ددانه کانه وه دهرده چن.

ئەم (۳) پیته له لایهن (الخليل بن أحمد الفراهيدي) ناوناون به (الحروف اللثوية) چونکه سهره تا یان له لای پووکه وه دهست پى دهکات، یان وهکو: (التاذي) ده لیت: له بهرته وهی مهخره جه که یان نزيکی پووکه، یان له بهر ته وهی مهخره جه که یان له لیوه وه دهرده چیت، ئەوه ش وه سفیکی راست نیه.

(المرعشي) ده لیت: ئەم واتایه جوړیک له چاوپۆشینی تیدایه، چونکه ئەو هه ناسه ی له گه ل دهربرینی ئەم پیتانه دهرده چیت دهگاته پووک و له وی بلاوده بیته وه، راست تریش ئەوه یه به م پیتانه بوتریت (أسناني) نه ک (لثوي)^{۱۶}.

واتای گشتی:

پیته کانی (ظ، ث، ذ) له پیشه وهی زمان و ددانه کانی پیشه وهی به شی سهره وه دهرده چن هاوکات له گه ل که میک له دهرکردنی زمان.

مخرجی (ذ، ث، ظ)

مخرجی (س، ص، ز)

مخرجی (د، ت، ط)

پیته‌کانی هه‌ردوو لیو و که‌پوو
(حروف الشفتین الخیشوم)

١٨. مِنْ طَرْفَيْهِمَا وَمِنْ بَطْنِ الشَّفَةِ فَاَلْفًا مَعَ اطْرَافِ الثَّنَائِيَا الْمُشْرِفَةِ

(مِنْ طَرْفَيْهِمَا) واته: له‌هه‌ردوولای زمانه‌وه په‌یوه‌ندی هه‌یه به‌ پیته‌کانی باریکایی زمان.

(وَمِنْ بَطْنِ) واته: به‌شی ناوه‌وه‌ی لیوی خوار.

(فَاَلْفًا مَعَ اطْرَافِ الثَّنَائِيَا الْمُشْرِفَةِ) واته: پیتی (ف) له‌ به‌شی ناوه‌وه‌ی لیوی خوار له‌گه‌ل

پیشه‌وه‌ی ددانه بره‌په‌کانی سه‌ره‌وه‌دا^{١٧}.

واته: پیتی (ف) له‌ به‌شی ناوه‌وه‌ی لیوی خوار ده‌رده‌چیت له‌گه‌ل خواره‌وه‌ی بره‌ره‌کانی

سه‌ره‌وه^{١٨}.

تیبینی: هه‌ندی که‌س پیتی (ف) له‌ مه‌خره‌جی هه‌له‌وه ده‌رده‌که‌ن، کاتیک پیشه‌وه‌ی

ددانه‌کانی سه‌ره‌وه‌یان ده‌خه‌نه سه‌ر لیوی خواریان نه‌ک به‌شی ناوه‌وه‌ی.

١٩. لِلشَّفَتَيْنِ الْوَاوُ بَاءٌ مِيمٌ وَغُنَّةٌ مَخْرَجُهَا الْخَيْشُومُ

(لِلشَّفَتَيْنِ الْوَاوُ بَاءٌ مِيمٌ) واته: مه‌خره‌جی نیوان هه‌ردوو لیو پیتی (و، ب، م) ی لیوه

ده‌رده‌چیت، به‌لام بۆ (و) لیوه‌کان ده‌کرینه‌وه و خر ده‌کرینه‌وه وه‌کو (ضمه) بخوینیت و، بۆ

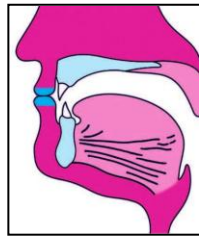
پیتی (ب) و (م) داده‌خرین^{١٩}.

(وَغُنَّةٌ مَخْرَجُهَا الْخَيْشُومُ) واته: جیگه‌ی ده‌رچوونی مینگه‌ش که‌پوو.

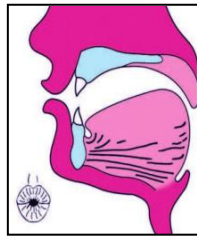
^{١٧} بېروانه: المنح الفكرية شرح مقدمة الجزرية / ملا علي القاري / ٥٨.

^{١٨} بېروانه: التجويد الميسر / د. عبد العزيز القاري / ٢٠.

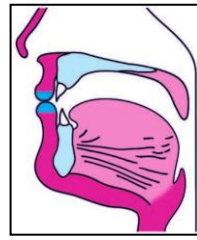
^{١٩} بېروانه: هداية المستفيد / محمد محمود ابو ريمة / ٢٩.

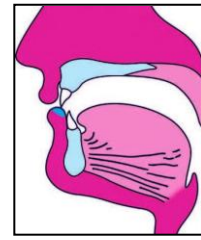
مه‌خره‌جی (ب)

مه‌خره‌جی (و) ی (غیر مدی)

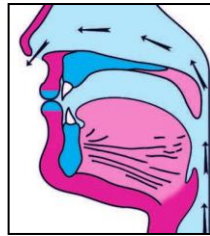
مه‌خره‌جی (م)

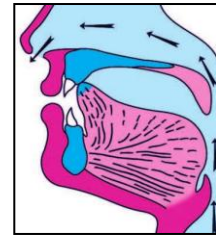
مه‌خره‌جی (ف)

واتای گشتی:

پیته‌کانی (و، ب، م) له‌نیوان ه‌ردوو لیوه‌وه د‌رده‌چن بۆ (و) به‌کرانه‌وه‌یان و بۆ (ب)،
(م) به‌داخستیان، مینگه‌ش له‌که‌پوه‌وه د‌رده‌چیت.

مه‌خره‌جی مینگه‌له‌گه‌ل (م)

مه‌خره‌جی مینگه‌له‌گه‌ل (ن)

سوود: ماموستا (عطية قابل نصر) ده‌لیت:

پیته‌کانی عه‌ره‌بی له‌پرووی مه‌خره‌جیان‌وه ژماره‌یان (۳۱) پیته به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه:
بۆشایی نیوان قورگ و ده‌م: ۳ پیت.

قورگ: ۶ پیت.

زمان: ۱۸ پیت.

ه‌ردوو لیو: ۴ پیت^{۲۰}.

^{۲۰} ب‌روانه: غایة المرید فی علم التجوید / عطية قابل نصر / ۱۲۱-۱۲۲.

سيفه تى پيته كان

(الصفات) كۆيه تاكه كهى (صفة) يه له پرووى زمانه وانپه وه واته: ئەو واتايهى كه وهسفى شتيك دهكات وهكو بليى ئەو شته سپيه يان ره شه.

له پرووى (اصطلاحى) يه وه برپتبه له شيوازيكي نه گوڤر (ثابت) بو پيته كه له كاتى خویندنه وهيدا وهكو: دهنگ نهرم كردن و نزم كردن و بهرزكردن، له راستيدا سيفه ته كان وهكو پيوانهن بو پيته كان، پيتى به هيز له لاواز جيا ده كه نه وه وهكو: (ت) له (ط) چونكه ئەهگر سيفه تى لكاندن (الإطباق) و جوولاندن (قلقلة) نه بو ايه له يه كتر جيا نه ده كرانه وه.

بو يه خستنه پرووى سيفه ته كان شيوازى راستى خویندنه وهى پيته كان درده خات وهكو ئەوهى ئايا دهنگ بهو پيته دريژ ده بيته وه يان نا.

زانينى ئەو سيفاتانه سى سوودى هه يه:

يه كه م: جيا كردنه وهى ئەو پيتانهى كه مه خره جى هاوبه شيان هه يه.

دووهم: ناسينى پيتى به هيزولاواز، بو ئەوهى بزانيه تى ئايا دروست تيهه لكيش (أدغام) كراوه يان نا دروست.

سپيه م: جوان خویندنه وهى ئەو وشانهى كه مه خره كانيان جياوازن^{۲۱}.

جياوازي زانايان سه بارهت به ژماره ي سيفه ته كان

زانايان له م باره يه وه جياوازيان له نيواندايه، (ابن الجزري) و ئەوانه ي په يره وى له بوچوونه كهى ده كه ن پييان وايه كه (۱۷) سيفه تن، به لاي هه ندى زانايان يشه وه (۲۰) ه يان (۳۴) ه يان (۴۴) ه به لام ئيمه له م كتيبه دا ره چاوى بوچوونى جومهورى زانايان ده كه ين، كه (ابن الجزري) يش هه مان بوچوونى هه يه له وهى كه سيفه ته كان برپتين له (۱۷) سيفه ت و ده لئين:

^{۲۱} بپوانه: الدرر البهية / ۲۵.

سیفہ تہ کان دہ بنہ دوو بہ شہوہ:

۱. سیفہ تہ خوئیہ کان (الصفات الذایتة).

۲. سیفہ تہ توشہاتوہ کان (الصفات العرضیة).

سیفہ تہ خوئیہ کان: ئو سیفہ تانہن کہ ہوگرن بہ پیتہ کہوہ و ہرگیز لیّ جیانان بنہوہ و ہکو: (قلقلۃ).

سیفہ تہ توشہاتوہ کان: ئو سیفہ تانہن کہ ہندیّ جار لہ گہ لّ پیتہ کہن و ہندیّ جار لیّ جیادہ بنہوہ و ہکو: (تفخیم) و (ترقیق)، لیّردا باسماں لہ سہر بہ شی یہ کہمہ، کہ ئویش دہ بیّتہ دوو بہ شہوہ:

۱. ئو سیفہ تانہی کہ دژیان ہہ یہ.

۲. ئو سیفہ تانہی کہ دژیان نیہ.

سیفہ تہ دژہ یہ کترہ کان بریتین لہ:

(الجہر) دژہ کہی (الہمس) ہ.

(الرخاوة) دژہ کہی (الشدة) و (التوسط) ہ.

(الإستفال) دژہ کہی (الإستعلاء) ہ.

(الإنفتاح) دژہ کہی (الإطباق) ہ.

(الإصمات) دژہ کہی (الإذلاق) ہ.

سیفہ تہ بیّ دژہ کانیش بریتین لہ:

(القلقلۃ) و (اللين) و (الإنحراف) و (التکریر) و (التفشی) و (الإستطالۃ)، دواتریش

ہہ موو ئہم سیفہ تانہ باس دہ کہین و واتا کانیان پوون دہ کہینہوہ (إن شاء اللہ) ^{۲۲}.

(ابن الجزری) پرحمہ تی خوی لیّبیت بہ باسکردنی سیفہ تہ بہ ناوبانگہ کان دہست

پیڈہ کات و دہ لیّت:

^{۲۲} پخوانہ: الدرر البھیة / ۲۶.

سیف‌ته دژ داره‌کان

٢٠. صِفَاتُهَا جَهْرٌ وَرِخْوٌ مُسْتَفِلٌ مُنْفِتِحٌ مُصَمَّتَةٌ وَالضِدُّ قُلُّ

(صِفَاتُهَا) واته: سیف‌ته به‌ناوبانگه‌کانیان بریتین له:

١. (جَهْرٌ) واته: ده‌نگ به‌رزی.

٢. (وَرِخْوٌ) واته: نه‌رمی.

٣. (مُسْتَفِلٌ) واته: نزم.

٤. (مُنْفِتِحٌ) واته: کراوه.

٥. (مُصَمَّتَةٌ) واته: قورس.

(وَالضِدُّ قُلُّ) واته: باسی دژه‌کانیشیان بکه، که بریتین له:

٦. (الهمس) واته: ئه‌سپایی.

٧. (الشدّة) واته: توند و به‌هیز.

٨. (الإطباق) واته: لکاندن.

٩. (الإذلاق) واته: خیرایی.

**پیته‌کانی نه‌سپایی و ده‌نگ به‌رزی و
توندی و نه‌رمی**

۲۱. مَهْمُوسُهَا (فَحْشُهُ شَخْصٌ سَكَتٌ) شَدِيدُهَا لَفْظٌ (أَجْدُ قَطِ بَكَتٌ)

نه‌مه‌ش پوخته‌ی واتا‌کانی نه‌و سیفاتانه‌یه که با‌سمان‌کرد:

(الهمس):

له‌رووی زمانه‌وانیه‌وه: دیارنه‌بوون و نه‌سپایی.

له‌رووی زاراوه‌وه: ده‌رچوونی هه‌ناسه له‌کاتی ده‌رپرینی نه‌و پیتانه‌ی که نه‌م سیفه‌ته‌ی تیدایه، به‌هۆی لاوازی پشت به‌ستن به‌مه‌خره‌جه‌که‌یه‌وه.

پیته‌کانی: (۱۰) پیتن کۆ کراونه‌ته‌وه له وته‌ی (ابن الجزري) دا، (فحشه شخص

سکت) ۲۳.

تیبینه‌کی گرنگ: خوینه‌ر ناتوانیت-نه‌م سیفه‌ته-یان هه‌ر سیفه‌تیکی تر- له کتیبه‌کانه‌وه فی‌ر بی‌ت، به‌لکو پیویسته له مامۆستای کارامه‌وه فی‌ری‌ت، به‌تایبه‌تی له‌و مامۆستایانه‌ی شاره‌زایی ته‌واویان هه‌یه له شیوازی خویندنه‌وه‌ی قورئان و سه‌نه‌دی نه‌ پچراویان هه‌یه بو‌لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ۲۴.

(الجهر):

له‌رووی زمانه‌وانیه‌وه: ئاشکراکردن.

له‌رووی زاراوه‌وه: ده‌رنه‌چوونی هه‌وا له کاتی ده‌رپرینی پیته‌که، به‌هۆی ته‌واو پشت به‌ستن به‌مه‌خره‌جه‌که‌یه‌وه.

۲۳ بروانه: الميسر الفريد في علم التجويد / محمد فريد الجمل / ۸۰.

۲۴ بروانه: الدرر البهية / ۲۷.

پیته‌کانی: بریتین له پیته‌کانی زمانی عه‌ره‌بی جگه له پیته‌کانی (الهمس) کۆکراوه‌ته‌وه له م بره‌گه‌یه‌دا (عظم وزن قاري ذي فض جد طلب) واته: تاي ته‌رازوه‌که‌ی قورسه ئه‌و که‌سه‌ی که قورئان ده‌خوینیت ته‌ماشای حه‌رام ناکات و هه‌ول ده‌دات فی‌ری زانست بی‌ت^{۲۰}.

(الشدّة):

له‌پووی زمانه‌وانیه‌وه: واته: به‌هیزی.

له‌پووی زاراوه‌وه: واته: ری‌نه‌کردنی ده‌نگ و گیرانی له‌کاتی ده‌رپرینی پیته‌که به‌هۆی ئه‌وپه‌ری پشت به‌ستن به‌مه‌خره‌جه‌که‌یه‌وه.

پیته‌کانی: بریتین له (۸) پیت (ابن الجزري) له م پسته‌دا کۆیکردوه‌ته‌وه،

(أجدُ قَطِبَ بَكَتْ).

^{۲۰} برونه: الواضح في أحكام التجويد / د. عصام القضاة / ۴۵.

پیته مام ناوهند و به‌رزه‌کان

۲۲. وَبَيْنَ رِخْوٍ وَالشَّدِيدِ (لِنِ عُمَرَ) وَسَبْعِ عُلُوٍّ (خُصَّ ضَغْطُ قِظْ) حَصْرُ

(وَبَيْنَ رِخْوٍ وَالشَّدِيدِ) واته: له‌نیوان پیته به‌هیزه‌کان و پیته نزمه‌کاندا (۵) پیت هه‌یه له

(لِنِ عُمَرَ) دا کۆکراونه‌ته‌وه.

پیته مام ناوهنده‌کان

(التوسط):

له‌پرووی زمانه‌وانیه‌وه: واته: مامناوه‌ندی.

له‌پرووی زاراوه‌وه: واته: ده‌نگ تییاندا نه‌به‌ته‌واوی ده‌گیریت وه‌کو پیته به‌هیزه‌کان و،

نه‌به‌ته‌واویش ریّ ده‌کات وه‌کو پیته نه‌رمه‌کان هه‌ندی له زانایانیش به پیته‌کانی (البينية)

ناوی ده‌به‌ن.

پیتته نه‌رمه‌کان (الحروف الرخوة)

له‌پووی زمانه‌وانیه‌وه: واته: نه‌رمی.

له‌پووی زاراوه‌وه: واته: ری‌کردنی ده‌نگ له‌کاتی ده‌رب‌پینی پیتته‌که به‌هوی لاوازی پشت به‌ستن به‌مه‌خره‌جه‌که‌ی.

پیتته‌کانی (۱۸) پیتتن: (ث، ح، خ، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ظ، غ، ف، ه، و، ی، ا، و (مه‌ددی)، ی (مه‌ددی)).

پیتته‌کانی زمانی عه‌ره‌بی دابه‌شکراونه‌ته سه‌ر ئه‌م سیّ سیفه‌ته، پیتته‌کانی (أجد قَطِ)

بَکَتْ) به‌پیتته به‌هیزه‌کان ده‌ناسرین و پیتته‌کانی (لِنْ عُمَرُ) به‌پیتته مامناوه‌نده‌کان ده‌ناسرین و ئه‌وه‌شی له‌و دوو جوّره نه‌بیّت به‌پیتی نه‌رم داده‌نریّت^{۲۶}.

بۆنمونه - مامۆستا (أیمن سوید) ده‌لئیت:

له‌کاتی ده‌رب‌پینی پیتی (ش) ده‌بینین ده‌نگی پیتته‌که دریژ ده‌بیته‌وه، (أششش) یان (أغغ) به‌لام له‌پیتیکی وه‌کو: (ب) به‌هیچ شیوه‌یه‌ک دریژ نابیتته‌وه (أب)، له‌نیوان ئه‌م جوّره پیتانه‌دا (لِنْ عُمَرُ) مامناوه‌ند هه‌یه، بۆنمونه: پیتی (ع) نه‌وه‌کو (ش) و (غ) دریژ ده‌بیته‌وه، نه‌وه‌کو (ب) راده‌وستیّت، به‌لکو حالتیکه له‌نیوان ئه‌م دوو حاله‌ته‌دایه^{۲۷}.

(وَسَبْعُ عَلُو) واته: پیتته به‌رزه‌کان (۷) پیتتن.

(خَصَّ ضَغَطِ قِظْ) واته: پیتته به‌رزه‌کان کۆبونه‌ته‌وه له‌م وشانه‌دا (حصر) ته‌نها له‌م

رسته‌دا کۆبوه‌ته‌وه و له‌وه زیاتر نین.

(الإستعلاء):

له‌پووی زمانه‌وانیه‌وه: واته: به‌رزبوونه‌وه.

^{۲۶} بروانه: غاية المرید في علم التجويد / عطية قابل نصر / ۱۳۱-۱۳۲.

^{۲۷} له‌یه‌کیک له‌و وانانه‌ی (د. آیمن) دا ده‌رباره‌ی سیفه‌تی پیتته‌کان هاتوو له‌که‌نالی (إقرأ).

له‌پرووی زاراه‌وه: واته: ئاراسته‌ی فشاری ده‌نگ له‌کاتی ده‌رپرینی پیتته‌که به‌ره‌و سه‌رووی مه‌لاشو له‌گه‌ل به‌رز بوونه‌وه‌ی به‌شیک له‌ زمان به‌ره‌و مه‌لاشو.

پیتته‌کانی (الإستعلاء) بریتین له: (خ، ص، ض، غ، ط، ق، ظ)، به‌لام پیتته به‌رزه‌کان هه‌موو وه‌کو یه‌ک نین له‌به‌رزیا‌ندا به‌لکو پینچ پله‌یان هه‌یه:

۱. پیتی به‌رز نه‌گه‌ر سه‌ر (فتحة) ی هه‌بی‌ت و پیتی (ا) ی به‌دوادا بی‌ت وه‌کو: (قال).

۲. پیتی به‌رز نه‌گه‌ر سه‌ر (فتحة) ی هه‌بی‌ت و پیتی (ا) ی به‌دوادا نه‌یه‌ت وه‌کو:

(قَد).

۳. پیتی به‌رز که بو‌ر (ضممة) ی له‌سه‌ر بی‌ت وه‌کو: (يقولوا).

۴. پیتی به‌رز نه‌گه‌ر زهنه‌دار (ساکن) بی‌ت، وه‌کو: (يَطْعون) و (يَخْتَصِمون) و (نصبر).

۵. پیتی به‌رز نه‌گه‌ر ژیر (کسرة) ی هه‌بی‌ت، وه‌کو: (قیل) ^{۲۸}.

زۆربه‌ی زمانیش له‌کاتی ده‌رپرینی پیتی (ط) به‌رز ده‌بی‌ته‌وه، پاشان (ص) و (ض) و (ظ) تا‌کو ده‌گاته پیتی (ق) که‌زمان که‌متر بو‌ ده‌رپرینی به‌رز ده‌بی‌ته‌وه، له‌وه‌ش که‌متر له‌ ده‌رپرینی هه‌ردوو پیتی (خ) و (غ).

له‌به‌ر نه‌وه‌ش ناو‌نراوه (إستعلاء) چونکه ده‌نگه‌که له‌ به‌رزاییه‌وه ده‌رده‌چیت. (المرعشي) ده‌لیت: له‌ پیتته به‌رزه‌کاندا گرنگ نه‌وه‌یه سه‌رووی زمان به‌رز بی‌ته‌وه، ئیتر گرنگ نیه نه‌ودوای زمان به‌رز بی‌ته‌وه یان نا ^{۲۹}.

له‌راستیدا یه‌کیک له‌ گرنگ ترین هۆکاره‌کانی جوان خویندنه‌وه‌ی قورئان ناسینی پیتته به‌رزه‌کان و پایه‌کانیان و جیبه‌جیکردنیانه له‌کاتی خویندنه‌وه‌ی‌ی‌اندا، نه‌مه‌ش به‌هه‌مان شیوه مه‌سه‌له‌یه‌ک نیه له‌کتیبه‌وه وه‌ر‌بگیردری‌ت، به‌لکو پیویسته له‌ مامۆستای لی‌هاتوو وه‌ر‌بگیردری‌ت.

چاوه‌پوانی به‌رگی سییه‌م بکه‌ن

^{۲۸} پروانه: النور المبين في تجويد القرآن الكريم / محاضرة د. أيمن سويد / ۲۲.

^{۲۹} پروانه: غاية المرید في علم التجويد / عطية قابل نصر / ۱۳۲.

وينهى ئىجازدهى نووسه ر له خوئيندى قورئاندا

هذا وقد أجزت الأخ (إحسان برهان الدين أمين) ان يروي و يقرأ بما تلقاه مني من طريق الشاطبية و التيسير و اوصيه بتقوى الله في السر و العلن و ان لا يتوانى عن تعليم كتاب الله و ان يكون خادما في حياته لكتاب الله تعالى نفعنا الله جميعا بالقرآن الكريم في الدنيا والآخرة و صلى الله على سيدنا محمد و على آله و صحبه وسلم و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

خادم القرآن

واقف القراء / ابو عبد الله دلير بن احمد

الجامع للقراءات العشر من الشاطبية و الدرّة و الطيبة

پیتته نزمه‌کان (حروف الإستفال)

(الإستفال):

له‌پرووی زمانه‌وانیه‌وه: واته: نزمی.

له‌پرووی زاراوه‌وه: واته: نزم بوونه‌وه‌ی زمان له‌کاتی دهربرپینی پیتته‌که‌وه، به‌رز نه‌بوونه‌وه‌ی به‌ره‌و ئاسمانه‌ی دهم (مه‌لاشوو) له‌و کاته‌دا.

پیتته‌کانی: بریتین له (۲۲) پیت، واته: پیتته‌کانی زمانی عه‌ره‌بی جگه له پیتته به‌رزه‌کان
(ء - ب - ت - ث - ج - ح - د - ذ - ر - ز - س - ش - ع - ف - ک - ل - م - ن - ه - و - ی - ا).

پیوه‌ری جیاکردنه‌وه‌ی پیتی به‌رز و نزم

جیاکردنه‌وه‌ی پیتی به‌رز و نزم به به‌رزبوونه‌وه‌ی زمان دهناسریت له‌کاتی دهربرپینی پیتته‌که‌دا، له‌گه‌ل هه‌رپیتیکدا زمان به‌رز بوویه‌وه ئه‌وا پیتیکی به‌رز، له‌گه‌ل هه‌رپیتیکدا زمان نزم بوویه‌وه ئه‌وا پیتیکی نزمه.

نمونه‌ی پیتی به‌رز: (أطّ) (أقّ) (أظّ) له دهربرپیناندا زمان به‌رز ده‌بیتته‌وه.

نمونه‌ی پیتی نزم: (أهّ) (أشّ) (أتّ) له دهربرپیناندا زمان نزم ده‌بیتته‌وه.

پیتته نزمه‌کانیش به‌هه‌مان شیوه پیوه‌ریکی زۆر گرنگن بۆ جوان خویندنه‌وه‌ی قورئانی پیروژ، به‌تایبه‌تی له‌کاتی یه‌کگرتنیا له‌گه‌ل پیتته به‌رزه‌کاندا له وشه‌یه‌که‌دا، وه‌کو: (مخصة) و (أخذن)، فیربوونیشیان له‌ریگه‌ی کتیبه‌وه نابیت به‌لکو ده‌بیت له‌ریگه‌ی مامۆستای شاره‌زاوه بیت له‌و بواره‌دا.

واتای گشتی:

هه‌ندی له‌پیتته‌کان سیفه‌تی نه‌رم (رخاوة)یان تیدایه و هه‌ندیکیان سیفه‌تی به‌هیزیان تیدایه، له‌نیوان ئه‌و دوو جووره‌شدا هه‌ندی پیتی تر هه‌یه مام ناوه‌ندن و پیتته‌کانی قه‌تیس بوونه له‌پسته‌ی (لنْ عُمَر).

هروه ها له ناو پیته کانی عه ره بيشدا (۷) پیتی بهرز هه ن پیویسته له کاتی ده برپیناندا
به شیک له زمان به رزیته وه به ره و ئاسمانه ی ده م.

پيته کانی لکاندن (الإطباق)

۲۳. وَصَادُ ضَادٌ طَاءٌ ظَاءٌ مُطَبَقَةٌ وَ (فَرَّ مِنْ لُبِّ) الْحُرُوفِ الْمَذْلُوقَةِ

(وَصَادُ ضَادٌ طَاءٌ ظَاءٌ مُطَبَقَةٌ) واته: ئەم چوار پيته زمان يان به شيك له زمان له کاتی

دهرپرنياندا دهلکينه ئاسمانه ی ده مه وه.

(الإطباق):

له پرووی زمانه وانیه وه: واته: لکاندن.

له پرووی زاراه وه: واته: لکاندن زمان يان به شيك له زمان له کاتی دهرپرنياندا به

مه لاشووه وه، له کاتی دهرپرنياندا به شيويه كه دهنگ پهنگ ده خواته وه له نيوانياندا

پيته کانيشي بریتين له (ص، ض، ط، ظ) زمانيش وه کويه كه له هه موو پيته کاندا نالکيت به

مه لاشووه وه.

سود: هه موو پيتيکی (إطباق) بهرزه، به لام مه رج نيه هه موو پيتيکی بهرز زمان

له دهرپرنياندا بلکيت به مه لاشووه وه^۱.

(الإفتاح):

له پرووی زمانه وانیه وه: واته: جيابوونه وه.

له پرووی زاراه وه: واته: ئەو پيتانه يه كه له کاتی دهرپرنياندا زمان و مه لاشوو له يه کتر

دور ده که ونه وه تا کو هه وا له نيوانياندا دهرچيت^۲.

(فَرَّ مِنْ لُبِّ) الحروف المذلقة:

^۱ برونه: الواضح في أحكام التجويد / د. عصام القضاة / ۴۷.

^۲ برونه: البرهان في تجويد القرآن / الصادق القمحاوي / ۱۷.

واته: پیتی خیرا (مذلق)، بریتین له و پیتانه‌ی خو‌یان له پسته‌ی (فَرَّ مِنْ لُبِّ) دا ده‌بیننه‌وه واته: (ف - ر - م - ن - ل - ب).

(الإذلاق):

له‌پرووی زمانه‌وانیه‌وه: واته: په‌ر‌یان لای شتیک.

له‌پرووی زاراه‌وه: واته: سووکی پیته‌که یان خیرایی ده‌برپینی چونکه له پیشه‌وه‌ی زمان یان یه‌کیک له لیوه‌کان یان له هه‌ردووکیانه‌وه ده‌رده‌چن، پیته‌کانیشی وه‌کو باس‌مان کرد (٦) پیتن، هوی ناوانیشی به (إذلاق) نه‌وه‌یه که هه‌ندیکیان له پیشه‌وه‌ی لیوه‌وه ده‌رده‌چییت^٢.

(الإصمات):

له‌پرووی زمانه‌وانیه‌وه: واته: قه‌ده‌غه‌کردن.

له‌پرووی زاراه‌وه: واته: فورسی پیته‌که له‌کاتی ده‌برپیندا، (الأخفش) وتوویه‌تی: نه‌وه‌ی که‌سه‌ی (صمت) بکات، واته: خوی له قسه‌کردن قه‌ده‌غه‌کردوه، مه‌به‌ستیش له‌وه‌یه که نه‌م پیتانه قه‌ده‌غه‌ن له‌وه‌ی که خو‌یان به‌ته‌ن‌ها وشه‌ی چوار پیتی یان پینج پیتی پیک‌به‌ینن، به‌لکو پیویسته پیتیکیان له‌گه‌لدا بیټ له پیته (مذلق) ه‌کان هه‌ر بویه زانایان وتووینه وشه‌ی (عسجد) واته: نالتون وشه‌یه‌کی عه‌ره‌بی نیه چونکه چوار پیته و پیتی خیراشی له‌گه‌لدا نیه^٤.

پیته‌کانی: هه‌موو پیته‌کانی زمانی عه‌ره‌بیه جگه له پیته خیراکان واته (٢٣) پیته کۆکراونه‌ته‌وه له‌م پسته‌دا (جز غش ساخط صید ثقة ان وعظه يحضك)^٥. واته: دووربه له فروفیلی که‌سیک که رقی له حه‌قه و بگه‌ری به‌دوای که‌سیکی متمانه پیکراو چونکه نامۆژگاریه‌کانی هانت ده‌ده‌ن بو چاکه.

واتای گشتی:

پیته‌کانی لکاندن (الإطباق) چوار پیتن (ص، ض، ط، ظ).

پیته‌کانی خیرایی (الإذلاق) یش شه‌ش پیتن (ف - ر - م - ن - ل - ب).

^٢ بروانه: الدرر البهية شرح المقدمة الجزرية / ٣١.

^٤ بروانه: المنح الفكرية في شرح المقدمة الجزرية / ملا علي القاري / ٧٢.

^٥ بروانه: الميسر الفريد في علم التجويد / محمد فريد الجمل / ٨٣.

سیفہ تہ بی دژہ کان

٢٤. صَفِيرُهَا صَادٌ وَزَايٌ سِينٌ قَلْقَلَةٌ (قَطْبٌ جَدٌّ) وَاللَّيْنُ

سیفہ تی یہ کہ م (الصفر)

لہ پرووی زمانہ وانیہ وہ: واتہ: دہنگیک و ہکو دہنگی بالندہ بیٹ.

لہ پرووی زار اوہ وہ: واتہ: دہنگیکی زیادہ لہ لیوہ وہ ہاوکات لہ گہل پیتہ کانی (ص، س، ن) دہردہ چیت، بہ ہیترینی نئم سی پیتہ ش (ص) ہ، چونکہ ہر دوو سیفہ تی (الإستعلاء) و (الإطباق) ی تیدایہ^٦، پاشان پیتی (ن) کہ سیفہ تی (جہری تیدایہ بہ لام پیتی (س) لہ و دوو پیتہ لاوازترہ چونکہ سیفہ تی (ہمس) ی تیدایہ.

سود: زانایان فہرمویانہ، پیتی (ص) لہ دہنگی قاز دہچیت و پیتی (ن) لہ دہنگی میٹھنگ دہچیت و پیتی (س) لہ دہنگی کوللہ دہچیت^٧.

سیفہ تی دووہم (القلقلة)

لہ پرووی زمانہ وانیہ وہ: واتہ: جوولہ.

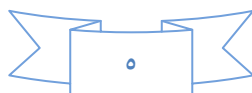
لہ پرووی زار اوہ وہ: واتہ: دروست بوونی جوولہ یہک لہ مخرہ جی پیتہ کہ لہ کاتی دہربرینیدا، نئگہر پیتہ کہ راوہ ستاو (ساکن) بیٹ دہنگیکی توندیش دہ بیستریٹ لہ کاتی دہربرینی پیتہ کہ دا^٨.

^٦ بروانہ: البرهان في تجويد القرآن / الصادق القمحاوي / ١٧.

^٧ بروانہ: نهاية المفيد في علم التجويد / ٥٣، بہوہرگرتن لہ: غاية المرید في علم التجويد / عطية قابل

نصر/١٣٥.

^٨ بروانہ: أحكام التجويد و التلاوة / محمود رأفت زلط / ٦٢.

پيته‌کانی: (القلقلة) یان (لقلقلة) پینج پیتی هه‌یه پیشه‌وا (ابن الجزري) کۆیکردووه‌ته‌وه له وشه‌ی (قَطْبُ جَدِّ)، تیبینیش ده‌کریت که هه‌موو پيته‌کانی سیفه‌تی (شدة) و (جهر) یان تیدا‌یه.

به‌شه‌کانی:

(قلقلة) ده‌بیته‌سی به‌شه‌وه:

۱. به‌هیز ترین حالته‌کانی ئه‌وه‌یه پيته‌که شه‌ده‌ دار بیته و له‌کۆتایی وشه‌شدا

هاتبیته وه‌کو: (الحق) و (تب) و (الحج)، ئه‌م حالته‌ش قه‌لقه‌له‌ی گه‌وره (القلقلة الكبرى) ی پیده‌وتریته.

۲. پيته‌که زهنه‌دار (ساکن) بیته شه‌ده‌ی نه‌بیته له‌کاتی وه‌ستان له‌سه‌ری

وه‌کو: (قرب)، (مجید)، (خلق) ئه‌م حالته‌ش پیی ده‌وتریته قه‌لقه‌له‌ی مام ناوه‌ند (القلقلة الوسطی).

۳. پیتی زهنه‌دار له‌ناوه‌پراستی وشه‌وه وه‌کو: (یدخلون)، (وجهها)، (یطعم) ئه‌م

حاله‌ته‌ش پیی ده‌وتریته قه‌لقه‌له‌ی بچوک (القلقلة الصغری).^۹

هه‌ندی له‌ زانا هاوچه‌رخه‌کان وه‌کو (عطية قابل نصر) پیی وایه که (قلقلة) به‌شی

چواره‌میشی هه‌یه کاتی که پيته‌که بزواو (متحرك) بیته، له‌و حالته‌شدا بنچینه‌ی قه‌لقه‌له‌ی هه‌ر تیدا ده‌میته‌یه وه‌کو: (المتقين).^{۱۰}

(قلقلة) له‌پرووی خودی پيته‌کانه‌وه ده‌بیته‌سی ئاسته‌وه:

ئاستی یه‌که‌م: له‌ پیتی (ط) (قلقلة) به‌رزتر ده‌بیته له‌ پيته‌کانی تر.

ئاستی دووه‌م: له‌ پیتی (ج) (قلقلة) مام ناوه‌ند ده‌بیته.

ئاستی سییه‌م: (قلقله) که‌متر ده‌بیته له‌ پيته‌کانی (ق - ب - د).

ده‌رپینی (قلقلة) چۆن ده‌بیته ؟

^۹ پروانه: الواضح في أحكام التجويد / د. عصام القضاة / ۴۹.

^{۱۰} پروانه: غاية المرید في علم التجويد / عطية قابل نصر / ۱۳۶.

زانا و قورئان خوینی پایه به‌رز (محمود خلیل الحصری) په‌حمه‌تی خوی لیبت، له کتیبی (أحكام قراءة القرآن) دا وتوویه‌تی: زانا یان سه‌بارت به شیوازی دهربرینی (قلقلة) جیاوازیان تیدایه، جومهوری زانا یان له‌سه‌ر نه و بۆچونه‌ن که هه‌میشه به‌لای (فتحة) دا دهروات به‌ره‌هایی، ئیتر ئایا پیتی پیش خوی بۆر (ضمة) ی هه‌بیّت وه‌کو: (هل يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ)، یان سه‌ر (فتحة) ی هه‌بیّت وه‌کو: (فاولئك يدخلون الجنة) یان ژیر (كسرة) ی هه‌بیّت وه‌کو: (ولا تشطط).

هه‌ندی‌کیش له زانا یان بۆچوونیان وایه دهربرینی پیتی (قلقلة) به‌پیی بزوینی پیش خوی‌تی واته: ئەگەر بۆری هه‌بیّت نه‌وا به‌ره‌و بۆر ده‌خوینریتته‌وه، ئەگەریش سه‌ر یان ژیری هه‌بیّت نه‌وا به‌ره‌و لای نه‌و دووانه دهروانیّت، به‌لام نه‌وه‌ی زۆرینه‌ی مامۆستایانی نه‌م هونه‌ره‌ی له‌سه‌ره‌ پیره‌وه‌ی یه‌که‌مه‌ که هه‌میشه پیتی (قلقلة) به‌ره‌و سه‌ر دهروات.

وه‌کو له هۆنراوه‌ی یه‌کێک له زانا یان هاتوه:

وقلقله قرب الى الفتح مطلقا ولا تتبعها بالذی قبل تقبلا

واته: پیته‌کانی (قلقلة) هه‌میشه له (فتحة) نزیک ده‌کرینه‌وه، مه‌یانکه به‌ پاشکۆی پیته‌کانی پیش خویان بۆ نه‌وه‌ی خویندنه‌وه‌که‌ت په‌سه‌ند بیّت.

مامۆستا (محمود علی بسه‌) یش له‌کتیبی (العمید) لاپه‌ره ٦٤ وتوویه‌تی:

وتراوه که (قلقلة) هه‌میشه له سه‌ر نزیک‌کراوه‌ته‌وه به‌بی ته‌ماشاکردنی پیته‌کانی پیش و پاش خوی، منیش نه‌م بۆچوونه په‌سه‌ند ده‌که‌م و به‌ باشی ده‌زانم کاری پی بکریّت^{١١}.

واتای گشتی:

پیته‌کانی (صفر) بریتین له (ص، ز، س) و پیته‌کانی (قلقلة) ش بریتین له (ق، ط، ب، ج، د).

سیفه‌تی سییه‌م (الین)

٢٥. وَأَوْوَبَاءٌ سَكَنَّا وَأَنْفَتَحَا قَبْلَهُمَا وَالْأَنْجِرَافُ صُحَّحَا

^{١١} بروهانه: الدرر البهية / ٣٣.

(واللین) واته: پیته‌کانی لین به‌بی (مه‌دن)، (و) و (ی) نه‌گه‌ر زه‌ننه‌دار (ساکن) بن و پیتی
پیش خویان سه‌ر(فتحة) ی هه‌بیته.

پیناسه‌ی (لین):

له‌پرووی زمانه‌وانیه‌وه: واته: ئاسانی، لووسی.

له‌پرووی زاراوه‌وه: واته: ده‌رکردنی پیته‌که له مه‌خره‌جه‌که‌یه‌وه و به‌ئاسانی و به‌بی هیچ
قورسیه‌ک له‌سه‌ر زمان.

پیته‌کانی: دوو پیتن (ی - و) به‌مه‌رجی پراوه‌ستاو(ساکن) بیته و پیتی پیشی خویان
سه‌ری هه‌بیته (مفتوح) بیته وه‌کو: (قول) و (صیف) و(خوف).

۲۶. فِي اللَّامِ وَالرَّاءِ وَتَكَرُّرٍ جُعِلَ وَلِلتَّفَشِيِّ الشَّيْنُ ضَادًّا اسْتَطْلُ

پیته‌کانی (إنحراف) و (تکریر) و (تفشی) و (استطالة) و(الانحراف صححا) واته: جومه‌وری
زانا‌یان سیفه‌تی (الانحراف) یان بۆ هه‌ردوو پیتی (ل) و (ر) جیگیر کردووه.

سیفه‌تی چواره‌م (الإنحراف)

له زمانه‌وانیدا: واته: لادان.

له زاراوه‌دا: لادانی پیته‌که له مه‌خره‌جه‌که‌ی.

پیته‌کانی: (۲) پیتن (ل) و (ر).

لادان (الإنحراف) سیفه‌تیکی هۆگره بۆ ئه‌و دوو پیته، چونکه ئه‌و دوو پیته له مه‌خره‌جی
خویان ده‌رئه‌چن و ده‌گه‌نه مه‌خره‌جی پیتیکی تر، (ل) لاده‌دا بۆ پیشه‌وه‌ی زمان و (ر) یش
لاده‌دا بۆ پشتی زمان^{۱۲}.

سیفه‌تی پینجه‌م (التکریر)

له زمانه‌وانیدا: واته: دووباره بوونه‌وه.

له زاراوه‌دا: واته: له‌رینه‌وه‌ی سه‌ری زمان له‌کاتی ده‌رب‌پینی پیته‌که، پیته‌که‌ی ته‌نها
پیتی (ر) ه.

^{۱۲} ب‌روانه: السعود في قراءة عاصم بن ابي النجود / حامد العاني / ۸۹.

(التكرير) سيفه‌تییکی وابه‌سته‌یه به پیتی (ر)، چونکه ئه‌و پیتته ئاماده‌یه بو ئه‌و له‌رینه‌وه بویه وریایی پیویسته له‌کاتی دهربرپیندا، مه‌به‌ستیش له باسکردنی ئه‌م سيفه‌ته خو لی به‌دوور گرتنییاتی واته: زیده ره‌وی نه‌کردن تییدا، دهرکه‌وتنی ئه‌م سيفه‌ته‌ش له پیتی (ر) به‌زوری له‌و کاته‌دا دهرده‌که‌ویت که (شدة) دار بی‌ت وه‌کو: (کرّة) (مرّة) بویه پیویسته له‌سه‌ر خوینهر ئه‌و دووباره بوونه‌وه بشاریته‌وه و بواری دهرکه‌وتنی نه‌دات، به‌لام شارندنه‌وه‌ی (تکریر) یش به‌و شیوه‌یه نیه که سه‌ری زمان به‌هیچ شیوه‌یه‌ک نه‌جولیتته‌وه، چونکه ئه‌وه ده‌بیته هوی په‌نگ خواردنه‌وه‌ی ده‌نگه‌که له‌نیوان سه‌ری زمان و پوکدا وه‌کو: پیتی (ط)، ئه‌مه‌ش هه‌له‌یه‌که بواری پی نه‌دراوه، به‌لکو پیویسته یه‌کجار سه‌ری زمان بجولیتته‌وه به‌سووکی بوئه‌وه‌ی سيفه‌ته‌که بیته‌دی^{۱۳، ۱۴}.

چۆن له دووباره‌بوونه‌وه‌ی پیتی (ر) خۆمان بیاریزین؟

پێگه چاره‌ی رزگاربوون له‌و هه‌له‌یه ئه‌وه‌یه خوینهر پشتی زمانی بلکینی به‌مه‌لاشوویه‌وه به‌شیوه‌یه‌ک که پێگه نه‌دات زمان زۆر بجولیتته‌وه^{۱۵}.

سيفه‌تی شه‌شه‌م (التفشي)

له زمانه‌وانیدا: واته: بلا‌بوونه‌وه.

له زاراوه‌دا: واته: بلا‌بوونه‌وه‌ی هه‌وا له ناو ده‌مدا له‌کاتی دهربرپینی پیتی (ش) هوی ناوانایشی به (متفشي) بلا‌بوونه‌وه‌ی هه‌وايه له‌ناو ده‌مدا که مه‌خره‌جه‌که‌شی ده‌گاته مه‌خره‌جی (ظ) بوئمونه: (ما علمت رشدًا)^{۱۶}.

^{۱۳} بپروانه: غاية المرید في علم التجويد / عطية قابل نصر / ۱۳۷.

^{۱۴} که‌واته پیویسته سيفه‌تی (تکریر) واته: له‌رینه‌وه‌ی سه‌ر زمان بیته‌دی هاوکات له‌گه‌ل خو‌پا‌واستن له

(تکرار). ((م.دلیر گهرمیان))

^{۱۵} بپروانه: غاية المرید في علم التجويد / عطية قابل نصر / ۱۳۸.

^{۱۶} بپروانه: الجامع في تجويد قراءة القرآن الكريم / كامل المسيري / ۱۴۹.

ئەم سیفه‌تەش وه‌کو زۆریک له سیفه‌تەکانی تر ئاسان نی یه له‌پریگه‌وه کتیبه‌وه لیی
تیبگه‌ی به‌لکو فیروونی پیوسته له‌لای مامۆستا بیٔ.

سیفه‌تی حه‌وته‌م (الإستطالة)

له زمانه‌وانیدا: واته: درێژبوونه‌وه.

له زاراوه‌دا: واته: درێژبوونه‌وه‌ی ده‌نگ له‌سه‌ره‌تای قه‌راغی لایه‌ک له زمانه‌وه تا‌کو
کۆتاییه‌که‌ی.

پیته‌که‌ی: ئەم سیفه‌تەش تەنها له پیتی (ض) هه‌یه.

وریا‌کردنه‌وه: (إبن الجزري) له کتیبی (النشر في القراءات العشر) فه‌رموویه‌تی:

(ض) تا‌که پیتیکه‌ که سیفه‌تی درێژ بوونه‌وه‌ی تیدا‌یه، هه‌چ پیتیکیش نیه ئه‌وه‌نده‌ی
(ض) قورس بیٔ له‌سه‌ر زمان، خه‌لکیش له‌شیوازی ده‌ربڕینیدا هه‌مه‌جۆرن و که‌م که‌سیش
به‌باشی و دروستی ده‌ریده‌بریت، هه‌ندی وه‌کو (ظ) ده‌ریده‌برن و، هه‌ندی له‌گه‌ل پیتی (ذ)
تیکه‌لی ده‌که‌ن و، هه‌ندی ده‌یکه‌ن به (ل) یکی قه‌له‌و و، هه‌ندی‌کیش وه‌کو پیتی (ز) لیده‌که‌ن
و، هه‌موو ئه‌وانه‌ش نادروستن^{١٧}.

سوود: ده‌نگ به‌ پیتی (ض) درێژ ده‌بیته‌وه، به‌لام ناگاته ئاستی درێژ بوونه‌وه‌ی پیتی
مه‌دد، چونکه (ض) له‌مه‌خره‌جی خۆیدا درێژ ده‌بیته‌وه سنووری مه‌خره‌جه‌که‌ نابه‌زینی.

به‌لام پیتی مه‌دد مه‌خره‌جیکی دیاری کراوی نیه، به‌لکو ده‌نگی به‌ نه‌مانی هه‌ناسه
ده‌بریته‌وه^{١٨}.

زانباری: پیتی (ض) تەنها له زمانی عه‌ره‌بیدا هه‌یه، هه‌ربۆیه به‌ زمانی عه‌ره‌بی ده‌وتریت:
(لغة الضاد).

به‌لام فه‌رمووده‌ی (انا افصح من نطق الضاد) بنه‌مایه‌کی راستی نیه، وه‌کو: (إبن کثیر) له
ته‌فسیره‌که‌یدا (٥٤/١) باسی کردووه.

چۆن جیاوازی بکه‌ین له‌ نیوان (ض) و (ظ) دا ؟

^{١٧} بڕوانه: السعود في قراءة عاصم بن ابي النجود / حامد العاني / ٩٠-٩١.

^{١٨} بڕوانه: غاية المرید في علم التجويد / عطية قابل نصر / ١٣٨، المنح الفكرية شرح المقدمة الجزرية /

ملا علي القاري / ٧٦.

هه‌ندی که‌س پیتی (ض) وه‌کو پیتی (ظ) ده‌رده‌که‌ن، له‌راستیشدا ئه‌م دوو پیتته له‌پرووی مه‌خره‌ج و سیفه‌ته‌وه جیاوازیان له‌نیواندایه. مه‌خره‌جی (ض) یه‌کیکه له‌قه‌راغه‌کانی زمان و، ئه‌و ددانانه‌ی ته‌نیشتی له‌لای سه‌ره‌وه، به‌لام مه‌خره‌جی (ظ) له‌پشتی سه‌ره‌تای زمانه‌ویه له‌گه‌لّ پیشه‌وه‌ی ددانه‌کانی سه‌ره‌وه، ئه‌مه‌ش جیاوازیه‌کی زوره له‌ نیوانیاندا له‌پرووی سیفه‌تیشه‌وه هه‌ردوو پیتته‌که له‌ پینج سیفه‌تدا هاوبه‌شن، که بریتین له‌ سیفه‌ته‌کانی (الجهر) و (الرخاوة) و (الإستعلاء) و (الإطباق) و (الإصمات) به‌لام پیتی (ض) تاك ده‌بیته‌وه به‌سیفه‌تی (الإستطالة)، بویه پیویسته له‌سه‌ر خوینهر ئه‌م دوو پیتته له‌ یه‌کتر جیا بکاته‌وه، به‌ شیوه‌یه‌ک دریزبونه‌وه‌ی پیتته‌که بییستریت.

ماموستا (حسني شيخ عثمان) له‌ کتیبی (حق التلاوة) لاپه‌ره ۱۹۳ فه‌رموویه‌تی:

ده‌برپینی پیتی (ض) وه‌کو پیتی (ظ) ئه‌گه‌ر بواریکی تیدا بیته‌ چاوپوشی له‌ که‌سی نه‌خوینه‌وارو نا‌شاره‌زا بکریته، هیچ بواریکی تیدا نیه بو که‌سیک که‌ توانای راهینانی زمانی هه‌بیته له‌سه‌ر ده‌برپینی ئه‌و پیتته به‌شیوه‌یه‌کی راست و دروست و بی‌تیکه‌لبون له‌گه‌لّ پیتی (ظ)، چونکه ئه‌و کاره‌ نویت به‌تالّ ده‌کاته‌وه، ئه‌گه‌ر واتایه‌کی نادرست بگه‌یه‌نیته جیاواز له‌وه‌ی خوی گه‌وره ویستوویه‌تی وه‌کو ئه‌و که‌سه‌ی (الضالین) له‌ سوره‌تی (الفاتحة) به‌ (الظالین) ده‌خوینیتته‌وه و، یان (ضل من تدعون) به‌ (ظل من تدعون) ده‌خوینیتته‌وه، چونکه ئاشکرایه که‌ (ضل) واتای گومر‌ابوون ده‌گه‌یه‌نیته و، (ظل) به‌رده‌وام بوون ومانه‌وه^{۱۹}.

^{۱۹} بروهانه: حق التلاوة / حسني شيخ عثمان / ۱۹۳ و به‌وه‌رگرتن له‌ کتیبی (الدرر البهية) / ۳۸.

بابه‌تی (التجويد)

له‌راستیدا توژیینه‌وه‌ی جیگه‌ی ده‌رچوون و سیفه‌تی پیته‌کان به‌ته‌ن‌ها به‌س نیه‌ بۆ
 ئه‌وه‌ی فی‌رخواز کارامه‌ بکات له‌ ده‌رب‌رین و جوان خویندنه‌وه‌ی وشه‌کانی قورئان، چونکه
 یه‌کگرتنی پیته‌کان پیکه‌وه‌ کاریگه‌رییان له‌سه‌ر یه‌کتر هه‌یه، له‌وانه‌شه‌ که‌سیک بتوانیت
 پیته‌کان به‌جوانی ده‌رب‌ریت کاتیک ته‌ن‌ها بن، به‌لام له‌کاتی پیکه‌وه‌ بوونیان له‌ وشه‌یه‌کدا
 ئه‌وه‌ی پی‌ ئه‌نجام نه‌دریت. له‌رووناکی ئه‌م راستیه‌شدا (الحسن بن قاسم المرادي) پی‌ وایه‌ که
ته‌جویدی قورئان له‌سه‌ر چوار مه‌سه‌له‌ بونیات نراوه:

۱. ناسینی مه‌خره‌جی پیته‌کان.

۲. ناسینی سیفه‌ته‌کانیان.

۳. زانینی ئه‌و حوکمانه‌ی درووست ده‌بن له‌ئه‌نجامی پیکه‌وه‌ بوونیان.

۴. راهینانی زمان و زۆر دوباره‌ کردنه‌وه‌ی، بنچینه‌ی هه‌موو ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ش
 ئه‌وه‌یه‌ فی‌رخواز له‌سه‌ر ده‌ستی مامۆستای کارامه‌ فی‌ری قورئان ببیت^{۲۰}، هه‌ربۆیه
 کاتیک (ابن الجزري) په‌حمه‌تی خوی لیبت ته‌واو بوو له‌ باسکردنی مه‌خره‌ج و
 سیفه‌تی پیته‌کان، ده‌ستی کرده‌ باسکردنی ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ی له‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ پی‌ویستن و
فه‌رموی:

۲۷. وَالْأَخْذُ بِالتَّجْوِيدِ حَتْمٌ لَّازِمٌ مَنْ لَمْ يُجَوِّدِ الْقُرْآنَ آثَمٌ

۲۸. لِأَنَّهُ بِهِ الْإِلَهُ أَنْزَلَ وَهَكَذَا مِنْهُ إِلَيْنَا وَصَلَا

(الاحذ بالتجويد) بایه‌خدان و کارکردن به‌ ته‌جوید (حتم لازم) زۆر گرنگه‌ بۆ خوینه‌ری
 قورئان، پی‌ویسته‌ بیزانی.

(من لم يجود القرآن آثم) هه‌رکی قورئان به‌ پی‌ بنه‌ماکانی ته‌جوید نه‌خوینیته‌وه‌ گونا‌ه‌باره‌.

^{۲۰} بپروانه: الشرح الوجيز على المقدمة الجزرية / غانم قدوري الحمد/ ۲۷.

(لانه به اله انزلا) واته: چونکه خوی گه وره به ته جویده وه دایبه زاندووه، خوی گه وره
فه رموویه تی: (ورتل القران ترتیلا) ۲۱.

واته: له سه ر خۆ و به جوانی پیت و بزوینه کانی بخوینیتته وه، جه ختیشی له سه ر مه سه له که
کردووه به وشه ی (ترتیلا) ۲۲.
(عبد الدائم الأزهری) وتوویه تی:

وه کو ئه وه ی که سیک پرسپاری له (ابن الجزري) کرد بیت: له کو یوه ده زانین که ته جوید
پیویسته له سه رمان و، واجبه فیبری بین و، که مترخه م تیایدا گونا هباروه، به لگه چیه له سه ر
هه موو ئه وانه و ریگه ی فی ربوونیشیان چونه؟ دانه ریش له وه لامدا وتبیت: (لانه به اله انزلا)
واته: مه سه له که ئه وه یه خوی گه وره ئه و قورئانه ی به ته جویده وه دابه زاندووه و
فه رموویه تی: (ورتل القران ترتیلا) ۲۳.

(وهکذا منة الينا وصلا) واته: له سه رده میکه وه بۆ سه رده میک، له نه وه یه که وه بۆ
نه وه یه ک، به (تواتر) پیمانگه یشتووه، له ریگه ی هاوه لانه وه، ئه وانیش له ریگه ی پیغه مبه ره وه
(ﷺ)، پیغه مبه ریش (ﷺ) له ریگه ی جبریل (علیه سلام) ه وه، ئه ویش له په روه ردگاری
مه زنه وه) ۲۴.

۲۱ بپوانه: سوره تی المزل / ئایه تی (۴).

۲۲ بپوانه: نور الفلاح فی تجوید کلام الله الفتح .

۲۳ بپوانه: الشرح الوجیز علی المقدمة الجزریة / غانم قدوری الحمد / ۵۷.

۲۴ بپوانه: اللمعة البدریة شرح متن الجزریة / محمود محمد العبد .

پیناسه ی (تجوید)

له زمانه وانیدا واته: چاککردن، دهوتریت (هذا شيء جيد) واته: نه وه شتیکی چاکه.
 له زاراهدا: واته: شاره زابوون و کارامه یی له خویندنه وهی قورئاندا به بی زیادوکه م)^{۲۵}.
 یان بایه خدان به هه موو پیتیک له رووی جیگیری ده رچوون و سیفه ت و مینگه و،
 دریزکردنه وه و بچوک و گه وره کردنه وه و... هتد)^{۲۶}.
تامانج چیه له شاره زابوون له زانستی تجوید:

۱- پاراستنی زمان له هه له کردن له قورئانی پیروز، زانایانیش هه رله کونه وه هه له کردنیان
 له قورئاندا به (لحن) ناو بردووه واته: لادان له راستی.

(لحن) له قورئاندا دوو جوره:

یه که م: (لحن) ی ئاشکرا، نه ویش حهوت شیوه ی هه یه:

- ۱ گورینی پیتیک به پیتیکی تر.
- ۲ ژهنه دار (ساکن) کردنی پیتی بزواو (متحرك).
- ۳ جولاندنه وهی (تحريك) ی زهنه دار (ساکن).
- ۴ دریزکردنه وهی پیت که پیتیکی تری لیوه دروست بیّت.
- ۵ ته هیشتنی مه ددی پیته کان.
- ۶ تسوو کردنه وهی پیتی (شدة) دار.

^{۲۵} پیناسه ی (خالد الازهری) بو (تجوید) له: جامع شرح المقدمة الجزرية / ۴۵ .

^{۲۶} بو نه م پیناسه یه بروانه: النشر في القراءات العشر / ۱۶۸ . الجامع في تجويد قراءة القرآن الكريم / ۱۵،
 زوریک له سه رچاوه کانیش هه ر هه مان پیناسه یان کردووه .

۷ (شدة) دارکردنی پیتی سووک.

دووه م: (لحن) ناديار:

ئەم جوړه هه له کردنه په يوه ندى هه يه به ياساكانى ته جویده وه وه كو تيه له كيشانى
ئوهى تيه له كيش ناكريت، يان راوهستان له سهر (ت) ي بزواو به (ه) وه له ي له وجوره،
بؤنموونه: دهرنه خستنى (همس) له (ت - ح - ف) يان جيانه کردنه وهى پله كانى
به رزکردنه وهى پیتی به رز.

ئەم جوړه ش بویه ناو نراوه هه له ي ناديار يان شراوه، چونكه شاره زايانى قورئان خویندن
نه بيت كه سى تر پي نازانى.

(البرکوي) له (احكام تلاوة القرآن الكريم) له لاپه ره (۳۶) ده لیت:

(هه موو ئه و جوړه هه لانه حه رامن، چونكه ئه گهر چى كاريگه رييان نييه له سهر واتاى
ئايه ته كه، به لام كاريگه رييان هه يه له سهر خودى وشه كه و، ره ونه ق و جوانى پيته كه له كه دار
ده كات) ۲۷.

حوكمى فيربونى زانستى ته جويد له شه رعدا:

زۆر بهى زانا يان له سهر ئه وه كوكن، كه فيربونى ئه م زانسته فه رزى كفايه يه، ئه گهر
كه سانيك پي هه لسن ئه وه كانى تر گونا هبار نابن، به لام ئه گهر كه سى پي هه لنه سييت
هه موويان گونا هبار ده بن، كاريكردنيشى واته جي به جي كردنى ياساكانى له كاتى خویندنه وهى
قورئان (فرض عين) ه. له سهر هه موو مووسلمانىكى پيگه يشتوو (بالغ) با له رووى ياساو
حوكمه كانيشه وه لييان شاره زانه بيت ۲۸.

مه سه له يه كى گرنك:

دووشيو از هه يه بو فيربونى ئه م زانسته:

۲۷ پروانه: اللعة البدرية شرح متن الجزرية / ۴ - ۴۱ .

۲۸ پروانه: الميسر الفريد في علم التجويد / محمد فريد الجمل / ۲۷، احكام التجويد والتلاوة / محمود

رأفت الزلط / ۵ .

۱ - گوئگرتنى قوتابى بۆ خوئندنه وهى مامؤستا.

۲ - خوئندنه وهى قوتابى له به رده ستى مامؤستا^{۲۹}.

زانای پایه بهرز (ملا على القاري) له لئكدانه وه كه يدا بۆ هؤنرا وهى (الجزرية) رپگه ي دووه مى پى باشتره، به لام زؤريك له زانا هاوچه ركه كان كؤكردنه وه يان پى باشه له نيوان ههردوو شيوازه كه دا^{۳۰}.

سوود: ئەم زانسته به ههچ شيوه يه ك له رپگه ي كتيبه وه به ته وا وه تى لى شاره زانا بييت، به لكو پئويسته مامؤستايه ك هه بييت بۆ فيربوونى.

واتاى گشتى كۆپله ي (۲۷ - ۲۸):

كار كردن به زانستى ته جويد بۆ قوتابى قورئان پئويسته و جه ختى له سه ر كراوه، چونكه هه ركه سيك قورئان به بى ته جويد بخوئنيته وه گونا هباره، له به رئه وهى خواى گه و ره خوى به م شيوه دايبه زاندووه، سه ده به سه ده و دهسته به دهسته و دهست به دهستيش به ئيمه گه يشتووه.

^{۲۹} بپروانه: الواضح في احكام التجويد / ۱۱.

^{۳۰} بپروانه: الميسر الفريد / ۵۴.

جوره كانى خويندنه وهى قورئان

٢٩. وهُوَ أَيْضًا حِلْيَةُ التَّلَاوَةِ وَزَيْنَةُ الْأَدَاءِ وَالْقِرَاءَةِ

(وهو) واته: ته جويدكردى قورئان.

(حليّة التّلاوة) واته: جوانى خويندنه وه.

(وزينة الأداء والقراءة) واته: رازاندنه وهى به جيّهينانى قورئان و خويندنه وهى.

أ - (التّلاوة) واته: خويندنه وهى قورئان به دواى يه كدا به ريك و پيكي به پيى ئه و دابه شكردنانه لى له قورئاندا هه يه.

ب - (الأداء) واته: فيربوونى قورئان له مامؤستايانه وه.

ت - (القراءة) به ههردوو حاله تى پيشوو ده وتريت و له وان گشتگيرتره ^{٣١}.

^{٣١} بپوانه: الدرر البهية / ٤٠.

پایه کانی قورئان خویندن

زانایان ده فهرمون: (خویندنه وهی قورئان سی پایه ی هیه):

أ (التحقيق)^{۳۲} واته: خویندنه وهی قورئان به هیمنی و له سه ر خوئی، له گه ل تیگه یشتنی واتاکان و چاودیریکردنی یاساکانی ته جويد، ئەم شیوه خویندنه وه گونجاوه بو که سانی سه ره تایی که ده یانه ویّت فیری قورئان خویندنه وه بن، بو ئە وهی رابین له سه ری.

ب (الحدس) واته: په له کردن له خویندنه وهی قورئان هاوکات پاریزگاری کردن له بنچینه کانی ته جويد و په چاودکردنیان.

ت (التدوير) خویندنه وهی قورئان به شیوه یه کی مام ناوه ند له نیوان حاله تی یه که م و دووه مدا، هاوکات له گه ل جیبه جیکردنی یاساکانی ته جويد^{۳۳}.

واتای گشتی:

هه روه ها ته جويد جوانی و رازاندنه وهی بو خویندنه وهی قورئانی پیروژ.

وَهُ ۳۰. وَهُوَ إِعْطَاءُ الْحُرُوفِ حَقَّهَا مِنْ صِفَةِ لَهَا وَمُسْتَحَقَّهَا

(و) واته:

ته جويد.

(حَقَّهَا) واته: له و سیفه ته هۆگرانه ی له گه ل پیته کاندایه وه کو: (همس) و (جهر) و (شدة)

و (رخاوة) له و سیفه تانه ی که باسما ن کرد.

^{۳۲} هه ندیک له زانایان له جیاتی (التحقيق) (الترتیل) به کارده هیئن.

^{۳۳} برهوانه: الواضح في احكام التجويد / د. محمد عصام القضاة / ۱۰.

(مُسْتَحَقَّتْهَا) ئه‌وه‌ی که له ئه‌نجامی به‌جیه‌ینانی سیفه‌ته‌کانه‌وه دروست ده‌بن، وه‌کو:
ناسک‌کردنه‌وه‌ی پیتی نزم و، قه‌له‌و کردنی پیتی به‌رز و شتی له‌و شیوه‌یه.

واتای گشتی:

هه‌روه‌ها ته‌جوید بریتیه له‌وه‌ی مافی پیته‌کان بدریت وه‌کو سیفه‌ته هۆگره‌کانیان و،
ئه‌وه‌ش که دروست ده‌بیت له جیه‌جیه‌کردنی سیفه‌ته‌کانه‌وه، وه‌کو بچوک کردن و گه‌وره
کردنه‌وه‌ی پیته‌کان.

۳۱. وَرَدُّ كُلِّ وَاحِدٍ لِأَصْلِهِ وَاللَّفْظُ فِي نَظِيرِهِ كَمَثَلِهِ

(رَدُّ) واته: گێرانه‌وه‌ی هه‌موو پیتیک بۆ جیه‌گی ده‌رچونی سه‌ره‌کی خۆی.

(وَاللَّفْظُ فِي نَظِيرِهِ) واته: ده‌ربرینی پیتیکی هاوشیوه‌ی ئه‌و پیته له شوینیکی تر، ئه‌گه‌ر
دوو‌باره بووه‌وه.

(كَمَثَلِهِ) هه‌ر وه‌کو ده‌ربرینیتی یه‌که‌م جار.

واتای گشتی:

هه‌روه‌ها ته‌جوید واتای ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که هه‌موو پیتیک بگێردریته‌وه بۆ مه‌خره‌جی
سه‌ره‌کی خۆی، ئه‌گه‌ر پیتیکی تریش هه‌بو له جیه‌گه‌یه‌کی تر وه‌کو ئه‌و
پیته ئه‌ویش به‌ بێ زیاد و که‌م هه‌مان شیوازی له‌سه‌ر جیه‌جیه‌ی ده‌کریت.

۳۲. مُكْمَلًا مِنْ غَيْرِ مَا تَكَلَّفَ بِاللُّطْفِ فِي النَّطْقِ بِلَا تَعَسُّفٍ

(مُكْمَلًا) واته: له‌ حاله‌تیکدا که ویستت به‌ ته‌واوی قورئان بخوینیته‌وه.

(مِنْ غَيْرِ مَا تَكَلَّفَ) واته: به‌بێ زۆر له‌ خۆکردن له‌ کاتی خویندندا.

(بِاللُّطْفِ) واته: ده‌ربرینی پیته‌کان به‌ هیمنی و ئاسانی و، به‌ بێ سنور به‌زاندن و بێ
زیده‌په‌وی و که‌مه‌ترخه‌می.

(مَا) بۆ زیاتر جه‌خت کردنه‌وه‌یه.

واتای گشتی:

له‌کاتی دهرپینی پیت و وشه‌کانی قورئانی پیروژدا، پیویسته به ته‌واوی به‌بیّ
زیاده‌په‌وی ئەو سیفه‌تانه‌ی باسما‌نکرد جیّ به‌جیّ بکریّت.

چەند نمونه‌یه‌ک له زیده‌په‌وی له‌کاتی خویندنه‌وه‌ی قورئاندا

(إبن الجزري) له کتیبی (النشر في القراءات العشر) له لاپه‌ره ۱۶۹ ده‌فه‌رموئیت:

(وليس التجويد بتمطيع اللسان ولا بتقوير الفم ولا بتعويج الفك و لا بترعيد الصوت ولا بتمطيط الشد ولا بتقطيع المد ولا بتطنين الغنات ولا بحصرمة الراءات).

ته‌جوید بریتی نیه له:

(تمطيع اللسان) واته: قورئان ده‌خوینی و ده‌لئی پاروئیکی له ده‌مدايه.

(تقوير الفم) واته: فشار خستنه سه‌ر گه‌روو له‌کاتی خویندنه‌وه‌دا، واته: هه‌موو پیته‌کان

وه‌کو پیتی (ع) ده‌رده‌کات (تعويج الفك) واته: لارکردنه‌وه‌ی پیته‌کان یان

لارکردنه‌وه‌ی شه‌ویلگه‌ی له‌کاتی خویندندا.

(ترعيد الصوت) له‌راندنه‌وه‌ی ده‌نگ و، واپیشاندات که خوینەر له ترسی خوا ده‌گریّت و

ده‌نگی ده‌له‌رزی واته و ده‌رده‌که‌وئیت حاله‌تیکی دروست کراوه^{۳۴}.

(تمطيط الشد) واته: دریژکردنه‌وه‌ی ئەو پیتانه‌ی (شدة) دارن و دریژ کردنه‌وه‌یان تییدا نیه

بۆنمونه: (اعوذ بالله من الشيطان الرجيم).

(تقطيع المد) واته: برپرکردنی پیتی مه‌دد، وه‌کو: (ياااأيها الذين امنوو).

(تطنين الغنات) واته: برپرکردنی (غنة) مینگه له پیته‌کانی (غنة) دا وه‌کو: (مننن الجننة

والنناس).

(بحصرمة الراءات) واته: پاگرتنی هه‌ناسه به ته‌واوی له‌کاتی دهرپینی پیتی (ر) و

رێگه‌نه‌دان به ده‌رکردنی سیفه‌تی (بینیة) تییدا.

^{۳۴} زۆر گریان له‌کاتی قورئان خویندندا، به‌تایبه‌تی ئەگه‌ر خوینەر هه‌که به‌زۆر خوێ بگرینی، دوو مه‌ترسی لێ

چاوه‌پوان ده‌کریّت: یه‌که‌م مافنه‌دانی پیته‌کان و شیواندنی ئایه‌ته‌کان، دووه‌میش خوینەر هه‌که به‌زمانی حال

ده‌لئیت: من زۆر له خوا ده‌ترسم ده‌گرم له قورئان خویندندا، مه‌گه‌ر گریانیک به‌ده‌ستی خۆت نه‌بیّت، بۆیه

ئەگه‌ر چی هه‌ندی به‌لگه و شوینه‌وار هاتوو ده‌رباره‌ی گریان له‌ژ قورئاندا، به‌لام له‌م پۆژگاره‌ی خۆماندا

به‌دوور نیه له مه‌ترسی پوپامایی (والله أعلم).

هەموو ئەم نەمۇنەش مامۇستا (أيمن سويد) لە يەككە لە وانەكانى لە كەنالى (اقراً)ى
ئاسمانى باسى كىدوۋە، ھەلەكانى بەرجەستە كىدوۋە بە نەمۇنە بۆ ئەۋەي خويئەران خويانى
لى بە دوور بگرن.

ریگه‌ی فی‌ربوونی ته‌جوید

۳۳. وَلَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ تَرْكِهِ
إِلَّا رِيَاضَةٌ أَمْرِيٌّ بِفِكَهٍ

(بَيْنَهُ) له نیوان ته‌جوید و

(تَرْكِهِ) له نیوان لی‌دوورکه‌وتنه‌وهی

(رِيَاضَةٌ) به‌رده‌وامبوونی

(أَمْرِيٌّ) که‌سیکه له راهینان

(بِفِكَهٍ) به شه‌ویلگه‌ی واته: ده‌می.

(طاش کبری زاده) فه‌رموویه‌تی: دانهر ره‌حمه‌تی خوی لی‌بی‌ت وه‌کو ئه‌وه‌ی هه‌ستی کردبی‌ت ئه‌م هه‌موو بابه‌تانه قورس بی‌ت له‌سه‌ر فی‌رخوازان و تووشی سه‌رسام بوونیان به‌ی‌نی‌ت بویه فه‌رموویه‌تی: جیاوازی نیوان شاره‌زاو نه‌شاره‌زا له ته‌جوید هه‌رئه‌وه‌یه راهینان به ده‌می بکات و گوی له مامۆستایانی قورئان بگری‌ت، تا‌کو لی‌هاتوویی به‌ده‌ست به‌ی‌نی‌ت^{۳۵}.

واتای گشتی:

(ابن الجزري) لی‌ره‌دا ئامۆزگاریمان ده‌کات به‌رده‌وام بین له‌سه‌ر خۆ راهینان له‌سه‌ر چاک خویندن و جوان خویندنه‌وه‌ی قورئان، چونکه ئه‌گه‌ر بۆ ماوه‌یه‌ک فه‌راموش بگری‌ت به‌جیهینانی یاساکان بیر ده‌چنه‌وه، واتای کۆپله‌که‌ش به کورتی: (له نیوان ته‌جوید و نه‌مانی هه‌ر ئه‌وه‌یه که‌سیک به‌رده‌وام بی‌ت له‌سه‌ر خۆ راهینان له‌سه‌ر قورئان خویندنه‌وه به‌شیوه‌یه‌کی جوان)^{۳۶}.

^{۳۵} بروانه: شرح المقدمة الجزرية / طاش کبری زاده / ۱۱۹، به‌وه‌رگرتن له کتیبی الشرح الوجيز / ۶۰.

^{۳۶} بروانه: اللعة البدرية / ۴۲، الدرر البهية / ۴۲.

بابه‌تی بچوکردنه‌وه

بچوکردنه‌وی پیتته نزمه‌کان

له‌م به‌شه‌ی هۆنراوه‌که‌یدا (ابن الجزري) په‌حمه‌تی خوای لیبیت باسی هه‌ندی بنه‌ما و یاسای په‌یوه‌ندی دارمان بو ده‌کات به‌ته‌جویده‌وه، که له‌سیفه‌ته‌کانه‌وه سه‌رچاوه ده‌گریت و ده‌فه‌رمویت:

۳۴. فَرَقِّقْنُ مُسْتَفِیلاً مِنْ أَحْرَفٍ وَحَسَاذِرُنْ تَنْفِخِیْمَ لَفْظِ الْأَلْفِ

(فَرَقِّقْنُ مُسْتَفِیلاً مِنْ أَحْرَفٍ) واته: پیتته نزمه‌کان بچوکه‌ره‌وه.

(وَحَسَاذِرُنْ تَنْفِخِیْمَ لَفْظِ الْأَلْفِ) واته: وریاش به‌له‌وه‌ی پیتی ئه‌لیف (ا) گه‌وره

بکه‌یته‌وه.

پیناسه‌ی (الترقیق):

له‌زمانه‌وانیدا: له‌(الرقعة) هوه‌هاتوه، واته: لاوازی.

له‌زاراوه‌دا واته: بچوکردنه‌وه‌ی پیت به‌بچوکردنه‌وه‌ی له‌مه‌خره‌ج و لاوازکردنی له‌سیفه‌تدا.

پیناسه‌ی (التفخیم):

له‌زمانه‌وانیدا واته: گه‌وره‌کردن.

له‌زاراوه‌دا واته: گه‌وره‌کردنی پیت به‌قه‌له‌وکردنی له‌مه‌خره‌ج و، به‌هیزکردنی له‌سیفه‌تدا.

له‌م کۆپله‌یه‌دا (ابن الجزري) باسی هه‌ندی یاسای گرنگمان بو ده‌کات سه‌باره‌ت به‌پاستکردنه‌وی قورئان خویندن. پیویسته له‌سه‌ر خوینەر په‌چاویان بکات، بۆنمونه: پیتته نزمه‌کان واته پیتته‌کانی زمانی عه‌ره‌بی جگه له‌پیتته به‌رزه‌کان هه‌موو به‌بچوکی ده‌خوینریته‌وه مه‌گه‌ر له‌حاله‌تی‌کد ریوایه‌ت هه‌بیته‌وه‌کو گه‌وره‌کردنه‌وه‌ی لام له‌هه‌ندی

حاله‌تدا. هه‌روه‌ها هۆشيارمان ده‌کاته‌وه له گه‌وره کردنه‌وه‌ی پیتی ئه‌لیف (ا)، چونکه له راستیدا ئه‌وه مه‌سه‌له‌یه‌کی زۆر گرنگه‌ و، له‌م پۆژگارهدا زۆر بلاو بوه‌ته‌وه و، له بنچینه‌شدا له عه‌جه‌مه‌کانه‌وه ئه‌م عاده‌ته په‌یدا بوه^{۳۷}.

۳۵. كَهْمَزِ الْحَمْدُ أَعُوذُ إِهْدِنَا اللَّهُ ثُمَّ لَمْ لِلَّهِ لَنَا

زانای پایه به‌رز (خالد الازهری) ده‌لیت:

لیره‌دا (ابن الجزري) هۆشياری ده‌دات كه پیتی (ع) هه‌مزه له چوار جیگه‌دا بچوك ده‌كریته‌وه.

یه‌كه‌م: كاتیک به‌ ته‌نیشتی پیتی (ح) هوه بیته، وه‌كو: (الحمد لله رب العالمين) ئه‌گه‌ر كه‌سیك بلیت: لیره‌دا هه‌مزه‌كه به‌ ته‌نیشتی لامه‌وه‌یه نه‌ك (ح) ده‌لیم: قسه‌كه‌ت ته‌واوه به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پیتی (ل) زهنه‌داره وه‌كو ئه‌وه‌یه بوونی نه‌بیته.

دووه‌م: له لای پیتی (ع)، وه‌كو: (اعوذ بالله).

سی‌یه‌م: له لای پیتی (ه)، وه‌كو: (أهدنا الصراط).

چواره‌م: له‌لای پیتی لامی ناساندنی گه‌وره. وه‌كو: (الله الذي) له پاش ئه‌وه‌ش فه‌رمانی کردووه به‌ بچوك‌کردنه‌وه‌ی پیتی لام له وشه‌ی مه‌زنی (لله) و، جه‌ختیش ده‌کاته‌وه له‌سه‌ر ده‌رخستنی پیتی (ل) له وشه‌ی (لنا) به‌ هۆی نونه‌که‌ی دوا‌ی خۆی^{۳۸}.

۳۶. وَلَيْتَلَطَّفُ وَعَلَى اللَّهِ وَلَا الضُّ وَالْمِيمُ مِنْ مَخْمَصَةٍ وَمِنْ مَرَضٍ

واته: پێویسته خۆینه‌ر وریا بیته و پیتی (ل) واته: لامی دووه‌م له وشه‌ی (وَلَيْتَلَطَّفُ) بچوك‌کاته‌وه، چونکه به‌ ته‌نیشتی پیتی (ط) ه، كه پیتیکی به‌ هیزه و کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر پیتی (ل) ته‌نیشتی.

هه‌روه‌ها پێویسته لامی یه‌كه‌م له وشه‌ی (وعلى الله) و (ولا الضالين) بچوك بکریته‌وه، چونکه ئه‌و پیته‌ گه‌وران‌ه‌ی پاش خۆیان کاریگه‌رییان هه‌یه له‌سه‌ر یان.

^{۳۷} بروه‌نه: جامع شروح المقدمة الجزرية في علم التجويد / خالد الازهری و زکریا الانصاری .

^{۳۸} بروه‌نه: اللمعة البدرية شرح متن الجزرية / ۴۳ .

هه‌روه‌ها جه‌خت ده‌کاته‌وه له‌سه‌ر بچوک‌کردنه‌وه‌ی پیتی (م) له وشه‌ی (مَخْمُصَّةٌ)، چونکه زۆربه‌ی خوینه‌ران له‌و پیتهدا هه‌له ده‌کن به هۆی گه‌وره‌یی پیتی (خ) ئه‌وه‌ش هه‌له‌یه‌کی نادرسته^{۳۹}، به‌هه‌مان شیوه پئویسته خوینه‌ر وریابیت نه‌وه‌کو پیتی (م) گه‌وره بکاته‌وه له وشه‌ی (مرض) به‌هۆی پیتی (ر) ده‌وه که قه‌له‌وه.

۳۷. وَبَاءِ بَرْقٍ بَاطِلٍ بِهِمْ بَدِي وَأَحْرَصُ عَلَى الشَّدَّةِ وَالْجَهْرِ الَّذِي

۳۸. فِيهَا وَفِي الْجِيمِ كَحَبِّ الصَّبْرِ وَرَبْوَةِ اجْتَشَّتْ وَحَجَّ الْفَجْرِ

هه‌روه‌ها ئامۆژگاریمان ده‌کات بچوک‌ی پیتی (ب) بپاریزین له‌م نمونه‌دا.

(بَرْقٍ) به‌هۆی دراوسیتی (ر) که پیتیکی گه‌وره‌یه.

(بَاطِلٍ) به‌هۆی نزیک‌ی له پیتی (ط).

(بِهِمْ بَدِي) به‌هۆی ئه‌وه‌ی به‌ته‌نیشتی دوو پیتی نه‌رمه‌وه‌یه، ئه‌وه‌ش نه‌بیت بچوک‌کردنه‌وه‌ی پیتی (ب) تاییه‌ت بیت به‌م شوینانه‌وه، به‌لام نابیت زیده‌په‌وه‌ی بکریت له بچوک‌کردنه‌وه‌ی پیتی (ب) نه‌وه‌کو وه‌کو (إمالة) ی پیتی^{۴۰}.

(وَأَحْرَصُ عَلَى الشَّدَّةِ وَالْجَهْرِ الَّذِي) واته: هه‌روه‌ها وریای ده‌رخستنی ئه‌و دوو سیفه‌ته‌ش به له پیتی (ب).

(وَفِي الْجِيمِ) واته: هه‌روه‌ها پئویسته ئه‌و دوو سیفه‌ته له پیتی (ج) یشدا ده‌ربخریت به جوانی، ئه‌گینا مه‌ترسی تیکه‌ل بوون هه‌یه له نیوان (ب) له‌گه‌ل (ف) هه‌روه‌ها (ج) له‌گه‌ل (ش) دا.

ئینجا چه‌ند نمونه‌یه‌کی ئاشکرای له قورئاندا بو هیناوینه‌ته‌وه وه‌کو وشه‌ی (ح) له نایه‌تی: ﴿يُحِبُّهُمْ كَحَبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ البقرة ۱۶۵.

^{۳۹} بڕوانه: شرح طيبة النشر / ۱۴۷ به وه‌رگرتن له اللمعة البدرية / ۴۴.

^{۴۰} بڕوانه: شرح طيبة النشر / ۱۴۷، به وه‌رگرتن له اللمعة البدرية / ۴۴.

– الدرر البهية شرح المقدمة الجزرية / ۴۴.

(بِالصَّبْرِ) له نایه تی ﴿وَتَوَاصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَاصُوا بِالصَّبْرِ﴾ العصر ۳.

(رَبْوَةً) له نایه تی ﴿وَأُوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ﴾ المؤمنون ۵۰.

(اجْتَثَّتْ) له نایه تی ﴿اجْتَثَّتْ مِنَ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ﴾ إبراهيم ۲۶.

(بِالْحَجِّ) له نایه تی ﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ﴾ الحج ۲۷.

(الْفَجْرِ) له نایه تی ﴿وَقُرْآنَ الْفَجْرِ﴾ الإسراء ۷۸.

بۆ نموونه: ئەگەر ئەو دوو سیفه تهی (إبن الجزري) وریامان ده کاته وه که پیویسته ده ریخه یں له پیتی (ج) جیبه جیی نه که یں تییدا وشه ی (اجتثت) ده بیته (اشتت).

۳۹. وَبَيْنِنُ مُقْلَقًا إِنْ سَكْنَا وَإِنْ يَكُنْ فِي الْوَقْفِ كَانَ أُبَيْنَا
 ۴۰. وَحَاءَ حَصْحَصَ أَحْطَطُ الْحَقُّ وَسَيِّنَ مُسْتَقِيمَ يَسْطُو يَسْتَقُو

(إبن الجزري) له م به شه دا فه رمانمان پی ده کات سیفه تی قه لقه له به روونی ده ریخه یں له پیته کانی (قلقلة)، (ق ط ب ج د) له کاتی (ساکن) بوونی پیته که.

(وَإِنْ يَكُنْ فِي الْوَقْفِ) واته: ئەگەر له کاتی راوه ستان بیته له سه ر پیته که، وه کو: (قرب).

(كَانَ أُبَيْنَا) واته: پیته (قلقلة) به روونتر ده جولیتته وه له راوه ستاندا.

چەند نموونه یه ک له سه ر (قلقلة):

له کاتی به رده وام بوون: (تقطعون - وقطر - واجتبیناه - ویدخلون).

له کاتی راوه ستان دا (خلاق - محیط - بهیج - مجید).

-جگه له مانه ش که باسکران، پیویسته ناگاداری بچوکرده وهی (ح) ی یه که م و

دووم بین له وشه ی (حصحص الحق) چونکه به ته نیشته پیته کی گه وره وه یه وه کو

(ص)، هه روه ها له وشه ی (احطت) و (الحق) یشدا به هوی دراوسیتی بۆ هه ردوو پیته

گه وره ی (ط) و (ق) وه کو: (الحق من ربك).

به هه‌مان شیوه‌ی ئاشکراکردن و جوان ده‌برپین پیویسته سه‌بارت به بچوکردنه‌وه‌ی پیتی (س) له وشه‌ی (مستقیم) (سطو) له ئایه‌تی (یکادون یسطون) و، له وشه‌ی (یسقو) له ئایه‌تی (وجد علیه امة من الناس یسقون)^{٤١}.

سوود: ئاگادارکردنه‌وه ده‌ریاره‌ی بچوک ده‌برپینی پیتی (س) کورت هه‌لنه‌هاتوه له‌سه‌ر ئه‌م حاله‌تانه، به‌لکو بابه‌تیکی گشتی یه له هه‌موو حاله‌تیکیا، له زهنه‌داری و بزواوی، به‌ته‌نیشته‌ی پیتیکی گه‌وره بیته یان بچوک^{٤٢}.

واتای گشتی هه‌ردوو کۆپله‌که:

پیتی جولاو (مقلقل) به جوانی ده‌ریپه له کاتی (ساکن)یدا، له‌کاتی وه‌ستانیشدا، بۆ نمونه وه‌کو راوه‌ستان له‌سه‌ر وشه‌ی (قربب) رونت‌ر ده‌رده‌که‌ویته.

هه‌روه‌ها پیویسته هه‌ردوو پیتی (ح - س) به بچوکی بخوینریته‌وه، به‌تایبه‌تی کاتیک به‌ته‌نیشته‌ی پیتی گه‌وره‌وه بن وه‌کو: (ص - ق).

^{٤١} بېروانه: جامع شروح المقدمة الجزرية / ٥٦ .

^{٤٢} بېروانه: الدرر البهية / ٤٤ .

بابه‌تی پیتی (ر)

٤١. وَرَقِقِ الرَّاءَ إِذَا مَا كُسِرَتْ كَذَلِكَ بَعْدَ الْكُسْرِ حَيْثُ سَكَنْتُ

٤٢. إِنْ لَمْ تَكُنْ مِنْ قَبْلِ حَرْفِ اسْتِعْلَاءٍ أَوْ كَانَتْ الْكُسْرَةُ لَيْسَتْ أَصْلًا

(وَرَقِقِ الرَّاءَ إِذَا مَا كُسِرَتْ) واته: هه‌رکاتیک پیتی (ر) ژیر (کسرة) ی هه‌بوو به

بجووکی بیخوینه‌وه، وه‌کو: (رزقا - الريح - ارنی).

(كَذَلِكَ بَعْدَ الْكُسْرِ حَيْثُ سَكَنْتُ) به هه‌مان شیوه به بجووکی (ترقیق)

ده‌خوینریته‌وه نه‌گه‌ر خوی (ساکن) بوو، پیش خویشی ژیر (کسرة) ی بنچینه‌یی (اصلي)

بییت، وه‌کو: (الفردوس).

(إِنْ لَمْ تَكُنْ مِنْ قَبْلِ حَرْفِ اسْتِعْلَاءٍ) واته: نه‌گه‌ر پیتی (ر) که‌وته پیش یه‌کیک له پیته

به‌رزه‌کانه‌وه، وه‌کو: (قرطاس - فرقة - لبالمرصاد) له و حاله‌ته‌دا گه‌وره ده‌کریته‌وه به هوئی

نه‌و پیته گه‌ورانه‌وه^{٤٣}.

سود: له قورئاندا ته‌نها سی پیت له پیته‌کانی (استعلاء) له پاش پیتی (ر) هوه هاتوون،

که بریتین له (ص - ط - ق)^{٤٤}.

(أَوْ كَانَتْ الْكُسْرَةُ لَيْسَتْ أَصْلًا) واته: نه‌گه‌ر له حاله‌تیکدا (کسرة) ی پیتی (ر)

نه‌صلی نه‌بوو، وه‌کو: (ام ارتابوا - اربتم) گه‌وره ده‌کریته‌وه.

روونکردنه‌وه: نه‌گه‌ر پیتی (ر) ساکن بوو، به‌هوئی پاوه‌ستانه‌وه - ئیتر به‌هه‌ر شیوه‌یه‌ک

بزواویت له حاله‌تی به‌رده‌وامیدا - خوی له یه‌کیک له م حاله‌تانه‌ی خواره‌وه ده‌بینیته‌وه.

^{٤٣} پروانه: اللمعة البدرية / ٤٥ .

^{٤٤} پروانه: لیكدانه‌وه‌ی (زکریا الانصاری) بو (الجزرية) له جامع الشروح/٥٩.

یه‌که‌م: پیتی پیشی خوی سهر (فتحة) ی هه‌بیٚت، وه‌کو: (ترمی بشرر - ولن صبر) گه‌وره ده‌کریتته‌وه.

دووه‌م: پیتی پیش خوی بۆر (ضمة) ی هه‌بیٚت، وه‌کو: (بالنذر - الدبر - النذر) گه‌وره ده‌گریتته‌وه.

سییه‌م: پیتی پیش خوی ژیر (کسرة) ی هه‌بیٚت، وه‌کو: (یوم عسر) بچوک ده‌کریتته‌وه.

چاره‌م: پیش خوی ئەلفیکی مه‌ددی هه‌بیٚت، وه‌کو: (ان الفجار - بس القرار - وقناعذاب النان) گه‌وره ده‌کریتته‌وه.

پینجه‌م: پیش خوی واویکی مه‌ددی هه‌بیٚت، واته: واوی زهنه‌دار (ساکن) که‌پیتی پیش خوی بۆر (ضمة) ی هه‌بیٚت، وه‌کو: (ان تبور - ترجع الامور - من في القبور) گه‌وره ده‌کریتته‌وه.

شه‌شه‌م: پیش خوی یائیکی مه‌ددی هه‌بیٚت واته: یائی زهنه‌دار (ساکن) که‌پیتی پیش خوی ژیر (کسرة) ی هه‌بیٚت، وه‌کو: (خیر - یوم عسر - والحمیر) بچووکده‌کریتته‌وه.

هه‌هه‌هه‌م: پیش خوی (ی)یکی زهنه‌دار (ساکن) هه‌بیٚت، وه‌کو: (من خیر - لا ضیر - فالله خیر) بچوک ده‌کریتته‌وه.

هه‌شته‌م: پیش خوی پیتیکی زهنه‌دار (ساکن) ی راستی (صحيح) هاتبیٚت، پیش ئەو پیته زهنه‌داره‌ش پیتیک بیٚت سهر یان بۆری هه‌بیٚت، وه‌کو: (یرید الله بکم الیسر - والفجر - سندس خضر) گه‌وره ده‌کریتته‌وه.

نۆیه‌م: پیش خوی پیتیکی نزم (مستقل) بیٚت و، پیش ئەوه‌ش پیتیکی (مکسور) هه‌بیٚت، وه‌کو: (من ذکر - وما علمناه الشعر - ولا بکر) بچوک ده‌کریتته‌وه.

ده‌یه‌م: له پیش خوی پیتیکی به‌رز (استعلاء) هاتبیٚت، پیشی ئەو پیته به‌رزه‌ش پیتیکی ژیردار (مکسور) بیٚت، له‌م جووره‌ش له‌ قورئاندا دوو وشه‌ هاتوو (مصر - الفطر) ئەم دوو وشه‌ هه‌ردوو حاله‌تی گه‌وره‌کردن و بچووککردن هه‌لده‌گرن.

سوود: وشه‌ی (مصر) له‌ چوار جیگه‌دا له‌ قورئاندا هاتوو.

یه‌که‌م ﴿أَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا﴾ یونس ۸۷.

دووه‌م: ﴿وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ﴾ یوسف ۲۱.

سییه‌م: ﴿وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ﴾ یوسف ۹۹.

چواره‌م: ﴿قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ﴾ الزخرف ۵۱.

سه‌بارت به وشه‌ی (القطر) تهنه‌ی یه‌کجار له قورئاندا هاتووه:

﴿وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ﴾ سبأ ۱۲.

تیبینی: (ابن الجزري) گه‌وره‌کردنه‌وه‌ی په‌سه‌ندکردووه له وشه‌ی (مصر) و
بچوکرده‌وه له وشه‌ی (القطر) وه‌کو دانه‌ری کتیبی (أحكام تلاوة القرآن) ماموستا (محمود
خليل الحصري) ده‌یگیریتته‌وه^{۴۰}.

هه‌روه‌ها زانای پایه‌به‌رز ناسراو به (الشيخ المتولي) له کتیبی (غنية المقرئ) له‌لاپه‌ره
۴۸ ده‌فه‌رمویت:

والفجر ايضاً وكذا بالندر	والراجع التخميم في البشر
ترقيقه وكذا ونذر	وفي اذا يسر اختيار الجزري
وعكسه في القطر عنه فاعلما	ومصر فيه اختار ان يفخهما
والروم كالوصل على ما بينا	وذلك كله بحال وقفنا

يانزه‌یه‌م: له پاش پیتی (ر) یائیکی لابر او هه‌بیٔ بو سوکرده‌وه. له و حاله‌ته‌شدا
هه‌ردوو شیوازی خویندنه‌وه هه‌لده‌گریٔ: گه‌وره‌کردنه‌وه و بچوکرده‌وه، نه‌مه‌ش له (۳)
وشه له قورئانی پیروژدا هاتووه:

یه‌که‌م: وشه‌ی (نذر) له ئایه‌تی (عذابي ونذر) له شه‌ش جیگه.

^{۴۰} چونکه له‌کاتی خویندنه‌وه و رویشتن (وصل) رائی مصر (فتح‌ه‌ی) له‌سه‌ره، تهنه‌ها به‌قه‌له‌وی
ده‌خوینریتته‌وه، بو‌یه له‌کاتی وه‌ستان له‌سه‌ری به‌ئیعتیباری ئه‌صل فه‌تعه‌که ئه‌رجح وایه به‌قه‌له‌وی
بخوینریتته‌وه، به‌لام (القگر) (مقاف إلیه و مکسور) له‌کاتی خویندن و (وصل) دا تهنه‌ها به‌سوکرده‌وه
ده‌خوینریتته‌وه، جا له‌کاتی پاوه‌ستان بچوکرده‌وه په‌سه‌نده. ((م. دلیر گه‌رمیانی))

دووه م: وشه ی (سر) له ئایه تی (واللیل اذا یسر).

سییه م: وشه ی (الجوار) له سی ئایه تدا هاتووه:

﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ﴾ الشوری ۳۲.

﴿ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ﴾ الرحمن ۲۴.

﴿ الْجَوَارِ الْكُنُوسِ ﴾ التکویر ۱۶.

سوود: بنه مایه کی ئاسان هه یه زۆربه ی حاله ته کانی پیتی (ر) ده گریته وه.

هه رکاتیک پیتی (ر) سه رو بۆری هه بوو گه وره ده کریته وه، ئه گه ر ژیری بوو بچووک ده کریته وه، له هه ر شوینیکی وشه دا بیته ئه گه ر زهنه داربوو (ساکن)، ته ماشای پیتی پیش خوی ده که یین، ئه گه ر ئه و پیته سه رو بۆری هه بوو گه وره ی ده که یینه وه ئه گه ر ئه و پیته ژیری بوو بچوکی ده که یینه وه.

ئه گه ر پیتی (ر) (ساکن) بوو، پیتی پیشی خۆیشی هه ر ساکن بوو، ته ماشای پیتی پیشتر ده که یین و هه مان یاسا کانی به سه ردا جی به جی ده که یین، ته نها ئه گه ر له حاله تیکدا پیتی پیش (ر)ی (ساکن) (ی) مه ددی یان (لین) بیته ئه وه بچوک ده کریته وه وه کو: (خیر - طین^{۴۶}).

^{۴۶} مامۆستا (احمد عامر) ئه م بنه مایه ی باس کرد له که نالی (اللیبیه) ی ئاسمانی .

بابه‌تی گه‌وره‌کردنه‌وه

پیتی (ل):

٤٤. وَفَخِمِ اللَّامَ مِنْ اسْمِ اللَّهِ عَنِ فَتْحِ أَوْ ضَمِّ كَعَبْدُ اللَّهِ

واته: وشه‌ی مه‌زنی (الله) به‌گه‌وره بخوینه‌وه نه‌گه‌ر پیتی پیش‌خوی (فتحه) یان بۆر

(ضمه)‌ی هه‌بوو، وه‌کو: (وقال الله انی معکم) (وانه لما قام عبدالله) (قل الله اسرع مکرا) ٤٧.

حاله‌ته‌کانی وشه‌ی مه‌زنی (الله) له‌ته‌جویدا:

١- خویندنه‌وه‌ی به‌گه‌وره‌یی (تفخیم).

٢- خویندنه‌وه‌ی به‌شیوازی (ترقیق).

حاله‌ته‌کانی گه‌وره‌کردنه‌وه‌ی:

* نه‌گه‌ر پیش‌وشه‌ی (الله) (فتحه) بیټ، وه‌کو: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ الإخلاص ١.

یان وشه‌که‌خوی به‌سه‌ر (فتحه) ده‌ستی پی‌کرد بیټ، وه‌کو: ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ الإخلاص ٢.

پیویسته وریاش بیټ هه‌مزه‌که‌ی گه‌وره نه‌که‌یته‌وه.

* نه‌گه‌ر پیش‌وشه‌ی (الله) بۆر (ضمه) هات بیټ، وه‌کو: ﴿نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ﴾ الهمزة ٦.

* نه‌گه‌ر پیش‌وشه‌ی (الله) پیټیکی زهنه‌دار (ساکن) بیټ و پیش‌ئو (ساکن) ه‌ش (فتحه)

بیټ، وه‌کو: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ يَاقُولُ سَفِيهًا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا﴾ الجن ٤.

• نه‌گه‌ر پیش‌وشه‌ی (الله) پیټیکی زهنه‌دار (ساکن) بیټ و، پیش‌ئو

(ساکن) ه‌یش (ضمه)‌ی هه‌بیټ، وه‌کو: ﴿أَنْ اَعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا﴾ نوح ٣.

حاله‌ته‌کانی به‌ترقیق) خویندنه‌وه‌ی وشه‌ی مه‌زنی (الله):

٤٧ لیکدانه‌وه‌ی زانا‌یان (خالد الازهری) و (زکریا الانصاری) بۆ نه‌م کۆپله‌یه له جامع الشروح/٦١.

• نه گهر ژیر (كسرة) هیهکی نه صلی له پیشهوه بیټ، وهکو:

﴿قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ الزمر ۶۶.

﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ الأنفال ۱۰.

• نه گهر پیش وشهکه (كسرة) هیهکی (عارض) هه بیټ، وهکو:

﴿لَمْ تَعْطُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ﴾ الأعراف ۱۶۴، به (قَوْمِ اللَّهِ) ده خوینریته وه.

• نه گهر پیشهوهی خوئی (ساکن) بیټ و، پیش نه و (ساکن) هیش (كسره) بیټ،

وهکو: ﴿وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ﴾ الزمر ۶۱.

گه‌وره‌کردنه‌وهی پیته‌کانی

(استعلاء و إطباق)

٤٥. وَحَرْفَ اسْتِعْلَاءٍ فَخَمٌ وَاخْصُصًا لَاطْبَاقٍ أَقْوَى نَحْوَ قَالٍ وَالْعَصَا

(ابن الجزري) لی‌رده‌دا داوامان لی ده‌کات پیته‌کانی (استعلاء) به‌رزکه‌ینه‌وه که به پیی پله‌ی به هی‌زییان به‌م شیوه‌ن: (ط - ض - ص - ظ - ق - غ - خ) به‌تایبه‌تیش له نیوانیان دا پیته‌کانی (اطباق) که بریتین له (ص - ض - ط - ظ) چونکه ئەم چواره به‌رزترین پیته‌کانی (استعلاء)ن.

زانباریه‌کی گرنگ:

هموو پیتیک له پیته‌کانی (استعلاء) پینج پایه‌ی هیه له به‌رزی دا به‌م شیوه‌ی لای خواره‌وه:

١ - پیتی (استعلاء) سه‌ر (فتحة) ی هه‌بی‌ت و، پیتی ئەلیفی (ا) ی به‌دوادا هاتبی‌ت، وه‌کو: (الطامة - يضاعف - ظالمين - قائلون - غافلين - خائنين).

٢ - پیتی (استعلاء) سه‌ر (فتحة) ی هه‌بی‌ت و، ئەلیفی به‌دوادا نه‌یه‌ت، وه‌کو: (طلباً - ضربتم - صبر - ظلم - غضب - خلق).

٣ - پیتی (استعلاء) بۆر (ضممة) ی هه‌بی‌ت، وه‌کو: (وطبع - فُضِرْب - صُرْفَت - ظُلم - قُتل - غُلبت - خُلِقوا).

٤ - پیتی (استعلاء) زه‌ننه‌دار (ساكن) بی‌ت، وه‌کو:

(يَطْبَع - يَضْرِب - فاصبر - لا يظلم - يقرؤون - يغلب - يخلق).

٥ - پیتی (استعلاء) ژیر (كسرة) ی هه‌بی‌ت، وه‌کو:

(بَطْرَت - ضِعَافاً - صِرَاط - ظِلَال - قِتَال - غِطَائِكَ - خِلَال).

که‌واته هر پیتیکی به‌رز پینج پایه‌ی هه‌یه، له هه‌موویان به‌رزتر پیتی (ط) ه که ئه‌لیفی (ا) به‌دوادا بیّت، پیتی (خ) یش که ژیر (کسرة) ی هه‌بیّت له کۆتایی هه‌موویان دیت له روی به‌هیزییه‌وه) ^{٤٨}.

واتای گشتی:

پیویسته پیته‌کانی (استعلاء) واته: پیته به‌رزه‌کانی (خص ضغط قط) به‌گه‌وره‌یی ده‌برپیت، به‌تاییه‌تی پیته‌کانی (اطباق) له‌نیوانیان دا که بریتین له (ض - ص - ط - ظ).

٤٦. **وَبَيْنَ الْإِطْبَاقِ مِنْ أَحَطْتُ مَعُ بَسَطْتُ وَالْخُلْفُ بِنَخْلِكُمْ وَقَعُ**

(وَبَيْنَ الْإِطْبَاقِ) واته: له پیتی (ط) له فه‌رمودده‌ی خوی گه‌وره: (فقال احطت) هه‌روه‌ها ئایه‌تی (لن بسطت) و، ئه‌و جۆره ئایه‌تانه بو ئه‌وه‌ی پیتی (ط) له‌گه‌ل پیتی (ت) تیکه‌ل نه‌بن چونکه مه‌خره‌جیان واته جیگه‌ی ده‌رچونیان یه‌ك جیگه‌یه.

(وَالْخُلْفُ) واته: له نیوان زانایان دا جیاوازی هه‌یه ده‌رباره‌ی هیشتنه‌وه‌و نه‌هیشتنه‌وه‌ی سیفه‌تی به‌رزی پیتی (ق) له‌گه‌ل تیه‌ه‌لگیشکردنی له وشه‌ی (نَخْلِكُمْ) له ئایه‌تی (لم نخلقكم)، نه‌هیشتنیشی به‌لای (ابن الجزري) هه‌و په‌سه‌نده وه‌کو خۆی برپاری داوه له کتیبی (التمهید) دا.

چاوه‌روانی به‌شی چواره‌م بکه‌ن

^{٤٨} یه‌کێک له زنجیره‌ وانه‌کانی مامۆستا (ایمن سوید) له ته‌جوید، باسی ئه‌م مه‌سه‌له ده‌کات له که‌نالی (اقرأ).

وينهى ئيجازهى نووسهر له خویندنى قورئاندا

هذا وقد أجزت الأخ (إحسان برهان الدين أمين) ان يروي و يقرأ بما تلقاه مني من طريق الشاطبية و التيسير و اوصيه بتقوى الله في السر و العلن و ان لا يتوانى عن تعليم كتاب الله و ان يكون خادما في حياته لكتاب الله تعالى نفعنا الله جميعا بالقرآن الكريم في الدنيا و الآخرة و صلى الله على سيدنا محمد و على آله و صحبه وسلم و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

خادم القرآن

واهد القراء / ابو عبد الله دلير بن احمد

الجامع للقراءات العشر من الشاطبية و الدررة و الطيبة

هه‌ندی ناگاداری

له مه‌ر به‌کاره‌ینانی سیفه‌تی پیته‌کان

٤٧. وَأَحْرَضُ عَلَى السُّكُونِ فِي جَعَلْنَا أَنْعَمْتَ وَالْمَغْضُوبِ مَعُ ضَلَلْنَا

واته: ئە‌ی خوینه‌ری قورئانی پیروژ، ئامۆژگارییه‌کت ده‌که‌م وریای ده‌رخستنی (سکون) بیت له پیتی (ل) له وشه‌ی (جَعَلْنَا)، هه‌روه‌ها ناگاداری (سُكُونِ) ی هه‌ردوو پیتی (ن) له (أَنْعَمْتَ) و (غ) له (الْمَغْضُوبِ) و، لامی دووه‌م له (ضَلَلْنَا) به‌جوانی ده‌ریان بپه‌، بیگومان تییینیش کراوه‌ که خه‌لکانیکی زۆر ئە‌م پیتانه‌ ده‌جولینه‌وه‌ له خویندنه‌وه‌ی سوره‌تی (الفاحة) ئە‌وه‌ش هه‌له‌یه‌کی ئاشکرایه‌و له‌حنیکی قه‌ده‌غه‌کراوه‌.

٤٨. وَخَلَصَ انْفِتَاحَ مَحْذُورًا عَصَى خَوْفَ اشْتِبَاهِهِ بِمَحْظُورًا عَصَى

(وَخَلَصَ انْفِتَاحَ) واته: سیفه‌تی جیاپونه‌وه‌ (انفتاح) له پیتی (ذ) ئاشکراکه‌ بۆ نمونه‌ له ئایه‌تی (إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا) نه‌وه‌کو له‌گه‌ل پیتی (ظ) تیکه‌ل بیت وه‌کو له وشه‌ی (مَحْظُورًا) له ئایه‌تی: ﴿وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾ الإسراء: ٢٠.

هه‌روه‌ها که‌مه‌تر خه‌می مه‌که‌ له ده‌ربیرینی سیفه‌تی (انفتاح) له پیتی (س) نه‌وه‌کو تیکه‌ل بیت له‌گه‌ل (ص) که سیفه‌تی (اطباق) ی تیدایه‌ و، زمان به‌رز ده‌بیته‌وه‌ بۆ لای مه‌لاشو، وه‌کو له وشه‌ی (عَصَى) له‌م ئایه‌ته‌دا هاتوو (وعصى آدم ربه‌).

چونکه‌ مه‌خره‌جی (ذ، ظ) هه‌روه‌ها (س، ص) یه‌ک مه‌خره‌جه‌ بۆیه‌ پیویسته‌ به‌ سیفه‌ته‌کانیان جیاکرینه‌وه‌.

واتای گشتی ئە‌م کۆپله‌یه‌:

ئە‌ی خوینە‌ری قورئانی پی‌وۆز، پی‌تی (ذ، س) به‌ سیفه‌تی (انفتاح) له‌ پی‌تی (ظ، ص) جیاکه‌روه‌ه‌ چونکه‌ ئه‌وان (اطباق) یان تی‌دایه‌، ئە‌گینا وشه‌ی (مَحْذُورًا) و (عَسَى) له‌گه‌ڵ (حُظُورًا) و (عَصَى) تی‌که‌ڵ ده‌بن.

٤٩. وِرَاعٌ شِدَّةٌ بِكَافٍ وَبِتَاءٍ كَشْرِكُكُمْ وَتَوَفَّى فِتْنًا

(وِرَاعٌ شِدَّةٌ) واته‌: پارێزگاری بکه‌ له‌ سیفه‌تی به‌هێزی (شده‌).

(بِكَافٍ وَبِتَاءٍ) واته‌: که‌ له‌ ئه‌و دوو پیته‌دا هه‌یه‌، به‌وه‌ی که‌ رینگه‌ نه‌ده‌یت که‌ هه‌ناسه‌ له‌گه‌ڵ ئه‌و پیته‌نه‌دا ریبیکات.

(ك) بۆ نمونه له‌ وشه‌ی (شِرْكُكُمْ) له‌ ئایه‌تی: ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ﴾ فاطره‌ ١٤، هه‌روه‌ها وشه‌کانی: (تَوَفَّاهُمْ) وه‌کو نمونه‌ی پی‌تی (ت) له‌ فه‌رموده‌ی خوا‌ی که‌وره‌: ﴿الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ﴾ النحل ٢٨، و (فِتْنَةً) له‌ فه‌رموده‌ی په‌روه‌ردگاری مه‌زن: ﴿وَأَنْقَوُا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً﴾ الأنفال ٢٥.

تیبینی: زۆرکه‌س زی‌ده‌په‌وی ده‌که‌ن له‌ ده‌رخستنی سیفه‌تی (همس) له‌ (ك) و (ت) به‌ شیوه‌یه‌ك پی‌تیکی تری لێ په‌یدا ده‌بی‌ت، وه‌کو پی‌تی (ه) له‌ (ك) و (س) له‌ (ت) په‌ی‌داده‌که‌ن، به‌م شیوه‌یه‌ش سیفه‌تی (رخاوة) ده‌ده‌نه‌ ئه‌و پیته‌ که‌ خو‌ی له‌ بنچینه‌دا نیه‌تی، بۆیه‌ پی‌ویسته‌ په‌چاوی ئه‌وه‌ بکری‌ت ئه‌و دوو پیته‌ دوو پی‌تی به‌هێزن و، نابی‌ت هه‌وا له‌گه‌ڵ ده‌رپه‌رینیا‌ندا ری‌ بکات ئە‌مه‌ش رینگه‌ر نیه‌ له‌وه‌ی هه‌ناسه‌ به‌شیوه‌یه‌کی که‌م و لاواز له‌ گه‌لیان دا ده‌رچی‌ت به‌ تاییه‌تی له‌کاتی راوه‌ستان دا.

بابه‌تی تیئه‌لکیش کردنی

(متمثلین) و (متجانسین) و (مقاربین) و (متباعدين)

واته: لیکچوو و هاوچه‌شن ونزیک له‌یه‌کتری ودوور له‌یه‌کتری.

۵۰. وَأَوْلَىٰ مِثْلٍ وَجِنْسٍ إِنْ سَكَنُ أَدْعِمُ كَقُلِّ رَبِّ وَبَلِّ لَا وَأَبْنُ
۵۱. فِي يَوْمٍ مَعَ قَالُوا وَهُمْ وَقُلُّ نَعْمُ سَبَّحُهُ لَا تُزْعِ قُلُوبَ فَلتَقُمُ

پیناسه‌ی زاراوه‌کان:

(المتماثلین) (لیکچوو) واته: دوو پیتی هاوشیوه له‌مه‌خره‌ج و له‌سیفته‌دا وه‌کو: (ت)، (ث).

(المتجانسین) هاوچه‌شن، واته: دوو پیتی هاوشیوه له‌مه‌خره‌ج و جیاواز له‌سیفته‌دا وه‌کو: (د - ظ) (ل - ر).

(الإدغام)، واته: تیئه‌لکیشانی دوو پیت له‌یه‌ک پیتدا.

(وَأَوْلَىٰ مِثْلٍ وَجِنْسٍ إِنْ سَكَنُ) واته: ئە‌گەر پیتی یه‌که‌می دوو پیته‌ لیکچوو‌ه‌که‌ یان هاوچه‌شنه‌که‌ زهنه‌دار (ساکن) بوو، تیئه‌لکیشی بکه‌ له‌گه‌ل پیتی دووهم‌دا، نمونه‌یه‌کیشی هیناوه‌ته‌وه‌ بۆ‌هاوچه‌شن‌که‌ بریتی‌یه‌ له‌ (قل رب) له‌پاش تیئه‌لکیشانه‌که‌ ده‌بیته‌ (قُرْبُ) نمونه‌یه‌کی‌تری‌ش‌ه‌یناوه‌ته‌وه‌ بۆ‌لیکچوو‌که‌ بریتی‌یه‌ له‌ (بل لا) پاش ادغام‌ده‌بیته‌ (بلا).

(وَأَبْنُ) واته: ئە‌م‌نمونه‌یه‌ی‌خواره‌وه‌ تیئه‌لکیشی‌مه‌که‌:

(فِي يَوْمٍ) له‌ئایه‌تی ﴿فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ المعارج .

یان (قَالُوا وَهُمْ) له‌ئایه‌تی ﴿قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ﴾ الشعراء ۹۶.

واته: ئە‌گەر پیتی یه‌که‌م مه‌د‌بوو (ادغام) ناکریت.

هه‌روه‌ها لامی زهننه‌دار دهرده‌خریت له‌لای (ن)دا، وه‌کو: ﴿قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ﴾
الصافات ۱۸.

هه‌روه‌ها (ح) ی زهننه‌دار له‌لای پیتی (ه) دهرده‌که‌ویت و (ادغام) ناکریت، چونکه
پیته‌کانی گه‌روو دوورن له‌ تیه‌له‌کیشانه‌وه، به‌ هوئی قورسی ئه‌وکاره.

سود: بنه‌مایه‌کی گرنگ هه‌یه له‌ زانستی (تجوید) دا ده‌لایت: هه‌یچ پیتیک له‌ پیته‌کانی
گه‌روو (حلق) تیه‌له‌کیش ناکریت له‌گه‌ل پیتیک له‌ خوئی خوارتر پیتی هائیش له‌ خواره‌وه‌ی
پیتی (ح)ه.

هه‌روه‌ها (غ) له‌لای (ق) دا دهرده‌خریت، وه‌کو: ﴿رَبَّنَا لَا تُرِخْ قُلُوبَنَا﴾ آل عمران ۸. به‌هوئی
جیاوازییانه‌وه، (غ) له‌ پیته‌کانی گه‌رووه‌ و، (ق) له‌ لای زمانه‌ بچکوله‌دایه.

به‌هه‌مان شیوه‌ پیتی (ل) له‌گه‌ل (ت) دهرده‌خریت و (ادغام) ناکریت، وه‌کو: ﴿فَالْتَمَهُ
الْحَوْتُ وَهُوَ مَلِيمٌ﴾ الصافات ۱۴۲، له‌ به‌ر دووری مه‌خره‌جه‌کانیان.

واتای گشتی هه‌ردوو کۆپله‌که:

له‌ حاله‌تیکدا دووپیت لیکچوبن یان هاوچه‌شن، ئه‌گه‌ر یه‌که‌می ئه‌و دوو پیته‌ زهننه‌داربوو
له‌گه‌ل پیتی دووه‌م دا تیه‌له‌کیشی بکه.

وه‌کو: (قل رب) و (بل لا).

به‌لام نابیت تیه‌له‌کیش بکریت ئه‌گه‌ر:

پیتی یه‌که‌م پیتی مه‌دد بوو، وه‌کو: (فِي يَوْمٍ)، (قَالُوا وَهُمْ).

لامی زهننه‌دار له‌گه‌ل نون دا، وه‌کو: (قل نعم).

حائی زهننه‌دار له‌گه‌ل (ه)، وه‌کو: (سبحه).

(غ) له‌گه‌ل (ق) دا، وه‌کو: (ربنا لاترخ قلوبنا).

(ل) له‌گه‌ل (ت)دا، وه‌کو: (فالتقمه).

پووونکردنه‌وه:

که دوو پیت به دوای یه کدا بن، له چوار حاله ت به دهر نین:

یان لیچون یان هاوچه شن یان نزیك له یه کترن یان دوور له یه کترن.

یه که م: لیچوو (متماثلان):

ئه و دوو پیت یه که یه کیان گرتوو له مه خره ج و سیفه تدا، وه کو دوو پیتی (ب) له (اضرب

بعصاك) یان دوو (د) له (وقد دخلوا) یان دوو (ل) له (قل لن) یان دوو (ن) وه کو: (ومن نعمه).

سود: (المتماثلان) لیچوو دابه ش دهبه سی به شه وه:

لیچوو بچوک - لیچوو گه وره - لیچوو په ها.

لیچوو بچوک: پیتی یه که م زهنه دار (ساکن) بیت و، دوو م بزواو (متحرك) وه کو: (من

نعمه - قل لن - اضرب بعصاك) ئه م جو ره ش جیگه ی باسکردنمانه و پیویسته (ادغام) بکریت.

متماثلان: هه ردوو پیت که بزواو (متحرك) بن، وه کو: (السماء إن - إنه هو - الرحيم ملك)

حوکمی ئه م به شه دهرحستن (اظهاره)، له لای (حفص) و هاو بوچوونه کان.

لیچوو په ها: پیتی یه که م بزواو بیت و، دوو م زهنه دار وه کو: (شخ - ممنون) (إظهار)

ده کریت له لای هه موو پیشه وایانی خویندنه وه ی قورئان.

دووه م: (المتجانسان) هاوچه شن:

ئه و دوو پیت یه که یه کیان گرتوو له مه خره ج داو، له سیفه تدا جیاوازن، ئه مه ش ده بیته

سئ جو ره وه: هاوچه شنی بچوک و گه وره په ها.

هاوچه شنی بچوک، پیویسته تییه لکیش (ادغام) بکریت، بوئمونه:

۱. (د) و (ت) وه کو: (کدت) (قد تبین).

۲. (ت) له (د - ط) وه کو: (اجیبت دعوتكما) و (ودت طائفة).

۳. (ذ) له (ظ) وه کو: (إذ ظلموا).

۴. (ط) له (ت) وه کو: (سبط) به لام تییه لکیشانیکی ناته واوه (ادغام ناقص)، واته:

سیفه تی به رزی له (ط) دا هه رده مینیته وه.

۵- (ق) له (ك) دا له وشه ی (مخلفكم) (حفص) به دوو شیوه ده یخوینیتته وه: تییه لکیشکردنی ته و او ناتته و او.

۶- (ث) له (ذ) دا، له ئایه تی (بلهث ذلك) (حفص) به (ادغام) ده یخوینیتته وه.

۷- (ب) له (م) دا، له ئایه تی (ارکب معنا) (حفص) به (ادغام) ده یخوینیتته وه.

هاوچه شنی گه وره: وه کو: (الصالحات طوبی - مریم بهتانا) (اظهار) ده کریت.

هاوچه شنی ره ها وه کو: (یم یشکر)؟ (اظهار) ده کریت.

سی یم: نزیك له یه کتری (المتقربان):

ئو دوو پیته یه له مه خره ج دا جیاوازن و، له سیفه تدا نزیکن، ئویش دابه ش ده بیته بو سی به ش: بچوک و گه وره و ره ها.

نزیك له یه کتری بچوک: وه کو: (اورثمو - برد ثواب).

نزیك له یه کتری گه وره: وه کو: (نقد صواع - بعد ضراء).

نزیك له یه کتری ره ها: وه کو: (لن - فضر).

هموو ئه مانه ش (اظهار) ده کرین، ته نها له حاله تی لامی زهنه دار له گه ل (ر) وه کو: (قل رب - بل رفعه).

ماموستا (محمود خلیل الحصری) په حمه تی خوی لیبیت له کتیبی (احکام تلاوة القرآن الکریم) دا لاپه ره (۱۳۰) فه رموویه تی:

(ل) و (ر) له سه ر پیره وی (الفراء) و هاویوچونه کانی به هاوچه شن ده ژمیردی به هو ی یه کگرتنه وه یان له مه خره ج دا، به لام له سه ر پیره وی جومهور که (الشاطبی و الجزری) یشیان تی دایه، به (مقاربین) واته: نزیك له یه کتری دادنرین چونکه له یه کتره وه نزیکن له رووی مه خره ج و سیفه ته وه.

چوارهم: (المتباعدان) دوور له یه کتری:

ئو دوو پیته یه که له مه خره ج و سیفه تدا دوورن له یه کتری، ئویش به ه مان شیوه ده بیته سی به شه وه: بچوک و گه وره و ره ها.

بابه‌تی (ض) و (ظ)

ئمه‌یه‌کیکه له گرنه‌ترین باسه‌کانی ته‌جوید، که (إبن الجزري) باسی هه‌ندی له‌و
حاله‌تانه‌مان بو ده‌کات که خوینه‌ران تی‌ی ده‌که‌ون، وه‌کو:

ده‌رپینی (ض) وه‌کو پیتی (ظ)، یان تی‌یه‌لکیش کردنی له‌وشه‌ی (أفضم) و، شتی تریش
که‌دواتر باسی ده‌که‌ین به‌پشتیوانی خوی گه‌وره.

٥٢. وَالضَّادُ بِاسْتِطَالَةٍ وَمَخْرَجٍ مَيِّزٌ مِنَ الظَّاءِ وَكُلُّهَا تَجِي

(مَیِّزٌ) واته: پیتی (ض) له (ظ) جیابکه‌روه به‌دوشت:

١ - به‌سیفه‌تی در‌یژبوونه‌وه (إستطالة)، چونکه ده‌ستپیکردنی (ضاد) له
سه‌ره‌تای قه‌راغی زمانه‌وه‌یه بو کۆتاییه‌که‌ی. تا‌کو ده‌گاته مه‌خره‌جی پیتی (ل)، به
هوی ئه‌و سیفه‌ته به‌هیزانه‌شه‌وه که هه‌یه‌تی وه‌کو: (جهر) و (اطباق) و (إستعلاء)
پیتیکی تریش نییه له ئیو پیته‌کاندا ئه‌ونده‌ی (ض) له سه‌ر زمان قورس بی‌ت، هه‌ر
بۆیه له ده‌رپینیدا خه‌لکی جیاوازن. هه‌ندیکیان به (ظ) و هه‌ندیکیان به (د) و (ط)
ده‌ریده‌که‌ن.

یان به‌شیوازیک ده‌ریده‌برن که بۆنی (ذ) ی لی‌بی‌ت.

(وَكُلُّهَا تَجِي) واته: هه‌موو ئه‌و وشانه‌ی که پیتی (ظ) ی تی‌دایه له قورئاندا، له‌و

حه‌وت کۆپله‌ی لای خواره‌وه ده‌یانخه‌ینه پوو.

٢ - به‌جیگه‌ی ده‌رچوونی پیته‌که (مخرج)، چونکه (ض) له قه‌راغی زمانه‌وه
ده‌رده‌چیت و (ظ) له سه‌ره‌تای زمانه‌وه ده‌رده‌چیت.

بۆچوونی (دکتور غانم قدوري الحمد):

ئهم تو‌یژه‌ره له‌باره‌ی سیفه‌تی (الإستطالة) له پیتی (ض) ده‌لیت:

وادياره ئەم سيفه ته له خویندنه وهى زۆریه ی قورئانخوینانى ئەم سەردەمه ی خویماندا بەدینه هاتوو، چونکه بە زۆرى له مەخره جى (د، ط، ت) هوه دەریده کهن، کورتە ی کیشە ی دەربىنى ئەم پیتە ش لەم رۆژگارە ی خویماندا ئەوه یه؛ خوینەرانی قورئان سيفه تی توندى (الشدة) ی پیده دەن و، له جیگه ی دەرچوونى پیتی (ط) هوه دەریده بىن بە زۆرى، هەندیکیشیان سيفه تی نەرمی (الرّخاوة) ی پیده دەن، ئەم دوو شیوازه ش هەلەن و ناگونجین له گەل ئەو باسانە ی له کتیبه کاندایا دەربارە ی (ض) هاتوون، چاکتریشه خوینەر لەم سەردەمه دا بە پیتی ئاراستە ی مامۆستا که ی ئەو پیتە بخوینیتە وه و، وان له کیشە ی پیتی (ض) بهینیت بۆ تویتینه وه میژووییه کان^۱.

۵۳. فِي الظَّنِّ ظِلُّ الظُّهْرِ عَظْمُ الحِفظِ أَيْقُظُ وَأَنْظُرُ عَظْمُ ظَهْرِ اللِّفْظِ

(ظنن) واتە: گەشت، تەنها له یهك جیگه دا له قورئان هاتوو: ﴿يَوْمَ ظَنَعْنَا

وَيَوْمَ﴾ النحل ۸۰.

(ظل) واتە: سێبەر، له بیست و دوو جیگه ی قورئاندا هاتوو، وهكو: (ظلا ظليلا - يوم

الظلة - وظللنا).

(الظُّهْرُ) واتە: نیوه رۆ، له دوو جیگه ی قورئاندا هاتوو: ﴿وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِّنَ

الظُّهْرِ﴾ النور ۵۸، ﴿وَحِينَ تَضَعُونَ﴾ الروم ۱۸.

(عَظْمُ) واتە: مەزنى، له (۱۰۳) جیگه ی قورئاندا هاتوو، وهكو: (العلي العظيم - اعظم درجة

- ميلا عظيما).

(الحِفظُ) واتە: پاراستن، له چل و دوو جیگه ی قورئاندا باسکراوه، وهكو: (وما انا عليك

بِحفيظ - ولا يؤوده حفظها - حافظوا على الصلوات).

(أَيْقُظُ) له (اليقظة) هوه هاتوو، واتە: بیدارى، تەنها له یهك ئایه تدا باسکراوه: ﴿وَتَحْسَبُهُمْ

أَيْقَاطًا﴾ الكهف ۱۸.

^۱ الشرح الوجيز على الجزرية / ۵۳-۵۴.

(أَنْظُرُ) واته: چاره‌پوانی، له بیست جیگه‌ی قورئاندا هاتووه، وه‌کو: (ولا هم ينظرون - انظرونا نقتبس من نوركم).

(عَظُمَ) واته: ئیسک، له پانزه جیگه‌ی قورئاندا هاتووه، وه‌کو: (وهن العظم - رفاتا و عظاما - عظاما نخرة).

(ظَهَرَ) واته: پشت، له شانزه جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه، وه‌کو: (وراء ظهورهم - على ظهورهم - الذى اتقض ظهرك).

(اللفظ) واته: وشه، له یهك جیگه‌ی قورئاندا هاتووه: (ما يلفظ من قول).

٥٤. ظَاهِرٌ لَظِي شَوَاطِئُ كَظْمٍ ظَلَمًا اَغْلَظُ ظَلَامَ ظَفْرِ اَنْتَظِرُ ظَمًا

(ظَاهِرٌ) پیچه‌وانه‌ی (باطن)، شه‌ش واتای هه‌یه، له چل و یهك جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه: (ظاهر الاثم - الظاهر و الباطن - وظاهره من قبله العذاب).

(لَظِي) یه‌کیکه له ناوه‌کانی دۆزخ خوا په‌نامان بدات، تهنه‌ها له دوو ئایه‌تدا باسکراوه: ﴿نَارًا تَلْظِي﴾ الليل ١٤، ﴿كَلَّا اِنَّهَا لَظِي﴾ المعارج ١٥.

(شَوَاطِئُ) واته: بلیسه‌ی بی دوکه‌ل، له یهك جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه: ﴿يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شَوَاطِئُ مِّنْ نَّارٍ وَنُحَاسٍ فَلَا تَنْتَصِرَانِ﴾ الرحمن ٣٥.

(كَظْمٍ) واته: خواردنه‌وه‌ی بق و قین و دهرنه‌برینی، له شه‌ش جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه، وه‌کو: ﴿وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظِ﴾ آل عمران ١٣٤.

(ظَلَمًا) واته: سته‌م، یان دانانی شت له جیگه‌ی نه‌گونجاوی خو‌ی، له دووسه‌دو هه‌شت جیگه‌ی قورئاندا باسی هاتووه، وه‌کو: (الظالمين - ظالم).

(اَغْلَظُ) له (الغلظة) هوه هاتووه واته: زبری، له سیانزه جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه، وه‌کو: (غليظ القلب - واغلظ عليهم).

ظلام واته: تاریکی، زانایان جیاوازیان له نیواندایه سه‌بارهت به ژماره‌ی باسکردنی له قورئاندا، (ابن الجزري) له کتیبی (التمهید) لاپه‌ری/ ۸۰ فه‌رموویه‌تی: بیست و شه‌ش جار باسکراوه، به‌لام کورپه‌که‌ی که ناسراوه به (ابن الناظم) ده‌لی سهد جار باسکراوه له قورئاندا. به‌لام بۆچوونی په‌سهند ئه‌وه‌یه که (ابن الجزري) هه‌لیبژاردووه که بیست و شه‌ش جیگه‌یه، هه‌ندی زانای گه‌وره‌ش له سه‌ر ئه‌م بۆچوونه‌ن، وه‌کو: (علی النوري الصفاقسی) له کتیبی (تنبیه الغافلین) لاپه‌ره‌ی ۷۴، هه‌روه‌ها (الملا علي القاري) و (ابن بالوشة) له (شرح المقدمة الجزرية) لاپه‌ره‌ی ۳۵، نموونه‌ی ئه‌م وشه له قورئاندا: (في ظلمات).

ظفر واته: نینۆک، له‌یه‌ک جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه: ﴿حَرَمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ﴾ الأنعام ۱۴۶.

انتظر واته: چاودیریکردن، له بیست و شه‌ش جیگه‌ی قورئاندا هاتووه، وه‌کو: (قل انتظروا) (هل ينظرون).

ظما واته: تینویتی، له سی جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه، وه‌کو: ﴿لَا يُصِيبُهُمْ ظَمًا﴾ التوبة ۱۲، ﴿وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا﴾ طه ۱۱۹.

۵۵. أَظْفَرَ ظَنًّا كَيْفَ جَاءَ وَعَظَّ سَوَىٰ عِضِينَ ظَلَّ النَّحْلُ زُخْرُفٍ سَوَىٰ

أظفر واته: سه‌رکه‌وت، له‌یه‌ک جیگه‌ی قورئاندا هاتووه ﴿مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ﴾ الفتح ۲۴.

ظنًا كيف جاء واته: وشه‌ی (ظن) که گومان ده‌گه‌یه‌نی له‌هه‌ر جیگه‌یه‌کی قورئاندا هاتبیت - له شه‌ست و نو جیگه‌ی قورئاندا به هه‌موو واتا‌کانیه‌وه هاتووه وه‌کو: (يظنون - ظنتم).

وعظ له (وعظ) هوه هاتووه، واته: ئامۆژگاری، بۆچوونی په‌سهند ئه‌وه‌یه له بیست و چوار جیگه‌ی قورئاندا هاتووه وه‌کو: (وموعظة - وعظهم - توعظون) (سوی عضین) واته: وشه‌ی (عضین) به (ظ) نیه له ئایه‌تی: ﴿الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ﴾ الحجر ۹۱.

ظَلَّ واته: به‌رده‌وام بوو، له‌تو جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه، وه‌کو: ﴿ظَلَّ وَجْهَهُ﴾ النحل ۵۸، ﴿فَطَلَّمْتُمْ تَفَكُّهُونَ﴾ الواقعة ۶۵.

النَّحْلُ زُخْرُفٍ سَوَى واته: دووانی بریتین له‌تایه‌تیکی هاوشیوه له‌ه‌ردوو سورته‌که‌دا (۵۸ / النحل - ۱۷ / الزخرف).

٥٦. **وَضَلَّتْ ظَلَمْتُمْ وَبِرُومٍ ظَلَمُوا** **كَالْحِجْرِ ظَلَّتْ شُعْرًا نَظَلُّ** **نَهَم** **كَوَيْلَهُ**

ته‌واوکه‌ری داهاتوو له‌ئه‌ژمارکردنی وشه‌ی (ظل) که به‌واتای به‌رده‌وامی هاتوو له‌قورئاندا، دوو جیگه‌ی له‌کویله‌ی داهاتو دایه‌ لیره‌شدا حوت وشه‌که‌ی تری ده‌خاته‌ پوو:

ظَلَّتْ له‌تایه‌تی: ﴿ظَلَّتْ عَلَيْهِ عَاكِهَا﴾ طه ۹۷.

ظَلَمْتُمْ له‌تایه‌تی: ﴿فَطَلَّمْتُمْ تَفَكُّهُونَ﴾ الواقعة ۶۵.

بِرُومٍ ظَلَمُوا واته: له‌تایه‌تی ﴿لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ﴾ الروم ۵۱.

كَالْحِجْرِ واته: وه‌کو ئه‌وه‌ی له‌تایه‌تی ﴿فَظَلُّوا فِيهِ يَعْجُونَ﴾ الحجر ۱۴ **ظَلَّتْ شُعْرًا** واته: له‌تایه‌تی: ﴿فَطَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ﴾ الشعراء ۴.

ظَلَّتْ شُعْرًا واته: له‌تایه‌تی ﴿فَنَظَلَّ لَهَا﴾ الشعراء ۷۱، **نَظَلَّ** له‌کویله‌ی داهاتو واته: له‌تایه‌تی ﴿فَيَظْلُلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ﴾ الشوری ۳۳، ته‌واوکه‌ری تو جیگه‌که‌یه.

٥٧. **يَظْلُلْنَ مَحْظُورًا مَعَ الْمُحْتَظِرِ** **وَكُنْتَ فَظًا وَجَمِيعَ النَّظَرِ**

مَحْظُورًا واته: قه‌ده‌غه‌ کراو له‌یه‌ک جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه: ﴿وَمَا كَانَ عَطَاءَ رَبِّكَ

مَحْظُورًا﴾ الإسراء ۲۰، **مَعَ الْمُحْتَظِرِ** واته: خاوه‌نی شووره، له‌یه‌ک جیگه‌ی قورئاندا باسی هاتوو، ﴿فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ﴾ القمر ۳۱.

وَكُنْتَ فَظًا له‌ (الفاظة) ه‌ وه‌ هاتوو، واته: په‌قی و زبری. له‌یه‌ک جیگه‌ی قورئاندا

باسکراوه ﴿وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظًا﴾ آل عمران ۱۵۹.

(وَجَمِيعِ النَّظْرِ) (النظر) واته: تهماشاکردن یان بیرکردنه‌وه، هه‌شتاو چوار جار له قورئاندا باسی هاتووہ بۆ نمونہ: ﴿وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ﴾ الأعراف ۱۹۸، ﴿وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ البقرة ۵۰.

۵۸. إِلَّا بُوَيْلٌ هَلْ وَأَوْلَىٰ نَاصِرُهُ وَالْغَيْظُ لَا الرَّعْدِ وَهُودٍ قَاصِرَةٌ

(وَجَمِيعِ النَّظْرِ إِلَّا بُوَيْلٌ هَلْ وَأَوْلَىٰ) واته: هه‌موو بابته‌ی وشه‌ی (النظر) به په‌هایی که له قورئاندا هاتووہ به پیته‌ی (ظ) جگه له (نضرة) نه‌بیته له سورته‌ی (المطففين)، هه‌روه‌ها وشه‌ی (نضرة وسرورا) له سورته‌ی (الإنسان).

(وَالْغَيْظُ) واته: تووره‌ی زۆر و هه‌لچوون، له یانزه شوینی قورئاندا هاتووہ، وه‌کو: ﴿مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ﴾ آل عمران ۱۱۹، ﴿تَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ﴾ الملك ۸.

(الرَّعْدِ) واته: فه‌رمووده‌ی خوای گه‌وره ﴿وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامَ وَمَا تَزْدَادُ﴾ الرعد ۸، له سورته‌ی (هُودٍ) ﴿وَغِيضَ الْمَاءِ﴾ ۴۴.

ئه‌م دوو وشه به (ظ) نین و، به (ض)ن...

(قَاصِرَةٌ) واته: جگه له دوو وشه له قورئاندا نه‌هاتووہ.

۵۹. وَالْحِظُّ لَا الْحِضُّ عَلَى الطَّعَامِ وَفِي ضَنِينِ الْخِلَافِ سَامِي

(وَالْحِظُّ) واته: پشک، له چه‌وت جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه... وه‌کو: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ الْأَيُّحَلَّ لَهُمْ حِظًّا فِي الْآخِرَةِ﴾ آل عمران ۱۷۶.

(لَا الْحِضُّ عَلَى الطَّعَامِ) ناگادارمان ده‌کاته‌وه که (حض) به‌پیته‌ی (ض) که به‌مانای هاندان دیت جیاوازه و لیره‌دا باسه‌که ئه‌و وشه ناگریته‌وه، ئه‌م وشه‌یه‌ش له سی جیگه‌ی قورئاندا باسکراوه، وه‌کو: ﴿وَلَا يَحِضُّ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ﴾ الحاقه ۳۴.

(وَفِي ضَنِينِ) به (ض) واته: چرووک.

(الْخِلَافُ سَامِي) راجیایه‌کی به‌ناویانگ هیه دهرباره‌ی، چونکه له قیرائه‌تیکدا به
(ظنین) هاتووه، واته: تۆمه‌تبار له خویندنه‌وه‌ی (حفص) دا به (ض) هاتووه.

٦٠. وَإِنْ تَلَاقِيَا الْبَيَانَ لَازِمٌ أَنْقَضَ ظَهْرَكَ يَعْضُ الظَّالِمُ

٦١. واضطرَّ مع وعظت مع أفضتم ووصفها جباههم عليهم

(وَإِنْ تَلَاقِيَا) واته: ئەگەر هەردوو پیتی (ض) و (ظ) یه‌کیان گرت ئەوه بزانه که
پیویسته له سەرت هەلسی به‌ئەنجامدانی پوونکردنه‌وه واته هەردوو پیتەکه پوونکه‌یتەوه
به‌جوانی دهریانبخه‌یت.

(لَازِمٌ) واته: ئەو کاره پیویسته له سەرت، بۆنموونه وه‌کو: ﴿انْقَضَ ظَهْرَكَ﴾ النوح ٣،
لیرده‌دا له‌وانه‌یه زمان پیشکه‌ویت بۆ دهربرینی (ض) وه‌کو (ظ) یان وه‌کو: ﴿يَعْضُ
الظَّالِمُ﴾ الفرقان ٢٧.

پاشان ئاگاداری دەدات دهرباره‌ی دهرخستنی (ض) له وشه‌ی (اضطرَّ) نه‌وه‌کو (ادغام)
بکریت له پیتی (ط) هه‌روه‌ها وریابه له‌تییه‌لکیشانی پیتی (ظ) له‌پیتی (ت) له وشه‌ی (وَعظت)
به‌لکو پیویسته به‌جیا هەر دوو پیتەکه دهربخه‌یت، به‌هه‌مان شیوه وریابه له (ادغام) کردنی
پیتی (ض) له پیتی (ت) دا له وشه‌ی (أفضتم) به‌لکو پیویسته به‌جوانی (ض) دهربخه‌یت.

(ابن الجزري) له کتیبی (النشر في القراءات العشر) لاپه‌ره ٢٢٠ ده‌فه‌رمووت:

(پیویسته خوینه‌ری قورئان راهینان بکات له‌سه‌ر کارامه‌ بوون له دهربرینی پیتی (ض) به
تایبه‌تی کاتیک به‌ته‌نیشت پیتی (ض) هوه بی‌ت وه‌کو: (انقض ظهرک) و (يعض الظالم)، یان
کاتیک نزیک پیتی گه‌وره ده‌بی‌ت وه‌کو: (الأرض-الله) یان نزیک پیتی هاوچه‌شنی خوی
بی‌ت وه‌کو: (الارض ذهباً) یان کاتیک (ساکن) بی‌ت و، یه‌کێک له پیتەکانی (اطباق) ی به‌دوادا بی‌ت
وه‌کو: (فمن اضطر - افضتم - وخضتم - تضليل).

(وَصَفَّ) واته: به‌پوونی دهریبه‌ره.

(هَآ جِبَاهُهُمْ) واته: ههردوو پیتی (ه) له م وشهیه به جوانی ئاشکرا بکه.

(عَلَيْهِمْ) بهه مان شیوه پیتی (ه) له م وشهیه به جوانی ده ریبره وه، له پیته

هاوشیوه کانیشی وهکو: (جنوبهم - الیهم - یزکیهم) چونکه پیتی (ه) پیتیکی لاوازه و شاراوهیه
پیویسته خوینه ر کۆشش بکات بۆ جوان ده رختنیان.

بابه‌تی مینگه (غنة) له هه‌ردوو پیتی (م) و (ن) ی (شدة) داردا

٦٢. وَأُظْهِرَ الْغَنَّةَ مِنْ نُونٍ وَمِنْ مِيمٍ إِذَا مَا شُدِّدَا وَأَخْفِيْنُ

(وَأُظْهِرَ الْغَنَّةَ مِنْ نُونٍ وَمِنْ) واته: مینگه به پوونی ده‌ریخه له هه‌ردوو پیتی (ن-م)، مینگه‌ش سیفه‌تیکی هۆگره بۆ ئەم دوو پیتیه له هه‌موو حاله‌تیکیدا، زهنه‌دار بن یان بزواو، ئاشکرا بن یان تییه‌لکیش کراو.

(وَأَخْفِيْنُ) واته: بیشاره‌وه.

پایه‌کانی مینگه (غنة)

هه‌موو (غنة) یه‌ک له پیتیه‌کاندا وه‌کو یه‌ک نین به‌لکو جیاوازییان تییدایه وه‌کو مامۆستا (ایمن سوید) پوونیان ده‌کاته به‌م شیوه‌ی لای خواره‌وه.

١. ته‌واوترین مینگه (اکمل ماتکون): له پیتی نون و میمی (شده) دار و تییه‌لکیشدایه وه‌کو: (الجنة - لن نصبر - حمالة الحطب - لكم ما کسبتم).

٢. مینگه‌ی ته‌واو (غنة كاملة): له نون و میمی شاراوهدایه وه‌کو: (ترمیهم بجارة - الإنسان) هه‌روه‌ها له نونی هه‌لگێراوه وه‌کو: (انبئهم) ئەمه‌ش که‌میک له شارندنه‌وه کورتتره، به‌لام مینگه له هه‌ردوکیاندا هه‌ر درێژه.

٣. مینگه‌ی ناته‌واو (غنة ناقصة): له نون و میمی زهنه‌دار ئاشکرا کراودایه وه‌کو: (الرحيم - من امن) که‌میک درێژ ده‌کریتته‌وه چونکه ئەم دوو پیتیه سیفه‌تی (بینیة) یان تییدایه.

٤. ناته‌واوترین مینگه (انقص ما تكون): له نون و میمی بزواو (متحرك) دایه وه‌کو: (نمارق مصفوفة).

واته: هردوو پیتی (ن) و (م) به مینگه درده‌بردیت، به‌لام به م پیّ یه‌ی که پرونمان کرده‌وه.

(الم) ۶۳. المِیْمَ اِنْ تَسْكُنُ بِغُنَّةٍ لَدَى بَاءٍ عَلٰی الْمُخْتَارِ مِنْ اَهْلِ الْاَدَا

یْمِ اِنْ

تَسْكُنُ بِغُنَّةٍ لَدَى بَاءٍ) واته: نه‌گهر پیتی (م) زهنه‌دار (ساکن) بوو له‌لای پیتی (ب) ده‌شاردریت‌وه واته: (اخفاء) ده‌کریت.

(عَلٰی الْمُخْتَارِ مِنْ اَهْلِ الْاَدَا) واته: به پیّ ی بوچوونی په‌سه‌ندی ماموستایانی شاره‌زا

له‌م زانسته که (ابن الجزري) خویشی یه‌کیکه له‌و که‌سانه. بوچوونیک‌ی تریش هه‌یه که‌م که‌س له‌ زانایان کاری پیده‌که‌ن ئه‌ویش بریتییه له‌ ده‌رخستنی (م) ی زهنه‌دار که له‌گه‌ل پیتی (ب) کاتیك یه‌کبگرن.

بۆنموونه: (ومن یعتصم بالله) (وهم بالآخرة).

واتای گشتی کۆپله‌که:

نه‌گهر میمی زهنه‌دار له‌گه‌ل پیتی (ب) یه‌کبگرن به‌پیّ بوچوونی په‌سه‌ند (إخفاء) ی بکه.

۶۴. وَأُظْهِرُهَا عِنْدَ بَاقِي الْأَحْرَفِ وَأَحْذَرُ لَدَى وَاوٍ وَفَا أَنْ تَخْتَفِي

(وَأُظْهِرُهَا) واته: ئاشکرای بکه و (اخفاء) ی مه‌که.

(عِنْدَ بَاقِي الْأَحْرَفِ) له‌گه‌ل پیته‌کانی تر، ئیتر ئایا له‌ یه‌ک وشه‌دا وه‌کو: (انعمت) یان

له‌ دوو وشه‌دا بیټ، وه‌کو: (مثلهم کمثل)، (ذکم خیر لکم عند بارئکم).

(وَأَحْذَرُ) وریابه.

(لَدَى وَاوٍ وَفَا أَنْ تَخْتَفِي) له‌وه‌ی بشاردریته‌وه کاتیك له‌گه‌ل پیتی (و - ف) یه‌کده‌گرن،

وه‌کو: (هم فیها خالدون) (علیهم ولا).

چونکه له‌گه‌ل (و) مه‌خره‌جیان یه‌کیکه و له‌گه‌ل پیتی (ف) یش مه‌خره‌جیان نزیکه.

تیبینی: زور له خوینه‌رانی قورئان ده‌که‌ونه هه‌له‌ی شارندنه‌وه‌ی (م) کاتیک به تهنیشتی (ف) هوه بیټ بویه پیویسته له‌وه‌له‌یه وریا بن و خویمان رابهینن له‌گه‌ل‌ده‌رخستنیدا.

واتای گشتی:

ئه‌ی خوینه‌ری قورئان وشه‌ی (م) جگه له‌وه‌کاته‌ی له‌گه‌ل‌پیتی (ب) یه‌کده‌گرن پیویسته بیشاریته‌وه، له‌گه‌ل‌هه‌موو پیته‌کانی تر به ئاشکرا بیخوینه‌ره‌وه به‌تایبه‌تی له‌گه‌ل‌هه‌ردوو پیتی (و) و (ف).

سوود: له کاتی (اخفاء) کردنی پیتی (م) و (ب) وریابه به ته‌واوته‌ی و به توندی لیوه‌کانت دانه‌خه‌یت، به‌لکو ته‌نها به ئه‌سپایی له یه‌کتر بدن.

زانای به ناویانگ (المرعشی) وه‌کو له کتیبی (احکام تلاوة القرآن/۱۸۰) دا هاتوه ده‌لیت: وا درده‌که‌ویت (اخفاء) ی پیتی (م) واتای ئه‌وه ناگه‌یه‌نیټ که به ته‌واوی پیته‌که بیشاریته‌وه. به‌لکو لاوازی بکه‌یت و، دایپوشیت له ریگه‌ی پشت نه‌به‌ستنی زور به مه‌خره‌جه‌که‌ی که لیوه.

ماموستا (محمد منیار) له کتیبی (الملاحظات الهامة) لاپه‌ره‌ی ۶۸ ده‌لیت:

پیویسته داخستنی لیوه‌کان له کاتی ده‌برپینی پیتی (م) به هیواشی بیټ چونکه واتای شارندنه‌وه (الإخفاء) ئه‌وه‌یه پشت به‌ستنی کهم بکه‌ین له‌سه‌ر مه‌خره‌ج نه‌ک وازهینان له مه‌خره‌ج به جاری، خوینه‌رانیش له ده‌برپینی ئه‌م پیته‌دا دوو جوور هه‌له‌ ده‌که‌ن: یان لیویان به توندی داده‌خه‌ن و، یان بوشاییه‌کی کهم له نیوانیاندا ده‌هیلنه‌وه، راسته‌که‌شی ئه‌وه‌یه که باسمان کرد.

یاساکانی نونی زهنه‌دار و تهنوین

پیتی (ن)ی زهنه‌دار (ساکن)، ده‌کریت له ناو دا هه‌بیّت، وه‌کو: (المنتهی - الانهار) ده‌کریتیش له پیتدا بیّت، وه‌کو: (من - عن) له ناوه‌پاست و کۆتایی وشه‌شدا دیت و، هه‌رگیز له سه‌ره‌تایی وشه‌وه نایه‌ت، چونکه سه‌ره‌تایی وشه‌هه‌میشه ده‌بیّت بزواو (متحرك) بیّت.

سوود: ده‌ستپیکردن پیچه‌وانه‌ی پاره‌ستانه، چونکه وه‌کو چۆن نا‌کریت وشه‌به پیتی (ساکن) ده‌ست پی بکریت، نا‌شکریت به بزواو له‌سه‌ر کۆتایی وشه‌پاره‌ستین.

٦٥. وَحُكْمُ تَنْوِينِ وَنُونِ يُلْفِي إِظْهَارِ ادْغَامِ وَقَلْبِ اخْفَاءِ

(وَحُكْمُ تَنْوِينِ وَنُونِ) واته: یاسای پیتی نونی زهنه‌دار و تهنوین واته: (دوو سه‌رو، دوو بۆرو، دوو ژیر).

(يُلْفِي) واته: هه‌یه له‌م حاله‌تانه‌ی لای خواره‌وه: (إِظْهَارِ ادْغَامِ وَقَلْبِ اخْفَاءِ) واته:

ئا‌شکرا کردن و تیه‌ه‌ل‌کیشان و هه‌ل‌گه‌پانه‌وه و شار‌دنه‌وه.

واتای گشتی:

یاسای تهنوین و نونی زهنه‌دار خۆی ده‌بینیته‌وه له حاله‌ته‌کانی ئاشکرا کردن و تیه‌ه‌ل‌کیشان و هه‌ل‌گه‌پانه‌وه و شار‌دنه‌وه.

٦٦. فَعِنْدَ حَرْفِ الْحَلْقِ أَظْهَرَ وَأَدْغَمَ فِي اللَّامِ وَالرَّاءِ لَا بَغْنَةَ لَزِمَ

٦٧. وَأَدْغَمَنُ بَغْنَةً فِي يَوْمِنُ إِلَّا بِكَلِمَةٍ كَدُنِيَا عَنْوَنُوا

پیشه‌وا (ابن الجزری) له‌م دوو کۆپله‌یه‌دا یاسای ئاشکراکردن و تیه‌ه‌ل‌کیشانمان له قورئاندا بۆ پرون ده‌کاته‌وه.

(حَرْفِ الْحَلْقِ) واته: پیته‌کانی گه‌روو.

(أَظْهَرُ) واته: نونی زهنه‌دار و تهنوین ئاشکرا بکه کاتیک ده‌که‌ونه پیش یه‌کیک له پیته‌کانی گه‌روو، که شه‌ش پیتن: (ء - ه - ع - ح - غ - خ).

پیناسه‌ی (الظهار):

له زمانه‌وانیدا: واته: روونکردنه‌وه و ئاشکراکردن.

له زاراه‌دا واته: ده‌رخستنی نون به ته‌واوی به‌بی هیچ ده‌ستکاریه‌ک له سیفه‌ته‌کانی.

سوود: هۆکاری ئاشکرا کردن (الإظهار) دووری مه‌خره‌جی پیتی نونه له مه‌خره‌جی شه‌ش پیته‌کانی ئاشکراکردن، بۆیه هیچ نزیکبوونه‌وه یان لیکچونیک نیه له نیوانیاندا.

ئاشکراکردن (اظهار) سی پایه‌ی هه‌یه:

یه‌که‌م: به‌رزترین پایه‌ی که له هه‌موویان روونتره. ده‌رخستنی نونی زهنه‌دار و تهنوینه له‌گه‌ل هه‌ردوو پیتی (ء - ه) چونکه دوورترین پیته‌کانی (گه‌روو) له پیتی نونه‌وه.

دووهم: پایه‌یه‌کی مام ناوه‌ندی له‌گه‌ل (ع - ح) چونکه ناوه‌راستی گه‌رووه.

سی‌یه‌م: نزمترین پایه‌ی له‌گه‌ل (غ - خ) چونکه نزیکترین پیته‌کانی گه‌روون له مه‌خره‌جی پیتی نونه‌وه.

ئاماژه: ئەم جوړه (اظهار) ه پيی ده‌وتریت (اظهار حلقی) ئەمه‌ش هه‌ندی نمونه‌ی ئاشکراکردنی پیتی نونه له‌گه‌ل پیته‌کانی گه‌روو:

له دوو وشه‌دا وه‌کو: (مُنْ اَمِنْ - مُنْ هَاد - مُنْ عِنْدَ - مُنْ غَيْرَ - وَلَمْ اِنْ خَافَ).

له یه‌ک وشه‌دا وه‌کو: (يُنَاوُنَ - مِنْهُمْ - الْاِنْعَامَ - يَنْحَتُونَ).

ئهمه‌ش هه‌ندی نمونه‌ی ئاشکرا کردنی تهنوینه له‌گه‌ل پیته‌کانی گه‌روو که تهنه‌ها له دوو پیتدا دروست ده‌بن وه‌کو: (عَذَابٌ اَلِيمٌ - سَلَامٌ هِيَ - حَكِيمٌ عَلِيمٌ - غَفُورٌ حَلِيمٌ - رَبُّ غَفُورٌ - عَلِيًّا خَيْرًا).

(وَأَدْغَمَنَ) لیره‌وه (إبن الجزري) باسی یاسای دووه‌ممان بۆ ده‌کات که بریتی یه له

تیه‌ه‌لکیشان (الإدغام):

پیناسه‌ی (الادغام):

له زمانه‌وانیدا: واته: تیئه‌لکیشان. له عه‌ره‌بیدا ده‌وتریت: (ادغمت اللجام في فم الفرس - له‌غاوه‌که‌م له‌ده‌می ئه‌سپه‌که‌هه‌لکیشا) واته: له‌یه‌کگرتنی دوو پیت و، دوومیان بزواو (متحرك) بیټ له‌و حاله‌ته‌دا پیتی یه‌که‌م لا ده‌به‌ین له‌ده‌رپریندا و، پیتی دووهم (شدة) دار ده‌که‌ین.

تیئه‌لکیشان (ادغام) یش ده‌بیټه‌ دوو به‌شه‌وه:

یه‌که‌م: تیئه‌لکیشانی ته‌واو، واته: تیئه‌لکیشانی بی‌مینگه، ئه‌مه‌ش له‌هه‌ردوو پیتی (ل - ر) دا دروست ده‌بیټ، ئه‌وه‌ش مه‌به‌ستی (ابن الجزري) که‌فه‌رمویه‌تی: (في اللام والراء لا بغنة لزم).

نمونه‌ی ئه‌م جووره: (فان لم يفعلوا - هدى للمتقين - من ربه‌م - من ثمة رزقا).

دووه‌م: تیئه‌لکیشانی ناته‌واو، واته: مینگه‌ دار، ئه‌م جووره‌ش له‌گه‌ل پیته‌کانی وشه‌ی (یومن) ^۲ دروست ده‌بیټ، ئه‌مه‌ش واتای فه‌رموده‌ی (ابن الجزري):

(وَأَدْعِمْنَ بِغْنَةٍ فِي يَوْمِنُ) نمونه‌ی ئه‌م جووره: (من يقول - من ورائهم - وجناتٍ وعیون).

(إِلَّا بِكَلِمَةٍ كَدُنِيَا عَنُونُوا) واته: ئه‌گه‌ر له‌حاله‌تیکدا دوو پیته‌که‌ له‌یه‌ک وشه‌دا بوون

وه‌کو وشه‌ی (دنیا)، یان (صنوان) و (قنوان) و (بُنیان) له‌م چوار وشه‌ی قورئاندا دروست نیه (ادغام) بکریت به‌لکو پیویسته (اظهار) بکریت.

بوچی تیئه‌لکیشان له‌و چوار وشه‌یه‌ دروست نیه؟

^۲ هه‌ندیکیش به‌ وشه‌ی (ینمو) دایانریژاوه.

ماموستا (محمود خليل الحصري) له کتیبی (احکام تلاوة القرآن الکریم) لاپه ره ۱۷۶ دهفه رمویت: - هۆکاری (ادغام) نه کردن له و چوار پیتته مه ترسی تی کچونی واتاکه یه وه کو: (صنوان)، دروست نیه بلین: (صوان) یان (دنیا) چونکه له و حالته دا بنچینه ی وشه که نازانریت چیه ^۲.

سود: (ادغام) ی مینگه دار، بویه به ناته واو ناو ده بریت، چونکه پیتی نون (ادغام) ده که یین، به لام سیفه تی مینگه ی تیدا ده هیلینه وه.

(ادغام) ی بی مینگه ش بویه ناو نراوه (ادغام) ی ته واو چونکه نونه که به ته واوه تی تی هه لکیش ده که یین و هیچ سیفه تی کی ناهیلینه وه.

^۲ برونه: اللعة البدرية في شرح متن الجزرية / ۶۹.

هه‌لگه‌راندنه‌وه و شارندنه‌وه (الإقلاب و الإخفاء)

٦٨. وَالْقَلْبُ عِنْدَ الْبَاءِ بَغْنَةً كَذَا لَاحْخَفًا لَدَى بَاقِي الْحُرُوفِ أَخِيذًا

(وَالْقَلْبُ عِنْدَ الْبَاءِ بَغْنَةً كَذَا) واته: هه‌لگه‌راندنه‌وه‌ی نون و ته‌نوین له‌گه‌ل پیتی (ب) و گۆرینی بۆ میمیکی شاراوه پیویسته وه‌کو: (أَبْهَمُ - مِنْ بَعْدِ - صَمُّ بَكْم).

سوود: (ابن الجزري) له‌کتیبی (تقریب النشر) لاپه‌ره ١٣٢ ده‌لایت: (دوو پیتی نون و ته‌نوین له‌لای پیتی (ب) ده‌کریته میمیکی په‌تی به‌لام "اخفاء" ده‌کریت) ^٤.

پیناسه‌ی (القلب):^٥

له‌زمانه‌وانیدا: واته: هه‌لگه‌راندنه‌وه.

له‌زاراوهدا: گۆرینی پیتیگ بۆ پیتیگی تر له‌گه‌ل ره‌چاوکردنی مینگه و شارندنه‌وه له‌پیتی یه‌که‌مدا، واته: گۆرینی نونی زهنه‌دار (ساکن) له‌ده‌ر بریندا بۆ

پیتی (م) نه‌گه‌ر پیتی (ب) ی به‌دواداییت. هاوکات له‌گه‌ل (اخفاء) کردنی میمه‌که.

(لَاحْخَفًا لَدَى) واته: شار دنه‌وش به‌هه‌مان شیوه.

پیناسه‌ی (الاحفاء):

^٤ نونی زهنه‌دار و ته‌نوین ئاشکرا ده‌کرین کاتیگ یه‌ک بگرن له‌گه‌ل پیته‌کانی گه‌روو که بریتین له (ع، ه، ح، غ، خ) به‌لام کاتیگ له‌گه‌ل هه‌ر دوو پیتی (ل، ر) یه‌کبگرن تییه‌لکیش ده‌کرین به‌ته‌واوی و به‌بی مینگه، نه‌گه‌ر له‌گه‌ل چوار پیتی وشه‌ی (یومن) یه‌کبگرن تییه‌لکیشی ناته‌واوی مینگه‌دار ده‌کرین ته‌نها له چوار وشه‌دا نه‌بیته له‌قورتان پیویسته ئاشکرا بکرین، نه‌و وشانه‌ش بریتین له: (دنیا - صنوان - قنوان - بنیان).

^٥ له‌کتیبی (احکام التلاوة) ی ماموستا (الحصري) داهاتوو که وشه‌ی (الاقلاب) له‌پرووی زمانه‌وانی یه‌وه‌هه‌له‌یه‌وه راست و دروست نه‌وه‌یه بلتین (قلب) نه‌ک (اقلاب)!

له زمانه وانیدا واته: شاردنه‌وه.

له زاراوه‌دا واته: کاتیک نون و ته‌نوین بکه‌ویته پیش پیته‌کانی تر که بریتین له پانزه پیت ده‌شار دریته‌وه.

پیته‌کانی (الاحفاء): (ص - ذ - ث - ک - ج - ش - ق - س - د - ط - ز - ف - ت - ض - ظ).

ئه‌م پیتانه‌ش له سه‌ره‌تای پیته‌کانی ئه‌م دیره‌دا کۆکراوه‌ته‌وه:

صف ذا ثنا کم جاد شخص قد سما دم طيبا زد في تقى ضع ظالما

نمونه‌ی (احفاء): (يُنصرم - ءأذرتهم - مُشورا - يُنكثون - وانجينا - مُشورا - يُنقلب - مُسأته - أندادا - يُنطقون - أنزلنا - أفقوا - كُتْم - مُنصودا - يُنظرون)^٦.

پایه‌کانی شاردنه‌وه سی‌پایه‌ن:

١ - به‌رزترین شاردنه‌وه: له پیته‌کانی (ط - د - ت) ه به‌هوی نزیکیان له مه‌خره‌جی نونی زنده‌دارو ته‌نوینه‌وه.

٢ - نزمترین شاردنه‌وه: له پیته‌کانی (ق - ک) ه به‌هوی دووری مه‌خره‌جیان له پیتی نونی زنده‌دارو ته‌نوینه‌وه.

٣ - شاردنه‌وه‌ی مام ناوه‌ند: له پیته‌کانی تردایه چونکه مه‌ودایه‌کی مام ناوه‌ندیان هه‌یه له مه‌خره‌جی نونه‌وه.^٧

چۆنیته‌ی ده‌ربیرینی شاردنه‌وه (الاحفاء):

١ - خوینهر خۆی بۆ ئاماده ده‌کات له پیش پیتی نونه‌وه، واته: بۆ نمونه له پیتی (فانذر) خوینهر ده‌می ئاماده ده‌کات له مه‌خره‌جی هه‌مزوه بۆ مه‌خره‌جی (ذ).

٢ - هاوکات پیویسته (غنة) واته: مینگه‌ی له‌گه‌لدا ئه‌نجام بدرییت.

^٦ بروانه: الجامع في تجويد قراءة القرآن الكريم / ٧٧.

^٧ بروانه: الميسر الفريد / ١٠٤ ، غاية المرید / ٦٥.

۳- ده‌نگی‌کی که‌میش له‌ده‌مه‌وه ده‌ر ده‌چیت به‌هوی دانه‌خستنی

مه‌خره‌جی نون به‌لام ده‌بی‌ت مینگه‌که زۆر بی‌ت ۷۵٪ مینگه، ۲۵٪ له‌ده‌مه‌وه^۸.

سوود: گه‌وره‌یی و بچوکی مینگه له‌حاله‌تی شارندنه‌وه ده‌گه‌ریته‌وه بۆ به‌رزی و نزمی پیته‌که، بۆ نمونه: مینگه گه‌وره دکریته‌وه ئه‌گه‌ر به‌دوای نونی زهننه‌دارو ته‌نویندا پیته‌کی به‌رزی بی‌ت: (ص - ض - ط - ظ - ق)، وه‌کو: (بصرکم - منظود - ینطقون - فانظر - ینقلب).

^۸ ئه‌مه بۆچونی دکتۆر (ایمن سوید) ه، له‌کتی‌بی النور المبین / ۴۰.

بابه تى مه دده كان

٦٩. وَالْمَدُّ لَازِمٌ وَوَجِبٌ أَتَى وَجَائِزٌ وَهُوَ وَقَصْرٌ ثَبَتَا

واته: جوره كانى مه دد بریتین له مه ددى (لازم) و (واجب) و (جائز).

پیناسهى (المد):

له زمانه وانیدا واته: زیاده.

له زاراوه دا واته: دريژکردنه وهى دهنگ به يه كيك له پيته كانى مه دد.

پيته كانى مه دد بریتین له:

(ا) ئه لفى زنده دار پیتی پیش خوی سهر (فتحة) ی هه بیته وهكو: (قال).

(و) واوی زنده دار پیتی پیش خوی بۆر (ضممة) ی هه بیته وهكو: (يقول).

(ي) زه ننه دار پیتی پیش خوی (كسرة) ی هه بیته وهكو: (قيل).

هه موو پيته كانى مه ددیش له وشه ی (نوحيا) كۆبونه ته وه^١.

مه دد دوو جوره:

– بنه رته یی یان (ئاسایی): ئه م جوره هۆكاریک نیه بۆ دريژ کردنه وهى، به لكو دريژ ده كریته وه تنه ا به هوی بوونی يه كيك له پيته كانى "مه دد و لين" له وشه كه دا، هوی ناوانیشی به بنه رته یی یان ئاسایی ئه وه یه خاوه نی فیتره ت و سروشتی ته واو به بی زیادوو كه م به و شیوه ده ریده بریته، له وانه شه ئه وه هۆكارى باس نه كردنی (ابن الجزري) بیته بۆ ئه و جوره مه دده.

– مه ددی لاوه كى (الفرعى): هوی دروست بوونی یان هه مزه یه یان زنده یه، وهكو دواتر باسیان ده كه یین (إن شاء الله).

^١ بروانه: الفتح المجید فی علم التجوید / محمد ابراهیم المالکی / ٢٠.

واتای گشتی:

جۆرهکانی مەدد بریتین لە مەددی (لازم) و (واجب) و (جائز) ئەم جۆری سییەمیشە دروستە بەکورتی و بەدریژی بخوینیتەوہ^۱.

۷۰. فَلَا زِمَّ إِنَّ جَاءَ بَعْدَ حَرْفِ مَدٍّ سَاكِنٌ حَالِيْنٍ وَبِالطُّوْلِ يُمَدُّ

(إبن الجزری) لەم دێرەدا یەكەمین جۆرهکانی مەدد پووندا کاتەوہ، کە مەددی (لازم) ه.

(إِنَّ جَاءَ بَعْدَ حَرْفِ مَدٍّ) واتە: ئەگەر لەدوای یەكێك لە پیتەکانی مەدەوہ بییت.

(سَاكِنٌ حَالِيْنٍ) واتە: لەحالی تە پاوەستان و بەردەوام بووندا هەر (ساکن) بییت.

(وَبِالطُّوْلِ يُمَدُّ) واتە: بەئەندازە ی شەش جۆلە (حرکة).

دوو وتە هەیه سەبارەت بە ناوانی ئەم جۆره مەدە بە مەددی (لازم):

یەكەم: چونکە هەموو خوینەرانی قورئان (القراء) یەك دەنگن لەسەر پێویستی درێژکردنەوہی.

دووەم: چونکە ئەم جۆره مەدە هەر دەمینیتەوہ لە حالی پاوەستان و بەر دەوام بووندا.

مەددی (لازم) دەبیته چوار بەشەوہ:

أ- مەددی وشەیی قورس کراو (المد الکمي المثل) واتە: زەننە کەوتبیتە پاش پیتی مەدد لە یەك وشەدا، زەننە کەش تێهەلکیش کرابییت، وەکو: (الضالین - حاجک - تآمرونی).

ب - مەددی وشەیی سوککراو (المد الکمي المخفف) وەکو: (بج) لەهەردوو جێگەکە ی سۆرەتی یونس دا.

^۱ بەلام کورتکردنەوہ واتە: (القصر) لەرێگە ی (الطیبة) هەوہ یە، نەك لەرێگە ی (الشاطبیة) هەوہ، بۆیە ئەو کەسەش کە پێوایەتی (حفص) لەرێگە ی (الشاطبیة) هەوہ دەخوینیت بۆی نیه بە (قصر) مەددی نەفصل بخوینیت.

ج- مه‌ددى پیتی قورسکراو (المد الحرفي المثلث) واته: زنده‌که ئه‌سلى بیټ و تیه‌لکیشراو بیټ که وتبیته پاش پیتی مه‌دد، ئه‌م جوړه‌ش تهنه‌ها له‌سه‌ره‌تای سوره‌ته‌کانه‌وه هه‌یه وه‌کو: (طسم) (م).

د- مه‌ددى پیتی سووککراو (المد الحرفي المخفف) واته: زنده‌ی ئه‌سلى تیه‌لکیش نه‌کراو له‌پاش پیتی مه‌دده‌وه هاتبیټ وه‌کو: (ق) (الر).

تیبینی‌ه‌ک سه‌بارته به‌ده‌ر برینی پیتی (م) له‌ئایه‌تی (الم) که‌له‌سه‌ره‌تای سوره‌تی (أل عمران) ه

له‌و حاله‌ته پیوسته به‌ئندازه‌ی شه‌ش جوړه‌ دریژ بکریته‌وه، ئه‌گه‌ر له‌گه‌ل ئایه‌تی پاش خوی پیکه‌وه خویندمانه‌وه له‌و حاله‌ته پیتی (م) له‌ وشه‌ی (الم) سه‌ر (فتحة) ی ده‌بیټ و هه‌مزه‌ی وشه‌ی مه‌زنی (الله) یش ده‌رناکه‌ویټ، چونکه‌ ئه‌وه (همزة الوصل) ه له‌کاتی به‌ر ده‌وام بوون دا لا ده‌بریټ، (فتحة) ی میمه‌که‌ش هه‌ر تووش هاتوه به‌هوی یه‌گگرتنی دوو زهنه‌دار.

له‌کاتی به‌رده‌وام بوون دا دوو حاله‌ت دروسته:

۱- دریژ کردنه‌وه‌ی پیتی (م) به‌ شه‌ش جوړه‌ له‌پووی ئه‌وه‌وه که له‌ بنچینه‌دا زهنه‌داره .
یان کورت کردنه‌وه‌ی بۆ دوو جوړه‌ له‌پووی ئه‌وه‌ی که زنده‌که‌ی نه‌ماوه، هۆکاری مه‌دده (لازم) ه‌که لا چووه .

تیبینی: مه‌ددى (لازم) ی وشه‌یی که له‌ پیشه‌وه‌ی هه‌مزه‌ی پرسیار هاتبیټ و له‌پاشی لامی ناساندن (لام التعريف) هاتبیټ پیی ده‌وتریټ: (مد الفرق) واته: مه‌ددى جیاکردنه‌وه، بۆنمونه جیاوازی نیوان وشه‌ی (ج) ی پرسیار کردنه‌که دوو جار له‌ سوره‌تی (یونس) هاتووه و وشه‌ی (الآن) هی خه‌به‌ری تهنه‌ها مه‌دده‌که‌یه .

مه‌ددى (واجب) ی لکاو (متصل):

٧١. وَوَاجِبٌ اِنْ جَاءَ قَبْلَ هَمْزَةٍ مُتَّصِلًا اِنْ جُمِعَا بِكَلِمَةٍ

لیره‌دا باسی جوړیکی تری مه‌دما بۆ ده‌کات که بریتیه له:

(وَوَاجِبٌ إِنْ جَاءَ قَبْلَ هَمْزَةٍ) واته: مه‌ددى (واجب) ئه‌و مه‌دده‌یه که پیتی مه‌دد له پیش
 هه‌مزوه هاتبیت له‌ناو یه‌ک وشه‌دا وه‌کو دهر ده‌که‌ویت له‌وته‌ی (ابن الجزري)
 (مُتَّصِلًا إِنْ جُمِعَا بِكَلِمَةٍ) واته: لکاو بیت و له‌ نئو یه‌ک وشه‌دا بیت وه‌کو: (السوء - قروء -
 سیئت - جیء - اولئک - ساء).

ئهم جوره مه‌دده هه‌میشه له‌یه‌ک وشه‌دا دروست ده‌بیت، پیشه‌وایانی خویندنه‌وه‌ی
 قورئان هه‌موویان یه‌ک بۆچونن له‌سهر دریز کردنه‌وه‌ی، به‌لام جیا‌وازیان تیدایه سه‌بارت به
 ئەندازه‌ی دریز کردنه‌وه‌که‌ی.

مه‌ددى پيپيدراوى جيا (المد المنفصل الجائز):

٧٢. وَجَائِزٌ إِذَا أَتَى مُنْفَصِلًا أَوْ عَرَضَ السُّكُونُ وَقَفًّا مُسْجَلًا

(وَجَائِزٌ) واته: ئهم جوره مه‌دده پيپيدراو (جائزى) پى ده‌وتریت.

(إِذَا أَتَى مُنْفَصِلًا) واته: ئەگەر پیتی مه‌دد له هه‌مزه‌که جیا بیت.

واته: له دوو وشه‌دا بن، پیتی مه‌دد له کۆتای وشه‌ی یه‌که‌مدا بیت و هه‌مزه‌که له‌سهره‌تای
 وشه‌ی دووه‌م دا بیت، وه‌کو: (اني أنا - وما أرسلنا - قالوا آمنا) ئه‌مه به‌شى یه‌که‌مه له به‌شه‌کانی
 مه‌ددى پيپى دراو (جائز)، به‌شى دووه‌ميش له حاله‌تیک دایه (عَرَضَ السُّكُونُ) واته: زنده‌یه‌کی
 توشه‌اتوو دروست بیت.

(وَقَفًّا) واته: به‌هۆی پاره‌ستانه‌وه، وه‌کو: (العالمين - نستعين - بارزون - المؤمنون - الباد -

البلاد).

له‌م واتایانه باسمان کرد، دهر ده‌که‌ویت مه‌ددى (جائز) دوو جوره:

یه‌که‌م: مه‌ددى جیا (المنفصل) که هۆکاره‌که‌ی هه‌مزه‌یه.

دووه‌م: مه‌ددى توشه‌اتوو به‌هۆی زنده (المد العارض للسكون) ئه‌وه‌ش به‌هۆی زنده
 (سکون) هه‌یه، حوکمی ئهم دوو جوره مه‌ددش ئه‌وه‌یه.

١. کورت بکریته‌وه بۆ دوو جوله (٢ حرکه).

۲. مام ناوه‌ندی دریژ کریتته‌وه چوار جولّه (۴ حرکه).

۳. دریژ کردنه‌وی ته‌واو شه‌ش جولّه (۶ حرکه).

سه‌بارت به مه‌ددی جیا (المنفصل) ئه‌وه بزانه که جیا‌بونه‌وه‌که‌ی دوو جوّره:

۱. جیا‌بونه‌وه‌یه‌کی راسته‌ قینه:

واته: پی‌تی مه‌دد جی‌گیر بی‌ت له نویسی قورئان و دهر برینی دا، وه‌کو: (بما انزل -

امرې الى الله).

۲. جیا بوونه‌وه‌یه‌کی حوکمی:

واته: پی‌تی مه‌دد جی‌گیر بی‌ت له دهر بریندا و، لایبریت له نویسیندا (واته: له نویسی

قورئاندا) وه‌کو: (ياها - يادم - هؤلاء - انه انا) ئه‌مه‌ش هه‌مان یاسای به‌سه‌ردا

ده‌سه‌پی‌ت.

سوود: له‌وشه‌ی (هؤلاء) دوو جوّره له جوّره‌کانی مه‌دد کۆبوه‌ته‌وه مه‌ددی جیا

له‌(هؤ)مه‌ددی لکاو له (لاء) بۆیه ئاگادار به^{۱۱}.

ئاگاداری: جوّریکی تر هه‌یه له مه‌دد مه‌ددی گوڤاو (بدلی پی ده‌وتریت، واته: یه‌که‌م جار

هه‌مزهدیت و پاش ئه‌وه پی‌تی مه‌دد دیت، وه‌کو: (آدم - إيمان - اودوا - آزر - اوتوا) له‌بنچینه‌شدا

ئهم جوّره وشانه دوو هه‌مزه‌یان هه‌یه، واته: ئه‌و وشانه له‌بنچینه‌دا به‌م شیوه‌یه بوونه (آدم -

إيمان - أودوا - آزر - أوتوا) به‌لام به‌هۆی قورسی دهر برینی دوو هه‌مزه‌ پیکه‌وه عه‌ره‌ب هه‌ر

له‌دیر زه‌مانه‌وه هه‌مزه‌ی دوو‌میان‌ی گوڤیوه له‌ چه‌شنی جوولّه‌ی پیش خوی، ئهم جوّره

مه‌دده‌ش ده‌بی‌ت به‌دوو به‌شه‌وه:

۱. مه‌ددی گوڤاوی بنه‌ره‌تی (مد البدل الاصلي) که که‌میک پیش ئیستا باسما

کرد.

۲. مه‌ددی لی‌کچو به‌ گوڤاو (المد الشبيه بالبدل) که پی‌تی هه‌مزه‌ی دوا پی‌تی مه‌د

له هه‌مزه‌وه نه‌گوڤاوه (وه‌کو جوّری پیشوو) به‌لکو بنه‌ره‌تی له‌خودی وشه‌دا،

وه‌کو: (شؤون - ليؤوس).

^{۱۱} بپوانه: اللمعة البدرية شرح متن الجزية / ۷۷ - ۷۹.

مامۆستاي قورئان خوئينى پايه بهرز (محمود خليل الحصري) په حمه تى خواى لى بيت
له كتيبى (احكام تلاوة القرآن الكريم) لاپه ره / ۲۲۸ فهرمويه تى:

جياوازى هه يه له پايه كانى دريژ كرده وهى پيته كانى مه ددا، له پرووى به هيژى ولاوازى
به پي جياوازى هوكاره كانيان، جا نه گهر هوكارى دريژ كرده وه كه به هيژ بوو، دريژ
كرده وه كه به هيژ ده بيت، نه گهر ريش لاواز بوو لاواز ده بيت.

له هه موويان به هيژتر مه ددى (لازم) ه، چونكه له راوهستان و بهرده وام بووندا هه
جيگيره، هه روه ها هه موو پيشه واينيش يه ك دهنگن له سه ر دريژ كرده وهى به يه ك نه اندازه كه
شهش جوليه، پاشان هوكارى مه ددى لكاو كه هه مزه يه، نه ويش به هوى جيگيربوونى له
راوهستان و بهرده وام بووندا و، يه ك دهنگى زانايان له سه ر دريژ كرده وهى به نه اندازه يه كى
جياواز.

پاش نه و دوو جوړه هوكارى مه ددى توش هاتوو به زه ننه ديته، كه (سكون) ه، دكتور
(أيمن سويد) ده لئيت:

نه گهر زياتر له هوكاريك كۆبوويه وه بو يه ك پيى مه دد، هوكاره لاوازه كه لا ده بريته و،
به هيژه كه كارى پي ده كريت، وه كو: لابردينى (بدل) و كار پيكردينى (لازم) و (متصل) يان
لابردنى (بدل) و كار پيكردينى (عارض) و (المتصل)، نه گهر مه ددى (متصل) و (عارض)
كۆبيته وه له وشه يه كدا وه كو: (السماء) به هوكاره به هيژه كه كار ده كريت كه (متصل) ه.

دكتور نه يمن ده لئيت:

هه موو نه م باسه ش له لايه ن (إبراهيم شحاتة السمنودي) مامۆستامه وه پوخته كراوه ته وه
به وهى كه فهرمويه تى:

اقوى المدود لازم فما اتصل	فعارض فذو انفصال فبدل
وسببا مد اذا ما وجدا	فان اقوى السببين انفرادا

بابەتى راوەستان و دەست پىكردن (الوقف والابتداء)

۷۳. وَبَعْدَ تَجْوِيدِكَ لِلْحُرُوفِ لِأَبَدٍ مِنْ مَعْرِفَةِ الْوُقُوفِ

۷۴. وَالْأَبْتِدَاءِ وَهِيَ تُقَسَّمُ إِذْنُ ثَلَاثَةً تَامٌ وَكَافٍ وَحَسَنٌ

پىناسەى (الوقف والابتداء):

(الوقف): له زمانه وانيدا واته: راوەستان، يان وەكو: (ابن منظور) دەلئيت: پىچەوانەى دانىشتن^{۱۲}.

له زاراوەدا واته: دەنگ بېرىن و كۆتايى ھىنان بە خويىندەھەي وشەيەكى قورئانى پىرۆز لەگەل ھەناسەدان و ھەبوونى نياز بۆ تەواو كوردنى خويىندەھەكە جاريكى تر، راوەستانىشى پى نوترييت ئەگەر ھەناسە نەدات، وەستانىش لە كۆتايى ئايەتەكاندا دەبىيت، يان لە كۆتايى وشەيەكدا، ھەرگىز لە ناوہ پراستى وشەشدا ئەنجام نادرىت^{۱۳}.

(الابتداء):

له زمانه وانيدا: دەستپىكردن.

له زاراوەدا: دەستپىكردى قورئان خويىندن پاش بېرىن يان راوەستان لە خويىندەھە، بە ئارەزوى خويىنەرەكە^{۱۴}.

يان: چۆنىيەتى دەستپىكردى دەرپىنى وشەى قورئان لە حالەتى گواستەھە لە بى دەنگى يەوہ بۆ قسەكردن^{۱۵}.

^{۱۲} بېروانە: (لسان العرب) ماددەى (و، ق، ف)، ھەرۇھە بۆ ھەموو واتا زمانەوانىيەكانى بېروانە: علم الوقف والابتداء في القرآن واللغة العربية / د. عبدالرزاق أحمد الحربي / ۱۳ - ۱۴ .

^{۱۳} بېروانە: اللمعة البدرية شرح متن الجزية / ۸۳ .

^{۱۴} الجامع / ۳۴۴ .

^{۱۵} اللمعة / ۸۳ .

گرنگی فیروونی ئەم زانسته:

ده‌گیڤنه‌وه که (عبدالله بن عمر) په‌زای خوی لیبیت فه‌رموویه‌تی: (سه‌رده‌می‌کمان له ته‌منان به‌سه‌برد، ئیمان و باوه‌پمان به‌سه‌ردا داده‌به‌زی له پیش دابه‌زینی قورئان، سوره‌تیک داده‌به‌زییه سهر پیغه‌مبه‌ری سه‌روه، ئیمه‌ش فی‌ری حه‌لال و حه‌رام ده‌بووین و، فی‌رده‌بووین له چی جی‌گه‌یه‌کدا پی‌ویسته‌ه‌راوه‌ستین، وه‌کو چۆن ئیوه ئه‌م‌پۆ فی‌ری قورئان خویندن ده‌بن، به‌لام ئیمه ئه‌م‌پۆ که‌سانیکمان بینی قورئانی له‌پیش ئیماندا ده‌دری‌ت سهرتاسه‌ری قورئان ده‌خوینیته‌وه به‌لام نازانی کامه فه‌رمانه و کامه هه‌ره‌شه‌یه، یان له‌کام ئایه‌تدا پی‌ویسته‌ه‌راوه‌ستی)^{۱۶}.

ئەم شوینه‌واره‌ش که پیشه‌وا (البیه‌قی) ده‌ی‌گیڤیته‌وه، وه‌کو پیشه‌وا (السیوطی) فه‌رموویه‌تی: (به‌لگه‌یه له‌سه‌ر یه‌کده‌نگی هاوه‌لان له‌سه‌ر گرنگی ئەم بابه‌ته).

هه‌روه‌ها به‌لگه له‌سه‌ر ئەوه‌ی هاوه‌له‌ به‌پێزه‌کان فی‌ری راوه‌ستان ده‌بوون له‌ قورئاندا، هاوه‌لان و تابیعیه‌کانیش، هه‌روه‌ها پیشه‌وا قورئان خوینه‌کانیش، له‌سه‌ر هه‌مووشیا‌نه‌وه پیشه‌وايان (نافع و ابو عمرو و یعقوب و عاصم) یه‌کده‌نگن له‌سه‌ر گرنگی ئەم زانسته به‌پاده‌یه‌ک که زۆریک له‌ زانایان مه‌رجیان داناوه که ئیجازه نه‌دری‌ته هه‌چ قوتابیه‌ک تاوه‌کو شاره‌زانه‌بیت له‌ راوه‌ستان له‌ قورئاندا.

(وَبَعْدَ تَجْوِيدِكَ لِلْحُرُوفِ) واته: پاش شاره‌زابوونت له‌ پاست و جوان خویندنه‌وه‌ی پیته‌کان له‌ ریگه‌ی ئەو زانیاریانه‌ی که وه‌رتگرت ده‌رباره‌یان.

(لَابَدًا) واته: پی‌ویسته‌ه‌وان برا‌زینیته‌وه به:

(مَعْرِفَةَ الْوُقُوفِ) شاره‌زابوون له‌ زانستی راوه‌ستان له‌ قورئاندا هه‌روه‌ها به:

(الإبتداء) به‌ زانستی ده‌ستپێکردنیش، چونکه ئه‌ویش مه‌سه‌له‌یه‌کی گرنگه. به‌هه‌مان شیوه ئه‌وه‌ش بزانه که راوه‌ستان له‌ قورئاندا ده‌بیته‌سی به‌شه‌وه:

۱ - راوه‌ستانی ته‌واو (تام).

۲ - راوه‌ستانی کیفایه‌ت (کافی).

^{۱۶} بروه‌نه: الاتقان في علوم القرآن / السيوطي / ۱/ ۲۳۶.

۳ - پاره‌ستانى جوان (حسن).

پاشان پيشه‌وا (ابن الجزري) ده‌ست ده‌کات به شیکردنه‌وهى ئه‌م مه‌سه‌له، ده‌فه‌رموويټ:

۷۵. وَهِيَ لَمَّا تَمَّ فَإِنْ لَمْ يُوجَدِ تَعَلَّقْ أَوْ كَانَ مَعْنَى فَاَبْتَدِي
۷۶. فَالْتَأَمُ فَالْكَافِي وَلفظاً فَاَمْنَعُنْ إِلَّا رُوُوسَ الْآيِ جَسُوزَ فَالْحَسَنُ

(وَهِيَ) واته: ئه‌و جوړه پاره‌ستانانه‌ى باسماڼ کرد بۆ ئه‌وه ده‌بيټ که:

(لَمَّا تَمَّ) واتا که‌ى ته‌واو بيټ.

واته: ئه‌و پاره‌ستانه بۆ ئه‌و جيگايانه له قورئان که واتي‌ه‌کى ته‌واو بگه‌يه‌نيټ. تاكو ئيره قسه‌ ده‌رباره‌ى پاره‌ستان ته‌واو بوو، ئينجا ده‌ستى کرده باسکردنى ده‌ستپيک‌ردنه‌وه‌ى پاش پاره‌ستان و، فه‌رمووى:

(فَإِنْ لَمْ يُوجَدِ) واته: ئه‌و جيگه‌ى که له‌سه‌رى پاره‌وه‌ستيت (تَعَلَّقْ) په‌يوه‌ندى نه‌بوو به پاشى خوځيه‌وه.

(أَوْ كَانَ) يان هه‌يبوو، به‌لام په‌يوه‌نديه‌کى واتايى بوو، نه‌ک وشه‌ى^{۱۷}.

(فَاَبْتَدِي) واته: بۆت هه‌يه له‌کاتى گه‌رانه‌وه‌ت بۆ خوځيدنى قورئان له‌و جيگه‌وه ده‌ست پيک‌ه‌يت که له پيشه‌وه پاره‌ستاي. تاكو ئيستا باسى دوو‌جوړ پاره‌ستانى کردووه (تَأَمَّ) په‌يوه‌ندى نيه‌ به‌دواى خوځيه‌وه (الْكَافِي) که په‌يوه‌ندى هه‌يه به‌دواى خوځيه‌وه.

^{۱۷} واته: قسه‌که پيک‌ه‌وه لکاوه له پرووى واتاوه، به‌لام جيايه له پرووى وشه‌وه، وه‌کو پاره‌ستان له‌سه‌ر ﴿لَمَّا جِئْتُ شَيْئًا إِثْرًا﴾ الكهف (۷۱)، ئه‌مه کوټايى نايه‌ته‌که‌يه و، دابراه له پاشى خوځى له پرووى وشه‌وه، به‌لام پيځو‌ه لکاوه له پرووى واتاوه.

(وَلَفْظًا) واته: ئەگەر ئەو په‌یوه‌ندییه له وشه‌دا بوو (فَأَمْنَعُنْ) ئەو جۆره ده‌ستپیکردنه قه‌ده‌غه بکه، واته: ده‌ست پیمه‌که له و جینگه‌ی که له‌پیشه‌وه‌ی راوه‌ستاو بووی، به‌لکو له هه‌رجینگه‌یه‌که‌وه ده‌ست پیکه له ئایه‌ته‌که که دروست بی‌ت ده‌ستی پیکه‌یت.

(إِلَّا) ته‌نها له‌یه‌ک حاله‌تدا نه‌بی‌ت ئه‌ویش:

(رُؤُوسَ الْأَيِّ) واته: سه‌ری ئایه‌ته‌کان، دروسته راوه‌ستی له‌سه‌ریان و، له سه‌ره‌تای ئایه‌ته‌که‌ی پاش خۆیه‌وه ده‌ست پیکه‌یت. با باسه‌که‌شی پیکه‌وه لکاو بی‌ت له رووی وشه‌وه، ئینجا روونی کرده‌وه که ئەم جۆره پی‌ی ده‌وتری‌ت: (الْحَسَنُ).

واتای گشتی:

ئەو راوه‌ستانانه‌ی که باس کران بۆ حاله‌تی‌که واتاکی ته‌واو بی‌ت، جا ئەگەر ئەو جینگه‌ی له‌سه‌ری راوه‌ستای هیچ په‌یوه‌ندییه‌کی به‌دوای خۆیه‌وه نه‌ما، له و حاله‌ته ده‌توانی له‌وشه‌ی پاش راوه‌ستانه‌که‌ته‌وه ده‌ست پیکه‌یت، یان ئەگەر په‌یوه‌ندی هه‌بوو له رووی واتاوه، نه‌ک له رووی وشه‌و ئیعرابه‌وه ئه‌وه‌ش هه‌ر ده‌توانی له پاش ئەو جینگه‌یه‌ی راوه‌ستای له‌سه‌ری ده‌ست پیکه‌یت.

راوه‌ستانی ته‌واویش ئه‌وه‌یه که هیچ په‌یوه‌ندی به‌ پیشی خۆیه‌وه نه‌بی‌ت ئه‌مه‌ش زیاتر له‌سه‌ر ئایه‌ته‌کاندا رووده‌ات، یان له کۆتایی سه‌رگوزشته‌کان، وه‌کو: (مالک یوم‌الدین) و، ده‌ست پیکردن به (ایاک نعبدوایاک نستعین).

راوه‌ستانی (کافی)یش ئه‌وه‌یه له جینگه‌یه‌ک راوه‌ستیت واتاکی ته‌واو بووبی‌ت به‌لام له رووی واتاوه په‌یوه‌ندی هه‌ر مابی‌ت به‌دوای خۆیه‌وه وه‌کو: (وما رزقناهم) (وبالآخرة هم یوقنون) به‌لام ئەگەر له رووی وشه‌و ئیعرابه‌وه په‌یوه‌ندی مابوو له و جینگه‌وه ده‌ست پی مه‌که، ئەگەر سه‌ر ئایه‌ته‌کان بی‌ت ئه‌وه دروسته‌وه و راوه‌ستانی (حسن)ی پی ده‌وتری‌ت.

٧٧. وَغَيْرُ مَا تَمَّ قَبِيحٌ وَلَهُ الْوَقْفُ مُضْطَرًا وَيُبْدَأُ قَبْلَهُ

واته: ئەوه بزانه هه‌ر راوه‌ستانیک جگه له‌م راوه‌ستانه (التام - الكافي - الحسن) راوه‌ستانی ناشیرینی پیده‌وتری‌ت، دروست نییه ئەو جۆره راوه‌ستانه مه‌گەر له رووی

ناچاریه‌وه، دروستیش نییه له پاش ئه‌و جیگه‌ی راوه‌ستانه‌وه ده‌ست پیبکریت، به‌لکو پیویسته بگه‌ریته دواوه له پیش ئه‌و جیگه‌وه ده‌ست پیبکات که به‌ناچاری له‌سه‌ری راوه‌ستاوه.

نمونه‌ی راوه‌ستانی ناشیرین (الوقف القبیح) له دوو جور راوه‌ستاندایه:

جۆری یه‌که‌م: راوه‌ستان له‌سه‌ر وته‌یه‌ک که‌واتاکه‌ی پوون نییه به‌هۆی په‌یوه‌ندی زۆری به‌پیش خۆیه‌وه وه‌کو راوه‌ستان له‌سه‌ر وشه‌ی (بسم) له (بسم الله) یان راوه‌ستان له‌سه‌ر (الحمد) له (الحمد لله).^{۱۸}

جۆری دووه‌م: راوه‌ستان له‌جیگه‌یه‌ک که‌گومان دروست ده‌کات ده‌ریاره‌ی واتایه‌ک که‌خوای گه‌وره ئه‌وه‌ی نه‌ویستوو وه‌کو: (ان الله لا یستحیی) یان (ما من اله) یان (لا تقربوا الصلاة) و، راوه‌ستانی له‌م جۆره شوینانه ناشیرین تره‌.

۷۸. وَلَيْسَ فِي الْقُرْآنِ مِنْ وَقْفٍ وَجَبَ وَلَا حَرَامٍ غَيْرَ مَا لَهُ سَبَبٌ

واته: له‌قورتاندا جیگه‌یه‌ک نیه ئه‌گه‌ر خوینهر له‌سه‌ری رانه‌وه‌ستیت گونا‌ه‌باریته، یان راوه‌ستان له‌سه‌ری قه‌ده‌غه‌بیته، مه‌گه‌ر هۆکاریکی هه‌بیته، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی که‌سێک به‌ئه‌نقه‌ست له‌سه‌ر (ما من اله) یان (انی کفرت) راوه‌ستیت.^{۱۹}

چاوه‌روانی به‌شی پینجه‌م بکه‌ن

^{۱۸} وه‌کو راوه‌ستان له‌سه‌ر (حرف جر) و جیاکردنه‌وه‌ی له (إسم مجرور) و، راوه‌ستان له‌سه‌ر (مضاف) و جیاکردنه‌وه‌ی له (مضاف إليه)، هه‌روه‌ها، راوه‌ستان له‌سه‌ر (مبتدأ) و جیاکردنه‌وه‌ی له (خبر). (م. دلیر گه‌رمیانی))

^{۱۹} بپروانه: الدرر البهية ۷۱-۷۳، اللعة البدرية / ۸۳-۸۵، المنح الفكرية ۲۲۰-۲۴۰.

وئەنەي ئىجازەي نووسەر لە خويندنى قورئاندا

هذا وقد أجزت الأخ (إحسان برهان الدين أمين) ان يروي و يقرأ بما تلقاه مني من طريق الشاطبية و التيسير و اوصيه بتقوى الله في السر و العلن و ان لا يتوانى عن تعليم كتاب الله و ان يكون خادما في حياته لكتاب الله تعالى نفعنا الله جميعا بالقرآن الكريم في الدنيا والآخرة وصلى الله على سيدنا محمد و على آله وصحبه وسلم و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

خادم القرآن

وافد القراء / ابو عبد الله دئير بن احمد

الجامع للقراءات العشر من الشاطبية و الدررة و الطيبيّة

پوخته ی جوړه کانی راوهستان

راوهستان له قورئاندا ده بیته چوار به شه وه:

به شی یه که م: راوهستانی تاقیکردنه وه (الوقف الإختباري). واته: خوینەر له سهر وشه یه ک راوهستیت خوی جیگه ی راوهستان نه بیته، به مه به سستی تاقیکردنه وه یان فیړکردن، بۆنمونه: له سهر وشه ی (الأیدی) راده وه سستی له نایه تی ﴿وَأَذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ﴾ ص ۴۵، به مه به سستی نه وه ی که به ران به ره که ی بزانیته نه وه وشه یه لیړه دا به جیگه یکردنی پیته ی (ی) دنووسریته و ده خوینریته وه، به پیچه وانه ی وشه ی (الأید) له نایه تی ﴿اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ ص ۱۷، لیړه به پیته ی (ی) نه نووسراوه به بی نه وه پیته ش ده خوینریته وه.

- بۆچی ناوړه راوهستانی تاقیکردنه وه (الإختباري)؟

چونکه روودانی وه کو وه لامیکه بۆ پرسیاریک یان بۆ فیړکردنی قوتابیه .

حوکمی: دروسته له سهر ههر وشه یه ک راوهستیت، به مه رجیک بۆ ده سستی کردن خوینەر بگه ریته وه و، له جیگه یه که وه ده ست پیبکات و اتاکه ی ری ک بیته .

به شی دووهم: راوهستانی ناچار ی (الوقف الإضطرابي).

واته: راوهستانی خوینه ری قورئان به هوی پیویسته که وه وه کو: پژمین و، هه ناسه کورته و، گریان، یان ههر هۆکاریک تر.

- هۆکاری ناوانی به ناچار ی نه وه یه که خوینەر به ویستی خوی راناوه سستی

به لکو له بهر هۆکاریک ناچار ده بیته .

حوکمی: دروسته خوینەر له سهر هه ریپیتیک راوه سستی، تا کو هۆکاری راوه ستانه که ی

ته واو ده بیته و، ئینجا بگه ریته وه و، به شیوه یه ک ده ست پیبکات و اتاکه ی ری کوپیک بیته .

به شی سییه م: راوهستانی چاوه پروانی (الوقف الإنتظاري).

واته: وهستان له سهر وشه يه کی قورئان به مه به سستی ته واو کردنی شیوازه کانی خویندنه وهی ئه و نایه ته له پرووی قیرائاته وه له پرووی کۆکردنه وهی قیرائه ته کان.

- هۆکاری ناوانی به (انتظاري)، چاوه پوانکردنی مامۆستایه له قوتابی که هه لسی به خویندنه وهی نایه ته که به هه موو پرووه کانی، وه کو راوه ستان له سهر نایه تی ﴿أَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ﴾ البقرة و، خویندنه وهی به پیی خویندنی پيشه وایانی قورئان خویندن، وه کو: (نافع) و (ابن کثیر) و (ابو عمرو) و (ابن عامر) و (عاصم) و (حمزه).

حوکمی: دروسته راوه ستان بۆ ئه م مه به سته له سهر هه ر وشه يه ک، تا کو ته واو کردنی شیوازه کانی خویندنه وه، با واتا که شی ته واو نه بییت، به مه رجیک له پاش ته واو بوون به شیوه يه ک ده ست پی بکاته وه واتا که ی راست و دروست بییت.

به شی چواره م: راوه ستانی ویستن (الوقف الإختیاری).

واته: خوینهر له سهر وشه يه کی قورئان راوه ستیت به ویست و ئاره زووی خوی، بی ئه وهی هیچ هۆکاریک ناچاری بکات بۆ راوه ستان.

- هۆکاری ناوانی به م ناوه چونکه خوینهر به ته واوی به ویست و ئاره زووی خوی راوه ستان هه لده بژیریت له و جیگه يه دا.

حوکمی: راوه ستان دروسته مه گه ر له باریکدا بییت واتایه کی نه ویستراو بگه يه نی، هه روه ها ده کریت له وشه ی پاش ئه و وشه ی که له سه ری راوه ستا ده ست پی بکات ئه گه ر گونجاو بییت، ئه گه ر نا له پيشتره وه ده ست پی ده کات.

به شه کانی ئه م جۆره راوه ستانه:

له راستیدا زانایان ده رباره ی به شه کانی ئه م جۆره راوه ستانه جیاوازیان له نینواندایه، وه کو مامۆستا (محمد علي الضباع) باسی ده کات له کتیبی (الإضاعة في أصول القراءة) لاپه ره ٤٨-٥٣، به لام ئه وهی که زانا گه وره کان له سه ری پیکهاتوون و هه لیان بژاردووه (٤) به شه، وه کو: (أبو عمرو الداني) و (ابن الجزري) برپاریان داوه:

یه که م: راوه ستانی ته واو (الوقف التام).

^١ بروانه: الإضاعة في أصول القراءة / ٥١، به وه رگرتن له المرید في علم التجويد / ٢٠٦ - ٢٠٨.

پېنسه ی: واته ږاوهستان له سهر قسه یه کی ته واو له خویدا، که په یوه ندی به پاشی خوږه وه نه مابیت، له ږووی وشه و ئیعرابه وه، نه ک له ږووی و اتاوه، **ئهمه ش ده بیته دوو جوړه وه:**

جوړی یه که م: پېویسته له سهری ږاوهستیت و له پاش خوږه وه ده ست پی بکهیت، چونکه ئه گهر بدریته دم ږرگی پېش خوږه وه، گومان دروست ده کات که و اتایه کی نه ویستراو ببه خشیت، هه ربویه هه ندیک به ږاوهستانی (لازم) و هه ندیک به ږاوهستانی (واجب) ناوی ده بن، ئهم جوړه ږاوهستانه (التام المقید) واته ته واوی مه رج بو دانراوی پیده وتریت.

نمونه: ﴿فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ﴾ یس ۷۶، ږاوهستان له سهر وشه ی (قَوْلُهُمْ) پېویسته چونکه گهر بدریته دم وشه ی پاش خوږه وه ﴿إِنَّا نَعْلَمُ مَا يَسِرُونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ یس ۷۶، گومان دروست ده کات ئهم دوااین ږرگیه وه ته ی بیباوه ږان بیت، خویشی وانیه، یان ږاوهستان له سهر وشه ی (يَسْمَعُونَ) له نایه تی ﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ﴾ الأنعام ۳۶ پېویسته، چونکه گهر بدریت به دم ږرگی پاش خوږه وه گومان دروست ده کات که مردوه کانیش وه کو زیندووه کان به شدارن له گوږپرایه لی.

حوکمی: پېویسته له سهری ږاوهستیت و، له پاش خوږه وه ده ست پېبکهیت، هه ربویه ناو نراوه به ږاوهستانی (اللازم).

نیشانه که ی: میمیکی ناسوی بو داده نریت به م شیوه یه (م).

جوړی دووه م: ئه وه یه جوانتره له سهری ږاوهستیت و له پاش خوږه وه ده ست پېبکهیت، به و اتایه کی تر، ده توانیت به دم ږرگی دوا ی خوږه وه بیخویندته وه مادام و اتا که ی ناگوږپیت، هه ندیکیش له زانایان به م ږاوهستانه ده لئین: ته واوی ږه ها (التام المطلق).

هوی ناوانی: چونکه وته که له و شوینه دا ته واو ده بیت و، پېویستی نابیت به پاش خوږی، نه له ږووی وشه و، نه له ږووی و اتا، زورجاریش ئهم جوړه ږاوهستانه له کو تایی نایه ته کان و له کو تایی به سهره اته کاند ا دروست ده بیت، یان له کو تایی حوکمیکی دیاریکراو، له وانه شه له ناوه پراستی نایه ت یان سهره ت ای بیت.

نمونه: ئهم جوړه ږاوهستانه نمونه کانی به چوار شیواز دین:

شیوازی یه که م: له سهر نایه ته کان، وه کو ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ البقرة ۵، که ئه وه کو تایی ئه و نایه تانه یه په یوه نندیدارن به حالی ئیماندارانه وه، له پاش ئه وه ش باسی بارودوخی بی باوه ږان ده کات.

شیوانی دووه م: له پیش کۆتایی نایه ته که ده بیته، وه کو فهرموده ی خوی گه وره ﴿الذین یبلغون رسالات الله ویخشونه ولا یخشون احداً الا الله﴾ الأحزاب ۳۹، ئەمه ش کۆتایی ستایش کردنی پیغه مبه رانه، له پاش ئەوه ده فره مویت ﴿وکنی بالله حسیباً﴾ .

شیوانی سییه م: له ناوه راستی نایه ته وه کو خوی گه وره ده فره مویت: ﴿لقد أضلني عن الذكر بعد إذ جاءني﴾ الفرقان ۲۹، ئەمه کۆتایی قسه ی که سی سته مکاره، پاشان خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وكان الشيطان للإنسان خذولاً﴾ الفرقان ۲۹.

شیوانی چواره م: له سه ره تایی نایه ته ته کان، وه کو خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وانکم لتمرون علیهم مضحین i وباللیل﴾ الصافات ۱۳۷-۱۳۸، ئەمه کۆتایی واتا که یه ئەگه ر چی (مضححین) کۆتایی نایه ته که یه .

حوکمی: جوانتره له سه ری پاوه ستیت و، له پاش خۆیه وه ده ست پیبکه یته، پاوه ستانیش له سه ری له پیشتره تا کو به رده وام بوون.

نیشانه کانی: دانانی وشه ی (قلی) له سه ر پیته که که وتمان جوانتره له سه ری پاوه ستیت.

سوود: وشه ی (قلی) کورتکراوه ی ئەم برگیه (الوقف اولی من الوصل) واته: پاوه ستان پیشتره له به رده وام بوون^۲.

به شی دووه م: پاوه ستانی (الکافی).

پیناسه که ی: واته پاوه ستان له سه ر واتایه کی ته واو له خۆیدا، به لام په یوه ندی ماوه به واتای پاش خۆیه وه نه ک له پرووی وشه و ئیعرابه وه .

نمونه: پاوه ستان له سه ر نایه تی ﴿انذرهم ام لم تذرهم لا یؤمنون﴾ البقرة ۶ و، ده ست پیکردن به نایه تی ﴿حتم الله علی قلوبهم﴾ البقرة ۷، کۆتایی نایه ته که واتایه کی ته واوه هیچ په یوه ندیه کی وشه یی یان ئیعرابی به پاش خۆیه وه نه ماوه، به لام له پرووی واتاوه په یوه ندیان پیکه وه ماوه، چونکه هه ردوو نایه ته که باس له بارودۆخی بی باوه ران ده که ن.

^۲ بروانه: نهاية القول المفید فی علم التجوید / ۱۵۴-۱۵۵ به وه رگرتن له کتبی / غایة المرید فی علم التجوید / ۲۰۹-۲۱۰.

حوکمی: جوانتره له سهری راوه ستیت و له پاش خوږه وه ده ست پی بکهیت، وه کو راوه ستانی ته واو، به لام راوه ستان له سهر (وقف تام) جوانتره .

هوی ناوانی: چونکه پیوستیت نابیت به واتای پاش خوږی، نه میس زورترین جوړی راوه ستانه له قورئاندا هاتبیت^۲.

نیشانه ی: پیتی (ع) له سهر نه و وشه داده نریت وه کو ﴿لَا تَقْتُلُوا الصَّيِّدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ﴾ المائدة ۹۵.

به پیی وتهی (ابن الجزري) له کتیبی (النشر في القراءات العشر ج ۱/۳۲۰) راوه ستانی کافی هه مووی وه کو یه ک نین، به لکو هه نديکیان له هه نديکیان شیاو ترن، وه کو:

﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ البقرة ۱۰، نه مه (کافی) ه.

﴿فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ البقرة ۱۰، نه مه (کافی) تره .

﴿بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ البقرة ۱۰، له هه ردوکیان (کافی) تره .

به شی سییه م: راوه ستانی جوان (الوقف الحسن).

پیناسه که ی: راوه ستانه له سهر واتایه کی ته واو له خوږیدا، به لام په یوه نديداره به پاش خوږه وه له پرووی وشه و واتاوه .

هوی ناوانی: چونکه سوودی نه وهی هه یه راوه ستان له سهری کاریکی جوان و گونجاوه .

جوړه کانی:

یه که م: له ناو نایه ته که دا بیت، وه کو راوه ستان له سهر فهرمووده ی خوی گه وره: ﴿بِسْمِ

اللَّهِ الْفَاتِحَةِ ۱، یان له سهر ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الْفَاتِحَةِ ۲﴾، نه وه واتایه کی ته واوه، به لام له هه ردو پروه که وه په یوه ندی به پاش خوږه وه ماوه .

حوکمی: ده گونجیت له سهر نه و وشه راوه ستیت و، ناگونجیت له پاش خوږه وه خویندنه وه ده ست پیبکهیت، چونکه په یوه ندی نیوانیان به هیزه .

دووه م: سهری نایه ت بیت، نه وه ش دوو شیوازی هه یه:

^۲ بروانه: العمید فی علم التجوید / ۱۸۵ به وه رگرتن له کتیبی / غایه المرید فی علم التجوید ۲۱۰-۲۱۱.

یه که م: ږاوهستان له سهر ئایه ته که هیچ گومانی واتای نه ویستراو دروست نه کات، وهکو ږاوهستان له سهر ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ یان له سهر ﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ﴾ البقرة ۱۸۹، یان له سهر ﴿يَا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُ﴾ المزمل ۱، ئەمەش به پېی شارەزایانی ئەم زانسته وهکو: (السجاوندي) و، دانەری کتیبی (الخلاصة) و، کهسانی تر: جوانتره له سهری ږاوهستیت و، باش نیه له پاش خۆیه وه دەست پېیکهیت ...

دووه م: ئەوهیه ږاوهستان له سهر ئایه ته که گومانی واتایه کی نه خوازاو دروست بکات، وهکو ږاوهستان له سهر ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾ الماعون ۴، ئەمەش به پېی بۆچوونی (ابن الجزري) و، زۆریک له زانایانی تر، دروست نیه له سهری ږاوهستیت، به لکو پېویسته له گه ل پاشی خۆیدا پیکه وه بخوینریته وه، چونکه نووژگه ران ناویکی ستایشکراوه، بۆیه نه گونجاوه گوینگر واتای بگات وهیل بۆ ئەوانه، ئەوانه ی له سهر ئەم ږاوهستان پېیان وایه ږاوهستان له سهر ئەم ئایه ته ږاوهستانیکی ناشیرینه (وقف قبیح).

تېبینی: له وانیه ږاوهستان جوان بیټ، به لام دەستپیکردن له پاش خۆیه وه ناشیرین بیټ وهکو: ﴿يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ الْمُتَحَنِّنَ﴾ المتحنة ۱، ږاوهستان جوانه له سهری، به لام دەست پیکردن له دواى ئەوه وه ناشیرینه ﴿وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ﴾، چونکه ئەوه واتای هوشاری له ئیمان هینان به خوا ده گه یه نی.

به شی چواهم: ږاوهستانی ناشیرین (القبیح).

پیناسه ی: ږاوهستان له سهر واتایه ک ته واو نه بوو بیټ خوی له خۆیداو، واتایه کی راستیشی نه گه یان دبیټ، به هوی توندی په یوه نډیه که ی له گه ل پاش خۆیدا.

هوی ناوانی: چونکه ږاوهستان له و جیگه یه دا واتا ناگه یه نیټ، بۆیه خوینەر بوی نیه به ئەنقەست له سهری ږاوهستیت مه گهر بۆ پېویسته کی ناچارى.

ږاوهستانی ناشیرین دوو جوړن:

جوړی یه که م: ږاوهستان له سهر ږگه یه ک که واتا نه به خشیت، وهک: ﴿بِسْمِ﴾ له ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾، ږاوهستان له و جیگه یه دا ناشیرینه چونکه نازانریت به ناوی کی.

٤ ږوانه: نهاية القول المفيد في علم التجويد / ١٦١، به وهرگرتن له کتیبی / غاية المرید في علم التجويد

جۆرى دووهم: پارهستان له سهر وشه يه ك گومانى واتايى دروست بكات كه خواى گوره
 نه وهى نه ويستبيت، وه كو پارهستان له سهر نايه تى ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي﴾ البقرة ۲۶ يان ﴿وَمَا
 أَرْسَلْنَاكَ﴾ الإسراء ۵۴، يان ﴿لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ﴾ النساء ۴۳، ثم جوره پارهستانانه زور ناشرينه،
 نه گريش به ناره زوى خوى پارهستيت و، مه به ستى نه وه بيت، نه و كاره له بيپاوه رپه وه
 سهر دهر دهكات په نابخوا، به لام نه گهر به ناچارى پارهستا با بگريته وه و، پيکه وه
 نايه ته كان بخويښته وه، بو نه وهى واتاكان پروون بينه وه.

تاكو ئيره باسى جوره كانى پارهستان له قورئان ته واو بوو، ئيستاش باسى دهستپيكردن
 (الإبتداء) ده كه ين.

پيناسه ي (الإبتداء):

له زمانه وانيدا واته: دهستپيكردن.

له زارواهدا واته: دهستپيكردى قورئان خويندن، ئيتر نايا له پاش برينى خويندن بيت و
 جاريكى تر گه رابيتته وه، يان له پاش پارهستان بيت. به لام نه گهر له پاش برينى خويندن بيت
 پيوسته ره چاوى حوكمه كانى (إستعاذة) و (بسملة) بكات له كاتى دهستپيكرندا، به لام نه گهر
 له پاش پارهستان بيت پيوست به وه ناكات چونكه پارهستانه كه بو پشوو دان و هه ناسه دان
 بووه.

له كتيبى (النشر في القراءات العشر) پيشه وا (إبن الجزري) ده فهرمويت:

دهست پيكردن هه ميشه به ويست و ناره زوه، به پيچه وانهى پارهستانه وه كه له وانه يه
 به ناچارى بيت، بويه دروست نيه دهستپيكردن به واتايه كى ته واو و قسه يه كى سه ربه خووه
 نه بيت، دهستپيكردينش دوو جوره:

۱. دهستپيكردى جوان.

۲. دهستپيكردى ناشيرين.

يه كه م: ده كريت له ههر نايه تيکه وه كه واتايه كى پروون و ناشكراى هه بيت دست
 بكه يت به قورئان خويندن، نمونه ي نه م جوره ش زوره.

دوهم: دستپيكردن به قسه يه ك و اتاكه بشيويښت، يان بيگوريت، نه مه ش دابه ش
ده بن بو چوند جورېك، نمونه:

ده ست پيكردن به ﴿أَبِي لَهَبٍ وَنَبِّ الْمَسْدِ﴾، دستپيكردنيكي ناشيرينه چونكه و اتاكه
داده بريټ، به لام دستپيكردن به (يد الله مغلوله) ناشرين تره، يان دستپيكردن به ﴿عَزِيزٌ
إِنِّ اللّٰهَ التَّوْبَةَ ۳۰﴾، يان ﴿وَابَاكُمْ أَنْ تُمُنُوا بِاللّٰهِ الْمَتَحْنَةَ ۱﴾، يان ﴿لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي﴾ يس ۲۲، زورتر
ناشيرينه، بويه پيويسته خوښه ر خوي له و جوره دستپيكردانه بپاريزيت. به م شيوه يه ش
باسه كاني نه م بابه ته مان ته واو بوو، جگه له دوو پيناسه ي گرنه كه بريټين له: (السكت) و
(القطع).

پيناسه ي بيده نكي (السكت):

له زمانه وانيدا و اته: ليكترازي نيوان دوو تاواز به بي هه ناسه دان.

له زار او دا و اته: بيده نكي بو ماويه ك كه متر له ماوه ي راوه ستان (وقف) به بي هه ناسه دان
به مه به ستي به رده وام بوون له خوښنده وه.

تبينيه كي گرنه ك:

ماموستا (محمود خليل الحصري) له كتبي (أحكام التلاوة القرآن) لاپه ره ۲۶۱،
ده گيرپيته وه كه (ابن الجزري) فه رمويه تي: بيده نكي ته نها په يوه سته به (سماع) هوه، و اته:
به پي ريواته له پيغه مبه ر (ﷺ) يان له هاوه لاني كه پيمان گه يشتبتي، بويه بيده نكي دروست
نيه له شويښكدا نه بيت كه ريوايه تي راستي له سه ر هاتبيت^۱.

جيكه كاني بيده نكي له قورئاندا:

يه كه م: له سه ر وشه ي (عوجاً) له نايه تي ﴿وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۝ قِيَمًا﴾ الكهف ۱، هو كاري
بيده نكي ليره دا روونكردنه وه ي و اتاكه يه، بوئه وه ي كه س گوماني بو دروست نه بيت (قيماً)
و اته: راست، وه سف بيت بو (عوجاً) و اته: لار، به لكو (قيماً) ستايشه بو قورئان.

دوهم: له سه ر وشه ي (مرقدنا) له نايه تي ﴿قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَذَا﴾ يس ۵۲، هو كاري
بيده نكي ليره دا نه وه يه بزاني كه وشه ي (هداً) ته واو كه ري قسه ي بيباوه ران نيه.

^۱ بروانه: احكام التلاوة القرآن الكريم / ۲۶۱، به وه رگرتن له اللعة البدرية / ۸۸.

سییه‌م: له‌سه‌ر وشه‌ی (مَنْ) له‌ ئایه‌تی ﴿وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ﴾ القیامة ۲۷.

چواره‌م: له‌سه‌ر وشه‌ی (بَلْ) له‌ ئایه‌تی ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمُ﴾ المطففين ۱۴، هۆکاری بیده‌نگی له‌هردوو جیگه‌ی سییه‌م و چواره‌م له‌ قورئاندا ئه‌وه‌یه‌ گومان دروست نه‌بیته‌ بۆ خویننه‌ر که (مَنْ رَاقٍ) و (بَلْ رَانَ) تیه‌ه‌لکیشن و به‌ (مَرَّاقٍ) و (بَرَّانٍ) بیخویننه‌ته‌وه‌.

پینجه‌م: پیتی (هـ) له‌سه‌ر وشه‌ی (مَالِيَهُ) له‌ ئایه‌تی ﴿مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَهُ ۖ ۡنِصْفُ ۡهَٰذَا ۖ﴾ الحاقه ۲۸، به‌لام ئه‌م ئایه‌ته‌ به‌ دوو شیوه‌ ده‌خویننه‌ته‌وه‌، بیده‌نگی یه‌کیکیانه‌، دروستیشه‌ به‌ ئاشکراکردن (أظهار) بخویننه‌ته‌وه‌، هه‌روه‌ها دروستیشه‌ به‌بی‌ بیده‌نگی (عدم سکت) بخویننه‌ته‌وه‌ ئه‌وکاته‌ش تیه‌ه‌لکیش ده‌کریت، چونکه‌ دوو پیتی هاوشیوه‌ن، بۆیه‌ به‌ (مَالِيَهُ) ده‌خویننه‌ته‌وه‌.

شه‌شه‌م: (عَلِيمٌ) له‌ کۆتایی سوره‌تی (الأنفال) له‌ ئایه‌تی ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۗ﴾ ۷۵، له‌کاتیکیدا له‌گه‌ل سوره‌تی (التوبة) بخویننه‌ته‌وه‌، ئه‌وه‌ش یه‌کیکه‌ له‌ سی‌ شیوازی خویننه‌وه‌ که دروسته‌ پیتی بخویننه‌ته‌وه‌:

۱. به‌شیوازی هه‌لگیرانه‌وه‌ (قلب) واته‌ (علیممُبراءة...).

۲. راوه‌ستان (الوقف) واته‌: راوه‌ستان له‌ کۆتایی سوره‌تی (الأنفال) و، هه‌ناسه‌ دان و پاشان ده‌ستپیکردن به‌ سوره‌تی (التوبة).

۳. بیده‌نگی (السکت) واته‌: به‌بی‌ هه‌ناسه‌دان، که ماوه‌یه‌کی کورتتره‌ له‌ (وقف).

پیناسه‌ی (القطع):

له‌ زمانه‌ وانیدا واته‌: برین و لا بردن.

له‌ زاراوه‌دا واته‌: برینی خویننه‌وه‌ به‌یه‌کجاری و پۆشتنه‌ ناو حاله‌تیکی تره‌وه‌، واته‌: ئه‌گه‌ر بگه‌رپه‌ته‌وه‌ بۆ خویننه‌وه‌ به‌ (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌، برینیش ته‌نها له‌ کۆتایی ئایه‌ته‌کاندا دروسته‌، (ابن الجزري) له‌ (عبدالله بن أبي الهذيل) که یه‌کیکه‌ له‌سه‌رانی تاببعیه‌کان ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ که فه‌رموویه‌تی: "ئه‌گه‌ر که سیکتان ئایه‌تیکی ده‌خویند با نه‌یبریت، تاکو ته‌واوی ده‌کات" هه‌روه‌ها لپی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ که فه‌رموویه‌تی: "هاوه‌لان چه‌زبان نه‌ده‌کرد له‌ناوه‌پاستی ئایه‌تدا راوه‌ستی پیش ته‌واو کردنی هه‌موو

ئایه ته که " ئه مه ش به لگه یه بو ئه وهی که س بو ی نیه له هه ر شوینیکی ئایه تدا راوه ستیت له نویت بی ت یان له ده ره وهی نویت، تا کو ئایه ته که ته واو نه کات ^۷.

^۷ بروانه: احکام تلاوة القرآن الکریم / ۲۶۳، به وهرگرتن له اللمعة البدرية / ۸۹-۹۱.

بابه تی چراو و پیک گه یشتوو (المقطوع والموصول)

یه کیک له پیوستیه گرنه گه کانی خوینهری قورئان ئه وه یه چراو و پیک گه یشتوو له ئایه ته کاندایه بزانیته، واته: له سه ر کامیان دروسته راوه ستیت و له سه ر کامیان دروست نیه .

ئه م بابته ش ده بیته سی به شه وه:

به شی یه که م: پیوسته پیکه وه بخوینریته وه .

به شی دووه م: پیوسته به چراوی بخوینریته وه .

به شی سییه م: جیاوازی له سه ره . زانایان به (واجب) یان داناوه له سه ر خوینهری لیها تووی قورئان له م بابته شاره زابیته، چونکه هه ر وشه یه ک براو بیته له وشه کانی تر، دروسته خوینهر له سه ری راوه ستیت به مه به ستی فیربوون، یان تا قیکردنه وه، یان هه ناسه کورتی و، هۆکاری له م شیوه، به لام ئه گه ر له گه ل وشه ی پاش خوی پیکه یشتبیتن دروست نیه راوه ستیت له سه ر وشه ی دووه م نه بیته، خو ئه گه ر جیاوازی له سه ر هه بیته له نیوان زانایاندا ئه وا دروسته خوینهر راوه ستیت له سه ر وشه ی یه که م و دووه میش .

باسه‌کانی چپراو و پیکگه‌یشتو (المقطوع والموصول)

٧٩. وَأَعْرِفُ لِمَقْطُوعٍ وَمَوْصُولٍ وَتَا فِي مُصْحَفِ الْإِمَامِ فِيمَا قَدْ أَتَى^٨

پیشه‌وا (ابن الجزري) روو ده‌کاته خوینه‌ری قورئان و پیی ده‌لیت: ئە‌ی خوینه‌ری قورئان، زانا و شاره‌زابه به وشه چپراو و پیک گه‌یشتووه‌کانی قورئانی پیروژ، ئە‌وه‌ش بزانه که چپراو له‌پیشه‌تره چونکه ئە‌وه بنچینه‌یه، هه‌روه‌ها پیویسته شاره‌زاییت هه‌بی‌ت ده‌رباره‌ی پی‌تی (ت)

^٨ مه‌به‌ستی له موسحه‌فه‌کانی ئیمامی عوسمانه که فه‌رمانی کرد به نووسینه‌وه‌یان پاش ئە‌وه‌ی ناکۆکی خه‌لکی بی‌نی له‌شیوازی خویندنه‌وه‌ی قورئان، پیشتره‌ی ئوبکر قورئانی کۆکردبوویه‌وه و، له‌لای (حفصة)ی دایکی ئیمانداران داینا‌بوو (رضی‌الله‌عنه‌و‌آله‌وسلم‌عنه)، نووسینه‌وه‌ی قورئان که‌سانیک پیی هه‌لسان له قوره‌یش به‌سه‌رۆکایه‌تی (زید بن ثابت) (رضی‌الله‌عنه‌و‌آله‌وسلم‌عنه)، له شیوازی رینووسی قورئان لیژنه‌که ئە‌وه‌یان ره‌چاو ده‌کرد ئە‌و وشه‌ی زیاتر له خویندنه‌وه‌یه‌کی تیدا بی‌ت به‌شیوازی بنووسری‌ت ئە‌و خویندنه‌وانه هه‌لبگری‌ت، نوخته و جووله‌شیان بۆ پیته‌کان نه‌ده‌کرد، بۆ نموونه: ﴿فَبَيِّنُوا أَنْ نُصَبِّحُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ﴾ الحجرات-٦، به‌م شیوه (سسه‌ر)یان نووسیوه، بۆیه ده‌کری‌ت به (فتتبتوا)ش بخوینری‌ته‌وه، وه‌کو پیشه‌وا‌یان (حمزة) و (الکسائي) و (خلف العاشر) ده‌خویننه‌وه، هه‌روه‌ها ده‌کری‌ت به (فتبينا)ش بخوینری‌ته‌وه، وه‌کو پیشه‌وا‌یانی تر ده‌خویننه‌وه، به‌لام کاتیک ده‌یان‌بینی شیوازی وشه‌یه‌ک ناکری‌ت به‌شیوه‌یه‌ک بنووسری‌ت که دوو خویندنه‌وه هه‌لبگری‌ت، له موسحه‌فی‌کدا به شیوه‌یه‌ک ده‌یان‌نووسی به‌پیی خویندنه‌وه‌یه‌ک، له موسحه‌فی‌کی تریشدا به‌شیوه‌یه‌کی تر ده‌یان‌نووسی به‌پیی خویندنه‌وه‌یه‌کی تر، بۆ نموونه (تجري تحتها الأنهار) له موسحه‌فی مه‌ککه به (تجري من تحتها الأنهار) نووسیان به زیاد‌کردنی وشه‌ی (من)، ئە‌وه‌ش خویندنه‌وه‌ی (ابن کثیر المکی)یه، له پاش نووسینه‌وه‌ی موسحه‌فه‌کان ئیمامی عوسمان (رضی‌الله‌عنه‌و‌آله‌وسلم‌عنه) فه‌رمانی کرد به‌ناردنیان بۆ شاره ناوداره‌کان وه‌کو: (بصرة)، (کوفة)، (شام)، (مکه) موسحه‌فی‌کیشی له‌لای خۆی به‌جیه‌یشت که به (المصحف الأمام) ناسراوه یه‌کی‌کیشی بۆ خه‌لکی مه‌دینه ته‌رخان کرد، له‌گه‌ل هه‌موو موسحه‌فی‌کیشدا هاوه‌لیکی نارد بۆ خویندنه‌وه و فی‌کردنی خه‌لکی، بۆیه فه‌رمانی کرد به (زید بن ثابت) به موسحه‌فی مه‌دینه قورئان بخویننی‌ت وه (عبدالله بن السائب)ی نارد بۆ مه‌ککه و، (المغيرة بن أبي شهاب المخزومي) نارد بۆ شام و، (أبو عبدالرحمن السلمي) و (عامر بن عبد القيس) بۆ به‌سه‌ره، به‌م شیوه‌یه‌ش هه‌موو ناوچه‌یه‌ک به موسحه‌فی خۆی قورئانی ده‌خویند، ئوممه‌تی ئیسلامیش یه‌ک ده‌نگن له‌سه‌ر پاستی ئە‌و شیوازه رینووسانه‌ی که قورئانیان پی‌نووسراوه‌ته‌وه.

پروانه: أحكام تلاوة القرآن الكريم/٢٦١.

له کاتیکدا ژیردار بیت، یان به شیوازی (ة) ی کۆتایی بنووسریت له قورئاندا، نمونه ی (مقطع) وهکو: ﴿فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ﴾ الأنبیاء ۸۷ و، (موصول) وهکو: ﴿أَلَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ﴾ القيامة ۳.

۸۰. فَاَقْطَعِ بِعَشْرِ كَلِمَاتٍ أَنْ لَا مَعَ مَلْجَأٍ وَلَا إِلَهَ إِلَّا

۸۱. وَتَعْبُدُوا يَا سَيِّدِنَا ثَانِي هُودَ لَا يُشْرِكُنْ تَشْرِكُ يَدْخُلْنَ تَعْلُوا عَلَيَّ

۸۲. أَنْ لَا يَقُولُوا لَا أَقُولُ إِنَّ مَا بِالرَّغْدِ وَالْمَفْتُوحِ صِلْ وَعَنْ مَا

(فَاَقْطَعِ بِعَشْرِ كَلِمَاتٍ أَنْ لَا) فه رمانی کردوه به پچرانی (ان) له (لا) له (۱۰) جیگه ی

قورئاندا.

۱. له گهل وشه ی (مَلْجَأً) له ئایه تی ﴿وَضُنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ﴾ التوبة ۱۱۸.

۲. له گهل وشه ی (وَلَا إِلَهَ إِلَّا) له ئایه تی ﴿وَأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أُنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ هود ۱۴.

۳. له گهل وشه ی (تَعْبُدُوا) له سوره تی (يَا سَيِّدِنَا) له ئایه تی: ﴿أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ﴾ ۶۰.

۴. له ئایه تی ﴿أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ الْيَوْمِ﴾ هود ۲۶، بویه ش فه رموی

(ثَانِي هُودَ) له بهر جیا کردنه وهی له جیگه ی به که م ﴿أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ

وَبَشِيرٌ﴾ هود ۲.

۵. له گهل وشه ی (يُشْرِكُنْ) له ئایه تی ﴿يَا يَعْنِكَ عَلَيَّ أَنْ لَا يُشْرِكُنْ بِاللَّهِ شَيْئًا﴾ الممتحنة ۱۲.

۶. له گهل وشه ی (تَشْرِكُ) له ئایه تی ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي

شَيْئًا﴾ الحج ۲۶.

۷. له گهل وشه ی (يَدْخُلْنَ) له ئایه تی ﴿أَنْ لَا يَدْخُلْنَهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ﴾ القلم ۲۴.

۸. له گهل وشه ی (لَا تَعْلُوا عَلَيَّ) له ئایه تی ﴿وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَيَّ اللَّهُ﴾ الدخان ۱۹.

۹. له (أَنْ لَا يَقُولُوا) له ئایه تی ﴿أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَيَّ اللَّهُ إِلَّا الْحَقَّ﴾ الأعراف ۱۶۹.

۱۰. له (لَا أَقُولَ) له ئایه تی ﴿حَقِيقٌ عَلَيَّ أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ﴾ الأعراف ۱۰۵.

سود: جیاوازی ههیه سه بارهت به پچرانی (أَنْ لَا) له ئایه تی ﴿فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

سُبْحَانَكَ﴾ الأنبياء ۸۷، پچرانیشی له پیشتره .

(إِنَّ مَا بِالرَّعْدِ) فهرمانه به پچرانی (ان) له گهل (م) له یهك جیگه دا، له ئایه تی ﴿وَإِنْ مَا

زَيْتِكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ تَوَفَّيْنَاكَ﴾ الرعد ۴۰.

(وَالْمَفْتُوحِ صِل) فهرمانه به پیک گه یاندنی (أَنْ) له گهل (ما) هه رچونیک هاتبیت، به م

شیوهیه (أَمَّا).

۸۳. نُهُوا اقْطَعُوا مِنْ مَا بَرُّومٍ وَالنِّسَاءِ خُلْفُ الْمُنَافِقِينَ أَمْ مَنْ أَسَّسَا

۸۴. فَصَلَّتِ النَّسَاءُ وَذِيحٍ حَيْثُ مَا وَأَنْ لِمِ الْمَفْتُوحِ كَسْرُ إِنَّ مَا

۸۵. لِانْعَامِ وَالْمَفْتُوحِ يَدْعُونَ مَعَا وَخُلْفُ الْأَنْفَالِ وَنَحْلٍ وَقَعَا

(عَنْ مَا نُهُوا) واته: (عن) له (ما) بیچرینن ته نها له یهك له ئایه تی ﴿فَلَمَّا عَمَّوْا عَنْ مَا نُهُوا

عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ﴾ الأعراف ۱۶۶.

(اقْطَعُوا مِنْ... الْمُنَافِقِينَ) واته: (من) له (ما) بیچرینن له دوو جیگه کی قورئان به بی

جیاوازی و ناگزکی:

یه که م: له ئایه تی ﴿هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ الروم ۲۸.

دووه م: له ئایه تی ﴿فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَيِّاتِكُمْ﴾ النساء ۲۵.

ئاماره شی بو ئه م دوو جیگه یه کردووه (بروم و النساء)، له جیگه یه کی تریشدا ههیه به لام

جیاوازی له سه ره له ئایه تی ﴿وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ﴾ المنافقون ۱۰، پچراندنیشی له پیشتره .

(ام من... و ذیح) واته: (ام) له (من) له چوار جیگه کی قورئاندا به بی جیاوازی له یه کتر

بیچرینن:

۱. له نایه تی ﴿ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ ﴾ التوبة ۱۰۹.

۲. له نایه تی ﴿ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ فصلت ۴۰.

۳. له نایه تی ﴿ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلاً ﴾ النساء ۱۰۹.

۴. له نایه تی ﴿ أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ ﴾ الصافات ۱۱.

ثامازدهشی کردوو به بۆ جیگه که ی سورته ی (الصافات) به (وَدِّحْ) به وهی به سه رهاتی سه ربینی (اسماعیل) له و سورته ده دا.

(حَيْثُ مَا) واته: (حَيْثُ) له (مَا) له هر شوینی کدا هات له قورئاندا بیچرینن، ته نها له دوو جیگه شدا هاتوو له قورئاندا:

یه که م: ﴿ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ ﴾ البقرة ۱۴۴.

دووهم: ﴿ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ ﴾ البقرة ۱۵۰.

(وَأَنْ لِمَ الْمَفْتُوحِ كَسْرٌ) واته: (أَنْ) که هه مزه که ی سه ری هه بیته له (لِمَ) له هر شوینی کی قورئاندا بیته بیچرینن.

(إِنَّ مَسَا الْأَنْعَامِ) واته: (ان) له (ما) له یه ک جیگه ی قورئاندا له یه کتر بیچرینن، له نایه تی ﴿ إِنَّ مَا تُوْعَدُونَ لَأَتِي ﴾ الأنعام ۱۳۴، (وَالْمَفْتُوحِ يَدْعُونَ مَعَا) واته: (أَنْ مَا) له گه ل وشه ی ی دعون له یه کتر بیچرینن له دوو جیگه دا:

یه که م: له نایه تی ﴿ وَأَنْ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ ﴾ الحج ۶۲.

دووهم: له نایه تی ﴿ وَأَنْ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ ﴾ لقمان ۳۰.

(وَحُلْفُ الْأَنْفَالِ وَتَحْلٍ وَقَعَا) واته: جیاوازی هه یه له دوو جیگه دا:

یه که م: له نایه تی ﴿ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ الأنفال ۴۱.

دووهم: له نایه تی ﴿ إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ﴾ النحل ۹۵، پیك گه یانندنیشیان له پیشته ره .

تېبېنیش ده کریت که جیگه ی کۆتایی تایبه ته به (إن ما) نه ک (أن ما) به م شیوه یه:

(إن ما) له سورتهی الأنعام دا به بی جیاوازی ده پچریندریت، به لام له سورتهی (النمل) دا ناکۆکی له سه ره و، پیک گه یانندی له پېشته ره، (أن ما) یش به بی جیاوازی ده پچریندریت، له سورتهی (الحج) و (لقمان) دا، له سورتهی (الأنفال) یش دا ناکۆکی له سه ره و، پیک گه یانندی له پېشته ره. خوی گه ورهش زاناره.

تېبېنی: له م چند دیره هؤنراوه یه دا، وشه ی (الأنعام) و (الأنفال) به (لنعام) و (لنفال) ده خوینریته وه.

۸۶. وَكُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَاخْتَلِفْ رُدُّوْا كَذَا قُلْ بَسْمًا وَالْوَصْلُ صِيفٌ

۸۷. خَلَفْتُمُونِي وَاشْتَرَوْا فِي مَا اقْطَعَا أُوحِي أَفَضْتُمْ اشْتَهَتْ يَبْلُوا مَعَا

۸۸. ثَانِي فَعَلَنْ وَقَعَتْ رُومٌ كِلَا تَنْزِيلُ شَعْرَاءٍ وَغَيْرَ ذِي صِلَا

(إبن الجزري) فه رمان ده کات به پچراندنی (کُلِّ) له (مَا) له یه ک جیگه ی قورئاندا، به یه ک دهنگی زانایان، له نایه تی ﴿وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ﴾ إبراهیم ۳۴، ناکۆکیش هه یه سه باره ت به جیا کردنه وهی (کُلِّ) له (مَا) له چوار جیگه دا:

یه که م: له نایه تی ﴿كُلِّ مَا رُدُّوْا إِلَى الْفِتْنَةِ﴾ النساء ۹۱.

دو وه م: له نایه تی ﴿كُلِّ مَا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ﴾ المؤمنون ۴۴.

سییه م: له نایه تی ﴿كَلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا﴾ الأعراف ۳۸.

چواره م: له نایه تی ﴿كَلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا﴾ الأعراف ۳۸، له جیگه ی یه که م و دو وه م براندنه، به لام له جیگه ی سییه م و چواره م پیک گه یانندن، جگه له م جیگانه ش ئاماژه مان پیکرد، هه مووی به یه ک دهنگی زانایان به پیک گه یانندن ده خوینریته وه.

فه رمان ده کات به پیک گه یانندی (بَسِّ) له گه ل (مَا) به بی ناکۆکی له دوو جیگه دا:

^۹ برونه: (الفتح المجید) / للقمطوي، (الدقائق المحکمة) و (أحكام تلاوة القرآن الكريم) لاپه ره / ۲۸۰، به وه رگرتن له اللمعة البدرية / ۹۲-۹۶.

یه که م: له نایه تی ﴿بُسْمًا اشْتَرُوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا﴾ البقرة ۹۰، نه وه جیگه ی یه که مه له سورته تی (البقرة).

دووه م: له نایه تی ﴿قَالَ بَسْمًا خَلَقْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي﴾ الأعراف ۱۵۰، نه وه ش له وته ی (ابن الجزري) (وَالْوَصْلُ صِفٌ خَلَقْتُمُونِي وَاشْتَرُوا) دهرده که ویت، باسی نه وه شی کردووه که له نایه تی ﴿قُلْ بَسْمًا يَا مُرْكُم﴾ البقرة ۹۳، ناکوکی له سهر هیه چونکه فرمویه تی: ﴿كَذًا قُلْ بَسْمًا﴾ به لام زیاتر کار به پچراندن ده کړیت له م جیگه یانهدا، هه روه ها فرمانی کردووه به پچراندنی (فی) له (مَا) له (۱۱) جیگه دا به بی ناکوکی:

۱. ﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ﴾ الأنعام ۱۴۵
۲. ﴿لَمْ سَكُم فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ﴾ النور ۱۴
۳. ﴿وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ﴾ الأنبياء ۱۰۲.
۴. ﴿لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ المائدة ۴۸.
۵. ﴿لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ﴾ الأنعام ۱۶۵.
۶. ﴿فِي مَا فَعَلْنَا فِي أَنْفُسِنَا مِنْ مَعْرُوفٍ﴾ البقرة ۲۴۰، که نه مه ش جیگه ی دووه مه له سورته تی (البقرة) و، (ابن الجزري) به (ثَانِي فَعَلْنَا) ناماژه ی پیکردووه.
۷. ﴿وَنَنْشِئْكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ الواقعة ۶۱.
۸. ﴿ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ الروم ۲۸.
۹. ﴿فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ الزمر ۳.
۱۰. ﴿فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ الزمر ۴۶، تیبینی بکه چوَن ناماژه ی کردووه بو هه ردووه جیگه که ی سورته تی (الزمر) به (كَلَّا تَنْزِيلٌ).

۱۱. ﴿أَتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ﴾ الشعراء ۱۴۶، جگه له م جیگایانه‌ش پیکه‌وه ده‌خوینریته‌وه به‌بی ناکوکی، شه‌وش له فه‌رموده‌ی (ابن الجزری) (وَعِیْرَ ذِی صِلَا) ده‌رده‌که‌ویت.

۸۹. فَأَيْنَمَا كَانَتْخُلُوصِلُ وَمُخْتَلِفٌ فِي الشُّعْرَا الْأَحْزَابِ وَالنِّسَا وَصِفُ

واته: وشه‌ی (فَأَيْنَمَا) له‌ه‌رکوییه‌ک هات له قورئاندا له‌گه‌ل پیتی (ف) پیکیان بگه‌یه‌نه، وه‌کو چۆن (أَيْنَمَا) له‌سوره‌تی (التَّخْلُ) پیک ده‌گه‌یه‌نی.

که‌واته: وشه‌ی (أَيْنَمَا) له‌دوو جیگه‌ی قورئاندا دیت:

یه‌که‌م: ﴿فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ﴾ البقرة ۱۱۵.

دووه‌م: ﴿أَيْنَمَا يُوجِّهُهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ﴾ النحل ۷۶.

(وَمُخْتَلِفٌ) واته: له‌سی جیگه‌ی ترده‌ناکوکی له‌سه‌ره.

یه‌که‌م: ﴿وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ﴾ الشعراء ۹۲.

دووه‌م: ﴿مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثَقِفُوا أَخِذُوا﴾ الأحزاب ۶۱.

سییه‌م: ﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكَكُمُ الْمَوْتُ﴾ النساء ۷۸.

پچراندنیشی له‌پیشتره له‌سوره‌تی (الشُّعْرَا) به‌لام پیک گه‌یاندنیشی له‌پیشتره له‌ه‌ردوو

جیگه‌ی سوره‌تی (الأَحْزَابِ) و (النِّسَا) چونکه فه‌رموویه‌تی: (وَصِفُ) واته: وه‌سف کراوه.

۹۰. وَصِلْ فَإِلْمُ هُودَ النَّ نَجَعَلَا نَجْمَعُ كَيْلَا تَحْزُنُوا تَأْسُوا عَلٰی

۹۱. حَجَّ عَلَيْكَ حَرْجٌ وَقَطَعُهُمْ عَنْ مَنْ يَشَاءُ مَنْ تَوَلَّى يَوْمَ هُمْ

لیرده‌ا فه‌رمان ده‌کات به‌ پیک گه‌یاندنی (إن) و (م) له‌یه‌ک جیگه‌دا.

له نایه تی ﴿ فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ ﴾ هود ۱۴، ههروه ها فه رمانی کردوه به

پیک گه یاندنی (ان) له گه ل (ن) له دوو جیگه دا:

یه که م: ﴿ بَلْ زَعَمْتُمْ أَنَّنِي نَجْعَلُ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴾ الکهف ۴۸.

دووه م: ﴿ أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ﴾ القيامة ۳.

بو جیگه ی یه که م به (نَجْعَلًا) و بو جیگه ی دووه م (نَجْمَع) ئاماژه ی کردوه.

سود: ماموستا (محمود خليل الحصري) باسی جیاوازی کردوه له نایه تی ﴿ أَنْ لَنْ

تُحْصَوْهُ ﴾ المزمّل ۲۰، که پچراندنی تییدا له پیشتره، هه ربه وهش کارده کریت، وادیاره ریپه وی (ابن الجزري) پچراندنی تی و، خوی گه ورهش زاناره.

ههروه ها فه رمانی کردوه به پیک گه یاندنی (کَيْلًا) له چوار جیگه ی قورئاندا به بی

ناکزی.

یه که م: ﴿ لَكَيْلًا تَخَزَنُوا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ ﴾ ال عمران ۱۵۳.

دووه م: ﴿ لَكَيْلًا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ ﴾ الحديد ۲۳.

سی یه م: ﴿ لَكَيْلًا يَعْلَمُ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ﴾ الحج ۵.

چواره م: ﴿ لَكَيْلًا يَكُونُ عَلَيْكَ حَرْجٌ ﴾ الاحزاب ۵۰، که جیگه ی دووه مه تییدا، له (۳) جیگه که ی

تریش به بی جیاوازی له یه کتر پچراون، که بریتین له:

یه که م: ﴿ لَكَيْ لَا يَعْلَمُ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا ﴾ النحل ۷۰.

دووه م: ﴿ لَكَيْ لَا يَكُونُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرْجٌ ﴾ الاحزاب ۳۷، که جیگه ی یه که مه له سوره ته که.

سی یه م: ﴿ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ ﴾ الحشر ۷.

ههروه ها فه رمانی کردوه به پچراندنی (عَنْ) له (مَنْ) له دوو جیگه دا به بی جیاوازی:

یه که م: ﴿ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَاءُ ﴾ النور ۴۳.

دووه م: ﴿ فَأَعْرَضَ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا ﴾ النجم ۲۹ .

(عَنْ مَنْ) یش ته نها له م دوو جیگه ی قورئاندا هاتون. پاشان فه رمانی کردووه به

پچراندنی (یَوْمَ) له (هُمَّ) له دوو جیگه دا به بی ناکوکی:

یه که م: ﴿ یَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا یَخْفَى ﴾ غافر ۱۶ .

دووه م: ﴿ یَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ یُنْفَنُونَ ﴾ الذاریات ۱۳ .

۹۲ . وَمَا هَذَا وَالَّذِينَ هُوَ لَا تَحِينَ فِي الْإِمَامِ صَلِّ وَوَهْلًا

لیره دا ناگادارمان ده کاته وه که پیتی (ل) که له پاش (ما) دیت، به جیاکراوه یی
ده نووسریت له چوار جیگه ی قورئاندا :

یه که م: ﴿ وَقَالُوا مَا لَ هَذَا الرَّسُولِ یَأْكُلُ الطَّعَامَ ﴾ الفرقان ۷ .

دووه م: ﴿ یَقُولُونَ يَا وَيْلَنَا مَا لَ هَذَا الْکِتَابِ لَا یُغَادِرُ ﴾ الکهف ۴۹ .

سییه م: ﴿ فَمَا لَ الَّذِینَ کَفَرُوا قَبْلَکَ مُهْطِعِینَ ﴾ المعارج ۳۶ .

چواره م: ﴿ فَمَا لَ لَهُوْلَاءِ الْقَوْمِ لَا یُکَادُونَ یَفْقَهُونَ حَدِیثًا ﴾ النساء ۷۸، ماموستا (محمود خلیل الحصری)

له (أحكام تلاوة القرآن) لاپه ره ۲۸۴ ده فه رمویت:

له و حاله ته شدا خوینهر بوی هه یه له سه ر پیتی (ما) یان (ل) راوه ستیت به هو ی کورتی
هه ناسه یان تا قیکردنه وه و شتی هاوشیوه، به لام دروست نیه له لامه که وه یان له (بهو لاء) و
(بالذی) ده ست پیبکات، به لکو پیویسته له (ما) ده ست پی بکات.

(تَحِينَ فِي الْإِمَامِ صَلِّ) واته: پیتی (ت) به پیتی (حین) بگه یه نه وه کو له م نایه ته دا

هاتووه: (ولات... مناص) وه کو: له موصحه فی (الإمام) ی عوسماندا هاتووه (ﷺ).

(وَوَهَّاءٌ) واته: بهه له ده خوینریتته وه خاوه نی ئه و ته یه، جیاوازی هه یه له سه ر پچراندن و پیک گه یاندنی (ت) له (حین) بۆچوونی راست و په سه ندیش ئه وه یه له یه کتر جیا بکریتته وه، واته: (لات) وشه یه که و (حین) وشه یه کی تره، بۆچوونیکه تریش هه یه به لام ناپه سه نده، بریتیه له پیک گه یاندنی (ت) له گه ل (حین) له و حاله ته شدا ده بیتته (ولا) (تحین) وه کو دوو وشه، ئه م بۆچوونه شی کارپینه کراوه، به به لگه ی ئه وه ی پیشه وا گه وره کانی خویندنه وه ی قورئان له سه ر وشه ی (ولات) له کاتی پیوستیدا راوه ستاون ئیتر چی به (ت) بیت یان به (ه) له جیاتی (ت) هیه ک سه یکه له و پیشه وایانه رانه وه ستاون له سه ر (ولا) به بی (ت) ئه م مه سه له ش شتی زوری له سه ره، باسکراوه له کتیب و سه رچاوه کانی ته جویدا^۱.

۹۳. ووزنوهُمُ وکالوهُمُ صِلِ کَذَا مِنْ آلِ وَهَاءٍ وَيَا لَا تَفْصِلِ

له م دیرده دا فه رمانی کردوو به پیک گه یاندنی (هَمُّ) له گه ل هه ردوو وشه ی (ووزنوهُمُ) و (کالوهُمُ) له نایه تی ﴿وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وُزِنُوهُمْ يُخْسِرُونَ﴾ المطففين ۳، ئه مه ش به کۆده نگه زانایان، دروستیش نیه راوه ستان له سه ر وشه ی (کالو) یان (وزنو) چونکه ئه وه وه کو راوه ستانه له سه ر وشه ی (تفتموهم) له نایه تی (حیث تفتموهم).

(كَذَا مِنْ آلِ وَهَاءٍ وَيَا لَا تَفْصِلِ) لیرده دا پوونی ده کاته وه که دروست نیه (ال) له وشه ی دوا ی خوی جیا بکریتته وه وه کو: (المؤمنون، التتوی)، هه روه ها دروست نیه (ه) جیا بکریتته وه له م جۆره وشانه: (هاتم، هؤلاء) هه روه ها دروست نیه (ی) له م جۆره وشانه (یأها، یآدم) جیا بکریتته وه.

سوود: (ان) له گه ل (لو) ته نها له چوار جیه گی قورئاندا هاتوو:

یه که م: ﴿أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصْبَأَهُمْ بِذُنُوبِهِمْ﴾ الأعراف ۱۰۰.

دوو ه م: ﴿أَنْ لَوْ نَشَاءُ اللَّهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا﴾ الرعد ۳۱.

سه یه م: ﴿أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْعَيْبَ﴾ سبأ ۱۴.

^۱ بروهانه: النشر ج ۲، تقریب النشر/ ۸۱، اتحاف فضلاء البشر/ ۱۰۶. به وه رگرتن له الدرر البهیه ۲/ ۸۳.

چوارهم: ﴿وَأُولُو اسْتِقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾ الجن ۱۶، له هه رسی جیگا کانی یه که م و دوهم و سییه مدا پچراون له یه کترو، له جیگی چواره میشدا جیاوازی له سه ره یه^{۱۱}.

سوود: هه ندی وشه ی تر هه یه هه میشه پیکه وهن و جیا نا کرینه وه، که بریتین له:

۱. (من) له گه ل (ما) له هه رکوییه کدا بیټ له قورئاندا.
۲. (من) له گه ل (ما) ی پرسیار کردندا وه کو: ﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ﴾ الطارق ۵.
۳. (إِلِیَاسِین) له نایه تی ﴿سَلَامٌ عَلَیْ إِبْرَاهِیمَ﴾ الصافات ۱۲۳، به جیا ده نووسریت به لام پراوهستان دروست نیه له سه ره (ال).
۴. (نعما) ته نها له دوو جیگی قورئاندا هاتوه.
- ﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ﴾ البقرة ۲۷۱.
- ﴿إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ﴾ النساء ۵۸.
۵. مهما له نایه تی ﴿وَقَالُوا مَهْمَا نَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ الْأَعْرَافِ﴾ الأعراف ۱۳۲.
۶. (بوم) له گه ل (إذ) هه رچونیک بیټ.
۷. (حین) له گه ل (إذ) هه رچونیک بیټ.
۸. پیټی (ل) له گه ل (إِنْ) له (لن).
۹. (لأن) له گه ل (لَا) له وشه ی (لئلا).

۱۰. (وی) له گه ل (کأن) له دوو جیگی یه ک نایه تدا له سوره تی (القصص) ﴿وَيَكَانَهُ

لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾ ۸۲.

۱۱. (يَبْنُونَ) له نایه تی ﴿قَالَ يَبْنُونَ لَا تَأْخُذْ﴾ طه ۹۴، به جیا کراوه یش هاتوه له نایه تی

{ قَالَ ابْنُ أُمَّ إِبْرَاهِيمَ إِنَّ الْقَوْمَ الْأَعْرَافِ ۱۵۰، هه ربویه ده کریت له سه ره (إِبْن) پراوه ستیت له سوره تی

(الأعراف) و، دروست نیه پراوه ستیت له سه ره ئه و پیته له سوره تی طه.

^{۱۱} پروانه: فتح المجید شرح کتاب العمید / ۲۷۰، به وه رگرتن له اللعة البدرية / ۱۰۲.

۱۲. (لولا) هه‌میشه به پیک گه‌یه‌نراوی هاتووه، واته پاره‌ستان دروست نیه

له‌سه‌ر وشه‌ی (لو)، هه‌روه‌ها له‌سه‌ر وشه‌ی (لوما).

سوود: پاره‌ستان له‌سه‌ر وشه‌ی (ما) له‌ئایه‌تی ﴿أَيُّ مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ

الْحُسْنَى﴾ الإسراء: ۱۱۰، هه‌روه‌ها پاره‌ستان دروسته له‌سه‌ر (ایا) به‌لام ده‌ستپیکردن دروست

نیه ته‌نهما له‌سه‌ر (ایا) هوه نه‌بییت^{۱۲}.

چاوه‌پروانی به‌شی شه‌شهم و کۆتایی بکه‌ن

^{۱۲} بۆ زیاتر شاره‌زابوون له‌م بابته‌ پروانه:

- أحكام تلاوة القرآن الكريم / ۲۸۴.

- مختصر بلوغ الأمانة / ۲۳.

وينهى ئيجازهى نووسه ر له خوئيندى قورئاندا

هذا وقد أجزت الأخ (إحسان برهان الدين أمين) ان يروي و يقرأ بما تلقاه مني من طريق الشاطبية و التيسير و اوصيه بتقوى الله في السر و العلن و ان لا يتوانى عن تعليم كتاب الله و ان يكون خادما في حياته لكتاب الله تعالى نفعنا الله جميعا بالقرآن الكريم في الدنيا والآخرة وصلى الله على سيدنا محمد و على آله وصحبه وسلم و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

خادم القرآن

وافد القراء / ابو عبد الله دثير بن احمد

الجامع للقراءات العشر من الشاطبية و الدررة و الطيبة

بابه تى تائه كان

۹۴. وَرَحْمَتُ الرَّحْرِفِ بِالتَّا زَبْرَهُ لَاعْرَافِ رُومِ هُوْدِ كَافِ الْبَقْرَةِ

(ابن الجزري) له م ديپرى هونراوه كه يدا تاگادارمان ده كاته وه كه وشه ي (رَحْمَتُ) له

موصحه فى عوسماندا (ﷺ) له كهوت جيگه ي قورئاندا به پيتى (ت) ي كراوه نووسراوه:

يه كه م: ﴿أَهُمْ يُقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ﴾ الزخرف ۳۲.

دووه م: ﴿وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ الزخرف ۳۲.

سييه م: ﴿إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ الأعراف ۵۶.

چاره م: ﴿فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ﴾ الروم ۵۰.

پينجه م: ﴿رَحْمَتُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ﴾ هود ۷۳.

شه شه م: ﴿ذَكَرْ رَحْمَتَ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا﴾ مريم ۲.

كه وته م: ﴿أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ﴾ البقرة ۲۱۸.

سود: (زَبْرَهُ) واته: نووسى، مه به ست له پيشه وا عوسمانه (ﷺ)، هر ئه ويش بوو له

به شى رابردوودا به (فى المصحف الإمام) ئاماژه ي بو كرا.

(الزبور) واته: نووسراو (ولقد كتبنا فى الزبور) ^۱.

۹۵. نِعْمَتُهَا ثَلَاثُ نَحْلِ إِبْرَهُمْ مَعَا أَخْيَرَاتُ عُقُودِ الشَّانِ هُمْ

۹۶. لُقْمَانُ ثُمَّ فَاطِرُ كَالطُّورِ عِمْرَانُ لَعْنَتَ بِهَا وَالنُّورِ

^۱ ا پروانه: القاموس المحيط والمعجم الوسيط، به وه رگرتن له اللمة البدرية .

ئاگادارمان ده‌کات له‌وهی که وشه‌ی (نعمت) به تائی کراوه نووسراوه، له یانزه جیگه‌ی قورئاندا:

یه‌که‌میان له نایه‌تی ﴿وَأذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ﴾ البقرة ۲۳۱، سی جیگه‌شیان له سوره‌تی (النحل) که دانهر به (ثلاث نحل) ئاماژه‌ی پیکردوه، که بریتین له:

یه‌که‌م: ﴿أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾ النحل ۷۲.

دوه‌م: ﴿يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا﴾ ۸۳.

سییه‌م: ﴿وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنَّ كُفْرًا لَهَا تَعْبُدُونَ﴾ النحل ۱۱۴.

دوو جیگه‌شیان له سوره‌تی (ئبراهیم) دایه، که دانهر به (إبره‌م معاً) ئاماژه‌ی بۆ کردوه:

یه‌که‌م: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا﴾ إبراهیم ۲۸.

دوه‌م: ﴿وَن تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا﴾ إبراهیم ۳۴.

(معاً أخیرات) واته: کۆتایه‌کانی هه‌ردوو سوره‌تی (النحل) و (إبراهیم) وه‌کو جیا‌کردنه‌وه بۆ سه‌ره‌تا‌کانی، یه‌ک جیگه‌شیان له سوره‌تی (المائدة) دایه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ ۱۱.

(عقود الشان) مه‌به‌ستی دوو جیگه‌ی له سوره‌تی (المائدة)، بۆئه‌وه‌ی بزانیی که مه‌به‌ستی یه‌که‌م جیگه‌ی ئه‌و سوره‌ته‌ نیه.

(ه‌سم) که کرداره‌که‌ی تیدا‌یه‌و، بریتیه له (ه‌سم)، دیری دووه‌میش باسی چوار جیگه‌ی تری له‌خۆ گرتوه:

مه‌شته‌م: ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ﴾ لقمان ۳۱.

تویه‌م: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ فاطر ۳.

ده‌یه‌م: ﴿فَذَكَرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ﴾ الطور ۲۹.

یازده‌هه‌م: ﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً﴾ آل عمران ۱۰۳.

عِمْرَانَ لَعْنَتَ بِهَا وَالنُّورِ واته: وشه‌ی (لعنت) له دوو جیگه‌دا له قورئان به تائی کراوه

نوسراوه:

یه‌که‌م: ﴿ثُمَّ تَبَتَّلْ فَبِتَّحَلَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾ آل عمران ۶۱.

دوو: ﴿وَالْخَاسِمَةُ أَنْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ النور ۷.

۹۷. أَمْرَاتُ يُوسُفَ عِمْرَانَ الْقِصَصُ تَحْرِيمِ مَعْصِيَتِ بِقَدْ سَمِعَ يُخْصُ

لیرده‌دا ئاگادارمان ده‌کاته‌وه که وشه‌ی (أمرات) به تائی کراوه نوسه‌راوه له چه‌وت

جیگه‌ی قورئاندا:

یه‌که‌م: ﴿وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ﴾ يوسف ۳۰.

دووهم: ﴿قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ﴾ يوسف ۵۱.

سییه‌م: ﴿إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ﴾ آل عمران ۳۵.

چاره‌م: ﴿وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ﴾ القصص ۹.

پینجه‌م: ﴿امْرَأَتُ نُوحٍ﴾ التحريم ۱۰.

شه‌شهم: ﴿وَأَمْرَاتُ لُوطٍ﴾ التحريم ۱۰.

چه‌وته‌م: ﴿امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ﴾ التحريم ۱۱.

قسه‌یه‌کی خوش: هه‌موو وشه‌یه‌کی (أمرات) ئه‌گه‌ر له‌گه‌ل می‌رده‌که‌یدا باسکرا بیئت له

قورئاندا به (ت)ی کراوه نوسراوه ۲.

(مَعْصِيَتٌ بِقَدِّ سَمْعٍ يُخْصِنُ) واته: وشهى (مَعْصِيَتٌ) به (ت)ى كراوه نووسراوه له دوو

جِيگه ى سورته ى (المجادلة):

يه كه م: ﴿بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الْجَادِلَةِ﴾ ۸.

دوو ه م: ﴿فَلَا تَتَّاجِرُوا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ﴾ ۹.

۹۸. شَجَرَتِ الدُّخَانِ سُنَّتُ فَاطِرٍ كَلًّا وَالْأَنْفَالِ وَحَرْفِ غَافِرٍ

(شَجَرَتِ الدُّخَانِ) واته: وشه ى (شَجَرَتِ) به تائى كراوه نووسراوه، له ئايه تى ﴿إِنَّ شَجَرَتِ

الرَّقُومِ طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾ ۴۳-۴۴.

(سُنَّتُ) واته: وشه ى (سُنَّتُ) به تائى كراوه نووسراوه، له پيڻج جِيگه ى قورئاندا:

يه كه م: ﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ﴾ فاطر ۴۳.

دوو ه م: ﴿فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ فاطر ۴۳.

سَيِّئِهِ م: ﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾ فاطر ۴۳.

چواره م: ﴿وَإِنْ يَعْزُبُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ﴾ الأنفال ۳۸.

پيڻجه م: ﴿سُنَّتِ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ﴾ غافر ۸۵.

۹۹. قُرَّتْ عَيْنٌ جَنَّتْ فِي وَقَعَتْ فُطِرَتْ بِقِيَّتْ وَإِبْنَتْ وَكَلِمَتْ

۱۰۰. أَوْسَطَ الْأَعْرَافِ وَكُلَّ مَا اخْتَلَفَ جَمْعًا وَفَرْدًا فِيهِ بِالتَّاءِ عُرْفٌ

(قُرَّتْ عَيْنٌ) واته: وشه ى (قُرَّتْ) به پيټى (ت)ى كراوه نووسراوه، له ئايه تى ﴿قُرَّتْ عَيْنِي لِي

وَلَكِ﴾ القصص ۹.

(جَنَّتْ فِي وَقَعْتُ) واته: وشه‌ی (جَنَّتْ) به تائی کراوه نووسراوه، له‌ئایه‌تی: ﴿فَرُوحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٌ﴾ الواقعة ۸۹.

(فَطَرْتُ بِقِيَّتْ وَابْنَتْ) واته: ئەم سە‌ی وشانه به تائی کراوه نووسراون له‌هه‌رکۆی هاتیبێتن وه‌کو: ﴿فَطَرْتُ لِلَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا﴾ الروم ۳۰، و له‌ئایه‌تی ﴿وَمَرِيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ﴾ التحريم ۱۲، ﴿وَكَلِمَتٌ أَوْسَطَ الْأَعْرَافِ﴾ واته: وشه‌ی (كَلِمَتٌ) به پیتی (ت) ی کراوه نووسراوه، له‌سوره‌تی (الأعراف) ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى﴾ الأعراف ۱۳۷.

(وَكُلُّ مَا اخْتَلَفَ... عُرْفُ) واته: هه‌موو ئەو جیگانه‌ی که زانایانی قورئان خویندن ناکۆکیان هه‌بووه ده‌رباره‌ی، له‌م جیگه‌یه‌دا به تائی کراوه ده‌نووسریت:

به‌کورتی: وشه‌ی (كَلِمَتٌ) له‌ پینج جیگه‌ی قورئاندا به (ت) ی کراوه نووسراوه:

یه‌که‌م: ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾ الأنعام ۱۱۵.

دووه‌م: ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ الأعراف ۱۳۷.

سێیه‌م: ﴿كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا﴾ يونس ۳۳.

چواره‌م: ﴿إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ يونس ۹۶.

پینجه‌م: ﴿وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ غافر ۶، موسحه‌فه‌کانیش جیاوازیان تێدایه

له‌ شه‌وه‌ی نووسینی وشه‌ی (كَلِمَتٌ) له‌ سه‌ی جیگه‌ی ئەم پینج جیگه‌یه‌دا، که بریتین له‌سوره‌تی (الأعراف) و (یونس) و (غافر) هه‌ر بۆیه دروسته به (ت) و (ه) له‌سه‌ریان راوه‌ستیت، به‌لام ئەوه‌ی زیاتر کاریان پێده‌کریت راوه‌ستانه له‌سه‌ریان به (ت) ۳.

هه‌روه‌ها ئەم وشانه له‌ قورئاندا به (ت) ی کراوه نووسراون:

۱. (جَمَلَاتٌ) ﴿كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ﴾ المرسلات ۳۳.

۲. (بَيِّنَاتٍ) ﴿فَهُمْ عَلَى بَيِّنَاتٍ مِّنْهُ﴾ فاطر ۴۰.

۳ ده‌گه‌رێته‌وه بۆ (سماع) له‌ قاره‌نه‌کانه‌وه. (م. دلیر گه‌رمیانی)

٣. (غِيَابَتِ) ﴿أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ﴾ يوسف ١٥.

٤. ناوى كۆكراوه كه به پيتى (ت) كوتايى هاتبيت، وهكو: (الآيات، آيات، مبيئات،

بينات، متبرجات، المؤتفكات، المنشآت، والعاديات، الذاريات، العاديات، المرسلات، التازعات).

٥. ملكوت، جالوت، طالوت، التابوت، الطاغوت.

٦. (أبت) له سوره كانى (يوسف، مريم، القصص، الصافات).

٧. (هيئات) له نايه تى ﴿هِيَآتَ هِيَآتَ لَمَّا تُوْعَدُونَ﴾ المؤمنون ٣٦.

٨. (مرضات) له سى جى كه سوره ته كانى: (البقرة ٢٠٧-٢٦٥)، (النساء ١١٤)، (التحريم ١).

٩. (ذات) له نايه تى ﴿وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ الأنفال ١، ﴿حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ﴾ النمل ٦٠.

١٠. (ولات) له نايه تى ﴿فَنَادُوا وَآتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ ص ٣.

١١. (اللات) له نايه تى ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ﴾ النجم ١٩.

بابه تی هه مزه ی پیک گه یاندن (همزة الوصل)

بابزانین هه مزه له سه ره تای وشه وه دوو جوړه:

هه مزه ی پچراندن (همزة القطع): که بریتیه له و هه مزه ی جیگیر ده بیئت، له حالئ ده سپیکردن و بهرده وا بووندا.

- هه مزه ی پیک گه یاندن (همزة الوصل): بریتیه له و هه مزه ی که له سه ره تای وشه دا جیگیر ده بیئت و، له بهرده وام بووندا نامینیت، هۆکاری ناوانیشی به هه مزه ی پیک گه یاندن نه وه یه سه ره پای نه وه ی له کاتی پیک گه یاندندا لاده بریت، به لام پیش و پاشی خوی به یه کتر ده گه یه نیت، ده لئینیش هۆکاره که ی نه وه یه که قسه کهر به هویه وه ده توانیت زهنه دار (ساکن) ده بریت، (الخليل بن أحمد) یش به (سَلَّم اللسان) واته: په یژه ی زمان ناوی ده برد، چونکه هه میسه ده سپیکردن به پیتیکی بزواو ده بیئت و پراوه ستانیش به زهنه دار، بویه نیاز زور بوو به ئامرازیک بونه وه ی بتوانین زهنه دار ده برین، نه و ئامرازه ش هه مزه ی پیک گه یاندنه.

بزوینی ده سپیکردن له کرداره کاندایه له وانه یه به بوور (ضمه) بیئت و، له وانه شه به (کسرة)

١٠١. وَأَبْدَأُ بِهَمْزِ الْوَصْلِ مِنْ فِعْلِ بَضْمٍ إِنْ كَانَ ثَالِثٌ مِنَ الْفِعْلِ يُضْمُ

بیئت، نه گهر به بوور بیئت، مه رجی نه وه یه سییه م پیتی بووری هه بیئت، بوئمونه: (له راپوردوودا):
(استحفظوا، اجتثت، وأبتلی) وه کو: له م ئایه تانه دا هاتوه.

- ﴿وَالرَّابِثُونَ وَالْأَخْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ﴾ المائدة: ٤٤.

- ﴿وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ﴾ إبراهيم: ٢٦.

- ﴿هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زُلْزَالًا شَدِيدًا﴾ الأحزاب: ١١.

نمونه ی (فه رمان) یش:

٤ بروانه: شرح الأشموني و شرح ابن عقيل له سهر الفية ابن مالك.

- ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ﴾ النحل ۱۲۵.

﴿اٰتِلْ مَا اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلَاةَ﴾ العنكبوت ۴۵، پیویسته بۆره‌که‌ش (لازم) بیټ، نه‌ک توشهاتوو (عارض) وه‌کو: ﴿اٰتُوا﴾ له‌ئایه‌تی ﴿فَقَالُوا اٰتُوا عَلَیْهِمْ بُنْيَانًا﴾ الکهف ۲۱، ﴿وَامْضُوا﴾ له‌ئایه‌تی ﴿وَلَا يَلْتَمِسْ مِنْكُمْ اَحَدٌ وَاْمْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ﴾ الحجر ۶۵، پوون کردنه‌وه‌ی ئەم جوړه وشانه‌ش که (عارض) ن‌ئه‌وه‌یه، بۆ نموونه: وشه‌ی (اقضوا) بنچینه‌که‌ی (اقضوا) ه‌بۆیه بۆری (ی)ه‌که (عارض) گویزرایه‌وه بۆ (ض)ه‌که و، هه‌ردوو پیټی زهنه‌داری (ی) و (و) پیک‌گه‌یشتن، بۆیه (ی)ه‌که به‌هۆی یه‌کگرتنی دوو (ساکن) لابر و، وشه‌که‌ش بوو به (اقضوا)، به‌ه‌مان شیوه‌ش له وشه‌کانی تر.

۱۰۲. وَاكْسِرُهُ حَالَ الْكُسْرِ وَالْفَتْحِ وَفِي لاسْمَاءٍ غَيْرِ اللَّامِ كَسْرُهَا وَفِي (وَإِذَا)

سِرَّة

حَالَ الْكُسْرِ وَالْفَتْحِ) واته: هه‌مزهی پیک‌گه‌یاندنه‌که با (کسرة) ی هه‌بیټ، ئەگه‌ر له‌سه‌ره‌تای کرداره‌که‌بوو سییه‌می ئەو دوو کرداره‌ش (کسرة) یان (فتحة) دار بوو، وه‌کو: (اغفر، اٰتُوا).

به‌کورتی: بزوینی ده‌ستپیکردن به ژیر (کسرة) مه‌رجه‌که‌ی ئەوه‌یه پیټی سییه‌می کرداره‌که‌یان سه‌ر (فتحة) ی هه‌بیټ وه‌کو: ﴿وَإِذَا اٰتَلْتُمْ اِلَى اٰهْلِهِمْ اٰتَلْتُمْ اِلَى اٰهْلِهِمْ اٰتَلْتُمْ اِلَى اٰهْلِهِمْ﴾ المطففين ۳۱، یان ژیر (کسرة) ی هه‌بیټ وه‌کو: ﴿رَبَّنَا اٰكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ اِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ الدخان ۱۲.

(وَفِي الْاسْمَاءِ) واته: ئەو ناوانه‌ی که به هه‌مزهی پیک‌گه‌یاندن ده‌ست پیده‌کات.

(كَسْرُهَا) واته: ژیر دانان بۆ هه‌مزه‌که، جگه‌ له (ال) که جیا یکردووه‌ته‌وه.

(غَيْرِ اللَّامِ) واته: جگه‌ له هه‌مزهی (ال) ی ناساندن (التعريف)، چونکه له و حاله‌ته‌دا سه‌ر

(فتحة) ی هه‌یه وه‌کو: (النهار).

له‌بنه‌رتدا له‌سه‌ر وه‌زنی (يَفْعَل) ه‌که‌واته‌ که‌واته‌ عه‌ینی فیه‌له‌که (کسرة) یه. (م. دلیر گه‌رمیانی)

۱۰۳. ابن مع ابنة امرئ و اثنتين وامرأة واسم مع اثنتين

له‌م دێره‌دا باسی هندی ناومان بۆ ده‌کات که به‌هه‌مزهی پیک گه‌یاندن ده‌نوسریت، له‌کاتی ده‌ست پیکردندا به‌ژیر (کسرة) ده‌ست پیده‌کات، ئه‌و ناوانه‌ش بریتین له‌:

۱. (ابن) وه‌کو: ﴿إِنَّ ابْنَ مِنْ أَهْلِي﴾ هود ۴۵.
۲. (ابنة) وه‌کو: ﴿وَمَرِيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ﴾ التحريم ۱۲.
۳. (امرئ) وه‌کو: ﴿إِنَّ امْرُؤًا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ﴾ النساء ۱۷۶.
۴. (اثنتين) وه‌کو: ﴿ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ﴾ التوبة ۴۰.
۵. (امرأة) وه‌کو: ﴿وَإِنَّ امْرَأَةً خَافَتْ﴾ النساء ۱۲۸.
۶. (اسم) وه‌کو: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ الأعلى ۱.
۷. (اثنتين) وه‌کو: ﴿فَإِنْ كَانَتَا اثْنَيْنِ فَلَهُمَا الْثَلَاثُ مِمَّا تَرَكَ﴾ النساء ۱۷۶.

په‌وون کردنه‌وه: با بزانیته که هه‌مزهی پیک گه‌یاندن (همزة الوصل) له‌هه‌موو کرداریکی رابردوودا هه‌یه که بریتیه له‌ زیاتر له‌ چوار پیت واته: (پینجی یان شه‌شی بیت) وه‌کو: (انطلق - استخراج) هه‌روه‌ها له‌ چاووگی ئه‌و کردارانه‌ش وه‌کو: (انطلق - استخراج).

هه‌روه‌ها ژیریشیان هه‌یه (مکسورن)، له‌و ناوانه‌ی لای خواره‌وه:

(ابن - ابنة - امرؤ - امرئ - امرأة - اثنان - اثنين - اثنتين - اسم).

به‌هه‌مان شیوه به‌ژیر (کسرة) ده‌ست پێ ده‌کریت ئه‌گه‌ر سییه‌م پیتی کرداره‌که ژیری هه‌بیت، به‌پێی بنچینه‌که‌ی دواتر بۆر (ضمة)ی توش هاتبیت، له‌و جۆره‌ش له‌ قورئاندا پینج کردار هاتوه:

۱. (امشوا) له‌ئایه‌تی ﴿أَنْ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهَتِكُمْ﴾ ص ۶.

۲. (ایتوا) له نایه تی ﴿ اَتُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَذَا ﴾ الأحقاف ۴.

۳. (إبنوا) له نایه تی ﴿ قَالُوا ائْتُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْفُوهُ فِي الْجَحِيمِ ﴾ الصافات ۹۷.

۴. (اقضوا) له نایه تی ﴿ ثُمَّ اقضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴾ یونس ۷۱.

۵. (امضوا) له نایه تی ﴿ وَأَمْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴾ الحجر ۶۵.

چونکه بنچینه ی ئەو کردارانه بریتین له: (امشیوا)، (ایتیوا)، (إبنیوا)، (اقضیوا)، (امضیوا).

سود: ئەگەر راوه ستایت له سەر وشه ی (بئس) بۆ پیویستی یان تاقیکردنه وه، یان هەر هۆکارێکی تر و، ویستت به (الاسم) دهست پیبکهیت له سورته تی (الحجرات) له نایه تی ﴿ بئسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ ﴾ الحجرات ۱۱، له و حالته دا دوو شیوازت له بهرده مدایه بۆ خویندنه وهی:

۱. دهست پیکردن به هه مزه ی پیک گه یاندن به سەر (فتحة) و، واته: (السم).

۲. لابردنی هه مزه که و، دهست پیکردن به لامیکی ژێردار، واته: (لسم) به لام له حاله تی پیک گه یاندنی (بئس) به (الاسم) ته نها به یه ک شیواز ده خوینریته وه ئەویش لابردنی هه مزه ی پیک گه یاندن و دانانی ژێره بۆ لامه که، واته وه کو حاله تی دووه م^۶.

^۶ بروانه: أحكام تلاوة القرآن الكريم ۴۲۳.

بابه تی رهوم و ئیشمام

۱۰۴. وَحَاذِرِ الْوَقْفِ بِكُلِّ الْحَرَكَةِ إِلَّا إِذَا رُمْتَ فَبَعْضُ حَرَكَةِ
 ۱۰۵. إِلَّا بَفَتْحٍ أَوْ بِنَصْبٍ وَأَشْمُ إِشَارَةً بِالضَّمِّ فِي رَفْعٍ وَضَمِّ

(وَحَاذِرِ) واته: ووریا به له وهی.

(الْوَقْفِ بِكُلِّ الْحَرَكَةِ) واته: به هه موو جولّه که له سه ر پیتی کوتایی وشه وه پاره ستیت، وه کو هه ندی - بو نمونه - له وشه ی (تَبَّ) له ئایه تی: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ المسد ۱، ئه نجامی ده دن، چونکه له پیتی کوتایی وشه پیویسته به زهنه (سکون) پاره ستیت.

(إِلَّا إِذَا رُمْتَ) واته: مه گه ر له حالتیکدا به رهوم پاره ستیت، له و حاله ته دا ریگه ت دراوه هه ندی له جولّه ی پیته که ده ربیت سه ره پای ئه وه ش که له سه ری پاره ستاوی.

(إِلَّا بَفَتْحٍ أَوْ بِنَصْبٍ) واته: مه گه ر له حالتیکدا ئه و پیته ی له سه ری پاره ستابیت (فتحه) ی هه بیّت، یان (منصوب) بیّت، دروست نیه به رهوم له سه ری پاره ستیت.

(وَأَشْمُ إِشَارَةً بِالضَّمِّ فِي رَفْعٍ وَضَمِّ) واته: بوّ هه یه ئه گه ر ئه و پیته ی له سه ری پاره ستایت بوّ (ضمه) ی هه بیّت یان (مرفوع) بیّت، به (إشمام) پاره ستیت.

(الرُّومِ): واته: ده ربینی هه ندی له جولّه ی پیته که، داگرتنی ده نگ له کاتی ده ربیندا.

(الإشمام): له (شم) وه هاتوه، واته: بوّ، وه کو ئه وه ی بوّی سه رو بوّ (حرکه) ت به پیته که دا بیّت.

ناگاداری: فیروونی ده ربینی (الرُّوم) و (الإشمام) له لای ماموستای شاره زا ده بیّت، نا کریت له کتیبه وه وه ربگیردریّت.

جوّره کانی پاره ستان له سه ر کوتایی پیته کان:

۱. زهنه‌ی په‌تی (السكون المحض)، بنچینه‌ش ئەم شیوه‌ی راوه‌ستانه‌یه چونکه مه‌به‌ست پشوو دانه و، لابرده‌نی سه‌روبووریش کاریگەر تره‌ بۆ به‌ده‌ست هینانی ئەو پشوو.

۲. راوه‌ستان به‌ رهوم: واته: که‌م کردنه‌وه و داگرته‌نی ده‌نگ به‌ بزوانی پیته‌که، به‌شیوه‌یه‌ک به‌و لاوازکردنه‌ زۆربه‌ی ب‌روات و نه‌مینی، هه‌ندیکیش له‌ زانایان ده‌لین رهوم بریتیه‌ له‌ ده‌رب‌رینی هه‌ندی‌ک له‌ جول‌ه‌ی پیته‌که، واته: سییه‌کی جول‌ه‌که به‌پیی بۆچوونی هه‌ندی‌ له‌ زانایان، ئەم حاله‌ته‌ش له‌ پیتی بۆر (ضمة) دار و، ژیر (كسرة) دار دا درووست ده‌بی‌ت نه‌ک له‌ حاله‌ته‌ی (فتحة).

۳. راوه‌ستان به‌ (إشمام) که‌ بریتیه‌ له‌ ئاماژه‌ کردن به‌ لیو به‌بی‌ ده‌رب‌رینی ده‌نگ له‌ پاش ته‌واو کردنی پیتی کۆتایی به‌ زهنه‌ داری، به‌کورتی (إشمام) به‌چاو ده‌بینریت و، به‌گویی نابیستریت، بۆیه‌ که‌سی نابینا هه‌ست به‌ ئیشمام ناکات، به‌پێچه‌وانه‌ی رهوم که‌ له‌ رێگه‌ی بیستنه‌وه هه‌ستی پیده‌کریت.

سوودی راوەستان بە رەوم و ئیشمام

زانای گەورە (إبن الجزري) لە کتییی (النشر ج ۲ / ۱۲۵) فەرموویوتی:

(سوودی ئاماژە کردن لە راوەستاندا بە رەوم و ئیشمام دەرخیستی سەرۆبۆرە کە لە کاتی بەردەوام بووندا جیگیر دەبێت، بۆئەوێ چۆنیتی ئەو سەرۆبۆرە لە سەری راوەستیت ئاشکرا بێت).

ئەمەش شتیکی باشە لە حالەتێکدا بێت کە سێک گۆی لە خوینەرە کە بگریت، بە پێچەوانەیی ئەوێ ئەگەر خوینەر بە تەنھا بێت لەو حالەتدا پێویستی بە ئەو دەرخیستە نیە، جا ئەگەر گۆیگر شارەزا بێت بە دروستی خویندەنەوێ خوینەرە کە دەزانیت، ئەگەر شارەزایش نەبێت بۆی دەبێتە ئاگەدارکردنەوێ بە بۆئەوێ حوکمی راوەستان لە سەر ئەو پیتە بزانیت، ئەگەر خوینەرە کەش قوتابی زانست بێت بۆ مامۆستاکی دەردەکەوێت خویندەنەوێ کە پاستە تاکو پەسەندی بکات، یان هەلەیه و بۆی چاک بکاتەوێ.

نۆرچاریش قوتابیە سەرەتاییەکانی زانست و کەسانی تر لێیان تێکدەچیت، بەتایبەتی ئەوانەیی کە لە بەر دەستی مامۆستادا فیری قورئان خویندن نەبوونە چۆن جیاوازی بکەن لە سەرۆبۆری کۆتایی وشەکاندا، وەکو: (وفوق کل ذی علم عليم) یان (انی لما انزلت الی من خیر فقیر)، چونکە ئەوان هەمیشە پاهاتوون بە (سکون) لە کۆتایی وشەکاندا راوەستن، بۆیە نازانن چۆن وشەیی (عليم) و (فقیر) لە کاتی بەردەوام بووندا بخویننەوێ ئایا بە (ضمة) یان بە (کسرة)؟ بۆیە زۆر لە مامۆستایانمان فەرمانیان پێدەکردین ئاماژە بکەین بە لیۆمان، هەندیکیشیان فەرمانیان پێدەکردین رانەوێستین لە سەر ئەو وشانە و بەردەوام بین، ئەوێش کاریکی جوانە.

دەئیم:

ئەم وتەیی پێشەوا (إبن الجزري) مەبەستی ئەو کەسەیه کە قورئان لە بەر بخوینیتەوێ — کە قوتابیانی ئەو سەرەدەمە بەگشتی لە بەر خویندوویانەتەوێ — چونکە لە موسحەفدا ئەو سەرۆبۆرانە ئاماژەیان پیکراوێ.

١٠٦ . وَقَدْ تَقَضَى نَظْمِي الْمَقْدَمَةَ مِنِّي لِقَارِي الْقُرْآنِ تَقْدِمَهُ

(وَقَدْ تَقَضَى) واته: کۆتایی پی هات و ته‌واو بوو.

(نَظْمِي) واته: هۆنراوه‌که‌م که له‌م زانسته‌دا پیکم خستبوو.

(الْمَقْدَمَةُ) واته: وه‌کو دیاریه‌ک.

واته: هۆنینه‌وه‌م بۆ ئەم پیشه‌کیه له زانستی ته‌جوید و خویندنه‌وه‌ی قورئان کۆتایی پی هات، ئەوه‌ش دیارییه‌که له منه‌وه بۆ خوینه‌ری قورئان.

١٠٧ . (وَالْحَمْدُ لِلَّهِ) لَهَا خِتَامٌ ثُمَّ الصَّلَاةُ بَعْدُ وَالسَّلَامُ

١٠٨ . عَلَى النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَتَابِعِي مِنْوَالِهِ

واته: کۆتایی به‌م کاره ده‌هینم به سوپاس و ستایش کردنی خوای گه‌وره‌و، دروود و سلاو ناردن بۆ سه‌ر گیانی پاکی پیغه‌مبه‌ری هه‌لبژارده (ﷺ) هه‌روه‌ها بۆسه‌ر یارو یاوه‌رانی و شوینکه‌وتوانی پێبازه‌که‌ی به‌گشتی.

ئهمه دوا دی‌پری هۆنراوه‌که‌یه، که‌تییدا سوپاس و ستایشی خوای گه‌وره ده‌کات له‌سه‌ر ئە‌نجامدانی کاره‌که‌ی، هه‌روه‌ها دروود و سلاو ده‌نی‌رێته سه‌ر گیانی پاکی موحه‌مه‌د (ﷺ) به‌لام دی‌په‌که جوړیک له‌ نوقسانی تی‌دایه، چونکه ئاماژه‌ی نه‌کردوه بۆ ئە‌وه‌که‌سه‌ی که دروود و سلایوی بۆ ناردوه ئە‌گه‌ر چی ئاشکرشه که پیغه‌مبه‌ره (ﷺ)، بۆیه یه‌که‌مین که‌سیش که‌هه‌ولیدا ئە‌وه چاره‌سه‌ر بکات به‌ دی‌پری ١٠٨ (عبدالدايم الأزهری) قوتابی (ابن الجزری) بوو که له‌ سالی (870 ک) کۆچی دوا‌یی کردوه.^٧

١٠٩ . أَبْيَانُهَا قَافٌ وَزَايٌ فِي الْعَدَدِ مَنْ يُحْسِنُ التَّجْوِيدَ يَظْفَرُ بِالرَّشْدِ

واته: هۆنراوه‌که‌م بریتیه له سه‌د و حه‌وت دی‌پری، هه‌رکه‌سێک به‌ جوانی شاره‌زابیته له زانستی ته‌جوید پێنوینی کراوه و، پێگه‌ی زانستی دۆزیوه‌ته‌وه.

^٧ بروانه: الشرح الوجيز على الجزرية / ١٥٣.

پیتی (زای) به‌رانبه‌ر ژماره‌ حه‌وته.

پیتی (قاف) به‌رانبه‌ر ژماره‌ سه‌ده.

پاشکۆی ژماره (۱)

چه‌ند تیبینییه‌کی گ‌رنگ له‌کاتی خویندنه‌وه‌ی قورئاندا به‌ پ‌یوایه‌تی (حفص عن عاصم)

۱. وشه‌ی (الْأَعْجَبِيُّ) له‌ ئایه‌تی ﴿الْأَعْجَبِيُّ وَعَرَبِيُّ﴾ فصلت ۴۴، به‌ ته‌سهیل ده‌خوینریته‌وه، واته: نه‌ به‌ه‌مزه‌ی ته‌واو و نه‌ به‌ ئه‌لیفی ته‌واو، ته‌نها پ‌یویسته‌ به‌م شیوه‌ش بخوینریته‌وه.

۲. وشه‌ی (مَجْرَاهَا) له‌ ئایه‌تی ﴿بِسْمِ اللَّهِ كَغٍ وَمُرْسَاهَا﴾ هود ۴۱، به‌ (إمالة) ده‌خوینریته‌وه، واته: به‌نزیک کردنه‌وه‌ی (فتحة) که به‌ره‌و (كسرة) و، ئه‌لیفه‌که به‌ره‌ و (ي).

۳. (ضَعْفٍ) له‌ ئایه‌تی ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً﴾ الروم ۵۴، ئه‌و وشه‌ له‌ ه‌رسی جیگه‌ی ئایه‌ته‌که‌دا ده‌کری پیتی (ض) به‌ (فتحة) و به‌ (ضممة) بخوینریته‌وه، به‌لام (فتحة) له‌پ‌یشتره.

۴. (□) له‌ ئایه‌تی ﴿□ □ □﴾ البقرة ۲۴۵، به‌ سینی په‌تی ده‌خوینریته‌وه.

۵. (بَصَّطَةً) له‌ ئایه‌تی ﴿وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصَّطَةً﴾ الأعراف ۶۹، به‌سینی ته‌واو ده‌خوینریته‌وه.

۶. (ڤ) له‌ ئایه‌تی ﴿ڤ ڤ﴾ الطور ۳۷، به‌ (ص) و به‌ (س) ده‌خوینریته‌وه، به‌لام ده‌برینی به‌ (ص) به‌ناوبانگتره.

۷. (بُصِطِرَ) له‌ ئایه‌تی ﴿لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِبُصِطِرٍ﴾ الغاشية ۲۲، به‌ (ص) ی ته‌واو ده‌خوینریته‌وه.

۸. لابرندی ئەلیف له‌کاتی به‌رده‌وام بوون و، جیگیر کردنی له‌کاتی راوه‌ستاندا، له‌م وشانه‌ی لای خواره‌وه:

(أنا) له‌هه‌رکوویی‌کی قورئاندا بیټ، وه‌کو: ﴿وَادْكُرْ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنْبِكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ﴾ یوسف ۴۵.

(لَكِنَّا) له‌ئایه‌تی ﴿لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا﴾ الکهف ۳۸، (الظُّنُونَا) له‌ئایه‌تی ﴿وَبَلَغْتَ الْقُلُوبَ الْحَنَاجِرَ وَنَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا﴾ الأحزاب ۱۰، (الرَّسُولَا) له‌ئایه‌تی ﴿يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا﴾ الأحزاب ۶۶، (السَّبِيلَا) له‌ئایه‌تی ﴿وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا﴾ الأحزاب ۶۷، (قَوَارِيرَا) الإنسان ۱۵، له‌ جیگه‌ی یه‌که‌می ئایه‌تی: ﴿وَأَكُوبُ كَأَنَّهُ قَوَارِيرَا﴾ الإنسان ۱۵، هه‌موو ئەم وشانه به جیگیرکردنی پی‌تی ئەلیف له‌کاتی راوه‌ستاندا و لابرندی له‌کاتی به‌رده‌وام بووندا ده‌خوینریتته‌وه، به‌لام (قواریر) له‌جیگه‌ی دووه‌می سووره‌تی (الإنسان) ﴿قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ﴾، لاده‌بریت له‌به‌رده‌وام بوون و راوه‌ستاندا.

۹. (سَلَّاسِلَا) له‌ئایه‌تی ﴿إِنَّا أَعْدَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا﴾ الإنسان ۴، له به‌رده‌وام بووندا لامه‌که‌ی به (فتحه) ده‌خوینریتته‌وه به‌بی‌ته‌نوین، له‌راوه‌ستانیشدا یان به ئەلیف ده‌خوینریتته‌وه، یان به (ساکن) کردنی لامه‌که، هه‌ردوو شیوه خویندنه‌که‌شی راستن.

۱۰. خویندنه‌وه‌ی ئەم وشانه‌ی لای خواره‌وه به‌نون له‌به‌رده‌وام بووندا و، به ئەلیف له‌راوه‌ستاندا:

(ولیکونا)، (لنسفعا)، (واذا)، (ولیکونا)، له‌ئایه‌تی ﴿قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنِي فِيهِ وَلَقَدْ رَاودَنُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَا آمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونَا مِنَ الصَّاعِرِينَ﴾ یوسف ۳۲، (لنسفعا) له‌ئایه‌تی ﴿كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنْتَه لِنَسْفَعَا بِالتَّاصِيَةِ﴾ العلق ۱۵.

۱۱. (ءاتین) له‌سووره‌تی النمل ۳۶، له‌کاتی به‌رده‌وام بووندا به (ی) ده‌خوینریتته‌وه، له‌کاتی راوه‌ستاندا دوو شیوه خویندنی هه‌یه: جیگیرکردنی (ی) و لابرندی.

۱۲. (الاسْمُ) له‌ئایه‌تی ﴿بِسِ الْأَسْمِ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ﴾ الحجرات ۱۱، له‌کاتی ده‌ستپیکردن له‌و وشه‌وه‌وه دوو شیواز خویندنه‌وه‌ی هه‌یه: ده‌سپیکردن به‌هه‌مزه‌یه‌کی (فتحه) دار و

لامیکی (کسره) دار، یان به‌لابردنی هه‌مزهی پیک گه‌یاندن و، ده‌شتپیکردنی به‌لامیک (کسره)ی هه‌بیته و سینیکی زه‌ننه‌دار.

۱۳. خویندنه‌وی ئەم وشانه به (مد)ی درێژ (شه‌ش جووله) یان به (تسهیل)، وشه‌کانیش بریتین له: (الذکرین) له‌هه‌ردوو جیگه‌ی سوره‌تی (الأنعام) و (الآن) له‌هه‌ردوو جیگه‌ی سوره‌تی (یونس) و، (الله) له‌سوره‌تی (یونس) و (النمل) درێژکردنه‌وه‌شی بۆ شه‌ش جووله‌ په‌سه‌ند تره‌.

۱۴. پیتی (ع) له‌هه‌ریه‌ک له‌ئایه‌تی ﴿کَیْصَ﴾ ی سه‌ره‌تای مه‌ریه‌م و، ﴿حَم 6 عسق﴾ ی سه‌ره‌تای (الشوری)، دروسته به (توسط) چوار جووله، یان (اشباع) شه‌ش جووله‌ که‌ئه‌وه‌ش چاکتره‌.

۱۵. (تَأْمَنًا) له‌ئایه‌تی ﴿قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ﴾ یوسف ۱۱، به (إشمام) یان به (روم) ده‌خوینریته‌وه‌.

۱۶. له‌چوار جیگه‌ی قورئاندا بی‌ده‌نگی (السکت) پیویسته له‌لای (حفص) جیاواز له‌هه‌موو خویننه‌ره‌کانی قورئان.

- بی‌ده‌نگی له‌سه‌رئه‌لیفی ﴿عَوَجًا﴾ الکهف ۱.

- بی‌ده‌نگی له‌سه‌رئه‌لیفی ﴿مَرْقَدِنَا﴾ یس ۵۲.

- بی‌ده‌نگی له‌سه‌ر نونی ﴿مَنْ رَاقٍ﴾ القیامة ۲۷.

- بی‌ده‌نگی له‌سه‌ر لامی ﴿بَلْ رَانَ﴾ المطففین ۱۴.

۱۷. ساکن کردنی پیتی (ه) له‌ وشه‌ی ﴿أَرْجَهُ﴾ له‌سوره‌تی (الأعراف) و (الشعراء)، هه‌روه‌ها وشه‌ی (الْفَهْ) له‌سوره‌تی النمل، هه‌روه‌ها خویندنه‌وه‌ی پیتی (ه) به (ضمه) و، به‌بی‌پیکه‌یاندن (صلة) له‌ وشه‌ی ﴿يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ له‌سوره‌تی الزمر، به‌لام وشه‌ی ﴿وَيَتَّقَهُ﴾ له‌سوره‌تی النور له‌ئایه‌تی ۵۲ (حفص) به (ساکن) کردنی پیتی (ق) و (کسره) دانان بۆ پیتی (ه) خویندوویه‌تیه‌وه به‌بی‌پیکه‌یاندن.

۱۸. دهرخستنی پیتی (ن) له‌لای (و) له‌هردوو ئایه‌تی ﴿یس 6 وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ﴾ و ﴿ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ﴾ القلم ۱.

۱۹. تیئه‌لکیشانی پیتی (ث) به پیتی (ذ) له‌ئایه‌تی ﴿يُلْهَثُ ذَلِكُمْ﴾ له سوره‌تی الأعراف ۱۷۶، هه‌روه‌ها تیئه‌لکیشانی پیتی (ب) به پیتی (م) له‌ئایه‌تی ۴۲ ﴿يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا﴾ له سوره‌تی هود، به‌شێوه‌یه‌کی ته‌واو به‌هۆی ئه‌و هاوچه‌شنیه‌ی كه له نێوان هه‌ردوو پیته‌كه‌دا هه‌یه.

۲۰. وشه‌ی (نَخْلُكُمْ) له‌ئایه‌تی ﴿اللَّهُ نَخْلُكُمْ مِنْ مَاءٍ مَّهِينٍ﴾ المرسلات ۲۰، جیاوازی هه‌یه سه‌باره‌ت به تیئه‌لکیشانی هه‌ردوو پیتی (ق) و (ك) به‌ته‌واوه‌تی یان به‌ناته‌واوی، (إبن الجزري) یش بۆ ئه‌م جیاوازیه‌ ناماژه‌ی کردووه و فه‌رموو‌یه‌تی: (والخلف بنخلقكم وقع)، هه‌ردوو شیوازه‌كه‌ش راستن، تیئه‌لکیش کردنی ته‌واو (أدغام كامل) واته: پیتی (ق) بخریته ناو پیتی (ك) و دیارنه‌مینی، تیئه‌لکیش کردنی ناته‌واویش (أدغام ناقص) واته: مانه‌وه‌ی سیفه‌تی به‌رزی له (ق) و لاچوونی سیفه‌تی (قلقلة) تێیدا، به‌لام (إبن الجزري) سیفه‌تی تیئه‌لکیشی ته‌واوی هه‌لبژاردووه.^۸

^۸ بروانه: غاية المرید في علم التجويد / ۲۶۳-۲۶۶.

پاشکۆی ژماره (۲)

هەندى له داھینان (بدعة)ى قورئان خوینەکان کەزانایان وریایان داوہ دەربارەى^۹:

۱. زۆر لەخۆکردن و توشبوونی گومان، وەسوەسە لە مەخرەجی پیتەکاندا، واتە: زیدە رەوی کردن و خۆگۆرپین لەکاتی دەربڕینی پیتەکان و قورس کردنەویان بەشیوہیەکی بەرچاو.

۲. دەربڕینی ئاواز و درێژکردنەوہی پیتەکان زیاد لە ئاستی خۆیان.

۳. ئاواز بۆدانانی سورەتەکان، وەکو چۆن ئاواز بۆ گۆرانی دادەنریت.

۴. خویندەوہی قورئان لەچەشنی گۆرانی و زۆر دووبارە کردنەوہی ئایەتەکان ھاوکات لەگەڵ خۆگۆرپین و زۆر لەخۆکردن، و، پراھینانی زۆر لەسەر ئاوازی جۆراوجۆر کە بە فێربوون و ھەولێ زۆر بەدەستی دەھینن.

۵. لە خویندەوہی قورئاندا گۆیگر خەریکی جگەرەکیشان بێت، یان گۆیگران خەریکی خواردن و خواردنەوہ بن.

۶. خویندەوہی قورئان بە (القراءات الشاذة)، کە جیگیر نەبوونە، پیغەمبەر (ﷺ) و ھاوہلان بەو شیوہیە خویندبیتیانەوہ.

۷. کۆکردنەوہ لەنیوان دوو شیوازی خویندەوہ لە یەك ئایەتدا، لەنوێژدا بێت یان لەھەر شوینیکی تر بێت بۆ خۆھەلکیشان.

(دەلیم: زۆریك لە خوینەرە بەناوبانگەکانی میسر ھەلدەستن بە کۆکردنەوہ لە نیوان چەند خویندەوہیەکدا).

۸. تاییەت کردنی ھەندى ئایەت یان سورەت لەنوێژدا، یان لەھەر کات و شوینیکدا، یان لەبەر پیویستییەکی دیاری کراو.

۹. وابەستە بوونی خوینەر یان گۆیگر بەھەندى نزا و ویردەوہ، کە بەلگەى لەسەر نەھاتووە لەکاتی خویندەوہی ئایەتیک یان سورەتیک، بۆ نمونە: خویندەوہی سورەتی

^۹ بڕوانە: بدع القراء القديمة و المعاصرة، بکر بن عبدالله أبو زيد، بەوہرگرتن لە کتیبی / بسط المقال في

(الفاتحة) له پاش قورئان خویندن، یان له کاتی بیستنی سوره تی (الفاتحة) بلّیت: (صلوا علیه وسلموا تسلیما).

۱۰. یان ئه وهی گو یگران بو خوینه ری قورئان بلّین: (الله الله)، یان هر وشه یه کی تر له و باره وه که بو خوینه ر ته رخان بکریّت، خوی گوره فه رموویه تی: (وإذا قرأ القرآن فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون).

(ده لیم: دیسان شوین و سه رچا وهی سه ره له دانی ئه م هاوار و هاندان و ژاوه ژاوه له کاتی قورئاندا ولاتی میسره و له وییشه وه هه نارده کرا بو ولاتانی تر، واشده رده که ویّت ئه و قورئان خوینانه پیخوشحالّ دهن به و هاوار و سه رسامی ده رپرینه ی جه ماوه ر له ده نگیان و، ده بیته مایه ی ئه وه ی ئه وه نده ی تر ده نگی خوینان خوش بکه نه وه و داهینان بکه ن له ئاوازه کانی خویندنه وه یاندا).

۱۱. خوینه ر هه ردوو ده ستی، یان ده ستیکی بخاته سه ر گو یی له کاتی قورئان خویندنه وه دا وه کو زوریک له خوینه ره میسریه کان و خوینه رانی تر ده یکه ن^{۱۰}.

۱۲. وتنی (صدق الله العظيم) چونکه هیچ بنچینه یه کی شه رعی نییه له کرداری پیغه مبه ر (ﷺ) و هاوه لآن و شوینکه وتوانیان، چاکه یه کیش ئه وان ریگه یان پی نه بر دبیت چاک نیه .

^{۱۰} پروانه: بسط المقال في شرح تحفة الأطفال ۷۹-۸۱.

پاشکۆی ژماره (۳)

پیناسه‌ی هه‌ندیك له‌و زانایانه‌ی ناویان له‌م کتیبه‌دا هاتوه

الفراهیدی:

خه‌لیلی کورپی ئەحمه‌د، سه‌رگه‌وره‌ی زانایانی زمان و وێژه‌یه‌ به‌گشتی له‌ زانستدا، یه‌که‌مین که‌سه‌ که‌ زانستی (العروض)ی داهینا، مامۆستای (سیبویه) و (الأصمعي) و زۆر له‌ زانایانی تر بوو، له‌ به‌سره‌، دانه‌ری کتیبی (العين)ه‌، که‌ یه‌که‌مین فه‌ره‌نه‌که‌ له‌ زمانی عه‌ره‌بیداله‌ سالی ۷۸۶ ک کۆچی دوا‌یی کردوه‌.

سیبویه:

عه‌مری کورپی عوسمانی کورپی قه‌مبه‌ر، پیشه‌وای خه‌لکی به‌سره‌ له‌ زانسی (النحو)، (سیبویه) واته‌: بۆنی سیو به‌ فارسی، یه‌که‌که‌ له‌ گه‌وره‌ترین زانایانی زمانی عه‌ره‌بی له‌ درێژایی میژودا له‌ سالی (۶۱ یان ۸۸ یان ۹۴) ک وه‌فاتی کردوه‌.

الفراء:

یه‌حیای کورپی زیادی کوفی، به‌ (أمیر المؤمنین) ده‌ناسریت له‌ زانستی (نحو)، ناو‌را به‌ (الفراء) واته‌: "له‌تکه‌ر"، چونکه‌ وته‌کانی له‌ت ده‌کرد و لێی ورد ده‌بوویه‌وه‌، خۆیی و (الکسائي) شاره‌زاترین خه‌لکی کوفه‌ بوون له‌ (نحو)، له‌ سالی ۲۰۷ ک وه‌فاتی کردوه‌.

الشاطبي:

(القاسم بن فیره)ی نابینا، له‌ سالی ۵۳۸ ک له‌ ئەنده‌لوس له‌دایک بووه‌، قیرائاتی له‌وێ ته‌واو کردوه‌ دواتر کۆچی بۆ میسر کردوه‌ و (القاضي الفاضل)ی وه‌زیری (صلاح الدین الأيوبي) ریزی زۆری لینگرت و کردی به‌ مامۆستای قوتابخانه‌ی (الفاضلية)، کتیبی زۆری له‌ قیرائاتدا داناوه‌ به‌تایبه‌تی ئەو هۆنراوه‌ی که‌ به‌ (الشاطبية) ده‌ناسریت، پیشه‌وايه‌کی گه‌وره‌ و

سه‌رسوپه‌ینه‌ر بوو له زانسته‌کاندا، دنیا نه‌ویست و خواپه‌رست بوو له‌سالی ۵۹۰ ک وه‌فاتی کردووه.

زکریا الأنصاري:

کۆری موحه‌مه‌دی کۆری موحه‌مه‌دی میسری شافیعی، (مفسر و حافظی) فه‌رمووده‌کانی پێغه‌مبه‌ره (ﷺ)، له‌سالی ۸۲۳ ک له‌دایک بووه و، له ۹۲۶ ک وه‌فاتی کردووه، یه‌کیکه له‌و زانایانه‌ی پێشه‌کی (إبن الجزري) لێکداوه‌ته‌وه.

طاش کبری زادة:

ئه‌حمه‌دی کۆری موسته‌فا، له‌سالی ۹۰۱ ک له‌دایک بووه، زانایه‌کی تورکی حه‌نه‌فی گه‌وره‌یه، نووسینی له‌ زۆر له‌ زانسته‌کاندا هه‌یه، له‌وانه‌ش لێکدانه‌وه‌ی بۆ پێشه‌کی (الجزرية)، له‌سالی ۹۶۸ ک کۆچی دوا‌یی کردووه.

ملا علي القاري:

ناوی سوڵتانی کۆری موحه‌مه‌د نوره‌ددین، له‌شاری (هزه) له‌دایک بووه و کۆچی کردووه بۆ مه‌که‌ و تیییدا جیگیر بووه و هه‌ر له‌ویش کۆچی دوا‌یی کردووه له‌سالی ۱۰۱۴ک، زانایه‌کی حه‌نه‌فی بووه له‌سه‌رانی زانست له‌سه‌رده‌می خۆیدا، ده‌لێن سالانه به‌ خه‌تی خۆی موسحه‌فیکی به‌ په‌راویزی قیرانات و ته‌فسیره‌وه ده‌نووسی و ده‌یفرۆشت و خه‌رجی ساله‌کی بۆ دا‌ین ده‌کرد.

محمد المتولي:

سه‌رگه‌وره‌ی قورئان خوینه‌ میسریه‌کانه، له‌ پۆژگاری خۆیدا، نابینا بوو، زاناو لێکۆله‌ره‌وه‌یه‌کی گه‌وره‌ بوو له‌ زانسته‌کانی قورئاندا، نزیکه‌ی (۴۰) کتیبی هه‌یه، له‌سالی ۱۳۱۳ ک له‌ دنیا ده‌رچوووه.

خالد الأزهری:

زانا و زمانناسیکی میسریه، ناوی خالیدی کۆری عه‌بدوڵلایه، کتیبی زۆری داناوه که‌ یه‌کیکیان لێکدانه‌وه‌ی پێشه‌کی (إبن الجزري)، له ۱۴۹۹ ز له‌ دنیا ده‌رچوووه.

محمود خليل الحصري:

له‌سالی ۱۹۱۷ ز له‌دایک بووه، له‌ ئه‌زه‌ر خویندوو‌یه‌تی، دواتریش خۆی ته‌رخان کرد بۆ زانسته‌کانی قورئان به‌هۆی لێهاتووی زۆری له‌ قورئان و ده‌نگ خۆشی له‌ خویندنه‌وه‌یدا، یه‌که‌م که‌سه‌ هه‌موو قورئانی به‌ ده‌نگی خۆی تۆمار کردووه به‌ په‌یوایه‌تی (حفص) و (ورش) و (قالون) و (البزّي)، له‌ ئاسیا و ئیفریقا و ئه‌وروپا و ئه‌مریکا و زۆر له‌ ولاته‌ عه‌ره‌بی و ئیسلامیه‌کان

قورئانی خویندووه و، چه ندین که سیش له گوئیگرانی له سه ر دهستی موسولمان بوونه له سالی
۱۹۸۰ ز کۆچی دوايي کردووه.

پاشكوی ژماره (٤)

وینهی ئیجازهی نووسه ره خویندنی قورئاندا

هذا وقد أجزت الأخ (إحسان برهان الدين أمين) ان يروي و يقرأ بما تلقاه مني من طريق الشاطبية و التيسير و اوصيه بتقوى الله في السر و العلن و ان لا يتوانى عن تعليم كتاب الله و ان يكون خادما في حياته لكتاب الله تعالى نفعنا الله جميعا بالقرآن الكريم في الدنيا والآخرة وصلى الله على سيدنا محمد و على آله وصحبه وسلم و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

خادم القرآن

واهد القراء / ابو عبد الله دئير بن احمد
الجامع للقراءات العشر من الشاطبية و الدرّة و الطيبة

سه رچاوه كان

١. ابحاث تجويدية / د. ايمن سويد / دار الوثقائى .
٢. الاتقان فى علوم القرآن / جلال الدين السيوطى / المكتبة التوفيقية .
٣. الاجابات الواضحات لسؤال القراءات / احمد الحفيان / دار الكتب العلمية .
٤. احكام التجويد و التلاوة / محمود الزلط / مؤسسة قرطبة .
٥. البرهان فى تجويد القرآن / محمد الصادق القماهى / المكتبة الثقافية .
٦. بسط المقال فى شرح تحفة الاطفال / اسامة مراد / دار العالمية للنشر والتوزيع .
٧. التجويد الميسر / د. عبد العزيز القارى / مكتبة الدار بالمدينة المنورة .
٨. التسهيل لقراءات التنزيل / محمد فهد خاروف .
٩. تقريب النشر فى القراءات العشر / محمد بن الجزرى / دار الحديث .
١٠. تنبيه القراء الى ماخفى و شاع من الاخطاء / محمد محمود حوا / له ئينته رنئته وه .
١١. الجامع فى تجويد قراءة القرآن الكرىم / كامل المسيرى / دار الإيمان .
١٢. دراسات اسلامية معاصرة / انور الجندى .
١٣. الدرر البهية شرح المقدمة الجزرية / اسامة عبد الوهاب / مكتبة الإيمان .
١٤. السعود فى قراءة عاصم بن أبى النجود / حامد العانى / ديوان الوقف السنئى .
١٥. الشرح الوجيز على المقدمة الجزرية / د. غانم قدورى الحمد / معهد الإمام الشاطبى .
١٦. شرح طيبة النشر فى القراءات العشر / محمد بن على النويرى / دار الكتب العلمية .
١٧. شيخ القراء ابن الجزرى / د. محمد مطيع الحافظ / دار الفكر .
١٨. علم الوقف و الابتداء فى القرآن الكرىم واللغة العربية / د. عبد الرزاق الحربى / ديوان الوقف السنئى .
١٩. غاية المرید فى علم التجويد / عطية قابل نصر .

٢٠. فتح المجيد في علم التجويد / محمد بن السيد ابراهيم المالكي / دار البشائر.
٢١. القراءات احكامها ومصادرها / د. شعبان محمد اسماعيل / دار السلام.
٢٢. قرة العيون بروايتي شعبة و قالون / محمود محمد ديرى / دار القرآن الكريم.
٢٣. كتاب القراءات لأبي عبيد جمع و دراسة الدكتور جاسم الدليمي / الوقف السنّي.
٢٤. اللمعة البدرية شرح متن الجزرية / محمود محمدالعبد / شرح المقدمة الجزرية.
٢٥. المختصر المفيد في جداول التجويد / احمد الطويل / جمعية تحفيظ القرآن.
٢٦. معجم المؤلفين / عمر رضا كحالة / دار إحياء التراث العربي.
٢٧. المنجد في اللغة والأعلام / دار المشرق .
٢٨. المنح الفكرية شرح المقدمة الجزرية / ملا علي القاري / دار السلام.
٢٩. الميسر في علم التجويد / محمد فريد الجمل / مكتبة الإيمان.
٣٠. النشر في القراءات العشر/ محمد بن الجزري / دار الكتب العلمية.
٣١. النور المبين في تجويد القرآن الكريم / محاضرات د. ايمن سويد / تفرغ ميسون دهمان / دار افنان.
٣٢. الواضح في احكام التجويد / د. محمد عصام القضاة / دار النفائس.

نووسه ر له چه ند ديړي كدا

- له داىكبووې سالى ۱۹۷۴ له شارې دوزخورماتوو.
- ده رچووې كوټايې په روه رده يه به شى زمانى عه رهبى له زانكووې كه ركوك.
- ده رچووې په يمانگاي ته كنيكي يه له شارې كه ركوك.
- مؤلته قورئان خوئندنى هه يه به قيرائته تى (عاصم) به هه ر دوو رپوايه تى (شعبه) و (حفص).
- قوتايې قيرائتې عه شره ي قورئانه.

تاكو ئيستا هم نووسينانه ي به چاپ گه يشتووه:

۱. ژياننانه ي پيغه مبه ر (ﷺ) (۲) به رگ (نارين) دار المعرفة / بيروت. (وه رگيړان)
۲. زه كاتى مالى بازرگانى چاپى دووه م. (دانان)
۳. ژياننانه ي (عبد العزيز بن عبدالله بن بان). (دانان)
۴. رابه رى ئه وانه ي كه عومره ده كهن (به ويڼه). (ناماده كردن)
۵. رابه رى حاجيان (به ويڼه). (ناماده كردن)
۶. نزار قباني ولوټه الفكر الحداثي في شعره / كتيبخانه ي نارين چاپى به بيروت. (تويژينه وه)
۷. سه رده مى خيلافه تى راشيده (مجلد) پروژه ي تيشك. (وه رگيړان)
۸. كوټايې جيهان / نيشانه گوره و بچوكه كانى قيامت (به ويڼه) (نارين) دار المعرفة / بيروت (وه رگيړان).
۹. علماء الاسلام من هم و ماهي صفاتهم / كتيبخانه ي ته فسير (وه رگيړان بو عه رهبى).
۱۰. (الجامع الصغير) السيوطي (۲) به رگ / له ژيړ چاپدايه (وه رگيړان).
۱۱. شانوكه رى (زاناو سته م كار) ي يوسف القرضاوي / له ژيړ چاپدايه (وه رگيړان).

١٢. باوه‌ر به پۆژی دوايي (نارين) دار المعرفة / بيروت (وه‌رگي‌پان).

- جگه له چه‌ند كتيبيكي تریش چاپ كراون و هه‌نديكيان چاوه‌پرواني چاپ كردن.

كۆتایی